ELS TREBALLS I ELS DIES

25.

UN LLIBRE DE CORT REIAL MALLORQUÍ DEL SEGLE XIV
(1357-60)

Introducció, transcripció i estudi lingüístic

JOAN MIRALLES I MONSERRAT
Catedràtic de llengua catalana
Universitat de Palma

UN LLIBRE DE CORT REIAL MALLORQUÍ DEL SEGLE XIV

(1357-60)

Introducció, transcripció i estudi lingüístic

SEGON VOLUM

FUNDACIÓ SALVADOR VIVES CASAJUANA
DE BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS BALEARICS
EDITORIAL MOLL
MALLORCA
1984

EL PATRONAT DE LA FUNDACIÓ SALVADOR VIVES CASAJUANA, EN FER REALITAT, AMB LA PRESENT I ALTRES PUBLICACIONS I ACTIVITATS, L'ANHEL D'AQUELL QUE FOU MODÈLIC CIUTADÀ I GENERÓS PROPULSOR DE LA CULTURA, ES COMPLAU A RETRE-LI PÚBLIC HOMENATGE D'HONORANÇA I GRATITUD.

Aquest treball ha obtengut el Premi Gumersind Bisbal (1980) i el Premi extraordinari de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona com a tesi doctoral (1980).

L'autor ha d'agrair a l'Òmnium Cultural un Ajut a la Investigació per a l'elaboració d'aquesta tesi doctoral. També la Fundació del Congrés de Cultura Catalana ha contribuït amb una ajuda econòmica a fer realitat aquesta publicació.

El premi Gumersind Bisbal Gutsems és instituït per la Fundació Salvador Vives Casajuana.

© Joan Miralles i Monserrat

EDITORIAL MOLL
Torre de l'Amor, 4
Palma de Mallorca

I. S. B. N. Obra completa: 84-273-0450-1
Dipòsit Legal, P. M. 97-1984 *I. S. B. N. 84-273-0449-8*

Gràfiques MIRAMAR, s. a. Torre de l'Amor, 4 - Palma de Mallorca

4. FORMACIÓ DE MOTS

4.1. *DERIVACIÓ NOMINAL*[1]

Prefixos

a: *abalayons* 31.14. Per contra, tenim *xella* 58v.19 i no *axella*.

be (*ben*): *benifasiat* 34.4.

co (*con*): *covinenssa* 22v.1; *covinent* 17.17; *compara* 58.13; *continent* 56.8.

de: *dabat* 71v.5; *denunciació* 18v.3; *depòsit* 26v.28 i 29; *deputat* 75.18.

des: *despler* 21v.2; *desonestes* 17.3; *despagat* 54.16.

en: *enquesta* 27.24; *enbagat* 27.19 i 20; *encant* 37v.7; *encontrades* 42.26.

in: *inquisició* 78v.21; *infant* 21v.12. Amb el sentit de «des»: *inobidiència* 77v.24; *inhonesta* 76.6.[2]

es: *escampament* 20.27; *esforts* 72.15; *esdantagat* 50.4; *esglayat* 36v.4; *esdevinadors* 80v.7.[3]

mal: *malvolenssa* 13v.23 i 24; *malvolent* 39.21; *maliffi* 66v.14.

menys: *menyspreu* 65.4.

pro: *protestació* 81.17; *proteste* 69v.24; *provesió* 44v.15 i 16; *procurador* 75.23.

re: *requeste* 75.26.

tra (*trans*): *tralat* 37v.20.

Infixos

anc: *perxanquades* 54v.19.

de: *endecemps* 23v.16.

eg: *esdantagat* 50.4.

---

1 Quant a la derivació i als mots composts, seguim el criteri exposat per A. M.ª Badia i Margarit en la seva *Gramática catalana* (Madrid 1962), II, 297-398.

2 Es tracta evidentment de mots presos directament del llatí.

3 Remarqueu que els mots *tesores* 11.7; *carseller* 78.25; *coragades* 50v.15 encara no han pres el prefix *es*, usual avui en la llengua de les Illes: *estidores, escarxeller, escorretjades*.

en: *magranty* 18.17.
er: *caparó* 54v.31; *carnisaria* 27.13.
et: *Parató* 31.8.
ic: *Pericó* 28.9.
iss: *carnisaria* 27.13.
ol: *hortollà* 21.12.

Sufixos

à / ana (< ANU / ANA): Ací tenim mots com *catallà* 18.11; *siutadà* 14v. 21; *escrivà* 58.7; *hortollà* 21.12; *vilanes* 34v.9; o llinatges com *Rupià* 26.8; *Tollrà* 27.26.

ada (< ATA): En mots que aludeixen als cops donats amb qualque objecte o part del cos: *arapades* 63v.21; *arpades* 63v.21; *bestonade* 47.9; *coltalades* 50.1; *espazades* 32.8; *lanssades* 49v.33; *musclada* 41.28; *pedrada* 21v.1 i 2; *perxanquades* 54v.19; *puyades* 51.20; *ristolades* 32.8.

Per contra, en alguns casos veim usades d'altres solucions, per a designar aquests actes:

«mantinent donà *abatayons* ab dos darts» 31.14 i 15; [4] «e.ls quals donà de bons *bufats*» 51v.5; [5] «encara sí li donà I *buffet*» 63v.19; «ach del dit Pascual una gran *enpantha*» 45.17 i 18; «li tirà altre colp a manera d'*estoch*» 44v.9 i 10; «sí.s clinà a una péra e aquella tirà al dit Magaluf, de la qual li donà *I colp* pel costat» 63.4 i 5; «sí li donà *colp d'agullade*» 47.17; «ab la verga que tania donà he la I e a ll'altra» 54.11 i 12; sí tirà una péra contre lo dit Jacme, de la qual donà a la brancha del portall» 55v.30 i 31; «va-li donar ab lo puny *gran colp* al bras» 62.29 i 30; «li tirà *colp d'espase*» 34.12.

També porten aquest sufix: *axavagade* 21v.9; *somades* 66v.4; *coragades* 50v.15; *cantonade* 25.16; *aguyade* 42.14; *vagade* 23v.11.

---

4 Avui *bataionada* en mallorquí, segurament derivat de *bataió*, significa "dita absurda, desbaratada, irracional", segons DCVB. Vegeu per a més detalls, *El Lèxic. Importància cronològico-lingüística*, s.v. *abatayons*.

5 En mallorquí actual ha passat a ser *bufetada*, amb la mateixa derivació que els que segueixen a continuació: *estocada, pedrada, espasada* i *vergada*. Per contra, tenim *sempenta* i *cop de puny*, en lloc de *empenta* i *punyada*. També es degué mantenir inalterat el sintagma *colp d'agullada*, a causa de la mateixa terminació que el segon substantiu.

al (< ALE): *majoral* 20.4; *fischal* 81.2; *prinsipal* 26v.1; *hofasials* 41.10; *reyal* 11.1. Derivats de substantius: *sayal* 69v.6; *figaral* 43.11; *puyal* 25.9; *portal* 11.17; *jornalls* 49v.1.

alla (< ALIA): Hi ha una forma ioditzada: *hajustaya* 19.5 i 6, amb un sentit collectiu: «ajust».[6]

anc: *perxanch* 55.21.

ança / ància (< ANTIA). Derivats vulgars: *ssemblansses* 17v.11; *menbranssa* 53v.10; *fermanssa* 23v.24, i un derivat culte: *istància* 22.16.

ant (< ANTE): Participis de present: *habitans* 23v.15; *apariant* 17v.30.

any / anya (< ANEU / ANEA): *companya* 76v.10; *Company* 46.4.

ari /ària (< ARIU / ARIA): *notari* 18v.29 i *altària* 18v.22.

às / assa (< ACEU / ACEA): *Pertagàs* 77v.21 i *cadalassa* 44.27. Facem esment especial del sufix *às* aplicat a un adjectiu, amb el mateix valor que el sufix *enc*: *squivàs* 20v.7 «tirant a esquiu».[7]

at (< ATU): En diversos participis de passat: *honrat* 21v.6; *irats* 25v.11; *batiat* 20.20; *delat* 20.20; *delat* 20.20; *enblancats* 37v.26.

atge (< ATICU): *missatja* 13.6; *omanatja* 30v.1; *Gramatge* 26.1.

ble (< BILE): *colpable* 26.5; *mobbles* 69v.11.

ció (< TIONE): *denunciació* 11v.3 i 4; *hobligació* 11v.22; *abitació* 28.18; *donació* 29.4; *oració* 27v.24; *visitació* 78v.5; *juradichció* 11v.19; *protestació* 81.17; *sobornació* 55v.38; *dilecció* 77v.22; *exacució* 64.13; *inquisició* 78v.21; *citasió* 78v.20.

dat (< TATE): *adat* 64.20.

dor / dora (< TORE): *cresadors* 41.11; *habitador* 15.1; *passador* 27v.4, i noms d'oficis com: *sarador* 18v.5; *escorxador* 19.9; *procurador* 75.23; *corrador* 81.2; *governador* 78v.13; *vanamudós* 74.12; *Taxidor* 23.15.

dor / dora (< TORIU / TORIA): *avadors* 26.15; *enpatradores* 41.10; *aplicadores* 51v.18; *gonaxadora* 43.23.

ela (< ELLA): *parantella* 17.20 i 21.

ell / ella (< ELLU / ELLA): *quoltels* 13v.23; *portel* 38.22; *cadela* 44.7; *porssella* 58.14; *mamella* 13.10. Entre els llinatges tenim *Colell* 37v.23; *Ribellas* 17.23; *Granela* 32.13; *Carbonell* 58.4.

ella (< ICULA): *ebeylles* 59.26; *oraya* 71v.5.

---

6 Cf. DCVB s.v. *ajustalla* i *justalla*.

7 Encara, podem afegir-hi els següents exemples extrets de la documentació municipal montuïrera: "so és un seu polí rossí de peyl *foscàs*" (18-III-1358, vol.4, q.B, f.39); "I ase de pèl *brundàs*" (XI-1348, vol.18, q.A, f.6).

Enlloc no he trobat menció d'aquest sufix, aplicat a un adjectiu i significant "tirant a" (seguit de l'adjectiu corresponent).

ença / ència (< ENTIA): Entre els primers, de caire popular, tenim *malvolenssa* 13v.23 i 24; *covinenssa* 22v.1; *parensses* 17v.14. Entre els cultes: *presència* 81.20; *siència* 28.25; *lissència* 65.5; *audiència* 76.2; *inobidiència* 77v.24.

ent (< ENTE): *covinent* 17.17; *malvolent* 39.21; *movens* 22.18.

er / era (< ARIU / ARIA): *carer* 73.19; *diners* 50.3; *janer* 78.20; *vaguer* 26v.4; *romaguer* 29.5; *planter* 21.21; *volanter* 74v.11; *carera* 27.17; *ssomera* 21.8; *primera* 65.16; *cortera* 53.27; *darera* 63.24; *servalera* 27.12. Són formats en època posterior: *jover* 42v.29; *braser* 44.4; *cavaller* 78v.13; *barber* 44.5; *ffuster* 23v.15; *fferer* 26.13; *traginer* 54.5; *carseller* 78.25; *paliser* 17v.8; *mariner* 14v.1; *ssabater* 63v.28. Quant al capítol dels llinatges, tenim *Claver* 44.5; *Sabater* 42.18; *Bender* 73.11; *Cabrer* 23v.15; *Paliser* 57.27; *Argenter* 66v.8; *Blanquer* 45v.25; *Farer* 74v.13; *Holiver* 74.13; *Muntaner* 30v.3; *Soller* 72.27; *Riera* 23.6; *S'Olivera* 77.20; *Ffiguera* 20.4; *Sa Manera* 78v.9 i 10.

es (< ITIU): *cabès* 33.13.

ès / esa (< ENSE): *pagès* 23.25; *Arbonès* 35.1.

esa (< ITIA): *feytases* 17v.14; *franquesa* 11v.17. El mot *justícia* 20.18 és culte.

et (< ETU): *Massanet* 27.9.

et / eta (< ITTU / ITTA): *Uget* 32.3; *Monat* 37v.23 (de *Guillemonet*); *Ffaurat* 60.3; *Polat* 72.4; *Lobet* 81v.3; *Jornat* 14v.1; *Tonet* 50.3 (dim. de *Tona*); *Viguat* 40.9; *Loret* 35v.7. I els mots comuns *basinata* 43.12; *nabodeta* 36v.13.

í / ina (< INU / INA): *Marí* 15v.3; *matí* 22v.2; *fadrí* 35v.7; *cortins* 37v.6 i el diminutiu *Polí* 20.6.

ia (< IA): *malaltia* 65.8; *vilania* 31.17; *ffallonia* 24.11; *carnisaria* 27.13.

ícia (< ITIA): *justícia* 20.18, evolució culta de IUSTITIA.

ina (< INA): *galines* 19.5; *Perdines* 81.7; *buyna* 59.25, amb desplaçament de l'accent.

ió (< SIONE / SSIONE): Entre els primers: *provesió* 44v.15 i 16; *invesió* 78v.15. Entre els segons: *confació* 30.4; *macions* 30.16; *posasions* 42.27.

issa (<ICIA): *pallissa* 51.17.

it / ida (< ITU / ITA): *brugit* 67.8; *farida* 59v.11.

itat (< ITATE): Són mots cultes: *dabillitat* 15v.10; *varitat* 18v.3; *quentitat* 81.6.

iu / iva (< IVU / IVA): *catiu* 11.8; *oliu* 57.5; *nadiu* 17v.5 i, d'època posterior: *batliu* 78v.4.

ívol (< IBILE): *forsívolment* 43.28, és l'únic mot que conté aquest sufix.

ment (< MENTU): *escampament* 13.10; *passament* 18.28; *acabament* 28.12; *manament* 19.11; *donament* 30.18; *consentiment* 78v.12; *compliment* 75.26; *comanssament* 45.16 i 17; *sagrament* 30v.2.

ó / ona (< ONE / ONA): *presó* 68.24; *caparó* 54v.31 i diminutius de noms de pila com *Bernadó* 23v.15; *Jacmó* 53.11; *Pericó* 17.2; *Guillemó* 13.7; *Marió* 71v.12; *Guarauló* 40.9; *Guiamona* 17.23, o llinatges com *Paratò* 31.8; *Argentó* 66v.5; *Tayhó* 17.14. Val la pena fer menció especial del mot *abatayons* «colps donats amb algun objecte» 31.14, i, primitivament: «colps donats amb algun batoll o verga»: [8] «mantinent donà *abatayons* ab dos darts» 31.14 i 15.

oi. Sufix diminutiu: *Fransoy* 36v.3.

ol (< OLU): *julliol* 22.13.

or (< ORE): *paor* 45v.9; *clamor* 58.18; *amor* 63.16; *tamor* 63.16; *favor* 63.16.

ós / osa (< OSU / OSA): *furós* 53v.9; *renquayós* 43.14; *merdosa* 23.13; *litigiose* 20.17; *furoses* 25v.11; *enjurioses* 23.14.

òs (< OCEU): *taròs* 63v.23.

ot / ota (< OTTU / OTTA): *garot* 71v.18; *pillotes* 54v.25 i 26.

tat (< TATE): *Ciutat* 28v.30; *maytat* 46v.18.

ura (< URA): *ascriptura* 74v.10; *pestures* 42.3.

úria (< URIA): *injúria* 31v.7.

ut / uda (< UTU / UTA): *indegude* 30v.6.

Mots postverbals

Els mots postverbals, d'ambdós gèneres, provenen majorment de participis de pretèrit, i, en menor escala, de gerundis, participis de present o infinitius. D'altres, en fi, són formats amb el radical del verb nu, en el cas dels masculins, o seguit d'una *a* en els femenins:

De participis de passat tenim: *torbat* 26.6; *brugit* 67.8; *tralat* 37v.20; *esglayat* 36v.4; *benifasiat* 34.4; *honrat* 15.25; *batiat* 33.2; *cubert* 40v.11; *delat* 11.9; *deputat* 75.18; *despagat* 54.16; *enbagat* 27.19 i 20; *esdantagat*

---

[8] En català aquest sufix per a formar noms d'acció és infreqüent. Cf. F. DE B. MOLL: *Gramática histórica catalana* (Madrid 1952), 292 i 293.

50.4; *mort* 15.19; *nassassitat* 54.16; *proppassat* 46v.10; *irats* 25v.11; *enblancats* 37v.26; *enquesta* 27.24; *raquesta* 75.26; *farida* 59v.11; *resposta* 28.11; *enpantha* 45.18; *legude* 76.5; *soltas* 26v.17; *tretes* «sagetes» 27.12; *arapades* 63v.21; *inpatrades* 41.10; *quisyas* 26v.17; *lanssades* 49v.33; *encontrades* 42.26.

De gerundis o participis de present: *apariant* 17v.30; *covinent* 17.17; *malvolent* 39.21; *movens* 22.18; *presens* 23v.21; *siens* 22.18; *habitans* 23v.15; *serventa* 54v.32 i el llatinisme *aplicandas* 78.17.

D'infinitius: *despler* 21v.2; *dinar* 20.4.

Del radical verbal: *contrast* 24.9; *desalt* 63.11; *clamts* 71.10; *dabat* 71v.5; *affany* 58.26; *crits* 66v.12; *deport* 17v.19; *esforts* 72.15; *prechs* 78v.14; *tayl* 17.16; *ajude* 20.13; *enpara* 22.17; *pertide* 22.20; *comanda* 23v.20; *ferma* 23v.22; *sospita* 32.11; *proteste* 69v.24; *penyore* 81.5; *puge* 46v.11; *taylla* 17v.30; *venga* 42v.34; *crida* 19.4.

Mots parasintètics

Substantius: *escampament* 20.27; *abatayons* 31.14.

Adjectius: *apariant* 17v.30; *enbagat* 27.19 i 20; *enblancats* 37v.26; *esdantagat* 50.4; *esglayat* 36v.4; *malvolent* 39.21.

4.2. *DERIVACIÓ VERBAL*

Prefixos

a: *abeurar* 33.5 i 6; *abrassar* 55v.21 i 22; *fo acuylit* 80.17; *acompayà* 74.10; *aconsaguí* 51.20; *aconsalant* 69.6; *van-ssa acostar* 54v.2; *ss'acustuma* 30v.2; *afarar* 20.13; *afollaren* 21.21; *afrontava* 81.19; *agreujat* 65.8; *agoytà* 58.6; *ajunyiren* 59v.13; *ajustant* 77v.16; *alargà* 42v.36; *ajam... alongat* 78v.5; *fo apagat* 66.11; *aplicadores* 51v.18; *arapà* 53v.8; *arapanjava* 22.4; *asaguràs* 50v.13; *asegar* 81.11; *etanssar-ssa* 27v.8; *atendra* 30.15; *aventurar* 77v.12; *avillava* 47.16. Per contra, aquest prefix no apareix en *sa clinà* 57.13; *.s clinà* 63.4.

Citem encara alguns duplicats: *amanà* 18v.12 / *manava* 28v.19; *aparia* 29v.18 / *parie* 18v.9; *aporta* 56.26 / *se'n porten* 38.27; *aposades...avien* 23.7 / *posar* 31v.8; *aramí* 27v.9 / *avia ramit* 50v.14; *arrancà* 76v.27 / *ran-*

caren 53v.8 i 9; *assech-ssa* 11.17 / *saser* 14v.26; *atrobà* 23.9 / *trobà* 14v.19; *aüxava* 21.8 / *huxava* 21v.13; *aven-se'n* 27.13 / *vanir* 14.4.

con: *comet* 59v.17; *comparer* 29.27; *composar* 28v.10; *.s contanian* 71.19; *contangut és* 62v.11; *convinent* 15.17.

contra: *contrestar* 26v.32.

de: *davallà* 21.5; *dafugia* 58v.9; *demanar* 29v.26; *Denuncià* 81.2; *depertir* 39.19; *deparescha* 22.22; *deportan* 36.4; *ha deposat* 77.15; *daroqà* 43.25.

des: *agés descaragade* 69v.14; *descenyie's* 76v.15; *sa descorporà* 54v.12; *deshaxie's* 58.26; *desonres* 42v.9; *era despagat* 54.16; *.s dessarà* 27v.9; *destanch* 29.18; *destrengats* 78v.6.

e: *amatia* 21v.4.

en: *enparades... eran* 65.3; *encalssava* 51.19; *Encaran* «encarant» 27.22; *encarnà* 58v.20; *s'ancaragava* 58v.10; *ancontre* 40v.23; *endarocar* 44v.6.

entre: *entrevengueran* 27.8.

es: *s'escaballaren* 63.32; *à esqalivat* 43.17; *escomès* 58.25; *escuxau* 62.9; *esglayat* 36v.4; *esgranà* 34.13; *estendre* 23.17; *estirassagava* 62.8; *scusar* 30.21. Comptam, a més, amb el mot culte *expresade* 20v.4.

in / en: *inpunir* 22.21;[9] *inquietets* 77v.26 i 27; *instruir* 31v.8; al costat de les formes assimilades *és istruyt* 28v.23; *ffo estruït* 28.28 i 29, i d'alguna forma popular com *anquerir* 81.20. Remarqueu, però, que *sa clinà* 57.13, no porta aquest prefix.

mal: *malmateran* 21.20; *maltractaran* «maltractaren» 32.7 i 8.

man: *manlavar* 14v.4.

per: *eser perjudicat* 30.4; *passaguir* 31v.7; *percudí* 46v16; *sie pervengut* 80.3.

pro: *promat* 24.1; *proposades* 53.26.

re: *rabatent* 45v.22; *.s racoldava* 49v.29; *sa raculí* 55v.29; *ragintnave* 63.24 i 25; *ramatés* 26v.23; *ranuncia* 11v.18; *raquerí* 27.4; *retornà* 28.19.

sobre: *sobrevench* 44v.31.

sub / so / sots: *subjugant* 51v.20; *soplega* 44v.15; *sovanir* 25v.22; *sotsmat-sa* 11v.19, al costat de *ssotmès.a* 30.23 o *sotmès-ssa* 33v.10.

tras / tra: *tresportades ha* 65.5; *trematés* 50v.8; *travassava* 21.9.

---

[9] Es tracta d'una forma llatinitzant analògica d'altres verbs amb el prefix *in* indicador de privació o negació.

Infixos

ass i *eg*: *estirassagava* 62.8.
ol: *espigollar* 14v.24.
oll: *s'entortollà* 56.31.
re: *arapanjava* 22.4.

Sufixos

Ja en llatí apareixen algunes terminacions en ARE incrementades amb els sufixos següents:

IZARE: *batiat* 33.2 (de BAPTIZARE). Aquest sufix en llatí vulgar es transforma en IDIARE > *ejar*: *asegar* 81.11; *bandajar* 46.9 i 10; *badocajar* 53v.2; *sa colpajaven* 58v.8; *merssajant* 20v.4 i 5; *garbajà* 21.14; *novajar* 25v.9.

D'altres verbs provenen de ICARE, ja existent en llatí: *cavalcant* 28v.29; *arapanjava* 22.4; *asqorxaren* 43.26; *manjar* 45v.11. D'altres conserven la pretònica: *caragar* 50v.6; *agés descaragade* 69v.14; *s'ancaragava* 58v.10; *eser perjudicat* 30.4.

La terminació verbal FICARE es troba en: *passificaven* 27.9; *veriffificar* [sic] 28v.6; *certificam* 26v.5.

Verbs parasintètics

Heus-ne ací la llista: *abrassar* 55v.21 i 22; *acompanyan* «acompanyant» 27.31; *aconsalant* 69.6; *sa acostà* 36.5; *ss'acustuma* 30v.2; *afarar* 20.13; *affrontava* 81.17; *agreujat* 65.8; *agoytà* 58.6; *alargà* 42v.36; *ajam... alongat* 78v.5; *aporta* 56.26; *arrancà* 76v.27; *asaguràs* 50v.13; *aüxava* 21.8; *aventurar* 77v.12 *avillava* 47.16; *davallà* 21.5; *deportan* «deportant» 36.4; *daroqà* 43.25; *agés descaragade* 69v.14; *sa descorporà* 54v.12; *desonres* 42v.9; *descarà* 59v.10; *encalssava* 51.19; *Encaran* «encarant» 27.22; *encarnà* 58v.20; *s'encaragava* 59.11; *encontrà* 33.9; *endorochà* 21.13; *s'entortollà* 56.31; *s'escaballaren* 63.32; *à esqalivat* 43.16 i 17; *escuxau* 62.9; *esglayat* 36v.4; *esgranà* 34.13; *estirassagava* 62.8; *inquietets* 77v.26 i 27; *.s racoldava* 49v.29; *subjugant* 51v.20; *tresportades ha* 65.5.

4.3. *ALGUNS MOTS COMPOSTS*

Només farem esment d'alguns mots composts usats encara amb llurs components no totalment gramaticalitzats.

Observeu, per exemple, la concordança existent en el plural *masdones* 14v.11 (sing. *madona* 41.9 i 10), avui *madones;* o en *portansveus* 30v.9, amb el participi de present concertat.

El mot *tanentloch* 20.2 o *lochtinent* 76.14, apareix encara segmentat en els següents contexts:
«Yo *tench loch d'escrivà*!» 58v.17; «envés lo dit lochtinent de batle, dient que aytambé *tenie* ell *loch* de batle per son cunyat» 76.14 i 15.

El mot *mantinent* (o *matinent*) conserva encara «transparents» els composts de què consta en: [10]
«e salavòs lo dit Berenguer Parató *mantinent* donà abatayons ab dos darts que tania per l'escana al dit Mateu» 31.14 i 15; «aranquà lo puyal e *matinent* donà-me'n al pits» 43.25 i 26.

Precisament la «*no* gramaticalització», explica que *ambdosos* no sigui usat amb la preposició *amb* en el context següent:
«e *abdosos* sos punys, ell sí donà al [sic] brasos del dit Guillemó» 63.25 i 26.

Aquesta transparència semàntica es manifesta també en alguns adverbis de lloc, com és ara *de rera, de tras* (o *da tras*) «de darrere» i *atràs* (o *hatràs*) «cap a darrera»: [11]
«e.ll dit Guillemó sí li tyrà dues péras *de rera,* de les quals no.l farí» 51v.11 i 12; «e lo dit Bernat sí li vench *de tras*» 44v.4 i 5; «e.l dit Pascual, qui viu vanir lo coltell, tirà's *atràs*» 44v.8; «E despuys e tantost lo dit Jacme d'aquell sa descorporà tirant-ssa *hatràs*» 54v.11 i 12.

El sintagma *sa entràs* de vegades apareix segmentat i d'altres aglutinat:
«La dona Franssescha, muler d'en Bertomeu Moge, *ssa entràs*» 15.10; «N'Andreva, muler d'en Pere de Qaralt, *sa entrès,* de la villa de Sineu» 17.8; «en Jacme Arnau, *sa entràs* 17.12 i 13; «Na Guiamona, muler qui fo d'en Jacme Ribelles, *ssantràs* 17.23.

---

10 del llatí MANU TENENTE "tenint-lo subjecte en les mans".

11 Per contra, amb el sentit de "darrere", tant *darrere* com *detràs* (o *detrès*) aparèixen aglutinats: "e.yl dit ca sí li coria *darera*" 21.10; "e annave *darera* l'asc" 20v.5; "a ssalavòs lo dit Arnau sí.s mès *detràs* la somera sua" 28v.18 i 19; "eyl ab lo dit Arnau sí.s posaren *detràs* [sic] l ssomera" 29v.13 i 14.

L'adverbi *acordadement* manté encara el segon element amb la transparència semàntica primitiva:

«que.n Ssimon Carbonell, ortollà, de la paròqia de Muntuyri, sí *acordadement* e ab cor de penssa ab l'espase treta sus en lo cantó de la sua case del dit Carbonell agoytà en Guabriell Domànach» 58.4-6.

Els dos contextos en què surten les locucions *cap a* i *cap amunt* demostren que *cap* és usat en el seu primitiu sentit:
«hoch encara, qu.eranchà altre vagade lo quoltell ficant lo *cap*, volent-lo ficar per lo ventre, *al* dit Bernat, si fer-ho posqués, sinó que lo dit Bernat, dafanent-ssa d'equell, lo seu coltell aranchà, rabatent-li los colps los quals aquells li donava» 45v.19-22; «cyls ssí veran vanir avayl tres hòmens, los quals dits III òmens tantost giraren *cap*, e a grans cosses se'n tornaren *amunt*» 37v.9 i 10.

Podem, encara, fer menció especial d'alguns cognoms d'origen geogràfic, amb la partícula *de* o amb l'article salat: *de Bajes, de Romanyà, des Camps, des Cros, des Pou, des Pug, de Gerba, de Pertagàs, de Perdines, de Qaralt, d'Ortha, de Roux, de Tous, d'Oms, Sa Manera, Sa Plana, Sa Rovira, S'Olivera* (o *Ses Oliveres*). Tot això al costat d'altres exemples sense aquestes partícules d'unió: *Bajes, Romanyà, Pou* (o *Pouet*), *Puig* (o *Pug*), *Manera* i *Gerba*.

5. EL LÈXIC

Dividim l'estudi del lèxic en tres grans apartats. El primer s'ocupa dels noms comuns. Encapçala aquesta part una classificació lèxico-semàntica dels substantius comuns i dels adjectius qualificatius. A continuació, parlam de les característiques generals del lèxic del ms. des del punt de vista estrictament sincrònic: unitat de la llengua catalana medieval a nivell cancelleresc, concomitàncies entre el català de Mallorca i el d'altres zones de parla catalana, tant del continent com de les altres illes, influència del llatí en la llengua cancelleresca, mots sinònims, mots polisemàntics i mots homòfons. Parlam, després, del lèxic des del punt de vista diacrònic, i el comparam amb la llengua actual de Mallorca. Un dels capítols més interessants, sens dubte, es refereix als mots del ms. que fins ara eren registrats només en època més moderna en els grans reculls lexicogràfics catalans, sigui com a significants sigui com a significats.

El segon apartat tracta dels antropònims, la majoria montuïrers, o, almenys relacionats amb la nostra vila. Classificam aquests noms d'acord amb la filiació ètnico-cultural dels individus que els porten: cristians, jueus i esclaus. Hi estudiam els noms de pila, els cognoms i els malnoms. Feim també menció de tot un seguit de dades demogràfiques que indubtablement contribuiran a situar millor aquest aplec en el seu context històric.

Un tercer i últim apartat s'ocupa dels topònims, majors i menors, que van apareixent en els folis del ms., amb la localització actual, sempre que ens ha estat possible de determinar-la.

5.1. *CLASSIFICACIÓ DELS MOTS NOMINALS*

Termes jurídico-administratius

acusat 78.1.
aplicadores 51v.18.
aplicandas «aplicadores» 78.17.
audiència 76.2.
avadors «havedors, per haver» 30.17.
batliu 78v.4.
bandajat 80.13.
béns 68.26 (*béns...mobbles* 69v.11, *béns...siens* 22.18, *béns...movens* 22.18).
braga «brega» 14v.29.
capítol «denunciació» 18v.3.
carta de donació 29v. 24.
castió 31.3.
citasió 78v.20.
clamor 76.21
clamts 71.10.
comanda 26v.29.
confasió 37v.20.
contrast 24.7.
crida 19.4.
crim 77v.24.
dabat 71v.5.
dan 15v.11.
dassiplina 15v.9 i 10.
delat 11.9.
delma 25.18.
denunciació 18v.3.
depòsit 26v.28 i 29.
donació 29v.24.
donament 26v.31.
dret 11v.19.
encant 37v.7.
enpatradores 41.10.
enpriu 42v.4.
enquesta 27.24.
escriptures 41.3.
exacució 64.13.
fa «fe» 30v.2.
ferma «acord, confirmació» 23v.22.
fermanssa «persona que fa de garantia» 26v.1.
fisch 51v.18.
for 11v.18.
franquesa (de Mallorques) 11v.17.

gràcia 41.10.
hobligació 11v.23.
hopta «obte, òbit» 32.9.
injúria 31v.7.
inobidiècie 77v.24.
inpatrades 41.10.
inquisició «enquesta» 78v.21.
intereses 64.14.
invesió 78v.15.
jornalls 49v.1.
juradicheció 11v.19.
justícia 44v.14.
juy 26v.2.
ley 78.18.
lig «llei» 11.9.
lissènsia 65.5.
litigiose 20.17.
mació «messió, despesa» 44v.16.
maliffi 66v.14.
manament 78v.6 i 7.
manlevedor 78.21.
manleuta «garantia, caució» 26v. 22.
nagosi 31v.8.
núpcias 29v.25.
omanatja 30v.1.
pana «pena» 33v.6.
penyore 81.5.
penyorat 81v.10.
perentòria 65.17.
principal «persona que atorga poder a una altra per a obrar en nom seu» 26v.1.
privilligi «privilegi» 33v.10.
protestació 81.17.
proteste 69v.24.
provesió 44v.15 i 16.
qresadors «creditors» 41.11.
quítyas 26v.17.
rameys «recursos judicials» 41.9.
raquesta 75.26.
sacreste «segrest» 69v.11.
sagrament «jurament» 30v.2.
sobornació 55v.38.
soltas 26v.17.
sospita 32.11.
spicies «espècies» 24.2.
squira «malvolença» 13v. 23.
ssity «béns seents, immobles» 23v. 22.
tastamoni «testimoniatge» 15.13.
testamoni «testimoni» 11v.3.
testes «testimoni» 22v.9.
tralat 37v.20.
venga «venja, venjança» 42v.34.
vilania 31.17.
vincla 15v.9.

D'altres substantius

adat 64.20.
affany 58.26.
ajuda 80.6.
albir 18v.20.
altària 18v.22 i 23.
amor 41v.3.
ància 39.14.
aximpli 20.19.
brugit 67.8.
captanimens 17.16 i 17.
comanssament 45.16 i 17.
companya «conjunt de persones que van juntes» 76v.10.
complïment 75.26.
consentiment 78v.12.
continent «moviment en què es re-

vela la intenció de fer alguna cosa» 56.8.
contrast 24.7.
cose 20.17.
crits 66v.12.
dabillitat 15v.10.
deport 17v.19.
desalt 63.11.
despler «desplaer» 21v.2.
dilecció 77v.22.
epistola 80v.8.
escampament 20.27.
esforts 72.15.
farida 59v.11.
favor 28v.24.
fayna «feina, treball» 18v.5.
fayssons 17.16.
festas 17v.18.
fet 80.7.
feynas «dificultats» 27v.28.
feytases «fets» 17v.14.
ffallonia 24.11.
foch 76.28.
formes 18.6.
forssa 55.11.
gent 67v.5.
guany 45v.15.
guardó «represàlia» 71v.19.
guayta 76.5.
hajustaya «ajust» 19.5 i 6.
mal 40v. 21.
malaltia 65.8.
malvolenssa 13v.23 i 24.
maytat 46v.18.
memòria 54.15.
menasses 81.19.
menbranssa 53v.10.
menyspreu 65.4.
mort 32.9.
mot 68.19.
nassassitat 54.16.
nom 76.25.
nombra 41.11.
noves «paraules» 24.9.
obs 44.6.
parensses 17v.14.
part 66.20.
pasas «passos» 71.13.
passament «manera de passar la vida» 18.28.
peraulla 17.16.
perdó 15v.22.
perdó «toc vespertí de campana» 15.6.
perssona 18.4.
poder 15.19.
por 44v.24.
prechs 78v.14.
presència 81.20.
preu 22v.13.
prou «profit» 40v.22.
puge «augment pujada» 46v.11.
quentitat 81.6.
rahó «motiu» 49.22.
resposta 28.11.
sacós «socors» 80.22.
saluts «salutacions» 77v.22.
serveys 18.3.
siència 28.25.
solàs 63v.18.
spay 23v.22.
ssemblansses 17v.13.
sso 46.9.
tamor 45.1.
tayl 17.16.
taylla 17v.30.
trabayl «lluita» 14v.28.
tros 20.26.

vergonya 57.14.
veritat 80.7.
veu 55v.18.
viaffora «crit d'alarma» 44v.26.
vijares «parer» 45.7.
visitació 78v.5.
volentat 76.23.

La religió

Déu 32.5.
Sans Avengelis 32.13.
Santa Maria 42v.11.

El temps

any 25.3.
canallar «canelar, data» 13.3.
die 23v.21.
jorn 19.3.
mes 44.22.
nit 68.16.
ora 71v.9.
temps 29v.25.
janer 78.20.
marths 42.1.
julliol 22.13.
agost 51.1 i 2.
satembre 65.19 (*satembra, ceptembra, cestembra, satembri.*).
uytubri 73v.3 (*vuytubri*).
novembre 26v.18 (*noembre*).
desembre 19.3 (*deembre*).
diluns 32.6.
dimarts 20.3.
dimecres 40v.7.
dijous 22v.10.
divenres 22.13.
dissabta 13.3.
dicmanja 11.14.

El cos humà

barbe 62.12.
bras 63v.16.
cabeyls 33.15.
cara 33.16.
costat 63.5.
espasma 15v.10.
esquena 13.9.
mamella 13.10.
mans 45.19.
merde 42v.22.
musqla 43.18.
oraya 71v.5.
peu 27v.3.
pits «pit» 43.26.
puny 62.29.
qul 42v. 12.
sanch 20.27.
uyll 13.12.
ventre 45v.20.
xella «aixella» 58v.19.

La indumentària

almassot «almussa, caputxa que s'estenia fins als braços» 46.4.
bosa 32.10.
cabès 33.13.
caparó 54v.31.
capell (de lli) 46.4.
corega 32.9.
gramayha «gramalla» 47.4.
guonella 33.7.
manto (o mantó) 37v.33.
robes 58v.20.
serbox «barret de forma triangular» 42v.24 i 25.
tabart 56.23.

L'armament

aguyade 43.13.
armes 14.14.
basinata «bacinet» 43.12.
balesta 27.12.
bayna «beina» 56v.19.
bestó 53.19.
broquer 27.13.
colteyl «punyal» 20.15.
croch «peça corba que servia per a atreure la corda de la ballesta fins a muntar-la en la nou en parar l'arma» 28.19.
dart «llança curta llançadissa» 27.19.
escona «petita llança de git» 27.12.
fero «punta superior de la llança» 36v.18.
foura «beina» 59v.3.
lanssa 13.11.
passador «sageta de ballesta» 27v.4.
péra «pedra» 45v.6.
perxa «pal llarg» 56.7.
perxanch «pal llarg» 55.21.
pilotes «pedres rodonenques» 53v.11.
punte «extrem agut d'una espasa» 76v.2.
puyal 25.9.
quoltels de tayl 13v.23.
servalera «casc rodó que arriba fins a mig front» 27.12.
spase 14v.9.
taròs «terròs» 63v.23.
tretes «sagetes de ballesta» 27.12.
verga 54.6.

Mots que designen cops pegats amb arma o amb el propi cos

abatayons «cops de batoll, o, per extensió, d'altre objecte consemblant» 31.14.
arapades «arrapades» 63v.21.
arpades «esgarrapades» 63v.21.
bestonade 47.9.
bufats «bufets» 51v.5.
colp 63.5.
coltalades «coltellades» 50.1.
enpantha «empenta» 45.18.
espazadas 32.8.
estoch «estocada» 44v.10.
farida 59v.11.
lanssades 49v.33.

muselada «cop de muscle» 41.28.
nafra 15v.6.
pedrada 21v.1 i 2.
perxanquades «cops de perxanc» 54v.19.
puyades «cops de puny» 51.20.
ristoladas «cops d'aristol, peça de metall que guarnia l'extrem inferior de la llança» 32.8.

Els animals

ase 20v.5.
bístia 46v.31.
bous 20.6.
buyna 59.25.
ca 21.7.
cadela «gossa» 44.7 (i *cadalassa* 44.27).
caragols 15.5.
casa d'ebeylles «rusc, casera» 59.26.
galina 71v.16.
hànades «ànecs» 37.27.
mule 81v.1.
pols «polls» 19.5.
porchs 22v.3.
porsella 59v.5.
rossí 45.15.
ssomera 21.8.

Els vegetals. Productes del camp

aylls 56v.35.
blat 66v.4.
colls «cols» 21.20.
forment 23.5.
li «lli» (capell de) 46.4.
malerba 39.3.
móres 29.5.
oliu «olivera» 57.5.
ordi 21v.9.
paylla 21v.9.
romaguer 29.5.

El treball i la cultura material

agullade «bastó amb punxa emprat pels bovers per agullonar els bous quan llauren» 33.13.
aradra «arada» 43.12.
ascriptura «instrument notarial» 74v.10.
asquella 76.28.
axavagade «carga d'aixàvega, xarxa de cordes per a traginar palla» 21v.8 i 9.
banch 28.4.
baral 20.23.
bestó 53.19.
biga «peça de fusta llarga» 68.12.
bosa 32.10.
bóte 71v.3.
brujons «perxes de fusta» 63.21 i 22.
cabestre 21.6.
cada[na] «cadena, conjunt de ca-

beçades i dogal del cap d'un cavall o altra cavalcadura» 56.22.
carta de donació 29v.24.
cavayllons «munts de garbes» 23.6.
clau 14v.9.
coragades «corretjades» 50v.15.
corn «cada un dels cornalons de la sàrria» 63v.12.
cortins «quartins, mesures de vi» 37v.6.
diner «dotzava part d'un sou» 42v.23.
diners «diner» 46.5.
faus «falç» 44.25.
fforch «trena de joncs on se subjecten per les cues una partida d'alls» 56v.35.
garbes 23.5.
garot «garrot» 71v.18.
got 25.18.
joc de taulles «joc de taules, semblant al de dames» 46v.29.
leny «nau, embarcació» 18v.6.
lenya 68.20.
letre «carta, missiva» 34.22.
libra «llibre» 63v.25.
lit 67v.11.
lliures 51v.18.
lliures reyals de manuts 20v.12 i 13.
lum 66.11.
manuts «moneda petita» 60.7.
meses «messes» 15.2.
moneda 77v.23.
nau «embarcació» 18v.6.
pans 14v.4.
panyora 20.10.
paper «escriptura» 75.4.
perxa «pal llarg» 54v.4.
perxanch «pal llarg» 55.21.
reyals d'or 46.4.
reyals de Mallorques manuts 60.7.
sach «sac» 49v.17.
sayal «senyal» 69v.6.
sey «seny, campana» 71.3.
ssària «sàrria» 63v.12.
ssous «sous, vintena part d'una lliura» 26v.7.
somades «càrregues d'un animal de bast» 66v.4.
taula «taula» 67v.12.
taula «post» 59.25 i 26.
tesores 11.7.
trompata «trompeta» 46.9.
trompes 38.23.
vanama «venema» 74.16.
verga 54.6.
vi 11.6.
viande 15v.15.
vinagra 25.20.

Noms de lloc i termes de la construcció en general

abitació «casa» 28.18.
alberch «casa» 62v.19.
alcaria «agrupació de cases a fora vila» 14v.24.
brancha del portal «sèrie vertical de pedres que fan cantó amb l'obertura d'un portal» 54v.16 i 17.
cambre 44v.23.
camí 20.7.

cantó 13v.4.
cantonade 25.16.
carer 73.19.
carera «carrer, camí» 40.21.
carnisaria 27.13.
case 35v.18.
casa «cambra» 71.15.
collet «pujol» 21.9.
coral «corral» 19.5.
cort «cúria del batlle, del bisbe, etc.» 11v.20.
cortera «quartera, edifici públic on es venen cereals i llegums» 53.27.
covas 42.11.
encontrades 42.26.
era 49v.26.
eras «espais quadrangulars destinats a plantar-hi hortalisses» 21.20.
esglayha 13v.6.
estable 44v.30.
figaral 43.11.
forn 71.18.
gariga 50.26.
guoret «guaret» 31.18.
lochs «possessions» 17v.16.
mirador 58v.4.
ort 21.4.
pallissa 51.17.
parats «parets» 71.5.
pati 72.12.
perròchia 77v.20.
pestures 42.3.
planter 21.21.
plassa 53.27.
poble «pobla» 50.26.
porta 34.7.
portal 11.17.
portel 38.22.
porxo 62.5.
pou 63v.11.
prat 33.6.
presó 26v.21.
qintanes «terrenys no edificats immediats a una vila o a l'interior d'aquesta» 43.8.
rafal «casa de camp de fora vila» 37v.8.
safarag 21.7.
salla «sala, casa del rector» 34v.22.
sijes 66v.4.
tarat «terrat» 44.25.
taverna 11v.5.
terra 63v.23.
via «camí» 28.20.
villa «vila» 49v.24.
viya «vinya» 69v.9.

Oficis, càrrecs i tractaments

amat 26v.4.
barber 44.5.
batle 13.2.
benifasiat «el que frueix d'un benefici eclesiàstic» 34.4.
bisbe 38v.17.
braser 14v.22.
carseller 78.25.
cavaller 78v.13.
corrador fischal 81.2.
discret 15.23.
donzell 77v.21.
escorxador 19.9.
escrivà 58.7.

ferer 76.6.
ffuster 23v.15.
governador general 78v.13.
hofasials 41.10.
honrat 15.25.
jover 42v.30
jutge 75.17.
lochtinent de batle 76.14.
madona 41.9.
majoral 20.4.
mariner 14v.1.
macip 66v.1.
merser 62.3.
metja 15v.5.
missatja 13.6.
mosèn 78v.12.
notari 18v.29.
ortolà 37v.11.
pagès 23.25.
palicer 17v.8.
portansveus 58.1.
prevera 27.8.
procurador 75.23.
prom 14.8.
ragina 41.10.
rechtor 13.6.
rey 41.9.
saig 76v.22.
sarador 18v.5.
sartre 66v.18.
savi en dret 75.17.
senyor 13.3.
serventa 54v.32.
ssabater 63v.28.
tanentloch de batlle 55v.32.
tanentloch d'escrivà 58.7.
traginer 54.5.
vaguer de fora 77v.21.
vanamadós 74.12.

La família

avonclo «oncle» 38.6.
compara 58.13.
cosin jarmà 67v.26.
cosina jarmana 42v.33 i 34.
dona 11.18.
dona muler «esposa» 55.3.
fadrí «noi, allot» 35v.7.
fiyl 13v.1.
fiylla 11.16.
frara 13v.4.
genra 54.8.
hom 17v.14.
infant «noi, allot» 49.11.
infanta «nena, nina» 11.17.
jarmà 14.4.
jarmana 46v.19.
jova 35.26.
mara 15.5.
marit 17v.1.
muler «esposa» 11.23.
nabot 37v.15.
nabodeta 36v.13.
para 13v.10.
parantella 17v.21 i 22.
parent 11v.8.
parenta 17v.7.
quyat «cunyat» 43.21.
sogra «sogre» 49v.1.
ssogra «sogra» 66.6.

BIBLIOTECA PUB. BARCELONA

Gentilicis i d'altres termes que expressen origen en general

catallà 18v.11.
catiu 11.8.
estern 50.27.
estrangeras «d'una altra vila» 45. 26.
grech 23v.1.
jueu 21v.12.
juyha 68.1.
moro 18.9.
pagès 23.25.
siutadà de Mallorques 14v.22.
siutadà de Valènsia 14v.1 i 2.
ssarayn 11.18.

D'altres qualificatius en general

àl «àvol, dolent» 25.23.
alqayts «alcaids, guardians» 42v. 33.
amic 18.27.
amiga «amant» 58v.5.
apariant «sociable» 17v.30.
bagasa 42v.5.
bacayllar «vilà, rústic» 27v.6.
batiat 33.2.
bax «abaixat, acotat» 47.1.
beyl 18.7.
blanca 14v.24.
blau 21v.12.
bort 34.9.
bo 17.17.
borda 59v.19.
colpable 26.5.
comanssador 26.4.
content 63v.18.
covinent 17.17
cubert 40v.11.
darer «de darrere» 62.8.
delat «acusat» 11.9.
deputat 75.18.
desonestes 17.3
despagat «descontent» 54.16.
dichnas 17.6.
dret «de la dreta» 56v.5.
enbagat «lligat amb una corretja» 27.19 i 20.
enblancats 37v.26.
enbriachs 25.21.
enpatradores «impetradores» 41. 10 i 11.
escart «esquerd, esprimatxat» 18v. 22.
esdantagat 50.4.
esdevinadors 80v.7.
esglayat 36v.4.
faló «felló» 29v.30.
fals 25.23.
fembra «amant» 59v.20.
franch 20.17.
furós 53v.9.
general 81.7. i 8.
gran 26.3.
habitador 15.1.
habitans 23v.15.
inhonesta 76.6.
injurioses 25.6.
inpatrades 41.10.
irats 25v.11.

jove 20v.7.
ladra 66.4.
larch 55v.17.
legude «lícita» 76.5.
litigiose 20.17.
magra 18v.22.
magranty «esprimatxat» 18.17.
major 11v.20.
mal «dolent» 34v.11.
mallult 65.8.
malvolent 39.21.
manor 11v.21.
masip 20.13.
merdós 43.14.
mesqina «desgraciada» 23.21. i 22.
mija «mitjana» 18.17.
moltes 25.6.
mort 15.19.
nadiu 17v.5.
nagra «negra» 33.2.
nassassitat 54.16.
nua 67v.4.
nuas «desembeinades» 59.10.
ora «horra, bruta» 42v.5.
pech «pec, neci» 14v.7.
perentòria 65.17.
prenys 67.2.
present 27.24.
pur 33v.6.
proppassat 46v.10.
qonaxadora 43.23.
quityas 26v.17.
renquayós «rancallós, que camina coix» 43.14.
reyal 11.1.
ros 18.7.
sadoyl 21.15.
semblans 76v.12.
sinestre «esquerre» 44.17.
soltas 26v.17.
squera 13.10.
squivàs «esquiu» 20v.7.
torbat 26.6.
traydor 45.22.
vert 56.23.
vey «veí» 67v.21.
veyl «vell» 18v.17.
vilanes 34v.9.
viu 15.9.

5.2. *CARACTERÍSTIQUES SINCRÒNIQUES DEL LÈXIC COMÚ*

Considerat sincrònicament el lèxic del ms. ens fa adonar que en principi és correcta l'afirmació del cronista Muntaner referida a la unitat de la llengua catalana en època medieval, si més no al nivell de la llengua escrita cancelleresca. Sens dubte, però, caldria matisar més respecte a la llengua colloquial de les diverses contrades catalanes. El lèxic emprat ací pertany evidentment al cabal lingüístic duit a les Balears pels repobladors al segle XIII. Com és sabut aquests provenien de les comarques costeres gironines i barcelonines, sobretot de l'Empordà. Això explica, com diu Coromines, que «en els segles que seguiren de prop a

la Reconquesta a les Balears es parlava igual que a la zona costera al Nord de Barcelona».[1]

Al segle XIV el català oriental era un sistema lingüístic més unificat que l'actual. Bona part de les formes que avui dia passen per ésser genuïnes d'una o altra comarca oriental, sobretot fronterera, lateral o aïllada, durant l'època medieval formaven part del diasistema oriental i àdhuc de tot el domini lingüístic. Tot això fa que hom hagi d'anar amb compte en parlar de dialectalismes «mallorquins» a l'edat mitjana, sobretot als segles XIII i XIV. En realitat, bona part d'aquests dialectalismes ja es trobaven als llocs de provinença dels repobladors i, per tant, no són cosa exclusiva de la nostra illa. Es tracta en definitiva de dialectalismes passius. Caldrà esperar encara algun temps fins que apareguin els primers veritables «mallorquinismes».[2]

---

1 El grau d'unitat de la llengua catalana medieval ha estat objecte d'estudi particularment aquests darrers anys per part de diversos lingüistes. La gran majoria d'aquests està d'acord en l'uniformisme del català a l'edat mitjana. Nogensmenys, cal escatir de qualque manera el grau de diferenciació dialectal que es devia donar en realitat en la llengua parlada, i que adesiara es trasguava amb major o menor intensitat en la llengua cancelleresca i, així mateix, en les obres de caràcter literari. Particularment subscric plenament l'opinió equilibrada de J. Veny quan diu: "S'imposa, d'entrada, una referència al problema dels dialectalismes i els arcaismes. És probable que alguns dels mots considerats com dialectalismes occidentals no són més que arcaismes conservats en àrees laterals; n'és bona prova el fet que alguns dels mots avui vivaços en terres lleidatanes presenten concomitàncies amb els d'àrees isolades, com són les Balears. I és lògic pensar que com més retrocedim en els segles, menys fraccionat estava el domini lingüístic i que, per tant, el que avui creiem dialectalismes ho són només amb l'òptica del segle XX, però no considerats sota la del segle XIV. De tota manera, crec en la diversitat del català ja en el segle XIV si bé no tan accentuada com en altres dominis lingüístics com l'italià i la llengua "d'oïl". Del *Regiment de preservació de pestilència de Jaume d'Agramont* (s. XIV) (Tarragona 1971), 161 i 162.

Sobre el tema de la dialectologia medieval catalana, són bàsics, sobretot la ponència d'ARAMON, *Problèmes d'histoire de la langue*, ap. *La linguistique catalane. Actes et colloques* (Paris 1973), 58-65 i la discussió que se'n segui, sobre història de la llengua (70-80). També, el capítol de J. VENY, en aquest mateix colloqui, sobre *La dialectologie médiévale* (316-321), inclòs en la seva ponència *Dialectologie*, amb la subsegüent discussió (321-330).

2 Una vegada més haig d'adduir el que pensa J. Veny sobre aquesta qüestió. Així, tot parlant de dialectologia medieval catalana, diu: "De toute façon, il faudra agir avec prudence sur ce terrain. Jusqu'à quel point le catalan de Majorque dizaines d'années après la conquête de l'île, s'était-il "dialectalisé"? La distance chronologique est trop courte et on risque de confondre les dialectalismes avec de simples archaïsmes" (de *La linguistique catalane. Actes et colloques*, p. 318).

També, en la discussió sobre història de la llengua fa una intervenció en què diu: "M. Moll considère les majorquinismes de R. Llull comme dialectalismes. Mais je crois qu'on peut difficilement parler de dialectalismes au XIIIe siècle, à une époque où le catalan était très peu différencié. Lorsque nous reculons davantage dans l'histoire la langue était encore plus uniforme. Or, parler des dialectalismes de R. Llull, c'est de notre point de vue actuel, et non du point de vue de son époque. M. Moll a réuni une vingtaine de mots qui, aujourd'hui, ne se trouvent qu'à Majorque; du point de vue catalan du XXe siècle, ce sont évidemment des majorquinismes. Mais au XIIIe siècle, ces mots existaient peut-être ailleurs, et il s'agit simplement d'archaïsmes" (ibidem, p. 75).

Vegeu a continuació una ressenya d'alguns mots que apareixen al ms., avui reduïts només a part del domini lingüístic, però que a l'edat mitjana tenien un abast molt més ampli.[8]

aidar «ajudar». Viu a Mallorca, encara que en decadència, a Durro, Peralta de la Sal, Mequinensa, Maella, Capçanes, València, Oliva (segons DCVB):
«era en la era del dit Bernat Rovira, que *aydava* a batre en Pere batiat» 23v.3.

aiixar o *uixar* «aquissar, atiar un gos perquè envesteixi». Amb aquest sentit el DCVB registra les variants *abuixar* (Puigcerdà, Solsona, Andorra, Tremp, Pallars, Ribagorça) i *embuixar* (Eivissa). Com a «espantar i fer fugir algú amb crits o amb moviments d'amenaça», DCVB registra *ahiiixar* com a pròpia del valencià modern.
«e.l ca d'en Simon sí li ladrava, e.l dit Simon lo li *aiixava*» 21.7 i 8; «e con foren pres lo saffarag lo ca de l'ortollà sí.ls ladrà, e l'ortollà, qui los *huxava* lo ca e.l los amatia, e.yl ca pur s'acostava a eyls» 21v.12-14.

banyar-se «mullar-se». Viu a Mallorca, Alguer, València, Maestrat, Castelló, Benicarló, Tortosa, Valderrobres, Fraga, Alta Ribagorça, Benasc, Vall d'Aran (DCVB).
«que li digués que li estojàs la faus que tania sua, qui estava en I tarat e.s *banyava*» 44.24 i 25.

batle «batlle». Viu a les Balears, Esterri d'Àneu, Sort, Tremp, Oliana, Àger, Balaguer, Borges Blanques, Alcarràs, Flix, Gandesa i en algunes localitats del dialecte oriental (DCVB).
«Danunciat ffo al senyor an Pere Trobat, *batle* reyal en Muntuyri» 11.1

bufet «bufetada». Viu encara a Tortosa. A la resta del domini, Mallorca inclosa, ha estat substituït per *bufetada*.
«que.l dit jorn e ora lo dit Issach sí avia braga ab en Guillem Borell, de la villa de Muntuyri, e de I ffill de na Pou, infants, e.ls quals donà de bons *bufats*» 51v.3-5.

---

8 D'entre els mots que segueixen a continuació, n'hi ha alguns que foren estudiats en la tesi doctoral de J. VENY sobre *Paralelismos léxicos en los dialectos catalanes*, I tom, XLII, RFE (Madrid 1958-59) i II tom XLIII, (Madrid 1960). Són els següents: *aidar* (II, 41 i 42), *banyar-se* (II, 26 i 27), *batle* (I, 55), *ca* (II, 34-36), *capell* (I, 36 i 37), *cercar* (II, 44), *collet* (II, 21), *fadrí* (I, 25 i 26), *fell* (I, 44 i 45), *yas* (II, 47), *llevar* (II, 47), *menuts* (I, 53 i 54), *pus* (II, 50), *qualque* (II, 50 i 51), *somera* (II, 36 i 37), *traure* (II, 48).

ca «gos». Viu a les Balears, Alguer, Roda, Jusseu, Laguarres, Castelló de Sos, Benasc, Calassanç, Torres Obispo (*can*), Bielsa (*can*), Vall d'Aran (DCVB).
«e.l *ca* d'en Simon sí li ladrava» 21.7.

cadella «gossa». Viu a Ribagorça, Eivissa i Mallorca, segons el DCVB. En realitat a Mallorca és en desús, però es conserva en algunes frases fetes i en la poesia popular.
«e anant per lo carer I *cadela* del dit Bernat Claver sí li isqué volent-lo mordre» 44.7 i 8; «e con fo denant la porta d'en Bernat Claver, berber del dit loch de Muntuyri, una *cadalassa* del dit Barber si isqué de la case» 44.25-27.

capell «barret». Viu a les Balears i a Sopeira (DCVB).
«sí lavara e furtà e.n Romeu Company LX reyals d'or, ab un almassot e ab un *capell* da li ligats» 46.3 i 4.

cercar «procurar». Com a significant és viu a Mallorca, Menorca, Rosselló (Formiguera), Sallagossa, Catllar, Elna, Serrallonga, La Junquera, Cadaqués, Tremp, Àger, Oliana, Eivissa (molt poc usat), Alguer, Vall d'Aran (DCVB). Cal dir, però, que en les comarques catalanes peninsulars aquest mot és en completa decadència i es conserva més tost només en expressions fossilitzades.
«anant per la villa de Muntuyri *sercant* per a gonyar» 51.4.

coll (*collet*) «turó». Viu al Pla d'Urgell, Ribera d'Ebre, Maestrat, Benicarló (DCVB). A Mallorca es conserva només en accepcions molt restringides.
«e.l dit ase sí corec a la somera e travassava per les eras del *collet*» 21. 8 i 9.

corn «cornaló (d'una sàrria)». Viu a Lleida, Vic, Penedès, Camp de Tarragona, Conca de Berberà, Ribera d'Ebre, Peníscola (DCVB).
«e dementre que.ll dit Guillemó s'estava salí e l'ase passave, sí li donà ab lo *corn* de la ssària al costat gran colp» 63v.11-13.

davall «sota». Viu a Mallorca, Cardós, Vall Ferrera, Alta Ribagorça, Fraga, Tortosa, Poboleda, Ripoll (DCVB).
«estaven en lo mirador de la cortera del dit loch, e que hahuïren *devayll* gran braga e qrits» 59.4 i 5; «e con foren *davayll* lo cantó de la palissa d'en Pere Crus» 58v.6 i 7.

donques «doncs». Viu al Rosselló, Lluçanès, Empordà, Vallès, Cardona, Camp de Tarragona, Lleida, Bellpuig, Bonansa, Pont de Suert (DCVB).

«Pus que no.n vol fer dret lo batle, cridats, *donques*, viaffore!» 75.23 i 24; «*Donques*, pus que ell és batle, [anem-nos] colguar!» 76v.29 i 30.

eixa «aqueixa». Viu en català occidental, part de l'oriental i de l'eivissenc (DCVB).

«En mal guany, tot die.m fareu badocajar d'*exa* ssomera que.m daveu prestar!» 53v.1 i 2.

eixir «sortir». Viu al Rosselló, Conflent, Vallespir, Cerdanya, Capcir, País Valencià, Alguer (DCVB). A Mallorca actualment només és usat en certes frases fetes i en boca de gent vella.

«E con fforen pres l'alcaria appallade Les Donades, sí.ls *hisqué* en la carera lo dit Jacme» 29v.7 i 8.

emblancat «pintat de blanc (la cara)». En l'accepció especial de «donar a les parets una passada de calç» és viu a Berga, Barcelona, Lluchmajor, Maó, Ferreries (DCVB).

«e veran amunt dos hòmens vanir, qui.ls aparien *enblancats*» 37v.25 i 26.

era «parada o taula d'hort». Accepció registrada a Girona, Penedès, Camp de Tarragona, Santa Coloma de Queralt, Tortosa, Maestrat (DCVB).
«e.l dit ase sí corec a la somera, e travassava per les *eras* del collet» 21.8 i 9.

espènyer «empènyer». Viu a l'Empordà, Segarra, Camp de Tarragona, Urgell, Balaguer, Vinaròs, Castelló, València (DCVB). A Mallorca és en desús.

«li vench de tras e parà-li la cama denant la ssua, *espanyent*-lo pel musclo, volén-lo endarocar, e no poch» 44v.4-6.

fadrí «noi, allot». En el sentit de «solter» és viu a les Balears, València, Castelló, Dénia, Benicarló, Ulldecona, Lleida, Oliana, Alguer (*farrí*) (DCVB).

«dix ha hu fadrí, fill d'en Bernat Tona» 49v.6.

felló «enfadat». Viu a Mallorca, Eivissa, Penarroja (Baix Aragó) (DCVB).

«eyl, stant *faló*, sí posà lo peu en la balesta e aquella parà» 29v.30 i 31.

furtar «robar». Viu a València i en català occidental i meridional (DCVB).
«que.l dit Hageg [en la] dita case si *furtara* o amblara del dit Boreyl unes tesores» 11.6 i 7.

got «tassó, vas». Viu a quasi tot el domini lingüístic. Per contra a Mallorca és en desús o es troba només en alguna accepció molt restringida (DCVB).[4]
«avien pres blat, tot ab tera de delma de sso den Polí Brondo, per I *got* de vi que.l dit Brondo los avia donat» 25.17-19.

janglar «fer jangla, anar de berbes». És viu en algunes comarques valencianes (DCVB). A Mallorca és en complet desús.
«Tocau-lo vós, si us plau, que yo así *janglaré* ab aquestes masdones!» 14v.10 i 11.

jas! «té». Viu a les Balears, Alacant (*llas*), València (*yàs, yàu*), Castelló (*yas, yaeu*), Benicarló (*jague*), Ulldecona (*txas* entre els vells).[5]
«Yas, vet peyora: hu diner!» 42v.22 i 23.

llevar «treure». En aquest sentit és viu a Mallorca, Eivissa, València, Ulldecona, Valderrobres, Castelló, Benicarló, Tortosa. (DCVB).
«dix que la dona muler del dit Muntaner que *avia lavat* lo caparó del cap al dit Jacmó Sera» 55.3 i 4.

menuts «monedes de billó». Actualment en el sentit de «monedes de poc valor» és viu a Mallorca, Alacant, Eivissa, Dénia, València, Castelló, Benassal, Ulldecona (DCVB).
«L lliures de reyalls de Mallorques *manuts*» 60.7.

oir «sentir». Viu al Rosselló, València, Maestrat (DCVB). A Mallorca s'usa només en expressions fossilitzades.

---

4 Segons J. LLABRÉS, estudiós de la ceràmica popular mallorquina al seu treball *La cerámica popular en Mallorca. Aportación al estudio de la misma en los últimos cinco siglos.* (Ciutat de Mallorca 1977), diu, referint-se al *got*: "*Got* (jarro). En la comarca de Artà y de So'n Servera se designa con este nombre el recipiente cilíndrico de barro cocido, de uno o dos litros de capacidad y con un corto *brec*, que se usa en *ses majances*. Lleva barnizado su interior y parte del exterior. Sinónimo de *olleta amb brec*" (p. 48). DCVB registra s.v. l'accepció de "Garraf; recipient cilíndric de test, d'un o dos litres de cabuda i amb un broc curt, que serveix per a abocar aigua dins els tassons de beure" (Artà, Son Servera)". Sens dubte es tracta del mateix recipient.

5 Quant a l'origen etimològic de *jas*, J. VENY, fonamentant-se en MOLL, *Supl.* REW 1710, diu el següent: "Etim.: de *hajau*, formado sobre el subjuntivo *haja;* el singular *jas*, se habrá originado por analogía vocálica y rítmica de *jau*" (*Paralelismos*, II, p. 47). És possible, però, que l'etim sigui simplement *hi has* "aquí tens" (< HIC HABĒS).

«e con fo axit de la bóte, que él si *oí* que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler» 71v.3 i 4.

oliu «olivera». Viu només al Rosselló (DCVB). A Mallorca és en total desús.
«e viu quem Falip Muntaner vench a ells ab I perxa d'*oliu*» 57.5.

pur «sí, així mateix». Pronunciat *pu* es troba en el llenguatge viu de la meitat septentrional del territori català continental, però és desconegut en els parlars meridionals (País Valencià, Balears) (DCVB).
«e con foren pres lo saffarag lo ca de l'ortollà sils ladrà, e l'ortollà, qui los huxava lo ca e.l los amatia, e.yl ca *pur* s'acostava a eyls» 21v.12-14.

pus «més» (en frases negatives, dubitatives o interrogatives). Viu a Mallorca, Rosselló, Conflent, Empordà, Garrotxa, Pobla de Lillet (DCVB).
«Intorogat si era malvolent de naguna de les parts ne més amich de la I que de l'altre, e dix que no era *pus* malvolent ne *pus* amich de la I que de l'altra» 39.21-23.

qualque «qualsevol». En el sentit de «algun» el trobam a Mallorca, Menorca, Rosselló (*calque*) (DCVB).
«e d'aquèn, obliga si e tots sos béns en *qualque* loch hon sien» 51v.18 i 19.

somera «femella de l'ase». Viu a les Balears, Camp de Tarragona, Penedès, Pla d'Urgell, Lleida, Ribagorça, Ribera d'Ebre, Alcalà de Xivert, Vall d'Aran (DCVB).
«e aprés l'ase sí viu la *ssomera* del dit Simon» 21.8.

tolre «prendre per força». Viu a Andorra i a la part septentrional del Pallars (DCVB). A Mallorca és en desús.
«e.l dit Deulosal *tolgé* lo coltel e.l dit Guillemó Tàpies» 42.17 i 18.

traure «fer sortir». En aquest sentit és viu a Mallorca, València, Castelló, Benicarló (DCVB).
«Damanat si rancaren espases, e dix que tant era furós, que no li racorda si s'i *trach* armehs o no 53v.8-10.

Així mateix, la llengua de les Balears a l'edat mitjana devia ésser encara més homogènia que en l'actualitat, quan hi ha algunes variants dialectals més o menys importants en cada una de les illes. Proven aquesta homonegeïtat alguns mots del ms. que avui han desaparegut del

mallorquí modern, però que es conserven encara en les altres illes, sobretot a Eivissa, que sembla ésser la que conserva un dialecte més conservador. Alguns d'aquests mots perviuen en algun altre dialecte continental: *cadella, emblancar, got*. Els mots del Llibre de Cort que es conserven només en menorquí o en civissenc, o en ambdós dialectes, són els següents:[6]

casa d'abelles «rusc». Registrat a Menorca i a Eivissa (DCVB). «anan-se'n ves case sua ab una taula plana de buyna de bous per fer-ne una *casa d'ebeylles*» 59.25 i 26.

mesquí «miserable, infeliç». Viu en menorquí i eivissenc. (DCVB). «O, *mesqina*!» dix la dita dona, «que V cavaylons e II garbes eran!» 23. 21 i 22.

---

[6] Per a una caracterització del d'alecte mallorquí i del balear en general, vegeu sobretot, de F. DE B. MOLL: *Estética y dinámica del catalán en Mallorca*, dins "Papeles de Son Armadans", t. XVII, n.º L (Palma 1960), 161-175; *Els parlars baleàrics*, dins VII Congreso Internacional de Lingüística Románica (Barcelona 1953) "Actas y Memorias", t. II, 127-136; *El habla de Mallorca*, dins "Historia de Mallorca" coordinada per Mascaró Pasarius (Palma 1973), 353-388. Darrerament l'editorial Barcino ha fet l'edició en català d'aquesta darrera obra.

Quant al menorquí, vegeu H. GUITER: *Étude de linguistique historique du dialecte menorquin* (Montpellier 1943); F. DE B. MOLL: *Estudi fonètich y lexical del dialecte de Ciutadella*, dins "Miscelánea filológica dedicada a don Antonio María Alcover" (Palma 1932), 397-460. També aquest article ha éstat publicat de bell nou a "Randa", vol 8 (Barcelona 1979), 5-48.

Per a l'eivissenc: INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENCS: *Curs d'iniciació a la llengua* (Eivissa 1972); A. GRIERA: *Els parlars d'Eivissa i Formentera*, BDLLC, VII, 1913, 26-36, i, sobretot, JOAN VENY: *Aproximació a l'estudi del dialecte eivissenc*, "Randa" 5 (Barcelona 1977), 5-41.

Quant a la fisiognomia dels diversos parlars baleàrics, sembla que els dialectes de Mallorca i Menorca tenen més similituds entre si que amb l'eivissenc. De tota manera, aquest és un tema que ha estat poc estudiat i és possible que ens en duguem més d'una sorpresa. Al darrer article citat, J. Veny en diu el següent: "No s'ha duit a terme encara una estadística que posi en relleu les similituds i discrepàncies interbaleàriques. Ni en el lèxic, ni en altres sectors de la llengua. Quant al lèxic, una estadística elaborada sobre els 67 conceptes tinguts en compte per F. de B. Moll en el seu estudi sobre el parlar de Mallorca (cf. nota 79) dóna aquest resultat: 7'4 % afinitats mallorquí-eivissenc; 10'4 % afinitats menorquí-civissenc: *76 % afinitats mallorquí-menorquí. Aquí resta palès l'elevat grau d'afinitats de les antigues Balears, stricto sensu*, i sobta un xic que les concordances entre les illes extremes siguin lleument superiors a les que hi ha entre Eivissa i Mallorca. No oblidem que, per a l'elaboració de la llista susdita, hom ha escollit a l'atzar una seixantena de mots que presenten un significant diferent a alguna de les illes.

Una altra prova basada en un total de 393 significants ja alludits (cf. 47) que ofereixen una coherència semàntica, dóna resultats més anivellats i potser més reals. El menor nombre de concomitàncies ve representat per l'eivissenc-menorquí (70,4 %), que creix una mica entre eivissenc-mallorquí (72,5 %) *i és més ostensible entre mallorquí-menorquí (76,5 %). Aquesta darrera relació confirma, amb xifres, però menys altes, la de l'anterior mostra;* les altres dues, en canvi, resten invertides: el distanciament geogràfic podria haver influït en les divergències lingüístiques entre eivissenc-menorquí, que a l'altra mostra no eren tan accentuades com entre mallorquí-eivissenc" (El subratllat és nostre) (*Aproximació*, p. 30).

perxancada «cop de perxanc o perxa». A Menorca és viu en el sentit de «tupada», i figuradament «cop d'adversitat o desgràcia» (DCVB). «que.ll dit Ffalip Muntaner sí donà ab la vergua o perxa de grans *perxanquades* aquells» 54v.18 i 19.

De vegades és una accepció especial la que segueix conservant-se en algun altre dialecte illenc. Per exemple:

casa «cambra». Viu a Eivissa, on es parla de la *casa de dormir* «dormitori», *casa des blat* «cambra on guarden el blat», etc. (DCVB). «e no romàs al dit Soler de acala ausiura, sinó que la dita Frau sa tanchà a I *casa*» 71.5-7; «e con fo al pati de la casa, que la dita Frau que lo santí e va's tancar en una *casa* per por que ach d'equel» 72.12 i 13.

5.3. *INFLUÈNCIA DEL LLATÍ I DE L'OCCITÀ*

Sens dubte el llatí és la llengua que ha influït més en cada un dels idiolectes que trobam al ms. A part dels rastres que n'observam en el camp de la sintaxi, tenim també l'ús d'algunes formes llatinitzants. Cal dir, però, que tals formes són usades només en el registre jurídico-cancelleresc, molt menys en el registre narratiu, i mai en el registre colloquial. Vegem-les:

in solidum «solidàriament»:
«Promeseran en Pericó Sera e n'Arnau Sera, de la paròqia de Muntuyri, e de grat en poder d'esta present cort s'obligaren, *in ssolidum*, que tota vagada que per la cort raquests na ssaran, en poder de la cort tornaran en Jacmó Sera, dallat, mort ho viu» 57.17-20.

aplicandas «aplicadores»:
«manlevà en Jacme Prats a n'Arnau Se Manera demunt dit, lo qual promès tornar, tota vegada que per la cort sie raquest, viu o mort, o cent lliures al fisch del senyor rey *aplicandas*, e d'aquèn, obliga si e tots sos béns» 78.15-18.

inobidiència «desobediència»:
«Con nós hajam compozat per certa quantitat de moneda en Jacme Prats, habitador del vostre batliu, e hajam ramès a.n Bernat Poll lo crim, si alcun havia comès per la *inobidiència* feta al batle en levar les armes a n'Arnau Manera» 77v.22-25.

quondam «en altre temps»:
«N'Asmat, sareyn, catiu de la dona Ugata, muler d'en Jacme Sera, *quondam*, de la paròqia de Muntuyri» 11.23 i 24.

item «també, igualment»:
«de la qual brega foren nafrats lo dit Micolau Bufí, de colp d'espase per l'esquena, fins escampament de sanch. *Item*, en Simon Tàpies, de colp de lanssa jus la mamella squera, fins escampament de sanch. *Item*, en Guillemó Tàpies, de colp de lanssa per la mà, fins escampament de sanch. *Item*, en Fransesch Tàpies, de colp de lanssa per l'uyll esquera, fins escampament de sanch» 13.8-13.

testes «testimoni»:
«En Pere Steva, de la paròquia de Ssineu, *testes*, jurat, intorogat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber» 22v.9 i 10.

inpunir (o *in punir*) «sense castigar». Construcció verbal formada per la partícula IN, prefix de privació, i el verb *punir*. Al text apareix escrit separat *in punir*:
«d'on, ffo raquest al dit ssenyor batlle les dites coses eser enquerides en tal manera que *in punir* no romanguan ne justícia no deparescha» 22.20-22.

especial «especialment»:
«dix que no li aparia que y fos més per la I que per l'altre *espacial*, con sus al mig donà» 56v.6-8.

semblant «semblantment»:
«e dix *semblant* del dit d'en Johan Lopis demunt dit» 41v.6 i 7.

general «generalment»:
«Als dix no saber. Damanat *general*, e dix que no» 50.30 i 31.

inhonesta «deshonesta»:
«con digmenge vespra proppasat en Gabriel Domènech, tinentloch de batle en la dite perròquia, ab d'altres persones menàs la guayta per la ville de Montuïri, e an hora no legude e *inhonesta* aquest Gabriel atrobàs en Jacme Prats» 76.3-6.

Encara, hi podríem afegir l'encapçalament de cada una de les enquestes, amb la data quasi sempre en llatí, i, en tots els casos, amb la sentència del veguer de fora a la fi de cada enquesta.

Molt poca importància té l'occità com a component del lèxic del ms. Sabem que alguns mots provenen d'aquesta llengua, però en realitat sembla que al segle XIV ja tenien suficient tradició d'ús com per a ser considerats mots genuïnament catalans. Podem citar els següents:[7]

gint «gentilment, sense violència»:
«e après sí vench en Pericó Tona, prevera, cyl qual li tocà en la porta, cuax tot *gint*, enpanyent» 35.14 i 15.

omanatja «homenatge»:
«besan en les mans e.n la boca, faén-li ffa e *omanatja* axí con d'eytals coses ss'acustuma, promatén, sots fa del dit sagrament e omanatja, qu.él d'essí avant no hoffendrà en Phalip Muntaner, del dit loch» 30v.1-3.

queshacom «quelcom»:
«Ban/ssé, que ab *queshacom* m'é yo a daffendra de la cadella!» 44.31 i 44v.1.

solàs «diversió, esbargiment»:
«lo dit Jacme sí li dixera en *ssolàs*: «E qua aportes armes per mi?» 53. 15 i 16.

vayre, en l'antropònim *Barbavayre* «barba de color variat», nom d'un esclau grec:
«e con fo al cantó de les vinyes d'en Pug e d'en Muntaner, aquí encontrà en *Barbavayre*, grech, catiu de la dona Pugdorffilla» 33.8-9.

Tot al llarg dels apartats de les *Grafies* i els *Sons* feim també menció d'alguns altres trets d'influència occitana.

No cal dir que els castellanismes són absents al ms.

5.4. *MOTS SINÒNIMS*

Una de les característiques més remarcables que apareixen en cada un dels escrivans és l'ús de mots sinònims. Cal dir, però, que de vegades més que vertaders sinònims tenim, d'una banda un terme d'abast general, i de l'altra, un significat màs restringit (*nau / lleny; paper / escriptura; capítol / denunciació*, etc. D'altres vegades ens havem amb una

[7] Per als mots que segueixen és interessant de consultar la rica documentació del DCVB.

paraula culta enfront d'una altra més popular (*aplicandes / aplicadores; delat / acusat; cogitar / cuidar-se* o *pensar-se; quondam / ça entràs; in solidum / cascú per lo tot; general / generalment; semblant / semblantment; especial / especialment*, etc. No cal dir que cada escrivà té les seves predileccions especials per cada forma i que, en definitiva, algunes de les formes apareixen usades molt més sovint que les altres.

Substantius i adjectius sinònims

«acusat *delat / acusat*. La primera forma és culta, presa del participi passat DELATU, amb el mateix significat:
«Bernat Rosseylló, *delat*, confessat de dir veritat al segrament sobre la denunciació demunt posade» 75.12 i 13; «En Hageg, sareyn, catiu d'en Jacme Rafal, de la paròqia de Castalig, *delat*, jurat, intorogat en la ssua lig ssobre la dita denunciació» 11.8 i 9.
«Arnau Se Manera, *acusat* sobre dit, jurat e interrogat sobre les coses denant dites» 78.1 i 2.

«amistançada» *fembra / amiga*. En la llengua de les Illes *fembra* es troba en alguna expressió fossilitzada, com és ara *mala fembra* «prostituta» (DCVB).
«Demanade si era de parantella, e dix que no, sinó que.n Ssimon qu.és son compara de una borda que ha d'equella *fembra* que té» 59v.18-20.
«ell e.n Guillem Reffal sí ss'estaven al mirador de la cortera e ahuïren colps d'espases e la *amiga* d'en Simon Carbonell qui qridava» 58v.4-6.

«aplicadores» *aplicandas / aplicadores*. La primera forma, com és sabut, és un llatinisme:
«Manlevà en Jacme Prats an [sic] Arnau Se Manera demunt dit, lo qual promès tornar tota vegada que per la cort sie raquest, viu o mort, o cent lliures al fisch del senyor rey *aplicandas*» 78.15-17.
«lo qual promet tornar en poder de la cort tota vegade que per la cort sia raquest, viu o mort, o en nom de pena XXV lliures al fisch del senyor rey *aplicadores*» 51v.16-18.

«*beina*» bayna / foura. No sabem de cert el timbre de la vocal tònica de *bayna*, [e] o [a]?[8]

---

8 DCVB registra les dues pronunciacions: **[bái̯ne̥]** i **[bei̯ne̥]**, com a vives a Mallorca i a d'altres indrets.

«lo dit Pericó Paliser sí s'afarà e s'abrasà ab lo dit Jacmó e aquell tolch lo coltell e.l li trasch de la *bayna*» 56v.17-19.

«atrobaran lo dit Cimon, qui estava ab l'espase en la mà ab lo *foura* e ab tot» 59v.2 i 3.

«béns mobles» *béns movents / béns mobles*:

«ffo feta per en Johan Agost, ssag de la dita cort, manament [d]'empara e.n Jacme Steva, del dit loch de Muntuyri, en tots los scus *béns*, axí siens con *movens*» 22.16-18.

«anaran en la viya d'en Simon Tàpies per manar e.n Berenguer Oliver, del dit log, lo qual en la dita viya ere, que aqual rabés e rabra degés en sacreste tots los *béns* del dit Guillem des Pug, *mobbles*» 69v.8-11.

«blat» *forment / blat*. No sabem a quina classe de blat hom alludeix. «que.n Bernat Banet, de la paròquia de Muntuyri, que près V garbes de *forment*» 23.4 i 5; «ell sí era ab en Maymó ben Jacob, jueu, que mesuraven *fforment* en la dita era» 49.17-19; «E com que.l meu *forment* sta pres del vostro, e vós lo m'aveu batut ab lo vostro, que no yc ha nagú blat pres del meu sinó vós, que aveu batut menys de mi!» 23.27-30.

«enhaprés, que la dona Riera sí anà en la era volent batre lo seu *blat*» 23.8 i 9; «dix sobra aquela no eser ver sso que.n aquella és contangut, que eyl nuyl temps lavàs ne prengués garbes ne *blat*» 24.5 i 6; «avien pres *blat*, tot ab tera de delma de sso d'en Polí Brondo, per I got de vi que.l dit Brondo los avia donat» 25.17-19.

«cambra» *casa / cambra*. A Mallorca ambdues denominacions són en desús, però a Eivissa hom parla encara de la *casa de dormir, casa des blat*, etc. (DCVB).[9]

«e stave's axí dins sa *casa*, entrò a cab de pessa, que hahuí cridar viaffora» 44v.25 i 26; «e no romàs al dit Soler de acala ausiura, sinó que la dita Frau sa tanchà a I *casa*» 71.5-7; «e con fo al pati de la casa, que la dita Frau que lo santí e va's tancar en una *casa* per por que ach d'equel» 72.12 i 13.

«eyll sí era estant en la sua *cambre*» 44v.22 i 23.

---

[9] Tot i això, DCVB registra encara les accepcions següents com a vives a Mallorca "sala interior d'una casa de senyors" (Palma); també, *ses cambres* alludeixen a la "latrina", entre les monges de Santa Clara de Palma, etc.

«camí» *carrera / via / camí*. A Mallorca *carrera* i *via* són usats només en certes expressions fetes: *agranar* o *regar sa carrera*, *carrera de Sant Jaume* «Via làctia», *fer via* «anar depressa», etc.:
«eyl sí pertia de la villa de Muntuyri aportan-se'n I baral de vi, e que trobà en la *carrera* lo dit majoral» 20.22 i 23; «Enaprés, con vench al cabvespra, pres de posta de sol, que los dits Pericó e Arnau sí.s n'anaven per lur *carera*» 27.16 i 17; «viu dos bous seus en la *carera* del senyor rey» 42v.3.
«dressant la sua *via* ves l'alcaria de Les Donades, qui és *via* per la qual hom va a les habitacions dels dits dos frares seus» 28.20-22.
«en lo *camí* reyal li hisqué en Johan, batiat» 20.7 i 8; viu en lo *camí*, ves eyl vinent, lo dit Jacme Sera en si aportant balesta e croch sint» 28v. 16 i 17; «Enterogat fo qesquna vagade hon los trobà con geyen en tera, e dix tota vagade en lo *camí* del rey» 42.25 i 26.

«cantó» *cantó / cantonada*:
«que.n la dita ora eyl e.n Franssesch Tàpies, d'aquel jarmà, sí.s sayen en lo *cantó*» 14.3 i 4; «e con foren andret lo *cantó* de l'ortolà, Arnau Domànech sa cuytà primer e viu dos hòmens e pensà's qe fosen los quetius qe aportasen les ànades» 38.8-10; «ell dit Bernat sí s'estava en lo *cantó* de l'halberch d'en Bertolí, ssabater» 45v.1 i 2.
«que.n lo dit jorn e ora eyl ssí era an aquella *cantonade* on los dits Tone e Prats eran» 25v.15-17.

«carrer» *carrera / via / carrer*. Vegeu supra s.v. «camí»:
«e dementre que.ll dit Pasqual se n'anave per la *carera*» 44.13 i 14; «e que.n Pere Paliser, fill d'en Guillem, sí passara per la *carera* ab I dart en la mà» 53.4 i 5.
«huí que.n Bernat Rosaló altes vaus cridava viaforas per tota la *via*» 73v.12 i 13.
«e anant per lo *carer* I cadela del dit Bernat Claver sí li isqué» 44.7 i 8; «e lo dit oma aquell molt furosement del *carer* lo desonrave e ll'injuriava de peraulla» 47.19-21.

«casa» *alberg / habitació / sala / casa* (o *cases*). *Alberg* i *habitació* en aquest sentit són en desús a Mallorca. Quant a *sala* ací és emprat concretament per a designar la «casa del rector».[10] El plural *cases* avui és

[10] En alguns pobles de Mallorca i, així mateix, en altres indrets de Menorca i el País Valencià, *la Sala* significa "casa comunal, o ajuntament" (DCVB s.v.).

corrent a Mallorca i a Menorca per a indicar «l'edifici en el camp, on habiten els amos i missatges i que sol tenir adherits altres cossos d'edifici destinats a estables, tafona i altres dependències de la possessió» (DCVB).
«sí.s ssayhan en lo cantó de l'*alberch* de lur para» 13v.4 i 5; «veran axir I hom de dins l'*alberch* del rector» 40v.10; «ell dit Bernat sí s'estava en lo cantó de l'*halberch* d'en Bertolí, ssabater» 45v. 1 i 2.
«E sobre aquestes peraules lo dit Jacme pertí del loch de la plasse de la cort e anà ves la sua *abitació*» 28.17 i 18; «dressant la sua via ves l'alcaria de Les Donades, qui és via per la qual hom va a les *habitacions* dels dits dos frares seus» 28.20-22.
«ella sí viu lo dit Tona, prevera, axir de la *case* o *salla* del rechtor» 35v.17 i 18; «Enaprés, lo dit Rovira sí anà a la *salla*, e dix» 34v. 22 i 23. «en *casa* del dit Bertomeu Boreyl» 11.14; «estave ab lo dit Guabriel en la vila de Muntuyri, en *case* d'en Simon Tàpies o en *case* d'en Bernat Navata, per sercar cortins a manlavar per tirar vi» 39.1-3; «los dits Arnau e Pericó sí fayen lur via anan-sse'n ves lus *cases*» 28v.14 i 15; «con fo en las *cases* de las covas sí trobà en Gillemó Tàpies» 42.11; «e con fo altre vagade endret les *qases* del dit Bernat Goyolons, él sí auyí peraules» 42.20 i 21.

«denunciació» *capítol / denunciació.* Al·ludeix a la denunciació feta de manera impersonal al batlle reial sobre el fet delictiu objecte de l'enquesta:
«N'Andreva, muler d'en Pere de Qaralt, sa entrès, de la vila de Sineu, tastamoni, jurade, intorogada sobra lo demunt dit *capítol* o *denunciació,* e dix sobre aquel no eser ver» 17.8-10; «En Pere Balaguer, de la paròqia de Sineu, abitador de Manrase, jurat, interogat sobre la dita *denunciasió* e *capítol,* e dix ssobra aquella sso ssaber 18.12-14; «En Manoli, grech veyl, catiu d'en Berenguer Gual de Manresa, de la paròqia de Sineu, tastamoni, jurat, intorogat sobra la dita *denunciació* ho *capítol,* e dix ssobra aquel sso saber» 18v.17-19.

«descontent» *no content / despagat.* Ambdues formes avui inusitades en la llengua de Mallorca:
«lo dit Jacme, *no content* de les peraules [a] aquel dites per les dites bones perssones, segons que prima fas apararia per la resposta del dit Jacme, dix aytals paraules» 28.9-12; «e lo dit Magaluf, *no* tanent-sa encara per *content* del colp que donat li avia, encara sí li donà I buffet» 63v.18 i 19.

«dix que de tot assò no n'à memòria ne li'n racorda res, que tant era *despagat* e nassassitat que avia en la sua perssone, que tentost se'n tornà en case sua e no y tanch a ment» 54.15-17.

«dard» *dard / ascona.* Amb el sentit de «arma llancívola semblant a una llança petita» (DCVB).

«lo dit Jacme sí isqué dels corals o d'elens ab balesta parade e ab *dart* enbagat» 27.18-20; «E qu.és! Ab *dart* hich va om per villa!» 53.5 i 6; «ssí viu vanir devés la cortera en Pere Paliser, fill d'en Guillem, ab l'espasa sinta e I *dart* en la mà» 55v.8 i 9.

«era en la plassa de la cortera ab una *escona* en la mà e ab l'espasa sinta» 53.27 i 28.

«escriptura» *paper / escriptura.* Entesa com a «instrument públic notarial»:

«dir saber que lo dit Bernat Rosalló anava per la pobbla cridant viafores ab I *paper* en la mà, dient que no trobava justísia» 75.3-5; «dir que poch avia pasat que.l viu pasar per la carera ab lo dit Bernat, que li deia que li fes justísia portant I *ascriptura* an la mà» 74v.8-10.

«esgarrapada» *arrapada / arpada.* En mallorquí en aquest sentit sembla que ambdós mots són en desús, substituïts per *rapinyada* (DCVB): [11]

«E tantost ab aquell ssa afarà als cabeills, encara lo naffrà ab les mans, arapan-lo, de la qual [sic] *arapades* o *arpades* sanch li ssacodí» 63v.19-21.

«esposa» *dona muller / muller.* Avui dia en mallorquí el nom del cònjuge femení és *sa dona,* mentre que *dona muller* i *muller* són en desús. Nogensmenys, la darrera forma es troba adesiara en el cançoner popular.

«e la *dona muler* del dit Borcyl sí li dixera» 11.15; «si no que.l dit majoral lo i corac afarar e ajude que ach de I masip de Sineu, jarmà de la *dona muler* del majoral d'en Brondo, aquel dit Figuera agra mort» 20.12-14; «Demanat qui y eran present, e dix que la *dona muller* d'en Bertomeu Ribes e la mara del dit Bernat e la *muler* d'en Bertomeu Gonyalons» 46v. 22-24; «E acastas cosas la dita Frau sa pensa que fet aya per tal que lo dia matex, a ora de migdia, que la dita *dona muler* d'en Bernat Soler

11 Nogensmenys, cal dir que tant un com l'altre foren mots ben vius encara no fa massa anys. Vegeu DCVB s.v.

acala ora avia mort a la dita Frau I galina» 71.7-9; «per què la *dona muler* dal dit Soler na fau clamts» 71.9 i 10.

«e assò era en diemanja, en case del dit Bertomeu Boreyl, on ssa *muler* vania vy» 11.13 i 14; «e con viu cyl ssa cuydava que ffos ssa *muler*» 22.1 i 2; «que.n Moxí ben Maymó, jueu, sí estava en case ssua ab ssa *muller* e ab ssa sogra e ab ssos infans» 66.5 i 6; «E aquí vangueran en Bernat Tona, prevera, e n'Arnau Domànach, frara d'en Pere Domanach, de la villa de Muntuyri, ab les espases tretas, laxan-ssa anar al dit Moxí ab les dites espases, tirant-les aquelles per ausiura-los aquell e.lls seus infans, e *muller* e tot» 66.6-9; «e viu lo dit Moxí e ssa *muller* e sa sogra cridar» 66.20.

«esprimatxat» *esquerd / magrentí / magre*. El segon és en complet desús; *esquerd* es troba encara en les *Rondaies mallorquines* d'en Jordi des Racó, però a l'hora d'ara ja no s'usa.

«e qua avie nom Jacme Arnau e que era om *escart* e *magra*» 18v.21 i 22; «e dix que era om de mija talla, e que era om blanch e ros e om *magranty*» 18.16 i 17.

«esquerre» *sinestre / esquerre*. El primer ha desaparegut com a designador d'aquest costat, a causa de la seva connotació malèfica.

«Enhaprés, lo dit Bernat sí aranchà lo quoltell, del qual donà aquel dit Pascual per lo bras *sinestre*, finss escampament de ssanch» 44.16-18; «Enhaprés e tantost, lo dit Bernat sí li tirà altre colp a manera d'estoch, e aquel Pascual nafrà en lo bras *sinestre* lejament, fins escampament de ssang» 44v.9-11.

«Item, en Simon Tàpies, de colp de lanssa jus la mamella *squera*, fins escampament de sanch» 13.9 i 10; «Item, en Fransesch Tàpies, de colp de lanssa per l'uyll *esquera*, fins escampament de sanch» 13.12 i 13.

«estatura» *tall / talla*:

«e que era hom de bon *tayl* e bé catallà en sses fayssons, en ssa peraulla e.n tots sos captanimens» 17.15-17; «e que era hom assats de mija *taylla* e que.l viu om bo e bé apariant» 17v.29 i 30.

«extern (d'una altra població)» *estranger / extern*. Avui dia a Mallorca *extern* alludeix a qui és d'una altra vila mallorquina que no és la pròpia, mentre que *foraster* designa l'espanyol de parla castellana i *estranger* el qui no és espanyol. Ací, per contra, l'*estranger* és, concretament, algú de la ciutat de Mallorca, o d'una altra vila.

«Demanat qí y hera en la braga, e dix que gens hi veya, mas que eran *estrangeras*, per què nagun no.n conaxia ne sab qui.s són» 45.25-27; «En Gehudà ben Ffarron, jueu de Mallorques... dix ssobre aquelles tan solament saber: que.l dit jorn e ora eyll sí era en la villa de Muntuyri sién-sa denant la porta d'en Moxí ben Abrafim, jueu de Muntuyri, e stant ell axí viu novajar de noves en Magaluf ben Maymó ab un om, lo qual no conaxia, con ell fos *estranger*» 47.10-16.

«En ca, fill de ca, que pel cab da Déu per vós laxaré la poble e pandré la gariga, que pa *estern* vuyll manjar!» 50.25-27.

«germà» *frare / germà*. El primer avui és inusitat.[12]
«Item, son *frara* en Guillemó ab colp de lansse per la mà» 13v.11 i 12; «dressant la sua via ves l'alcaria de Les Donades, qui és via per la qual hom va a les habitacions dels dits dos *frares* seus» 28.20-22.

«que.n la dita ora eyl e.n Franssech Tàpies, d'aquel *jarmà*, sí.s sayen en lo cantó» 14.3 i 4; «si no que.l dit majoral lo y corac afarar e ajude que ach de I masip de Sineu, jarmà de la dona muler del majoral d'en Brondo, aquel dit Figuera agra mort» 20.12-14; «e que per lo carer amunt viu vanir en Pericó Tona, prevera, e n'Arnau Domànach, *jarmà* d'en Pere Domànach» 68.13-15.

«habitant» *habitador / habitant*. El primer avui és inusitat.
«La dona Machdallana, muler, *quondam*, d'en Ramon Cortey, *habitador* de Manorcha» 15.1 i 2.

«Promeseran en Bernadó Pol, ffuster, e.n Pere Cabrer, ara *habitans* en la villa de Muntuyri» 23v.15 i 16.

«nen» *fadrí / infant*. Avui a Mallorca *fadrí* es diu del «solter» o del «jove en edat de casar-se», i *infant* designa un «nin petit fins a devers els deu anys» o, simplement, «fill petit». Ací sembla que hom alludeix sempre a allots de més de deu anys.
«e.ll dit Bernat que dix ha hu *fadrí*, fill d'en Bernat Tona» 49v.5 i 6; «E qu.és!, jueu, tu as ffet lo mal aquells *fadrins*!» 51v.8 i 9.

---

12 Sembla que en aquesta època a Mallorca és més freqüent encara el mot *frare* enfront de *germà*. Així és que tenim, en l'escrivà A, el següent esquema: *frara*: 11 casos; *frare*: 3 casos; *frares*: 14 casos.

D'altra banda, tenim: *jarmà*: 3 casos; *jarmana*: 1 cas.

Sobre aquesta parella sinonímica, veieu G. COLON: *Le léxique*, dins *La linguistique catalane* (París 1973), 247 i 253. I, així mateix, del mateix autor: *El léxico catalán en la Romania* (Madrid 1976), Ed. Gredos, 56.

«lo dit Bernat sí dixera I *infant*, ffill d'en Tona» 49.11 i 12; «lo dit Issach sí avia braga ab en Guillemó Borell, de la villa de Muntuyri, e de I ffil de na Pou, *infants*, e.ls quals donà de bons bufats» 51v.3-5.

«lleny» *nau / lleny*. La nau pròpiament dita era un «vaixell utilitzat des del segle XII fins al XVII, d'una coberta o més i amb diferents capacitats i nombre de tripulants, generalment de tres pals, de buc molt alt, amb castell de proa, amb aparell rodó a l'arbre de trinquet i al major i aparell llatí a l'arbre de mitjana, amb bauprès i, eventualment, amb cofa al pal major. Les naus més antigues eren de molta mànega, puix que eren construïdes segons la fórmula del «tres, dos i as». Primitivament tenien un sol pal al mig, amb una vela quadrada i amb castells de proa i de popa. Arribaren a tenir dos pals, tres i fins i tot quatre». També, per extensió, es deia de l'«embarcació amb coberta i sense rems». El lleny era una «embarcació petita, semblant a la galiota, pròpia de la Mediterrània durant l'edat mitjana» (de la GEC s. v.)
«e puys, con lo dit Massot passara dessà ab huna *nau*, que en aquel *leny* sí venc lo dit Jacme Arnau» 18v.5 i 6.

«malvolença» *esquira / malvolença*. El mot *esquira* és en desús a Mallorca, però és viu a l'Empordà, segons DCVB.
«Intorogat fo eyls si avien *squira* ne *malvolenssa* entre eyls ne aquels altres, e dix que no» 13v.23 i 24.

«missatge, servent» *macip / fadri / missatge / servent(a)*. En aquest sentit *macip* i *fadrí* són en desús a Mallorca. Hom hi coneix el mot *servent*, però no és gaire usat. Quant a *missatge*, significa concretament «home llogat per mesos o per un any per a fer feina en una possessió o lloc» (Mall. Men. ap. DCVB).
«En Ffranssoy Pons, *macip* d'en Bernat Lorat, testimoni, jurat, demanat dir veritat» 66v.1 i 2.
«e.yl dit Arnau anà avayl ves aquels e viu que.n Guillemó Tàpies era ab I *ffadri* d'en Guabriel» 37v.29-31.
«que.n Guillemó Tàpies ab en Pericó Ssa Plana, *missatjas* d'en Guabriel Domànach, de la paròqia de Muntuyri, si anaven en la vila de Muntuyri per manlavar cortins, per obs del dit Guabrieyl Domànach, per tirar lo vi» 37v.4-7.
«Damanat si àls hi sab, e dix que hahuí dir a na Mergalida, *serventa* d'en Bernat Vert, que y avia trobades dues pilotes en la carera» 54v.32 i 33.

«molèstia, enuig, dificultat» *afany / feina / treball*. Tots tres mots, en

aquest sentit, són ja inoïts en el català de Mallorca actual, però es conserven encara en les *Rondaies mallorquines* i en boca d'algun vell, de manera molt esporàdica. Vegeu per a més detalls DCVB.
«e que.n Simon Carbonell que l'escomès de noves furosement, e eyll, asxí con aquell qui volia braga, deshaxie's d'equell axí con mills pogué, per ssassar-sse da *affany*» 58.24-26; «que.l dit Jacme sí.s laxave anar contre los demunt dits ffrares sseus per aquels ofendra, e que si lo senyor de batle no y fos, que y aguera aüdes de moltes *feynas*» 27v.25-28; «e a cab de pessa, cyla sí ahuy gran braga e hisqué defora, eylla viu gran *trabayl* d'armes e qridà viafòs» 14v.26-28.

«paraules, invectives, discussions verbals» *noves / paraules*. El mot *noves* ací sol ésser usat formant part de sintagmes verbals: *haver noves, prendre's de noves, haver noves de paraules* en el sentit de «discutir-se». «auyí *noves* e girà-se» 42.15; «eyls auhïren que.l dit Rossaylló sí avie *noves* ab lo dit Pericó Trobat» 40.20 i 21; «dix sí eser ver que.n lo dit jorn e ora eyl sí ach contrast e *noves* an la dita dona» 24.9 i 10; «que.ls dits [sic] Bernat Claver sí avia braga e *noves* ab lo demunt dit Pascual» 45.15 i 16; «eyl qual sí ach *noves* de paraules vilanes ab en Guillemó Rosseylló» 34v.9 i 10; «los dits Tona e Prats sí.s prengueran de noves entre eyls» 25.5 i 6.
«e con fo altre vagade endret les qases del dit Bernat Goyolons, él sí auyí *peraules*» 42.20 i 21; «Enhaprés, ajustan a les dites *paraules*, sens alcuna resposta a él ffeta per los dits frares, dix» 28.13 i 14; «dix qu.és ver qu.ell ffo en la era on lo dit Maymó era e raonan-se de *peraules*, axí que.s contrestaven» 50v.3 i 4.

«pastures» *quintanes / pastures*. Ací *quintana* té el sentit de «tros de terra immediat a una vila emprat com a pastura».
«En Gillemó Tàpies, jurat e enterogat, e dix qe és ver qe él sí viu los bous en las *qintanes* d'en Bernat Vert, ab qi lo dit Guillemó estava» 43.79; «qe él sí trobà los bous d'en Bernat Goyolons en les *pestures* d'en Bernat Vert, ab qi lo dit Gillemó Tàpies estava» 42.3 i 4.

«punyal» *coltell / punyal*. Ací són usats com a sinònims. En principi el *punyal* és una «arma ofensiva de fulla curta, que sols ferceix de punta», mentre que el *coltell* consisteix en una «eina o arma de fulla amb un sol tall». El coltell anomenat ací sembla ser el *coltell de tall*, que era l'arma preferida dels almogàvers.
«E com! Ab lo *coltell* vos laxau anar vós a la mia cadella!» 44.10 i 11; «volent-sa dafendra da haquella, aranchà lo *quolteyll*» 44.8 i 9; «e el dit

Deulosal tolgé lo *coltel* e.l dit Guillemó Tàpies, e en Bernat Sabater, misatge del dit Bernat Goyolons, tolch lo *coltel* e.l dit Bernat Goyolons» 42.17-19; «Intorogat fo e cyl ne son para ne sson frara quines armes tanien, e dix que no nagunes, sinó *quoltels de tayl*» 13v.22 i 23; «e tornà-y, e con fo a yels [sic] trobà qesqú ab los *coltel*[*s*] *de tay*» 42.16 i 17. «Va aranchar I *punyal* e laxà's anar al dit majoral e posà'l-li prop lo ventre, si no que.l dit majoral lo y corac afarar e ajude que ach de I masip de Sineu, jarmà de la dona muler del majoral d'en Brondo, aquel dit Figuera agra mort, e no res menys, que li donà de grans punyades per la cara, con ab *colteyl* dar no li poch» 20.11-16; «Eytantost mès mans per lo *punyal* e aquel trasch irosement en contre aquell tirant-lo-li en la cara, volent-lo ausiura, e.l dit Pascual, qui viu vanir lo *coltell*, tirà's atràs e no.l tocà» 44v.6-9; «e lo dit Bernat Goyolons aranquà lo *puyal* e matinent donà-me'n al pits e asqorxaren-me la qara e las mans» 43.25 i 26.

«sageta» *passador / treta*. Es refereix a la sageta d'una ballesta. «aytantost lo dit Jacme posà el peu en la balesta e aquella parà, e posà y I *passador*, e tantost aquel ab balesta parada e ab dart enbagat sí vania furosement» 27v.3-5.

«E que tentost lo dit Jacme sí.s n'anà en case sua e près balesta ab *tretes*, escona e servalera, spase e broquer» 27.11-13.

«vegades» *veus / vegades*:

«huí que en Bernat Rosayó eridava viafòs, e asò ouí per duas *vaus* al mig dal carer de la vila» 73.4 i 5; «huí que en Bernat Rosayó qridava viva veu, e asò per III *vagades*» 73.16 i 17.

«verga» *bastó / brujó / perxa / perxanc / verga / lluquet*. En general hom alludeix a una verga llarga. Una vegada ens consta explícitament que era d'oliu. Avui dia, a Mallorca, el mot *burjó*, variant de *brujó*, ha passat a tenir un sentit molt restringit: «perxa acabada en ganxo que serveix per a remoure el caliu i atiar el foc dins el forn». El mateix s'esdevé amb *perxa*, a Mallorca, concretament «barra llarga on es pengen sobrassades i d'altres embotits» o «pal llarg amb què es baten les branques de certs arbres per fer-ne caure el fruit». Quant a *perxanc*, segons el DCVB, a Mallorca ha perdut el seu sentit originari i registra només l'accepció de «malfeiner, pererós» (Pollença), i *lluquet*, diminutiu de *lluc*, inicialment «brot tendre que neix en el tronc d'una planta» avui s'usa només per a designar una «tija de cànem, caramutxa o d'altre ve-

getal poc consistent que, ensofrada a un cap o a tots dos i acostada a una brasa, s'encén amb flama». Vegeu, per a més detalls, DCVB s. v. *lluquet* i *lluc*.[13]
«Encara, dix, més, saber que dementre la braga era, que viu vanir en Pericó Paliser, fill da n'Esteva Paliser, del dit loch, ab / I *bestó* en la mà» 54v.33-35 i 55.1; «e con lo dit Issach ffo danant lo porxo de na Careta, aquí fo en Guillemó Rosseylló, fill d'en Guillem Rosseylló, ciutadà el qual ab jóvens saltava a *bestons*» 62.4-7; «ell sí era en la carera, denant l'alberch de la dona Carata ab lo dit Guillemó Rosseylló e ab d'altres jóvens, que saltaven ab *bastons*» 62v.18-20; «Intorogat ffo eyl si viu ab què.l ffarian, e dix que ab *bestó* o ab *verga* e ab punys li donava» 22.3 i 4.
«que.l dit jorn e ora, ell, estant ab aquells jóvens, qui saltaven ab *brujons* en lo dit loch, que.n Pocacarn, jueu, sí pasà ab I ase» 63.21 i 22.
«Enhaprés, sí vench en Falip Muntaner del dit loch ab una *perxa* en la mà» 54v.4 i 5; «e viu que.n Falip Muntaner sí vench a ells ab I *perxa* d'oliu» 57.5; «E no res menys, que viu que dementre que.lls dits Pericó e Jacme estaven abrassats, que.ll dit Ffalip Muntaner sí donà ab la *vergua* o *perxa* de grans perxanquades aquells» 54v.17-19.
«e stant axí en aquella braga sí ssobravanch en Phalip Muntaner ab I *perxanch* larch» 55v.16 i 17; «E de present vench en Falip Muntaner, ell qual vench ab I gran *perxanch*, el qual tirà en mig d'aquells» 56v.3 i 4.
«auhí dir ffurosement al dit Jacme que si eyls volien aver sso del seu, que I *lucat* o ffaria tot» 27.28 i 29.

Verbs sinònims

«aconseguir, encertar, arribar a tocar» *avenir / aconseguir / ferir*. A Mallorca *avenir*, en aquest sentit ja es troba només en el cançoner popular; *aconseguir* és inusitat, en aquesta accepció. La llengua actual empra *endevinar, ferir* o *encertar*.
«lo dit Guillemó aquell dit Hissach sa taxà hanar, tirant-li dues péras, de les quals si *avangut l'agués*, de la una o de l'altre aquell agra mort» 51.9-11; «e.l dit Guabriell sí li descarà colp, mas no l'*avench*, e.l dit Simon cobrà l'espase» 59v.10 i 11.

---

13 Sobre el *lluquet*, vegeu també J. LLABRÉS RAMIS: *Els llums en la història de Mallorca* (Ciutat de Mallorca 1977) Estudis monogràfics del Museu Arqueològic de la Porciúncula n.º 4, p. 125 (text ciclostilat). Darrerament hom n'ha fet una edició impresa.

«la qual donà sí gran colp a la porta, que si aquel *agués aconssaguit*, que l'agra mort o consumát» 35.21 i 22.
«lo qual tirà lo dart al dit Jacmó Sera irosament, del qual lo *farí* en lo manto, e an aquell manto lo l'i ficà» 55v.19-21; «e salavòs lo dit Falip Muntaner sí li tirà I péra, de la quall *farí* en la brancha del portal del dit Bertolí» 54v.15-17; «que.l dit Jacme sí li avia tirada I pilota, de la qual l'*avia farit* al caparó que tania al cap» 54v.30 i 31.

«acostar-se» *atansar-se / acostar-se*. A Mallorca la forma corrent ara és *acostar-se*, l'altra és pràcticament en desús, però es troba encara en el cançoner popular i, evidentment, en les *Rondaies* del canonge Alcover.
«e.yl dit Jacme gens per les paraules del senyor batle no s'estava d'*etanssar-ssa* aquels per ofendre'ls» 27v.7 i 8.
«Enaxí que.l dit Jacme ab la balesta parade sí *s'acostava* ves aquels dits Pere e Arnau» 29.14 i 15; «e.yl qual *sa acostà* a la porta d'en Guillemó Rossaylló» 36.4 i 5; «e salavores e tentost aquells *s'acostaran*» 53.7 i 8.

«acotar-se» *clinar-se / baixar-se*. A l'hora d'ara les formes usuals mallorquines són *acalar-se* o, sobretot, *acotar-se*.
«dix que bé no li ssové a qual més tirava, mas que viu que.n Muntaner *sa clinà*» 57.12 i 13; «e con ssa foren pertits dels cabeylls lo dit Guillemó Rossaylló tantost *sa clinà* ha una péra» 62v.1-3; «e con los agueran pertits lo dit Guillemó Rosselló sí.s *clinà* a una péra e aquella tirà al dit Magaluf» 63.4 i 5.
«que.n Jacme Sera sí tirà que.s que.s ffos, péra o pilota, d'equella part vert[sic]en Muntaner, mas que no li'n donà, que.l dit Muntaner *ssa baxà*» 57.8-10.

«afegir» *ajustar / enadir*. Ambdós verbs avui són inusitats.
«Enhaprés, *ajustan* a les dites paraules, sens alcuna resposta a él ffeta per los dits frares, dix» 28.13 i 14; «e anà-se'n e lexà'ls star, e altres coses no y hac, *ajustant* que ell hoí que.ll dit Jacme Prats dix dues o tres vegades» 77v.15-17.
«e dix sobre aqueles sagons que lo dit Thomàs Vilaür ha deposat, no res tolt ni res *anedit* 77.15 i 16.

«agafar» *aferrar / metre mans (per) / prendre(s) / gafar*. Amb aquest sentit avui dia a Mallorca només s'usa *agafar* o *gafar*.
«Va aranchar I punyal e laxà's anar al dit majoral e posà'l-li prop lo ventre, sinó que.l dit majoral lo y corac *afarar* e ajude que ach de I masip, de Sineu, jarmà de la dona muler del majoral d'en Brondo, aquel dit

Figuera agra mort» 20.11-14; «e tentost con yo li agí presa l'aguyade, él va'm *afarar* e abrasar e anam-ne abdosos en tera» 43.18-20; «e an asò, va'm altra vagade saqudir l'aguyade, e an asò lo dit Bernat Sabater, quyat, se'n vench e *va'm afarar* per les cames» 43.23-25; «E tantost lo dit Guillemó Rosselló molt irosement e furose ssa laxà hanar en contre lo dit Magaluf, e aquell *afarà* en la barbe» 62.11 i 12.
«e tantost lo dit Guillemó Tàpies *mès mans* per l'espase e aquella aranquà» 37v.31 i 32.
«e salavòs lo dit Sanxireyl aquel *près* per los cabeyls e gità'l en tera» 33.14 i 15; «Més avant, él, auïdes aqestes noves, *près* huna aguyade en la mà» 42v.7 i 8; «pris-li la mà a on tenia lo coltel» 42v.16; «E ssalavòs éls ss'acostaren la I a l'altre, e *prengueran-ssa* abrassan-ssa» 53v.6 i 7.
«e van-me aqí *gafar* abdosos» 43.20 i 21.

«ajudar» *aidar / ajudar*. El primer avui és en decadència.
«era en la era del dit Bernat Rovira, que *aydava* a batre en Pere batiat» 23v.3; «lo dit Simon ortolà e.n Monat Colel, qui aytambé.yls *aydà* a depertir» 39.18 i 19; «e àls no li dix, sinó que lo dit Maymó sí quaragava e no avien qui.lls *aydàs* a caragar» 50v.5 i 6; «Yo daré e.n Tonet quatre diners e que y vaja e qua vénga *e.ydar-vos à*» 50v.8 i 9; «e anà-sa'n a la sua viya, hon avia vanamadós, per tal qua.ls *ajudàs*» 74.11 i 12.

«barallar-se» *haver contrast / contrastar-se / haver noves / novajar-se / novajar de noves / haver brega / fer brega / fer força / prendre's / prendre's de noves / contendre's / barallar-se*. L'única forma usual avui dia és *barallar-se*, les altres són en desús. Com bé es pot veure aquest significat és realment un vertader «centre d'atracció sinonímica».[14]
«Intorogat e si la dita dona *ach contrast* ab él en lo dit die e ora per les dites garbes» 24.7 i 8; «dix sí eser ver que.n lo dit jorn e ora eyl sí *ach contrast* e *noves* ab la dita dona» 24.9 i 10; «e qe auyí-u, qe en Guillemó Tàpies e Arnau Domànech qe.*s contrestaven*» 38v.4 i 5; «dix qu.és ver qu.ell ffo en la era on lo dit Maymó era e raonan-se de peraules, axí que.*s contrestaven*» 50v.3 i 4.
«eyl qual sí *ach noves* de paraules vilanes ab en Guillemó Rosseylló» 34v.9 i 10; «eyls auhïren que.l dit Rossaylló sí *avie noves* ab lo dit Pericó Trobat» 40.20 i 21.

---

14 Vegeu STEPHEN ULLMANN: *Semántica. Introducción a la ciencia del significado* (Madrid 1967²), 168 i 169.

«e auhí los dits Tona e Prats *novajar* e desonrant-sa» 25v.9 i 10; «él trobà en Gillemó Tàpies e en Pericó, misatja d'en Gabriel Domànech, e en Gillemó Tàpies e Arnau Domànech *novagaven-se*» 38-28-30; «e ben luny ell hohí *novajar* en Bernat Vergili demunt dit ab lo dit Magaluf» 47.24-26; «e stant ell axí viu *novajar de noves* en Magaluf ben Maymó» 47.14 i 15.
«e con fo axit de la bóte, que él sí oí que la dona na Frau *sa novayava* ab la dona muler d'en Bernat Soler, desonrant-sa sobra dabat de I galine» 71v.3-5
«que.ls dits [sic] Bernat Claver sí *avia braga* e noves ab lo demunt dit Pascual» 45.15 i 16; «que.l dit jorn e ora lo dit Issach sí *avia braga* ab en Guillemó Borell, de la villa de Muntuyri» 51v.3 i 4; «e que viu en Jacme Sera, genra seu, qui *avia bragua* da noves e de contrast ab en Pericó Paliser» 54.7-9.
«e que.n Muntaner que y sobravenguera, e que ab aquells ensemps *fayha braga* e part» 53.9 i 10.
«Null om no.m *fassa forssa* en case mia!» 55.11.
«En Bernat, feu vostre prou, con la qort m'à esqalivat, e no.m vuy *pendre* ab vós!» 43.16 i 17.
«los dits Tona e Prats sí.*s prengueran de noves* entre eyls» 25.5 i 6.
«hoí na Frau e la dona muler del dit Bernat Soler que.*s contanian* e.*s novayavan* per I galina» 71.18-20.
«Coreu a la porta d'en Rosseyó, que veus en Pericó Tona qui.s *contén* ab en Guillemó Rosseylló!» 35.1 i 2.
«Dama[nat] si o viu alcuna perssone, dementre eyls *sa baralaven*, e dix que no, sinó I om» 33.17 i 18.

«brandir» *(a)rramir / citar / brandir*. El verb *citar* en aquest sentit no apareix als reculls lexicogràfics catalans.[15]
«e moltes e diversses vagades aquell dit Maymó la dita lanssa li *aramí*» 49.8 i 9; «Damanat ell ssi viu que.l dit Bernat li aramís al dit Maymó lanssa ne espase, e dix que no» 49v.9 i 10; «al dit Magaluf l'*avia ramit* de I péra, e que lo dit Bernat li donà ab unas coragades» 50v.14 i 15; «e tantost ells *ssa aramiran* la I a l'altre, e tantost lo dit Bertolí ab lo dit Mestre e Rossaylló aquells pertiren 55v.12 i 13; «e.l dit Guillemó sí laxà l'ase, e aquí matex éls emdosos sí *s'aramiran* los punys» 62.30 i 31; «e près lo bras del dit Rossalló ab què tania l'ase, e ssobra assò agueran noves e *aramiran-ssa* los punys» 62v.24-26.

---

15 Del verb llatí CITARE "brandir".

«que.l dit Jacme ab la balesta parade sí s'acostava ves aquels dits Pere e Arnau, ab la balesta *sitan*» 29.14-16.
«ell ssí vench molt hirosement e furose contre lo dit Maymó ab la lanssa *brendén*» 49.6-8; «hoch encara, li vench lo dit Guillemó ab lanssa *brandén*, de la qual li aguera donat tal colp que d'equell fóra mort» 62.16-18.

«castigar» *punir / castigar*:
«raquirent aquell la dita injúria *eser* en tal manera *punida* qu.eytalls coses ne semblans in *punir* no romanguen» 46v.20-22.
«E que yo fas las vostres faynas, e vós matats viaforas! Per sert, que yo vos an *castigaré!*» 75.8 i 9.

«caure» *anar en terra / caure (en terra)*:
«e an asò, yo viu-lo venir, e enpengí'l e *anara en tera*» 42v.15 i 16; «e tentost con yo li agí presa l'aguyade él va'm afarar e abrasar e *anamne* abdosos *en tera*» 43.18-20.
«E an asò, va'l enpèyer e *qeygé*» 42v.25; «e viu en Guillemó Tàpies e en Bernat Goyolons abdosos *qaura en tera*» 42. 15 i 16.

«cessar» *recessar / cessar*:
«e que lo dit Bernat no *rasasava* de cridar lo viafores» 74v.6 i 7; «e.l desús dit Bernat no *sasava* de cridar lo viafores» 74v.18 i 19.

«deixar anar» *jaquir / lleixar*. La forma actual és *deixar*.
«e que *jaquís* lo dit catiu» 81.12.
«E *laxats* l'ase, en mal guany!» 62.29; «E *laxau-ssà* l'ase, en mal guany!» 62v.24.

«distendre's» *destendre's / desserrar-se*. Sempre es refereix a una ballesta.
«ssaltant la paret la balesta sí li *destanch*» 29.18; «E dementre saltà I paret la balesta sí.*s dessarà* per si matexa» 27v.8 i 9.

«donar» *dar / donar*. És simptomàtic que el verb *dar* es trobi com a forma única en els diàlegs, mentre que *donar* hi és pràcticament absent; d'on deduïm que *dar* era la forma més usual, almenys en la llengua colloquial. Avui aquesta lluita entre ambdues formes encara continua, però ara el verb *dar* és en decadència.
«Bernat, *da*-li aqex serbox!» 42v.24 i 25; «*Dats*-me peyora qonaxadora, qe lo diner no.l vuy!» 43.22 i 23.
«Déus vos *do* bona nit!» 68.16; «Doncs, preneu I bestó e *dau*-nos-en

moltes!» 28v.12 i 13; «Vols anar a Muntuyri, e digues e.n Magaluf ben Maymó que vénga así, que son para.ll voll, e *dar-t'é* IIII diners!» e.l dit fadrí sí dix: «*Dau*-los-ma!» e.l dit Bernat aquells no li *donà*» 49v.6-9.
«E no res menys, soplega aquel *eser donade* provesió e mació per metge, con ell no aja de quà» 44v.15 i 16; «Donchs, prenets I bestó e *donats*-nos moltes!» 28.16 i 17; «Item, dix al dit Tonet que anàs al dit loch de Muntuyri e que digués e.n Magaluf esdentagat, fill d'en Maymó, que vangués, que son para lo volia e *dar-l'ia* VI diners, mas que.lls no li *donà* ne aquell no y anà» 50.27-30.

«empènyer» *espènyer / empènyer.* La forma *espènyer* ha desaparegut en la llengua de Mallorca, però es conserva en d'altres contrades catalanes continentals.
«li vench de tras e parà-li la cama denant la ssua, *espanyent*-lo pel musclo, volén-lo endarocar, e no poch» 44v.4-6.
«e an asò, qe el dit Bernat qe l'*enpengé*» 43.3; «e an asò, yo viu-lo venir, e *enpengí'l* e anara en tera» 42v. 15 i 16; «E an asò, *va'l enpèyer* e qeygé» 42v.25; «que.l dit Bernat Qlaver sí li venguera detràs parant-li la cama denant la sua e *anpanyent*-lo per tal que aquell enderoquar posqués» 44.14-16; «cyl qual li tocà en la porta, cuax tot gint, *enpanyent*» 35.15.

«entrar en un lloc per a refugiar-s'hi» *intrar* (*intrar-se'n* o *entrar-se'n*) / *recollir-se.* Com és evident, el mot *recollir-se* expressa amb major precisió aquest significat.
«Encara, *intraren* dins l'alberch del dit Moxí ab les espases tretes per aquells ausiura» 66.10 i 11; «Enaprés, lo dit Rossaylló si lasxà aquels e *intrà-se'n* en case sua» 40.17 i 18; «e tantost lo dit Guillemó Rosseló *antrà-se'n* dins la sua case» 40v.15 i 16; «e salavòs lo dit Abram *se n'antrà* en case d'en Maymó ben Jacop» 47.3 i 4;
«viu que.l dit Magaluf *sa raqullí* en case d'en Sayt ben Magaluf» 47.19.
«e salavòs lo dit Jacme, qui aquells viu vanir, sí.*s raqullí* dins case del dit Pere Bertolí» 54v.14 i 15.

«escoltar» *oir / donar orella / escoltar.* El mallorquí d'ara concix només *escoltar*, però *oir* es conserva en algunes expressions més o menys fossilitzades, com és ara: *oir missa* (DCVB).
«En Magaluf ben Maymó, *ojau!*» 46v.7.
«él sí oí que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler, desonrant-sa sobra dabat de I galine, no *donant oraya* què dayan» 71v.3-5.

«En Ferer Gombau, preste'm l'espase, que yo veuré qui és aquest qui.ns hich *va escoltant!*» 40.15-17; «Yo t'ic faré *anar scoltant!*» 40.21i 22.

«extenuar, consumir» *gostar / consumar.* La forma mallorquina actual per a aquest significat és *consumir,* i algunes altres més o menys sinònimes.[16]

«si lo dit Guillemó Carbó no.s fos desat, aquel *aquera* mort o *gostat*» 34v.5 i 6.

«la qual donà sí gran colp a la porta, que si aquel agués aconseguit, que *l'agra* mort o *consumat*» 35.21 i 22; «ssi no fos lo dit Simon hortolà, qui aquells perty, aquell Guillem *agran* mort ho *cunsumat*» 37v.16 i 17.

«ficar» *posar / ficar.* El segon, evidentment, expressa de manera més especial el significat.

«e con lo dit Bernat Vergili ffo pres en Maymó, él si *posà* o *ficà* la lanssa en terra e sobre aquelle.s racoldava» 49v.28 i 29.

«guardar, vigilar» *pensar de / guardar.* Avui a Mallorca tenim, en aquest sentit, *guardar, tenir esment.* El verb *pensar* a Eivissa i en alguns altres endrets del Pirineu té el sentit de «engreixar, donar menjar als animals per engreixar-los» (cf. DCVB s.v.).

«que con agé sopat, que de present se n'anà a *pensar de* sos àsans» 72.2 i 3.

«e dix a hu fadrí qi *guardava* los bous 43.9.

«insultar, injuriar de paraula» *injuriar / deshonrar / avilar / vituperar.* De nou ens trobam amb un «centre d'atracció sinonímica». Avui la forma més usual és *insultar.*

«que.ll dit om aquell sí *injuriave* e *avillava* lo dit Magaluf ben Maymó» 47.16 i 17; «e lo dit oma aquell molt furosament del carer lo *desonrave* e ll'*injuriava* de peraulla» 47.19-21; «e con fo axit de la bóte, que él sí oí que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler, *desonrant-sa* sobra dabat de I galine» 71v.3-5; «manasava la dita Frau de

16 Ambdós verbs eren usats sovint en català medieval de forma repetitiva. Per exemple: "Qui solament vol haver poder... *consuma* e *gasta* molta riquesa" (ap. Genebreda Cons. 139); *Consumava e guastava* mi mateix ab vans treballs", Oliver Exc. 67, etc. (ap. DCVB).

Sobre la qüestió de l'ús de les parelles sinonímiques en català medieval, vegeu *Doctrina pueril* de R. Llull, a cura de Gret Schib, ENC (Barcelona 1972), 22-24; D. Cavalca: *Mirall de la Creu* a cura de P. Busqueta, vol. II, ENC (Barcelona 1967), 203-240. Sant Gregori: *Diàlegs,* a cura d'A. J. Soberanas, vol. II, ENC (Barcelona 1968), 13 i 14.

ausiura-la e faya son esforts que matés les portes *desonran*-la e *vituperan*-la» 72.14 i 15.

«manar» *fer manament / manar*. El primer és inusitat i el segon va essent substituït per *mandar*.
«lo qual lo senyor batla *manament fau* que acal asaguràs en Magaluf ben Maymó» 50v.12 i 13; «él sí ohí vau cridant viafores e fau-sa defora en la charera, e de present *fèu manament* que tothom lo sagís» 69v. 14 i 15.
«anaran en la viya d'en Simon Tàpies per *manar* e.n Berenguer Oliver, del dit log, lo qual en la dita viya ere, que aqual rabés e rabra degés en sacreste tots los béns del dit Guillem des Pug, mobbles» 69v.8-11.

«matar» *auciure / matar*. La primera forma és totalment inusitada.
«I tros de l'espase sí esgranà, volent *ausiura* o hofendra lo dit Guillemó Rosaylló» 34.12-14; «e d'equella trasch entorn la maytat per aquell ofendra o *ausiura* si pogués» 46v.17 i 18.
«la qual donà sí gran colp a la porta, que si aquel agués aconssaguit, que l'*agra mort* o consumat» 35.21 i 22; «Veus en Pericó Tona, qui *mata* en Guillemó Rossaylló!» 36.19 i 20; «si no que.l dit majoral lo y corac afarar e ajude que ach de I masip de Sineu, jarmà de la dona muler del majoral d'en Brondo, aquel dit Figuera *agra mort*» 20.12-14; «si lo dit Guillemó Carbó no.s fos desat, aquel *aguera mort* o gostat» 34v.5 i 6.

«mirar» *veure / mirar*. Aquesta accepció del verb *veure* és en desús.
«eyl e.n Guillemó Tàpies, d'aquel frara, sí.s ssayhau en lo cantó de l'alberch de lur para ssobre una paret, e *vayhen* en case de la dona Moje» 13v.4 i 5.
«*estave* en la plassa *mirant* I joch de taulles ab lo dit Magaluf, qi y també lo *mirava*» 46v.29 i 30.

«nafrar» *ferir / nafrar*. La primera forma té un sentit més general que la segona.[17]
«Yo no l'*e nafrat* ne *farit*, sinó que li e prese l'agullade» 33.11 i 12; «E tantost ab aquell ssa afarà als cabeills; encara, lo *naffrà* ab les mans, arapan-lo, de la qual [sic] arapades o arpades sanch li ssacodí» 63v.19-21; «lo dit Bernat sí li tirà altre colp a manera d'estoch e aquel Pascual *nafrà* en lo bras sinestre lejament» 44v.9 i 10.

---

17 Vegeu A. BADIA: *Les dérivés phonétiques et semantiques du latin* FERIRE *en ibéroroman*, dins RLiR, XIX, 1955, 39-58.

«obligar per força» *destrènyer / convenir.*
«e d'equy, que ranunciaran a la ley e franquesa de Mallorques, qui diu que abans *sie destret* lo prinssipal que la fermanssa» 11v.16-18; «per què, con ajam aquelle alongat tro a la primera visitació, manam-vos que per la dite rahó no.l *destrengats,* si de nós altre manament no havíets en contrari» 78v.5-7.
«e renuncià a son privilegi, e ancara a la ley e franquese de Malorques, dient que anans *sie convengut* lo principal que la fermansa» 78.27-29; «renunciant, encara, a la ley e a la franquesa de Mallorques, so és que diu que abans *sie convengut* lo principal que la fermansa» 51v.21-23.

«parlar» *raonar(se) / parlar(se).* A Mallorca la forma corrent i general és *xerrar,* al costat de *parlar,* sinònim de *conversar.*
«era beyl hom e bé catallà en parensses e fayssons e feytases e bo, e que l'auhïa *raonar* ab lo dit Ribelles, marit seu, moltes vagades, qui era de Taragona, que.s *raonaven* de les lurs teras e lochs» 17v.14-16; «enaxí que auhí aquels *raonar-sse* gallardement de moltes noves del fet del delmar, e de poc en poch eyls sí.s prengueran de noves injurioses, tant e tant que eyls sí.s lavaren» 25v.17-19; «dix qu.és ver qu.ell ffo en la era on lo dit Maymó era e raonan-se de peraules, axí que.s contrestaven» 50v.3 i 4.[18]
«e qe *perlaven* amdosos, e en Guillemó Borel viu l'espasa aranqade» 38.13; «eyl ab en Ferer Gombau, del dit loch, sí s'estaven a la porta d'en Guillemó Rosseylló *parlant* ab aquel» 40.11 i 12; «que.n la demunt dita ora ell sí estava denant case d'en Jacme Sera, e *perlava* ab aquell, e dementre que ab aquell perlava» 66.17 i 18; «dir saber que asats acala ora, que ela, *perlant* en son alberch, que oí alsguns crits qi li era de viyaras que fosan crits de infant» 71.21-23; «volie que.ll senyor vaguer, qui ja here daffora, fos aquí, ab lo qual d'aquestes coses pogués *parlar*» 78.13 i 14; «Damanat si li volria aver fet desalt ne si lli volria fer, e dix que no, mas que no.s *parla* ab ell» 63.10-12.

«pegar, flocar (tr.)» *tirar / percudir / desserrar / dar / donar.* Tornam tenir aquí un «centre d'atracció sinonímica». Avui, amb aquest sentit, tenim sobretot *pegar,* al costat d'algun altre verb com *enflocar,* etc. «Eytantost mès mans per lo punyal e aquel trasch irosement en contre aquell, *tirant*-lo-li en la cara, volent-lo ausiura, e.l dit Pascual, qui viu

18 Un altre exemple extret del mateix arxiu municipal de Montuïri: "e com vench a cap de pessa aquesta sient en son portal ab la dita Maria e ab d'altres *reunant* del dit fet" (20-VII-1416, vol.95, 22v.).

vanir lo coltell, tirà's atràs e no.l tocà. Enhaprés e tantost, lo dit Bernat sí li *tirà* altre colp a manera d'estoch e aquel Pascual nafrà en lo bras sinestre» 44v.6-10; «e aquel dit Pericó Tona sí li *tirà* colp d'espase, del qual donà gran colp a la porta» 34.11 i 12.
«lo dit Bernat li *percudí* I colp ab una aguyada que tania, del qual li donà per l'escana I gran colp» 46v.15-17.
«e.l dit Guabriell sí li *descarà* colp, mas no l'avench» 59v.10 i 11.
«Doncs, preneu I bestó e *dau*-nos-en moltes!» 28v.12 i 13.
«mantinent donà abatayons ab dos darts que tania per l'escana al dit Mateu» 31.14 i 15; «la qual *donà* sí gran colp a la porta, que si aquel agués aconssaguit, que l'agra mort o consumat» 35.21 i 22; «*donà* gran colp a la porta, que I tros de l'espase sí esgranà» 34.12 i 13; «li travassara denant aquel, tant tro que li *donà* una musclada» 41.28 i 29.

«pensar» *cuidar(se) / cogitar / pensar(se).* A Mallorca actualment només s'usa *pensar(se)*. Però *cuidar(se)* «estar a punt de fer una cosa» es troba tant a Menorca com a Eivissa i a Mallorca fou corrent fins al present segle (DCVB).
«eyl viu en / Cimon hortollà, qui ffaria I jueu, per nom Moxí Cxiarín, e con viu eyl *sa cuydava* que ffos ssa muler, que la farís, entrò que.ls fo prop, que viu que era lo jueu» 21v.21 i 22.1-3; «E Santa Maria, ten gran alquayt *cuidau-vos* eser, qe pel qul de Déu, qe sí faria negex a vós!» 42v.11 i 12.
«enaxí que.ll dit testimoni *pensàs* o *cugitàs* que açò digués per ell, e dix-li» 77v.2 i 3; «Intorogat fo si.s porie *panssar* que aquel dit Jacme Arnau fos estat moro, e dix que no» 18.8 i 9; «los quals ab eyls anaven, ja *penssan-ssa* que.l dit Jacme aquels hisqués» 29v.6 i 7; «e lo dit Guillemó dix e.n Guillemó Carbó, lo qual ab él era, *penssant-sa* que fos altre» 34.9 i 10; «e asò hahuí dir al dit Bernat ben dues vagades, enhaxí que no *se'n panssava* àls» 44v.24 i 25.

«portar» *portar / aportar / dur.* A Mallorca els dos primers són en desús, però, així i tot, es conserven algunes expressions fetes, com és ara: *portar la creu,* en sentit figurat. O també, en l'argot dels caçadors, *portar* és «aportar, el gos, l'animal caçat al caçador» (DCVB).[19]

---

19 Per contra, ja a principis del XV la mateixa documentació montuïrera sembla indicar que era més freqüent el verb *dur* o *adur*. Exemples: "e lo dit Anthoni *aduya* dues carabasses plenes de vin" (5-VI-1418, vol.95; f.85); "vench en cassa de aquesta hun seu nét de adat de tres anys o aquèn entorn, fill d'en Anthoni Picornell, lo qual seu nét *duya* una conqueta en lo cap" (28-XII-1416, vol.95; f.9).

«retornà ab balesta e croch sint, *portant* espase e broquer» 28.19 i 20; «viu lo dit discret batle vanir ab lo dit Jacme, *portan* les dites armes» 28.22-24; «Aqestes ànades *se'n porten* catius!» 38.26 i 27; «que.l dit Guabriel comprat havia de l'ancant de malerba per *portar-lo-sse'n*» 39.3 i 4.
«eyl sí pertia de la villa de Muntuyri *aportan-se'n* I baral de vi, e que trobà en la carrera lo dit majoral» 20.22 i 23; «viu en lo camí, ves eyl vinent, lo dit Jacme Sera en si *aportant* balesta e croch sint» 28v.16 i 17; «e con foren andret lo cantó de l'ortolà, Arnau Domànech sa cuytà primer e viu dos hòmens e pensà's qe fosen los quetius qe *aportasen* les ànades» 38.8-10; «e que.n Pericó Paliser, passant per la carera, *aportant* I dart en la mà, lo dit Jacme sí li dixera en ssolàs: «E que *aportes* armes per mi?» 53.14-16; «los quals *aportaven* spases e altres armes no legudes, sagons vigares del dit Gabriel» 76.8 i 9.
«Tantes de bestonades n'auré, qe no.n poràs més *dur*!» 43.15 i 16.

«posar» *metre(s) / posar(se)*. La forma *metre* és en desús, tret d'algunes expressions fetes (vegeu DCVB).
«e aprés, que.l dit Bernat baté lo seu, en lo qual mès e mesclà les dites V garbes» 23.7 i 8; «qui manaven lo dit Jacme Sera, e aquel *materan* en la presó» 27v.24 i 25; «lo dit Arnau sí.*s mès* detràs la somera sua, la qual en Pere Tolrà manava» 28v.18 i 19; «e *materan-ssa* detràs lo canthó» 37v.10 i 11; «e tantost lo dit Guillemó Tàpies *mès* mans per l'espase e aquella aranquà» 37v.31 i 32; «e con los *ach meses* e.l coral sí vengé en Bernat Goyolons e el seu misatge» 42.4 i 5; «Fadrí, tots jorns ta prech qe no ich *mates* los bous e no te'n vols estar!» 43.9 i 10; «e pris los bous e *mis-los* al coral» 43.10 i 11; «N'Asina, juyha, d'equell jarmana, *sa mès* enmig d'éls» 46v.20; «axí con a carseller, que *matés* lo dit Arnau Se Manera en poder del senyor veguer de fora» 78.24-26; «Ve avant, barbe merdosa!» *Mit-te* primer, que yo vouré qui.s parerà devant per tolre't a mi!» 81v.12 i 13.
«eytantost eyl *posà* hal peu en la balesta e aquella parà e.n aquela *mès* I passador» 29.10 i 11; «e tantost *posà* lo peu en la balesta e aquella parà, vinent ves eyls ab la balesta sarade» 29v.9 i 10; «e lo dit Arnau la sua no aranchà, mas *posà's* lo manto al bras e *posà* la mà en l'espase» 37v.32 i 33; «enaprés, que.ls viu *posar* les mans al collteyll, mas no viu ne sab si.lls arancharen» 45.19 i 20; «Enhaprés e tantost *posà* la mà en l'espasa» 46v.17; «Totom matrà testimoni que.n Magaluf m'à lavada péra e.n *posà la mà* en lo coltell!» 47.26-28; «e con lo dit Bernat Vergili ffo pres en Maymó, él sí *posà* o ficà la lanssa en terra e sobre aquelle.s racoldava» 49v.28 i 29.

«prendre, emparar-se de» *tolre / arrapar / prendre*. Juntament amb «robar» ens trobam davant un altre «centre d'atracció sinonímica». Els dos primers verbs són en desús. Nogensmenys, segons DCVB, *arrapar* en aquest sentit és viu a Menorca i *tolre* ho és a Andorra i al Pallars septentrional.

«vengé en Bernat Goyolons e el seu misatge e *tolien*-los-li forsívolment, e aqest defansava-lo-los» 42.5 i 6; «sí qe si no fos en Bertomeu Deulosal, qe l'agren mort, qi lo los *tolgé* dues vagades» 42.7-9; «e el dit Deulosal *tolgé* lo coltel e.l dit Gillemó Tàpies» 42.17 i 18; «*tolch* lo coltel e.l dit Bernat Goyolons ab qi él estava» 42.19 i 20; «lo dit Pericó Paliser sí tania I coltell tret en la mà damentre estaven abrassats, lo qual *avia tolt* al dit Jacme» 54v.6-8; «lo dit Pericó Paliser sí s'afarà e s'abrasà ab lo dit Jacmó e aquell *tolch* lo coltell e.l li trasch de la bayna» 56v. 17-19; «Venits-les ara nos *tolra!*» 76v.13; «Ve avant, barbe merdosa! Mit-te primer, que yo vouré qui.s parerà devant per *tolre't* a mi!» 81v.12 i 13;

«e salavòs lo dit Pericó sí *arapà* lo coltell al dit Jacme» 53v. 7 i 8.

«que.n Bernat Banet, de la paròqia de Muntuyri, que *près* V garbes de forment» 23.4 i 5; «Yo no l'e nafrat ne farit, sinó que li *e prese* l'agullade» 33.11 i 12; «e *pris* los bous e mis-los al coral» 43.10 i 11; «A ych òmens del rey qui.ll *prenguan*, aquest om?» 58v. 15 i 16.

«recordar(se)» *sovenir(se) / haver membrança / haver memòria / recordar(se)*. A Mallorca l'única usual és *recordar* o *recordar-se*.[20]

«Intorogat qual comenssà ne qual té lo tort, e dix que no li pot bé *sovanir* ny poch tanir a ment» 25v.21-23.

«Damanat ell si tirà dart, e dix que no n'à *menbranssa* naguna» 53v.10 i 11.

«dix que de tot assò no n'*à memòria* ne li'n *racorda* res, que tant era despagat e nassassitat que avia en la sua perssone, que tentost se'n tornà en case sua e no y tanch a ment» 54.15-17.

«Demanat qui foren presens a les dites peraules, dix que molts dels quals no li *racorden* los noms d'equells» 28.26-27; «Demanat si li viu enbagàs lo dart, e dix que no li *racorde* que u ves» 29v.15 i 16; «entre

---

20 És interessant l'ús que hom fa ací del verb *recordar*. Avui és viu, així mateix, en el mallorquí i l'eivissenc actuals. Vegeu el que en diu J. VENY en el seu estudi sobre l'eivissenc: "*Recordar* ofereix també una originalitat en casos com: (1) *No els hi recorda res*, sinònima de *No se'n recorden de res*; (2) *No em recorda res*, sinònima de *No me'n record de res*. En les frases (1) i (2), *recordar* significa "venir a la memòria", *res* fa de subjecte i *els hi* i *em*, d'objecte indirecte. Aquesta construcció es troba adesiara en català medieval (B. Metge, A. Turmeda) (*Aproximació*, p. 28).

ells agueran moltes noves, de les quals no li *racorden*» 49v.4 i 5; «Damanat si rancaren espases, e dix que tant era furós, que no li *racorda* si s'i trach armes o no» 53v.8-10; «fo dimecres proppasat, no li *racorda* quina ora» 71v.17 i 18.

«robar, furtar» *furtar / emblar / llevar / prendre*. Actualment a Mallorca els únics que es conserven són els dos darrers. Quant al verb *furtar*, té molta vitalitat en català occidental, però no tanta en el català oriental (DCVB).
«que.l dit Hageg [en la] dita case sí *furtara* o *amblara* del dit Boreyl unes tesores» 11.6 i 7; «Intorogat fo eyl si viu ne ssab que.l dit Hageg *lavàs* ne *furtàs* en la case del dit Boreyl unas tasores, e dix que no u viu» 11v.6-8; «que.n Fransech Merty, de la paròqia de Muntuyri habitador, sí *lavara* e *furtà* e.n Romeu Company LX reyals d'or, ab un almassot e ab un capell da li ligats, los quals diners diuen li *lavà* dijous» 46. 2-5.
«panssaren-ssa que fossen catius, qui *aguessen emblades* les hànades» 37v. 26 i 27; «qatius *an amblades* aqestes ànades qe criden, coragam-hi!» 38.7 i 8.
«dix sobra aquela no eser ver sso que.n aquella és contangut, que eyl nuyl temps *lavàs* ne *prengués* garbes ne blat» 24.5 i 6; «En Bernat Banat, en Bernat Banat, vós m'*aveu levades* les mies V garbes de forment, qui jayen per la era!» 23.10 i 11; «E que armes *aveu lavades*?» 55v.10.
«que.n Bernat Banet, de la paròqia de Muntuyri, que *près* V garbes de forment» 23.4 i 5.

«semblar» *ésser de vijares / parer / aparer / donar de parer*. Els tres primers són en desús. Nogensmenys, en el cançoner popular mallorquí trobam encara usada la forma de 3.ª persona del singular del verb *parer*: *par* (DCVB s.v. *parer*).
«oí alsguns crits qi li *era de viyaras* que fosan crits de infant» 71.22.
«Intorgat [sic] si li *parie* que degués eser estat moro ne catiu de nuyl hom ne si u agués auhït dir, e dix que no, plàcie a Déu, que abans era bé catallà e bon om!» 18v.9-11; «Com *par* que serches mal!» 40v.20 i 21.
«mas ssagons que li *aparia*, que bé *aparia* que aquels ofendra volgués» 29v.17 i 18; «e veran amunt dos hòmens vanir, qui.ls *aparien* enblancats, e panssaren-ssa que fossen catius!» 37v.25 i 26; «dix que no.n conaxia nagú, sinó que li *aparia* que y fos en Pericó Loret» 44v.32 i 33; «Demanade ella lo dit colp que hahuí si era de péra o de bestó o d'espase, e dix que ans li *aparach* bé que era colp d'espasa» 66v.12-14.

«e salavòs lo dit Berenguer sí s'acostà al dit Mateu, dient-li: «Fiyl del barba merdose!», o axí li'n *dóna de parer*» 31.12 i 13.

«sentir, oir» *oir / sentir*. Al ms. trobam quasi sempre *oir*, i, una sola vegada, *sentir*. *Avui*, per contra, *oir* és pràcticament en desús, tret d'alguna expressió com *oir missa* (DCVB s.v. *oir*).
«Intorgat [sic] si li parie que degués eser estat moro ne catiu de nuyl hom ne si u *agués auhït* dir, e dix que no, plàcie a Déu, que abans era bé catallà e bon om» 18v. 9-11; «e que *auhí* dir moltes vagades al prom en Berenguer Gual que.l dit Jacme Arnau que era nat de Villafrancha de Panadès» 18v.26-28; «Tornem-nos-en dormir!», e giraren-se e *auïren* cridar ànades» 38.25 i 26; «eyls *auhïren* que.l dit Rossaylló sí avie noves ab lo dit Pericó Trobat» 40.20 i 21; «*auyí* noves e girà-se» 42.15; «Més avant, él, *auïdes* aqestes noves, près huna aguyade en la mà» 42v.7 i 8; «e asò *hahuí* dir al dit Bernat ben dues vagades, enhaxí que no se'n panssava àls» 44v.24 i 25; «que.n la ora demunt dita que ell ab les portas tancades era, e qua dormia en la ssua taula, so és: que bacava, e *avuí* cridar viaffora a la porta» 67v.19-21; «él sí *ohí* vau cridant viafores» 69v.14; «e asò *ouí* per duas vaus al mig del carer de la vila» 73.4 i 5; «e con fo axit de la bóte, que él sí *oí* que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler» 71v.3 i 4.
«e con fo al pati de la casa, que la dita Frau que lo *santí* e va's tancar en una casa per por que ach d'equel» 72. 12 i 13.

«separar, departir» *partir / departir*. Ambdós verbs són en desús en la llengua de Mallorca, però el segon sembla que amb aquest sentit ha perdurat molt més temps, i encara es troba en la literatura popular mallorquina de finals del segle XIX (DCVB s.v).
«si no fos lo dit Simon hortolà, qui aquells *perty*, aquell dit Guillem agran mort ho cunsumat» 37v.16 i 17; «Damanat si lo dit Muntaner e era contre alcú d'aquells, e dix que no.s sab, que ans ha hahuït dir al dit Muntaner que y era per aquells ha *pertir*» 54v. 22-24; «e tantost ells ssa aramiran la I a l'altre, e tantost lo dit Bertolí ab lo dit Mestre e Rossaylló aquells *pertiren*, e con los agran lunyats ell viu que.n Jacmó Sera, qui tirà» 55v.12-14.
«e salavòs aquel dit Bernat li lanssà los darts ves I guoret e aquells *depertí*» 31.17 i 18.

«separar-se» *partir-se / descorporar-se / deseeixir-se*. Avui aquestes formes són en complet desús en la llengua de Mallorca.

«Demanat si y viu espase ne espases tretes, e dix que no, mas que tentost *sa pertiren* la I de l'altre» 40.22-24; «qu.él, pansant-ssa que.*s fossen pertits*, pertí-se'n e fèu-se enlà» 45.20 i 21.
«E despuys e tantost, lo dit Jacme d'aquell *sa descorporà* tirant-ssa hatràs ves la porta d'en Bertolí» 54v.11 i 12.
«e eyll, asxí con aquell qui volia braga, *deshaxie's* d'equell axí con mills pogué, per ssassar-sse da affany» 58.25-26.

«tallar» *segar / tallar*. El primer verb, amb aquest sentit, és en desús.
«que.l gitaran an tera he li *sagaran* la corega e li'n ffera[n] tres trozos e li *sagaran* la bosa e li'n trageran VI lliures, X sous» 32.9-11.
«avia pres I colp ssots ssa xella, lo qual li *avia tayades* les robes, mas que no encarnà» 58v.19 i 20.

«tenir» *haver / tenir*. En aquest sentit el verb *haver* a Mallorca és en desús. Nogensmenys, es troba encara en alguna expressió estereotipada (DCVB s.v.). Al ms. molt freqüentment trobam usats ambdós verbs com a verbs composts: *haver tort, tenir tort, haver brega, haver noves*, etc.
«e lo dit Maymó li respòs que no *havia* son para de tan bons cans, fills da cans nodrits, e aquí e aquí [sic] entre ells *agueran* moltes noves» 49v.3-5; «Damanat ell ssi ssab les dites bòtas qui les *ha hahudes* ne comprades, ne si ssab qui les ha, ne en poder de qui ssón, e dix que no.s ssab *res*» 65.11-13; «àls no y hac ni eyl no ssab qual comenssà ne qual *ha* lo tort 25v.12 i 13; «Demanade si era de parantella, e dix que no, sinó que.n Ssimon qu.és son compara de una borda que *ha* d'equella fembra que *té*» 59v.18-20.
«que li digués que li estojàs la faus que *tania* sua, qui estava en I tarat e.s banyava» 44.24 i 25; «Yo *tench* loch d'escrivà!» 58v.17; «Digau, en Magaluf, què us deg yo per la panyora que *tanits* mia!» 46v.8 i 9; «Intorogat qual comenssà ne qual *té* lo tort, e dix que no li pot bé sovanir ny poch tanir a ment» 25v.21-23.

«tirar, llançar» *llançar / trametre / tirar*. En la llengua de Mallorca l'única forma encara vigent és *tirar*.
«e salavòs aquel dit Bernat li *lanssà* los darts ves I guoret e aquells depertí» 31.17 i 18.
«e la dita Marió lavà de tera I garot e *tremès-lo* al [sic] galina» 71v. 18 i 19.

«lo dit Guillemó aquell dit jueu *tirà* I péra de la qual no.l ffarí» 51.22 i 23; «e viu-ssa da pres lo demunt dit Pericó Paliser, lo qual *tirà* lo dart al dit Jacmó Sera irosament» 55v.19 i 20.

«tirar a terra» *derrocar / enderrocar* (en terra) / *gitar en terra.* A Mallorca la forma actual és *tomar* (en terra), *tirar en terra, fer caure* (en terra). Quant a *derrocar* o *enderrocar,* només es troben fossilitzats en algun topònim (DCVB s.v.).
«e an asò, va'm altra vagade saqudir l'aguyade, e an asò lo dit Bernat Sabater, qunyat, se'n vench e va'm afarar per les cames, *daroqà'm* e lo dit Bernat Goyolons aranquà lo punyal» 43.23-25;
«que.l dit Bernat Qlaver sí li venguera detràs parant-li la cama denant la sua e anpanyent-lo per tal que aquell *enderoquar* posqués» 44.14-16;
«que.l dit Jacme sí li avia tirada I pilota, de la qual l'avia farit al caparó que tania al cap, que del cab lo li lavà e.l li *endarochà en tera*» 54v.30 i 31.
«e salavòs lo dit Sanxireyl aquel près per los cabeyls e *gità'l en tera*» 33.14 i 15.[21]

«tocar, fer sonar» *sonar / tocar*:
«e aquí vench en Nicolau Bufí, prevera, qui *avia sonat* lo seny del perdó» 15.5 i 6.
«Axiu e veu *tocar* lo seny!» 14v.10; «*l'ocau*-lo vós, si us plau, que yo así janglaré ab aquestes masdones!» 14v.10 i 11.

«trencar» *esgranar / trencar.* Com és evident el segon té un sentit més general que el primer:
«I tros de l'espase sí *esgranà,* volent ausiura o hofendra lo dit Guillemó Rosaylló» 34.12-14; «donà gran colp a la porta, que I tros de l'espase sí *esgranà*» 34.12 i 13.
«donà gran colp a la porta, que I tros de l'espase si *trancà*» 34v.4 i 5;
«la dita Frau si tranchà la ancha de I galina de la dita Marió» 71v.15 i 16.

«treure (una arma de la beina)» *arrancar* (*rancar*) / *treure.* El primer és en desús.
«En Monet Colel, anem de qose aval, que aspasa *aranqade* hi veg!» 38.14;
«e tantost lo dit Guillemó Tàpies més mans per l'espase e aquella *aranquà* en contre lo dit Arnau» 37v.31 i 32; «e con foren de prop los hòmens e la hu dels hòmens *aranquà* l'espasa» 38.10 i 11; «Damanat si *rancaren*

[21] Un altre exemple del mateix escrivà Bernat Vert: "eyl qual dit asze forssagà e baragà tant la dita somera e aquella *a tera gità* moltes vagades (24-III-1358; vol.4, q.B, f.41v.).

espases, e dix que tant era furós, que no li racorda si s'i *trach* armes o no» 53v.8-10.
«Intorogat eyl si viu aquels tanir armes *tretas*, e dix eyl tant eser torbat d'equels a partir, que eyl no poch veura si les *avien tretes* o no» 26.5-7; «Demanat si lo dit Tona tania l'espase treta, e dix que bé li viu l'espase *treta* tanir» 36.6 i 7.

«trobar (se) amb algú» *atrobar / trobar / encontrar (se)*. L'últim es troba encara adesiara en la parla dels pagesos mallorquins.
«e anà-se'n a la sua era e aquí *atrobà* en Maymó ben Jacob, jueu» 49v.16 i 17; «e an ora no legude e inhonesta aquest Gabriel *atrobàs* en Jacme Prats, ferer, Bernat Pol e Arnau Manera» 76.5-7.
«cyl sí pertia de la villa de Muntuyri aportan-se'n I baral de vi, e que *trobà* en la carrera lo dit majoral» 20.22 i 23; «el *trobà* en Gillemó Tàpies e en Pericó, misatja d'en Gabriel Domànech, e en Gillemó Tàpies e Arnau Domènech novagaven-se» 38.28-30; «con fo en las cases de las covas sí *trobà* en Guillemó Tàpies 42.11; «Enterogat fo qesquna vagade hon los *trobà* con geyen en tera, e dix tota vagade en lo camí del rey» 42.25 i 26; «per què, aquells tant no.ls sercaran ab les espases per la case, que no.ls *trobaren*, e anaren-se'n» 68.21 i 22.
«si altre vagade t'ich *ancontre* en la mie encontrade ab cap cubert, no saràs ben mon amich!» 40v.23 i 24; «e con ffo en la plassa, denant case d'en Pere Bertolí, ell *encontrà* en Jacme Sera» 53v.3 i 4; «e con fóra pres case d'en Bertomeu Ribes, batlle, aquí *s'encontrare* ab en Guillamó Rossalló» 41.24 i 25.

«vendre» *alienar / vendre*. El primer és en desús.
«aquell, en menyspreu de la cort les dites bótes *alienades* e tresportades *ha*, sens lissènsia de la cort» 65.4 i 5.
«les dites bótes en case sua no atrobà, ans la dita Romia aquell dix que per ell a provayr *vanudes* les *avia*» 65.10 i 11.

---

22 Advertesc que si bé faig referències textuals en els següents mots polisemàntics i homòfons, he optat per regularitzar-ne la grafia d'acord amb la llengua actual. Els verbs són consignats sempre en infinitiu.

5.5. *MOTS POLISEMÀNTICS*

Substantius i adjectius polisemàntics

carrera[22] «camí» 20.23 / «carrer» 44.14.
casa «casa» 11.14 / «cambra» 72.13.
era «era on es baten les messes» 49v.26 / «parada o taula d'hort» 21.9.
fadrí «infant, nin» 49v.6 / «missatge, servent» 37v.30 i 31.
feina «treball» 18v.5 / «molèstia, enuig, dificultat» 27v.28.
nua «despullada» 67v.4 / «desembeinada» 59.10.
taula «taula» 67v.12 / «post» 59.25.
tretes «tretes» (part. de *treure*, referit a espases) 40.23 / «sagetes de ballesta» 27.12.
veus «veus» 74.6 / «vegades» 73.4.
via «camí» 28.20 / «carrer» 28.21.

Verbs polisemàntics

aconseguir «arribar caminant o corrent a ajuntar-se a una persona que va al davant» 59v.1 / «encertar, arribar a tocar» 35.21.
arrapar «esgarrapar» 63v.20 / «prendre, emparar-se de» 53v.8.
citar «brandir» 29.16 / «citar» 46.8.
cometre «encomanar, lliurar» 59v.17 / «fer una acció reprensible» 77v.24.
cuidar «pensar» 42v.11 / «estar a punt d'ocórrer alguna cosa a algú» 45v.8.
dar «donar» 49v.9 / «pegar, flocar» 28v.13.
desserrar(se) «pegar, flocar» 59v.10 / «desatesar-se, destendre's (una ballesta)» 27v.9.
donar «donar» 49v.9 / «pegar, flocar» 31.14.
ferir «nafrar» 33.12 / «pegar, batre algú» 22.1 / «encertar, arribar a tocar» 55v.20.
haver «tenir» 65.12 / «abastar, copsar» 63.31.
llevar(se) «robar, furtar» 23.6 / «aixecar-se» 25.9 / «treure (el capell del cap» 54v.31.
oir «escoltar» 46v.7 / «sentir» 18v.10.
partir «partir, anar-se'n d'un lloc» 45.21 / «desseparar» 37v.16 i 17.
pensar «pensar(se)» 29v.6 / «tenir cura de» 72.3 / «tenir present, no oblidar, preocupar-se de» 73v.23.

posar «metre, posar» 20.12 / «ficar» 49v.28.
prendre(s) «agafar-se» 33.14 / «furtar» 23.4.
segar «segar (les messes)» 44.24 / «tallar» 32.10.
tenir «haver, tenir» 44.25 / «tenir subjecte en la mà» 36v.18.
tirar «tirar, llançar» 51.23 / «pegar, flocar» 44v.9 / «treure, trascolar (vi)» 37v.7.
tocar «sonar» 14v.10 / «tocar» 21v.4 / «menar, dirigir una bístia» 23v.12.
trametre «llançar» 71v.18 / «enviar» 50v.7.
veure «mirar» 13v.5 / «veure» 11v.7.

Quant a les formes sinonímiques i polisemàntiques de la resta de «parts de l'oració», vegeu l'apartat corresponent de *Les Formes* (vol. I).

5.6. *MOTS HOMÒFONS*

llevar(se) «furtar, aixecar-se, treure(s) el capell» / *llavar* «rentar».
menar «conduir, dirigir» / *manar* «ordenar».

5.7. *ASPECTES DIACRÒNICS*

Si comparam el lèxic del ms. amb l'usat actualment a Montuïri o a Mallorca en general constatam tota una sèrie de fets.

Ja hem parlat d'antuvi de la unitat, a grans trets, del català en època medieval. Remarquem que la llengua de Mallorca en el segle XIV té unes concordances prou estretes amb el català de les altres comarques catalanes peninsulars, no solament de l'àmbit oriental sinó també de l'occidental. Avui el mallorquí ens apareix com un sistema lingüístic essencialment conservador. Nogensmenys, ha perdut bona part d'aquells mots que caracteritzaven el català medieval com a llengua prou unificada. Cal dir, però, que bona part de tals mots es conserven encara arrecerats en qualque dialecte perifèric o aïllat. I, de la mateixa manera, gran part dels mots d'abast pancatalà a l'època medieval avui dia es veuen reduïts a la llengua de Mallorca.[23]

[23] Sobre aquest punt, vegeu sobretot el treball ja citat de J. VENY: *Paralelismos léxicos en los dialectos catalanes*, tems XLII i XLIII de RFE; F. DE B. MOLL: *Estática y dinámica del catalán en Mallorca*, dins "Papeles de Son Armadans" t. XVII, n.º L, pàgs. 161-175.

Cal remarcar una vegada més el grau d'uniformitat que es palesa en el català medieval de les illes Balears. Ja hem citat alguns exemples de mots, formes gramaticals o variants fòniques, que apareixen ací al ms. avui desapareguts en el mallorquí actual, però conservats encara en menorquí i, sobretot, en eivissenc. Tanmateix, això no implica que tant el dialecte de Menorca com el d'Eivissa no contenguin alguns trets característics que denoten una major evolució del sistema, en consonància amb el català oriental continental, enfront de la tendència conservadora del mallorquí. Per exemple, en el camp fonètic, la conversió de la *o* àtona en *u*, en ambdós dialectes, o, en el lèxic, el mot *buscar* de l'eivissenc, en comptes de l'autòcton *cercar*, etc.[24]

Nogensmenys, cal no oblidar tampoc l'existència en mallorquí actual de tot un seguit de dialectalismes «actius» en tots els camps lingüístics del sistema que li donen una fisonomia molt especial. Tal cosa s'esdevé, de vegades, en el mallorquí estàndard i també en la parla d'alguns subdialectes: felanitxer, sineuer, etc.[25]

Vegem a continuació com s'ha anat modificant diacrònicament el sistema lexical del mallorquí del segle XIV fins ara, tant a nivell formal com a nivell semàntic, sempre segons la base que ens ve donada pel nostre ms.

Canvis formals

CAMP FÒNIC [26]

Alguns mots que ací apareixen inflexionats avui són substituïts per formes semicultes: v.g. *aximpli, privilligi, lig*, avui són *exemple, privilegi, llei*. Per contra, hi ha alguns casos en què el mallorquí actual conserva encara les primitives formes inflexionades: *spícies, bístia*, avui *espicis, bisti*.

Els demostratius *aquest, aqueix, aquel* i algun altre mot com *pena* es pronunciaven amb [ẹ] tònica, segons deduïm de la grafia *a* amb què són escrits sovint. Avui en montuïrer, i en general en mallorquí

---

24 Vegeu notes 1 i 2.

25 Vegeu F. DE B. MOLL: *El habla de Mallorca*, dins la *Historia de Mallorca*, coordinada per Mascaró Pasarius, vol. V (Palma de Mallorca 1973), 372-378.

26 Vegeu *Els sons* i les notes corresponents.

estàndard, hom els pronuncia amb [ẹ] tònica, però la pronúncia medieval es conserva en alguna localitat mallorquina, com és ara a Muro, a Maria, etc., encara que només en el cas dels demostratius.

En posició àtona la *a* i la *e* sempre es neutralitzaven en [ẹ], adés representada per *a*, adés per *e*. Avui, en alguns casos, tenim [ẹ]. Per exemple, al ms. tenim: *aspararan* «esperaren», *bacava, laxar, lavar, esparà,* que es devien pronunciar amb [ẹ] i que avui es pronuncien: [ẹspẹráren], [bẹkávẹ], [dẹšá], [lẹvá], [ẹspẹrá].

La terminació àtona *ia* ha perdut la *a* en mallorquí estàndard actual. Només es conserva inalterada en la comarca de Felanitx.

La llengua de Mallorca, tot i que conserva nombrosos casos de fonètica irregular, ha «regularitzat» la major part dels mots que aquí registren assimilacions, dissimilacions, ultracorreccions, metàtesis, o també contaminacions d'altres mots. Per exemple:

Assimilacions: *tastamoni, interogat, desordonament, passaguir,* etc., avui són *testimoni, interrogat, desordenament, perseguir,* etc.

Dissimilacions: *Sasilia, satembri, provesió, hofasials, aradra,* avui són *Sicilia, setembre, provisió, oficials, arada.*

Ultracorreccions: *denonciat, cestembra,* avui *denunciat, setembre.*

Metàtesis: *benifasiat* avui és *beneficiat.*

Contaminació de mots: les formes *uytubri, vuytubri* han estat substituïdes per *octubre.*

El montuïrer actual, així com també d'altres subdialectes de les Illes, han perdut tot rastre de la [y] consonàntica en els imperfets del tipus: *vaya, vayhen, sayhan, deya,* etc. i es pronuncien [vẹ́ẹ], [vẹ́ẹn], [sẹ́ẹn], [dẹ́ẹ] També, en mots com *rayal,* avui [real] i en tota una partida de mots que han sofert iodització: *oraya, Rosseyó, tayades,* etc., avui [ọrẹ́ẹ], [r̥ọsẹ́ọ], [tẹ́ádẹs].

Alguns mots que en el català de Mallorca del segle XIV es pronunciaven amb [à] tònica avui tenen [ẹ], com *traure,* avui [trẹ́urẹ]. D'altra banda, algun mot, com *tan,* usat sempre proclíticament, era pronunciat amb [ẹ] neutralitzada, mentre que avui la llengua ha recobrat l'antiga pronunciació llatina.

El mallorquí actual ha restablert la V en *noembre* i ha aparegut la V antihiàtica en *rahó.* Així mateix, retrobam la sibilant en casos com *escuar, deembre, doentas, vey* (*vesí*).

Hi ha hagut pas del so [ž] a [s̥ž] en els verbs acabats en *ejar* i en mots com *mijorn, miganit, coragades, lejament, lagia, stojaren, corega, mija, sijes.*

El mallorquí d'ara a diferència de l'eivissenc, ha perdut la *l* implosiva en: *palm, colp, sa colpajaven*, i ha restablert la *l* de *aut* «alt», però no la de *faus* «falç».

S'ha perdut, també, tota resta de *n* final i medial en casos com: *Simon, cosin, manlavar* i, en alguns contextos, *bon* i *nagun*.

Així mateix, hi ha hagut pèrdua de la *r* final, tant en polisíllabs com en monosíllabs, tret d'algun cas com *pur, par* «sembla».

En molts de casos la llengua actual s'ha decidit plenament per una de les variants formals que apareixen aquí. Així, per exemple, formes com *paor, muscla, carnasaria, péra, intorogat* (i variants com *ennterogat, entorogat, intoragat, entrorogat, entroragat*), *Mergarida* (o *Mergarita*), *Catarina, non, intraren, intrà-se'n tingués, vingueran, vaseran* (o *viren*), *enjuriave*, etc. han estat substituïts per les altres formes que ja apareixen al ms.: *por, musclo, carnissaria, pedra, interrogat, Margalida, Catalina, no, entraren, entrà, tengués, vengueren, veren, injuriava*.

CAMP MORFOLÒGIC [27]

Dins la morfologia nominal tenim la pèrdua d'algunes formes procedents del nominatiu o vocatiu llatins: *Déus, hom, sènyer*, en lloc de les procedents de l'acusatiu: *Déu, home* (avui *homo*, en mallorquí), *senyor*, també consignades ací.

Quant al gènere, podem remarcar la desaparició del femení *infanta* «nina de poca edat», substituït pel masculí corresponent.

Els mots plans que conserven encara la N etimològica avui l'han perdut en mallorquí, però l'eivissenc encara conserva aquest tret inalterat: *hòmens, àsens, jóvens*, avui han passat a ser *homos, ases, joves*.

La llengua d'ara s'ha decidit plenament per la desinència *os* en lloc de *es*, en casos com: *diverses, interesses, meses, mateis*, etc.

De la lluita entre *pus* i *més* ha guanyat el darrer, però *pus* es conserva encara, en mallorquí, en oracions negatives, interrogatives o dubitatives i en alguna locució com *pus mai* «mai més», *ni més ni pus* «ni més ni menys», *sense més ni pus* «de sobte», etc.

D'altra banda *mills* i *fort* han estat substituïts per *millor* i *molt*, respectivament.

---

27 Vegeu *Les formes* i les notes corresponents. També a partir d'aquí don els exemples amb ortografia regularitzada, tret del cas de les formes verbals.

Quant a l'article, ja és sabut que la llengua de Mallorca s'ha decidit per l'article derivat de IPSU/IPSA, tot i que en alguns casos segueix conservant-se el derivat de ILLU/ILLA.

Quant a l'article personal, que segueix usant-se en plena vitalitat, s'ha perdut el seu ús davant certs apellatius, com és ara: «*en* ca!, *en* pagès!» etc.

Dins els pronoms personals hi ha hagut la substitució de *io, nós, vosaltres* per *jo, noltros* i *voltros*. Precedit de preposició, amb valor de complement verbal, *mi* ha estat substituit per *jo, a jo, per jo*, etc.

Pel que fa als demostratius, tenim la desaparició de *est, eix, cell*, substituïts per *aquest, aqueix, aquell*. Segeix encara la lluita entre *açò* i *això*. A Mallorca és quasi general, tret de la parla de qualque vell, la forma *això*, però a Menorca la forma usual és *açò*. També ha desaparegut *ço*, substituït per altres construccions.

Quant als possessius, s'han perdut *mia, tua, sua*, substituïts per les formes analògiques *meva, teva, seva* (o *meua, teua, seua*). Les formes reduïdes *mon, ton, son, ma, ta, sa* s'usen només precedint certs noms de parentiu. El mallorquí actual desconeix totalment el *llur*.

De la lluita entre *qui* i *que* amb valor de subjecte, la llengua actual es decideix plenament per *que*, sigui quin sigui l'antecedent. També, la llengua s'ha anat decidint per l'interrogatiu *quin* amb valor de substantiu o d'adjectiu, mentre que *qual* amb aquest sentit és en desús, tret d'algun cas molt esporàdic en boca de qualque vell.

Quant als numerals, veim que la llengua actual s'ha decidit plenament per les formes *quatre, tots tres, dos-centes* en comptes de *cotre, tots tresos, doentes*.

Sens dubte, però, l'apartat on hi ha hagut més canvis és en els pronoms indefinits. Vegem-ho:

En lloc de *alcú / algú* en mallorquí tenim *qualcú* «algú» en funció substantiva i *qualque* «algun» en funció adjectiva.

alcuna cosa, quesecom «alguna cosa», avui *qualque cosa*.

qualque «qualsevol» avui ha passat a *qualsevol*, amb el mateix sentit.

null / temps «qualque vegada», en oracions interrogatives, dubitatives o condicionals, avui és *qualque vegada*. Per contra, en oracions assertives, seguit de *no*, significava «mai».

res no o *no res*, en oracions assertives significava «no res o res no». Avui la llengua actual de Mallorca empra *res* o *no res*, amb el mateix sentit. Per contra, *res*, que en oracions interrogatives, dubitatives o con-

dicionals significava «alguna cosa», avui segueix usant-se de la mateixa manera.

cascú o *quiscú ell* «cadascú», avui a Mallorca *cadascú* o *cada un* «cadascú» en funció de substantiu i *cada* «cada» en funció d'adjectiu.

De les formes *àls, alre, altres coses* «altres coses» l'única que es conserva és la darrera.

En oracions interrogatives, dubitatives o condicionals tenim actualment *qualcú* en lloc de *null hom, nulla persona* o *negú*, en el sentit de «algú».

En funció d'adjectiu tenim *qualque* «algun» en lloc de *alcú / alcun / algú / algun* en oracions assertives o de *negú / negun* en oracions interrogatives, dubitatives o condicionals.

null hom, nulla persona (seguits de *no*) en oracions assertives negatives, significant «ningú», sempre referit a persones, avui és *ningú* de forma general, però, encara, de manera esporàdica, trobam *negú*.

També, en funció de substantiu i en oracions negatives en lloc de *negú, negun* (seguits de *no*) tenim *cap, ni un* (o *cap ni un*), amb el mateix sentit, al costat de qualque cas esporàdic de *negú*, en la llengua dels vells.

negú / neguna (seguits de *no*) en oracions negatives i en funció d'adjectius són substituïts en la llengua actual per *cap*, sempre referit a coses. També ha desaparegut la construcció *no negunes*, que ací aparei en el sentit de «cap» en el curs d'una oració negativa i referit també a coses. Nogensmenys, és viu el mot *noningú, -una* «persona mancada de formalitat, de caràcter, de moralitat, que no mereix més que menys preu» (DCVB), i el derivat *noningunada* «acció pròpia de noninguns» (DCVB).

Quant a la morfologia verbal, els trets més sobresortints són els següents:

La desinència *ts* de la 5ª persona ha esdevengut *u*.

Algunes formes verbals han adoptat avui terminacions incoatives com és ara *requer, ment*, que han passat a *requereix, mentesc* (pràcticament inusitat).

La partícula *pas*, aquí usada només darrere un imperatiu negatiu o com a simple reforç afirmatiu o negatiu, ha caigut en complet desús en el dialecte de Mallorca.

La passiva reflexa en la llengua actual es construeix sempre a base de *se* i no amb *hom*.

Han desaparegut les perífrasis a base de *deure* + infinitiu, mentre que la perífrasi d'obligació es construeix a base de *haver de* + infinitiu

L'auxiliar actual dels temps composts és *haver*, però *ésser* és encara viu entre les velles generacions amb certs verbs de moviment, pronominals, el verb *ésser* i algun altre.

Quant a l'ús de *ser* i *estar*, a grans trets veim que es correspon amb l'ús del mallorquí actual, però hi ha qualque excepció. Així, amb un participi passat que expressa l'estat permanent del subjecte, on aquí tenim: lo lum *fo* apagat, tant *era* despagat, ja *est* colgat? avui diríem: es llum *estigué* apagat, tan enfadat *estava*, ja *estàs* colgat?».

Gran part dels verbs composts a base de *ésser, donar, fer, haver*, etc., avui ha deixat d'usar-se, tret d'algunes excepcions: *esser fet* (d'algú), *donar de parer, fer cap, fer feina, fer via* «anar depressa», *saber greu*.

Quant a les alternances verbals, la llengua de Mallorca ha anat regularitzant el seu sistema i va en general amb el català comú.

En la llengua actual l'auxiliar precedeix sempre el participi.

Quant als temps verbals, cal destacar les següents característiques:

Infinitius: la llengua s'ha anat decidint per les formes més evolucionades, en el cas dels duplicats següents:

trer → *treure*
vesser → *veure* (o *voure*)
saser → *seure*
acomplir → *complir*
auir → *oir*
escuar → *escusar*.

Gerundis: la terminació actual del gerundi en mallorquí és *nt*.

Participi: el participi de pretèrit segueix usant-se en mallorquí com a concertat.

Una bona partida dels participis forts avui ha estat substituïda per les formes febles corresponents:

eser...enquest → *esser inquirit*
fo raquest → *fo raquerit*
sinta → *cenyida*
era nat → *havia nascut* (o *havia nat*).

Nogensmenys, són encara ben vives formes com: *era fuit, havia mort*, en comptes de *era fugit* o *havia fugit* i *havia matat*.

Present d'indicatiu: el mallorquí actual segueix sense adoptar vocal de recolzament en la primera persona del singular, fins i tot en els verbs amb consonant + líquida en el radical, i que aquí surten, com és normal, amb una *e* de recolzament: *ancontre* → *encontr*.

D'altres formes del ms. coincideixen plenament amb la llengua de Mallorca actual: *tench* «tinc», *vuy* «vull», *fas* «faig», *deym* «diem».

La forma *requer* ha passat a tenir la desinència incoativa: *requereix*.

S'ha perdut la *n* final en *sa contén* → *se conté*.

La desinència de 4.ª pers. dels verbs en *ar* segueix essent *a*: *certificam, manam,* etc.

Les formes de 5.ª pers. *fets / feu* i *vats* «vets» han estat substituïdes, respectivament, per les formes analògiques del verb *dir*: *deim, deis* → *feis* i *veis.*

Imperfet d'indicatiu: sembla que no hi ha hagut canvis, respecte a la pronunciació dels imperfets *deya, deyan, feya, fayen, jayen, seya, seyan* (o *.s sayen), vaya, vayhen,* tots els quals sembla que a la segona meitat del segle XIV a Mallorca eren pronunciats ja amb l'accent en la [e] i ja no en la [í].

Perfet simple: de la lluita entre formes fortes i febles en la 3.ª i 6.ª pers. han sortit guanyadores les febles. Així, en els duplicats que incloem a continuació, tots ells documentats al ms., el segon element és l'usual actualment:

3.ª del sing.:

casech → *qeygé*
conach → *conagué*
.s moch → *.s mogé*
poc → *pogué*
tolch → *tolgué*
venc → *vengé*

3.ª del plural: *veran / viren / vaseran* (avui *veren*).

Les altres formes fortes que trobam s'han resolt també en la feble corresponent. Així, entre els verbs en *ui*:

aparach, avui aparagué
assech-ssa → *s'assegué*
avench → *avengué*
comparech → *comparegué*
corec → *corregué*
destanch → *destengué*
estech → *estagué* (o *estigué*);
hach → *hagué*
sobrevench → *sobrevengué*
tench → *tengué*
trasch / trach → *tragué*
volc → *volgué.*

Dels verbs en *si*:

De 3.ª pers.:

atès, avui *atengué*
escomès → *escometé*
stès → *estengué*
mès → *meté*
ofès → *ofengué*
près → *prengué*
promès → *prometé*
respòs → *respongué*
romàs → *romangué*
sosmès-ssa → *se sotmeté*
tremès → *trameté*
dix → *digué*

De la 1.ª pers.:

mis → *metí* *pris* → *prengui.*

Dels perfets en I tenim *viu* → *vaé* → *ve.*

Són totalment normals les formes fortes dels verbs *fer, esser* i *veure: fiu, féu, feran, foren, veran.*

Les úniques formes de 6.ª pers. que aquí són fortes i, així mateix, ho són en català modern, formen part dels perfets en *si,* i són: *feran, foren* i *veran.*

Quant a la 6.ª pers., tenim també alguns duplicats avui resolts a favor de la forma més evolucionada:

dixeren → *digueren*
responeren → *respongueren*
vaseran → *viren,* i *veran,* forma actual
vingueran → *vangueren*
intraren → *entraren*

D'altres formes que han anat evolucionant cap a solucions aquí no documentades són:

anam, avui *anàrem*
pertim → *partirem*
ataneran → *atengueren*
promeseren → *prometeren*
sobrevingueren → *sobrevengueren*
tingueran → *tengueren*
dixí → *diguí.*

Futur i condicional: han desaparegut els futurs i condicionals separables amb formes pronominals intercalades.

Perfet perifràstic: avui és molt més usat que en època medieval. La forma pronominal avui precedeix sempre la forma verbal pròpiament dita: *va'l enpèyer,* avui seria *el va empènyer.*

Pretèrit plusquamperfet: s'ha perdut tot rastre del plusquamperfet d'indicatiu sintètic, del tipus *llevara,* substituït pel plusquamperfet d'indicatiu analític, del tipus *havia llevat.*

Pretèrit anterior i condicional compost: avui s'usen les formes febles del verb *haver: hagué, hagueren,* i no *hac, hagren,* i d'altra banda, *haguera, hagueren,* i no *hagra, hagren.*

Present de subjuntiu: tot i que encara es conserva la desinència *a,* fonèticament [e] dels verbs en *er/re, ir,* i la desinència *o* en els verbs acabats en *ar,* la llengua actual de Mallorca ha anat adoptant per analogia la desinència *i.* I així tenim:

De 3.ª pers.: *do*, avui *don*, i més freqüentment *doni*:

sal → *salv* → *salvi*
vaja → *vaja* → *vagi*
deparescha, avui és inusitat
isqua, avui inusitat en mallorquí
sia → *sia* → *sigui*
fassa → *faça* → *faci*
aja → *haja* → *hagi*
hofena → *ofenga* → *ofengui*
plàcia, avui és inusitat en mallorquí
puscha → *puga* → *pugui*
sàpie → *sapi* o *sàpiga*
tenga → *tenga* → *tengui*
vénga → *vénga* → *véngui*.

De la 6ª pers. tenim:

sien → *sien* o *siguin*
poscan → *puguen* → *puguin*
pranan → *prenguen* → *prenguin*
romanguen → *romanguen* → *romanguin*
sàpien → *sapin* → *sabin* o *sàpiguen*
vulen → *vulguen* → *vulguin*

Les formes de la 5.ª pers. han perdut la desinència *ts* i l'han substituïda per *u*.

De la 2.ª pers. tenim encara: *fasses* avui *faces* o, més sovint, *facis*; *mates* «metes», avui inusitat; *hobres*, avui *obris*.

Pretèrit imperfet de subjuntiu: a *Mallorca* els verbs en *ar* conserven encara la desinència *a*, tot i que també hom pot sentir la desinència analògica en *e* dels verbs en *er*, *re* o *r*.

Dels verbs en *ar* tenim, de la 3.ª del sing:

aydàs, avui *aidàs* i *aidés*
ajudàs → *ajudàs*, *ajudés*
anàs → *anàs*, *anés*
asaguràs → *asseguràs*, *assegurés*
atrobàs → *trobàs*, *trobés*
s'aturàs → *s'aturàs*, *s'aturés*
sitàs, avui és inusitat, amb el sentit que té ací de «brandir»
cugitàs, inusitat
cridàs → *cridàs*, *cridés*
donàs → *donàs*, *donés*
enhagàs és inusitat
.s n'antràs → *se n'entràs*, *se n'entrés*
scoltàs → *escoltàs*, *escoltés*
estojàs → *estojàs*, *estogés*, pronunciat *estotjàs*, *estotgés*
furtàs, inusitat
gosàs → *gosàs*, *gosés*
lavàs → *llevàs*, *llevés*
menàs → *menàs*, *menés*
pensàs → *pensàs*, *pensés*
tiràs → *tiràs*, *tirés*
tocàs → *tocàs*, *toqués*
tornàs → *tornàs*, *tornés*

D'altra banda, la terminació *e* conviu amb l'analògica *i* en les terminacions de 2ª, 4ª, 5ª i 6ª.

De la 6.ª pers. tenim:

Verbs en *ar*:

aydassen → *aidassen, aidassin*
aportasen → *aportassen, aportassin*
donassen → *donassen, donassin*
.s liurasen, avui inusitat
tirassen → *tirassen, tirassin.*

Dels verbs en *er, re, r*:

comparaguessen, avui *comparaguessen* o *comparaguessin*
fessen → *fessen, fessin*
aguessen → *haguessen, haguessin*
prenguessen → *prenguessen, prenguessin*
tolguessen, avui és inusitat
traguessen → *traguessen, traguessin*
vessen → *vessen, vessin*
fossen → *fossen, fossin.*

Dels verbs en *ir*:

saguisen → *seguissen, seguissin.*

Hi ha encara alguns duplicats dels quals resta el més evolucionat:

dixés → *digués*
posqués → *pogués*
tingués → *tangués*
tresqués → *tragués*
posquessen → *poguessen* o *poguessin.*

D'altres formes que han registrat alguns canvis són:

daguesets, avui *deguésseu* o *deguéssiu*
stagués, avui *estagués* o *estigués*
sobravingués, avui és inusitat
ves, avui *ves* o *vegés.*

Pretèrit perfet: cal remarcar la velarització experimentada per les formes de 4.ª pers., com és ara:

ajam ... alongat avui seria *haguem allongat*
hajam compozat → *haguem composat*
hajam ramès → *haguem remès.*

O el canvi de sufix en boca de les joves generacions en el cas de:

aja feta → *haja feta, hagi feta*
sie pervengut → *sia pervengut, sigui pervengut.*

Pretèrit plusquamperfet: la llengua actual vacilla entre el sufix *e / i* en:

aguessen emblades avui seria *haguessen emblades* o *haguessin emblades*
aguessen tolt → *haguessen tolt* o *haguessin tolt*
aguessen tocade → *haguessen tocada* o *haguessin tocada*
.s fossen pertits → *se fossen partits* o *se fossin partits.*

Imperatiu: val la pena remarcar que s'han registrat alguns canvis des del segle XIV fins ara:

En la 2.ª pers.:

ve, ve-te'n del verb *anar*, avui *vés, ves-te'n* o *ve-te'n*
mit-te, avui seria *met-te*, si tal verb existís
Yas!, avui *jas* o *ges*
pertix-ta, avui *parteix*
tremit, avui *tramet*.

En la 5.ª pers.: La desinència *ts* ha estat substituïda per *u*, com en els altres temps verbals:

calats, avui *callau*
cridats → *cridau*
dats → *dau*
donats → *donau*
laxats, avui transformat en *deixau*
prenets → *preneu / preniu*
saguits → *seguiu*
tornats → *tornau*
venits → *veniu*.

Les altres formes d'aquesta persona que han registrat alguna modificació són:

fets → *feis*, per analogia
preneu → *preneu* o *preniu*
veu, del verb *anar*, avui *anau*
veus, del verb *veure*, avui *veis* o *vegeu*.

Algunes altres formes són totalment normals en el mallorquí actual, enfront del català estàndard continental: *says* (*seis*) «seieu», *anau / anau-vos-en* «aneu, aneu-vos-en».

FORMACIÓ DE MOTS [28]

Alguns dels sufixos aquí documentats han desaparegut o, simplement, han deixat de ser productius. Per exemple el sufix *às* referit a adjectius, amb el sentit de «tirant a»: *esquivàs* «tirant a esquiu», *foscàs* «tirant a fosc».

Alguns dels sufixos han estat substituïts per uns altres: *inhonesta, inobidiència*, avui són *deshonesta, desobediència*.

D'altres mots que aquí apareixen sense prefix avui en mallorquí han pres el prefix *es* a causa d'un fenomen de fonètica sintàctica: *tesores, correjades, carceller* han passat a (*estesores* →) *estidores, escorretjades, escarxeller*.

---

28 Vegeu l'apartat 4 *Formació de mots*. He regularitzat la grafia dels exemples.

D'entre els verbs n'hi ha alguns que han perdut el prefix *a*: *atrobar, avenir-se'n, aconseguir,* han passat a ser: *trobar, venir-se'n, conseguir.*

D'altres verbs han substituït el prefix vulgar pel culte: *entrevenir* ha passat a *intervenir.*

Alguns altres mots que ací apareixen com a mots «primitius», en la llengua actual de les Illes han passat a tenir una forma derivada: *corn, bufet, casa, bensé* han passat a *cornaló, bufetada, casera* (*caera* o *caiera*), *bensenes* (viu només a Menorca).

Dins el camp de l'antroponímia cal remarcar que el sufix diminutiu *ó* sol esser substituït per *et.* Així tenim que *Guillemó, Bernadó, Guarauló,* avui serien *Guillemet, Bernadet, Guarauet* (inusitat). El mateix podem dir quan va referit a un nom femení: *Marió,* avui *Marieta.*

En general els llinatges han anat perdent l'element gramatical que introduïa l'origen geogràfic: *Sa Manera, S'Olivera* (o *Ses Oliveres*), *Sa Rovira, des Camps, des Puig, de Tous, de Perdines,* etc. han passat a *Manera, Olivera, Rovira, Camps, Puig, Tous, Pardines,* etc.

LÈXIC

Una bona partida de mots que a l'època medieval anaven damunt fulla avui s'han perdut irremissiblement per diverses causes. D'entre aquestes cal destacar en primer lloc les històrico-culturals. Gran part dels mots desapareguts pertanyen al món de la cultura material. Es tracta de «trets» o «complexos» culturals avui en desús o substancialment modificats. D'altres vegades el que ha canviat és l'actitud subjectiva, la manera de veure la realitat. Vegem-ne alguns exemples:

Dins el capítol de l'armament han caigut en desús mots com *bacineta, ballesta, broquer, coltell, croc, cervellera, dard, ascona, passador,* etc.

Vestimenta: *almassot, cabeç, capell de lli, caperó, gramalla, gonella, serboix,* etc.

Objectes: *agullada, quartins, perxanc, sàrria, trompes,* etc.

Jocs: *joc de taules, saltar a bastons.*

Monedes: *reials d'or, reials de Mallorques, sous,* etc.

Termes abstractes: *albir, batlliu, canallar, desalt, despler, feiteses, guardó, ajustalla, esquira,* etc.

Mots que indiquen cops pegats amb armes o objectes avui inusitats: *abatallons, coltellades, perxancades, ristolades,* etc.

Oficis, càrrecs o professions avui en desús: *donzell, portansveus, veguer de fora,* etc.

També, en el camp dels verbs hi ha alguns termes avui en desús: *serrar* o *desserrar* una ballesta, per exemple.

D'altres vegades la desaparició dels mots es deu a factors lingüístico-estructurals, com és ara a les reestructuracions dels sistemes i subsistemes lexicals amb el desplaçament de caselles que això comporta, a la deterioració de certs sinònims, a la col·lisió de formes homònimes, a la desaparició de mots poc consistents des del punt de vista fònic, a la substitució de formes primitives per les derivades, a la substitució de les formes més cultes per formes més populars i expressives, etc.

Molt sovint veim que de les diverses parelles de mots sinònims que apareixen aquí, ha guanyat el terme que apareix menys sovint, sigui perquè al segle XIV era una forma més popular, sigui perquè tenia un significat més restringit o, fins i tot, perquè sonava com més vulgar. Aquest és, per exemple, el cas de *dur,* enfront de *portar* o *aportar,* o de *sentir,* enfront de *oir,* etc.

No són rars els casos de parelles de mots sinònims que des de l'edat mitjana vénen lluitant per la supremacia i que avui dia han passat a ser, un d'ells, patrimoni de la generació més vella, i l'altre, patrimoni de la resta de la població. Per exemple, a Mallorca, fins no fa gaire temps, *açò* i *aidar* se sentien en boca dels vells, mentre que la resta de la gent s'ha anat decidint plenament per *això* i *ajudar.*

De vegades el mot guanyador ha hagut d'experimentar algun canvi formal, en passar a la llengua actual: *lleixar* anà vencent *jaquir,* però amb el temps es transformà en *deixar.* Així mateix, *consumar* vencé *guastar,* però canvià de conjugació: *consumir,*

Vegeu a continuació l'evolució diacrònica seguida per les diverses parelles o aplecs sinonímics en cada una de les parts de l'oració:[29]

Substantius i adjectius

«acusat», ACUSAT i no *delat.*
«amistançada», AMIGA i no *fembra.*
«aplicadores», APLICADORES i no *aplicandas.*
«beina», BEINA i no *foure.*
«béns mobles», BÉNS MOBLES i no *béns movents.*
«blat», BLAT i no *forment.*
«cambra», CAMBRA i no *casa,* encara que avui és en desús.

29 Vegeu els *Sinònims.* També aquí he regularitzat la grafia dels exemples.

«camí», CAMÍ i no *carrera* o *via*.
«carrer», CARRER i no *carrera* o *via*.
«casa», CASA i no *alberg, habitació* o *sala*.
«esprimatxat», MAGRE i no *esquerd* o *magrentí*.
«esquerre», ESQUERRE i no *sinestre*.
«estatura», TALLA i no *tall*.
«extern (d'una altra població)» EXTERN i no *estranger*.
«germà», GERMÀ i no *frare*.
«habitant», HABITANT i no *habitador*.
«missatge, servent», MISSATGE i no *macip* o *fadrí*.
«paraules, discussions verbals», PARAULES i no *noves*.
«pastures», PASTURES i no *quintanes*.
«punyal», PUNYAL i no *coltell*.
«vegades», VEGADES i no *veus*.
«verga», VERGA O BASTÓ i no *brujó, perxa, perxanc* o *lluquet*.

Verbs

«aconseguir, encertar», FERIR i no *avenir* o *aconseguir*.
«acostar-se», ACOSTAR-SE i no *atansar-se*.
«agafar», GAFAR i no *aferrar, metre mans per* o *prendre's*.
«ajudar», AJUDAR i no *aidar*.
«barallar-se», BARALLAR-SE i no *haver contrast, contrastar-se, haver noves, novajar-se, novajar-se de noves, haver brega, fer brega, fer força, prendre's, prendre's de noves, contendre's*.
«castigar», CASTIGAR i no *punir*.
«caure», CAURE (EN TERRA) i no *anar en terra*.
«cessar», CESSAR i no *recessar*.
«deixar anar», LLEIXAR (avui DEIXAR) i no *jaquir*.
«donar», DONAR i no *dar*, encara que l'últim també s'usa.
«empènyer», EMPÈNYER i no *espènyer*.
«entrar o entrar-se'n», ENTRAR o ENTRAR-SE'N i no *intrar* o *intrar-se'n* ni *recollir-se*.
«escoltar», ESCOLTAR i no *oir* o *donar orella*.
«guardar, vigilar», GUARDAR i no *pensar de*.
«manar», MANAR i no *fer manament*.
«matar», MATAR i no *auciure*.
«mirar», MIRAR i no *veure*.
«parlar», PARLAR (SE) i no *raonar(se)*.
«pensar», PENSAR(SE) i no *cogitar* o *cuidar(se)*.
«portar», DUR i no *portar* o *aportar*.
«posar», POSAR(SE) i no *metre(s)*.
«prendre, emparar-se de», PRENDRE i no *tolre* o *arrapar*.
«recordar(se)», RECORDAR(SE) i no *sovenir(se), haver membrança* o *haver memòria*.

«robar, furtar», PRENDRE i no *furtar, emblar* o *llevar*.
«semblar», DONAR DE PARER i no *esser de vijares, parer* o *aparer*.
«sentir, oir», SENTIR i no *oir*.
«tallar», TALLAR i no *segar*.
«tenir», TENIR i no *haver*.
«tirar, llançar», TIRAR i no *llançar* o *trametre*.
«tocar, fer sonar», TOCAR i no *sonar*.
«trencar», TRENCAR i no *esgranar*.
«treure (una arma de la beina»), TREURE i no *arrancar*.
«vendre», VENDRE i no *alienar*.

Formes pronominals

«aquest», AQUEST i no *est*.
«aqueixa», AQUEIXA i no *eixa*.
«aquella», AQUELLA i no *cella*.
«això», AIXÒ i no *açò* o *ço*.
«quin (subst. i adj.)», QUIN i no *qual*.
«tothom», TOTHOM i no *tota persona*.
«hom», SE i no *hom*.
«altres coses», ALTRES COSES i no *àls* o *alre*.

Adverbis

De lloc

«aquí», AQUÍ o ACÍ (menys usat) i no *ça*.
«allà», ALLÀ i no *lla* o *çallí*.
«cap allà», ALLÀ i no *lla* o *enllà*.
«cap aquí», ACÍ i no *deçà*.
«damunt», DAMUNT i no *dessús*.
«davall», DAVALL i no *baix*.
«davant», DAVANT i no *danant* o *avant*.
«a prop, devora», PROP i no *pres* o *de pres*.

De temps

«abans», ABANS i no *enans, enanses* o *anbans*.
«moltes vegades», MOLTES VEGADES O MOLTES DE VEGADES i no *per moltes veus* o *per moltes vegades*.
«aquella hora», AQUELLA HORA i no *cella hora*.
«una estona, un poc», (UN) POC i no *una peça*.

De manera

«corrents», CORRENTS O CORRENSOS (*variant de* CORRENT) i no *a cós fet, de cossa, a grans cosses*.
«generalment», GENERALMENT i no *general*.
«especialment», ESPECIALMENT i no *especial*.
«en bona hora, en bon auguri», EN BONA HORA i no *en bon guany*.

De quantitat

«molt», MOLT i no *fort*.
«tant», TANT i no *aitant*.
«més» (davant adj. qual.), MÉS i no *pus*.
«un poc», UN POC i no *alcuna cosa*.

D'ordre

«abans», ABANS i no *enans, enanses, anbans.*

«a més, endemés» ENCARA (MÉS) i no *despuis, hoc encara* o *no res menys.*

D'afirmació, negació o dubte

«sí» (reforç afirmatiu), sí i no *pur.*

«també, igualment», TAMBÉ i no *aitambé o negueix*

Preposicions

«cap a», CAP A i no *vers, vert, envers, devers, devert.*

«devers de, prop de (en sentit local)», PROP DE i no *entorn de, pres (de) prop, envers o sus.*

«contra», CONTRA i no *en contra, envés* o *sobre.*

«entre», ENTRE i no *enfra.*

«fins a» FINS (A) i no *tro a, entrò a, entrò en.*

«sense», SENSE (variant de *sens*) i no *menys de.*

«davall, sota», DAVALL i no *jus* o *sots.*

«davant», DAVANT i no *danant.*

«darrere», DARRERE i no *detràs.*

«abans de» ABANS DE i no *anbans de* o *enantes de*

«després de», PASSAT i no *aprés (de).*

«a manera de» A MANERA DE i no *en manera de* o *a guisa de.*

Conjuncions

De coordinació

«o...o» «en orac. interr. o dub.) o...o i no *ne...ne* o *ni... ne.*

«però, emperò», EMPERÒ i no *mas, mas que, mas emperò, sinó que, sinó con.*

«sinó que, ans», SINÓ QUE i no *ans, abans, anans, que, que ans.*

«d'aquí que, per això, D'AQUÍ QUE i no *per ço, en per ço* (o *emperçò), en per amor d'açò, per què, per consegüent, d'on, e on, e d'aquèn.*

«encara, a més», ENCARA (MÉS) i no *hoc encara, no res menys, despuis.*

«car», QUE i no *con, cor* o *en quant.*

De subordinació

«mentre», AIXÍ COM i no *dementre, dementre que* o *dementres que.*

«estant així (que)», ESTANT AIXÍ (QUE) i no *enaixí que.*

«per què (interr.)», PER QUÈ i no *con, e con.*

«puix que», COM QUE i no *pus que* o *con* subj. (constr. llatinitzant).

«tant com», TAN COM (variant de *tant con*) i no *aitant con.*

«de tal manera que», QUE o AIXÍ QUE i no *sí que* o *enaixí que.*

D'entre els mots homòfons en col·lisió podem citar les parelles següents: *llevar(se)*, que significava «furtar, prendre, retirar» i també «aixecar-se o treure's alguna cosa de damunt» i d'altra banda *llavar* «rentar». El resultat, com és sabut, és a favor de *llevar*. Un altre cas és el de *menar* «conduir, dirigir» i *manar* «ordenar». Tot i que ambdós verbs segueixen vigents, sembla que l'evolució camina cap a la desaparició de *menar*, substituït per *conduir*, mentre que, d'altra banda, és molt freqüent el castellanisme *mandar*.

És indubtable, també, que alguns mots, com és ara *àl* «àvol, dolent», deuen la seva desaparició a la seva brevetat.

Ja hem parlat a la *Formació de mots* d'alguns termes que ací apareixen com a mots primitius i avui dia són derivats. Per exemple *corn*, *bufet*, *casa*, *bensé*, avui *cornaló*, *bufetada*, *casera* (*caera* o *caiera*), *bensènes*.

Canvis semàntics

Quant a l'evolució semàntica que han anat registrant els mots, cal dir que molts d'ells s'han mantingut més o menys «inalterats», però espesses vegades s'hi ha esdevingut un canvi semàntic. És prou freqüent que un mot determinat al segle XIV tingui un sentit prou ampli, de vegades convivint amb altres significants més o menys sinònims, i que després, per diverses circumstàncies, el seu camp semàntic es vagi reduint fins a esdevenir un mot de vocabulari més o menys especialitzat. Vegem alguns d'aquests casos que han registrat una minva d'abast semàntic:

brujó «verga o bastó llarg en general». Avui en mallorquí *brujó* o *burjó* significa especialment «perxa llarga acabada en ganxo, que serveix per remoure el caliu i atiar el foc de dins el forn» o, també, «barra llarga que serveix per treure caliu i atiar el foc de la fornal de la tafona» (DCVB s. v. *burjó*).

carrera «camí o carrer». Avui en mallorquí aquests significats s'han anat reduint, de tal manera que només trobam aquest mot en expressions fetes com *carrera de Sant Jaume* «Via Làctia», *agranar sa carrera* «escombrar l'espai de carrer davant la casa pròpia», etc. (DCVB s.v.).

casa «casa o cambra». En mallorquí s'ha perdut la segona accepció, però encara es conserva en eivissenc, en què es parla de la *casa de dormir* i de la *casa des menjar*.

coltell «punyal o ganivet». En mallorquí passà a tenir el significat més específic de «eina pròpia de boters i treballadors de fusta en general i també de basters, corretgers o treballadors del cuiro». També existeix el nom de planta *contell vermell* o *contell* (DCVB s.v.).

era «espai de terra rodonenc on es baten les messes» i «parada o taula d'hort destinada al conreu d'hortalisses». En el mallorquí actual s'ha perdut la segona accepció.

estranger «d'una altra població o d'un altre país». Ací al ms. hom alludeix a unes «gens...estrangeras» que es devien referir simplement a gent d'altres llocs de la mateixa illa. Sigui com sigui, avui dia aquesta accepció és desconeguda, substituïda pel mot *extern*, quan hom vol referir-se a «persona d'un altre poble mallorquí que no és el propi». Hom diu, així mateix, *foraster* a la persona que prové de territori espanyol castellano-parlant.

fadrí «infant, nin» i, així mateix, «missatge, servent». Avui, per contra, en mallorquí significa només «jove en edat de casar-se» o «solter».

habitació «casa» i, així mateix, «cambra». La primera accepció s'ha perdut en la llengua de Mallorca actual.

lluquet «bastó o verga». En mallorquí, a part d'algunes altres accepcions més localitzades, significa «tija de cànem, de caramuixa o d'altre vegetal poc consistent, que, ensofrada a un cap o a tots dos i acostada a una brasa, s'encén amb flama».

noves «paralles, en general». En mallorquí actual ha passat simplement a designar les «notícies».

perxa «bastó o verga llarga». En mallorquí ha anat reduint el seu abast semàntic i avui es diu només de la «barra llarga penjada horitzontalment i que té claus o ganxos on es pengen sobrassades i altres embotits de porc» o, també del «pal llarg amb què es baten les branques d'oliveres, ametllers o noguers, per fer-ne caure el fruit» (DCVB s. v.).

sala «casa, ací referint-se concretament a la casa del rector». En la llengua de Mallorca el significat es va anar perfilant fins a significar, per antonomàsia, la «casa de la vila» (DCVB s. v.).

taula «taula» o també «post». Ací, en el segon sentit, es refereix concretament a una dona que se n'anava a casa seva «ab una *taula* plana de buyna de bous per fer-ne una casa d'ebeylles». Avui la segona accepció és en desús en la llengua de Mallorca.

via «camí» o «carrer». Ambdues accepcions només es conserven en frases fetes com *fer via* «anar de pressa» o *fer poca via* «anar poc a poc», *fer mala via* «ennuegar-se», etc.

D'entre els verbs podem destacar:

arrapar «esgarrapár» i «prendre, emparar-se de». En la llengua de Mallorca la segona accepció és ja desconeguda. Per contra, la primera encara es troba de vegades en el cançoner popular.

citar «brandir» i «donar cita». La primera accepció és totalment inusitada, i fins i tot no és registrada als reculls lexicogràfics catalans.

colpejar «donar cops». En mallorquí actual, la variant *copejar* significa «fer senyal d'inflamació en els teixits del cos per l'extravasació de la sang», «fer clot o clots a la superfície d'un cos sòlid, per caiguda o contacte violent amb un altre cos» o «produir alteració en la molla d'una fruita, per caiguda o contacte violent» (DCVB s. v.).

cometre «encomanar, lliurar» i «fer una acció reprensible». La primera accepció ha desaparegut substituïda per *encomanar*.

desar-se «apartar-se, retirar-se». En mallorquí actual «estojar, posar una cosa a un lloc on estigui ben guardada» o «netejár i posar les coses en orde i als seus llocs corresponents» (DCVB s. v. *adesar*).

llevar(se) «robar, furtar», «treure(s) (el capell)» o «aixecar-se». A Mallorca la darrera accepció és en desús, tret d'alguns casos molt concrets, com és ara «treure del mar les xarxes o aparells de pesca que es tenien calats», etc. (DCVB s. v.).

oir «escoltar» o «sentir». A Mallorca només es conserva en *oir missa, oir de comptes* (DCVB s. v.).

pensar (de) «pensar», «tenir present» o «tenir cura de». La darrera accepció és en desús.

portar «dur, portar». En mallorquí es diu només en alguna expressió com *portar la creu*, en sentit figurat o en especial «sostenir un infant pels braços entre dues persones i caminar els qui el sostenen de manera que l'infant no toqui amb els peus a terra». També, en l'argot del caçadors «anar carregat el ca amb allò que agafa i fer-ho arribar al seu amo o a algú que li ho demana» (DCVB s. v.).

segar «tallar» o «segar». Avui dia només s'usa en el sentit de «segar les messes» o, en sentit figurat, «perdre tota la força els braços o les cames per efecte de cansament, de depressió moral, d'una emoció forta» (DCVB s. v.).

També, entre els adverbis i partícules de relació hi ha hagut restricció de significat en:

despuis «després», «igualment, a més» i seguit de *que* «després que». En mallorquí actual tal mot apareix només en *despuis-ahir* o *despús-ahir* «abans d'ahir» i *despuis-anit* o *despús-anit* «la nit d'abans d'ahir».

pus «més». Com ja hem dit, en el català medieval de Mallorca podia modificar, en aquest sentit, tant un adjectiu, un verb, un adverbi i, encara, formava part de diverses locucions adverbials.

Actualment s'usa només en frases negatives, interrogatives o dubitatives i en alguna expressió particular com: *pus!* per a indicar a un infant que no en queda més, del que volia que li donassin, o en locucions com *pus mai* «mai més», *ni més ni pus* «ni més ni menys», *sense més ni pus* «de sobte». (DCVB s. v.).

sinó que (o *si no que*) «però, o emperò», «sinó que, ans», amb valor exclusiu, «sinó que», amb valor restrictiu. En mallorquí actual s'ha perdut la primera accepció.

sobre «damunt», «contra», «tocant a». L'única accepció viva a Mallorca és la darrera.

Molt menys freqüent és el cas dels mots que des del segle XIV fins ara han anat registrant una ampliació semàntica. Són nombrosos els casos de translació metafòrica, des d'un objecte o acció lligat a la cultura material fins a assolir una base semàntica molt més àmplia. Per exemple:

beina «beina, estoig». Amb el temps hom anà aplicant aquesta denominació a diversos conceptes de la cultura etnogràfica. També, a Mallorca hom diu *beina* a un «home dolent o depravat» (DCVB s. v.).

dona «dona». A part del seu sentit genèric passà a significar «esposa», substituint, a Mallorca, *dona muller* o *muller*.

desserrar-se «desatesar(se), destendre(s), una ballesta». Amb el temps passà a significar «disparar» o «deixar anar violentament» viu encara a l'Empordà, segons DCVB. En menorquí té el sentit de «esbravar-se parlant, dient a qualcú tot allò que es té desig de dir-li amb violència».

esgranar «desfer de gra en gra». Després s'anà estenent el seu abast semàntic en sentit figurat. Aquí, per exemple, significa «escapollar, escapçar», referint-se a una espasa.

cap a. Inicialment significava «amb el cap o part anterior del cos cap envant». Més tard anà desbancant tots els altres significants amb el mateix sentit: *vers, vert, envers, devers, devert.*

Algun mot que aquí apareix en un sentit perfectament transparent, en la llengua vulgar de Mallorca ha passat a usar-se només en sentit figurat i en expressions fetes. Per exemple:

trallat «còpia d'un escrit». Avui a Mallorca només es coneix *no treure trellat, no treure cap ni trellat* «no poder aclarir una cosa» (DCVB s. v. *trellat*).

5.8. *INTERÈS CRONOLÒGICO-LINGÜÍSTIC DEL LLIBRE DE CORT* [90]

Finalment, un dels punts on radica el major interès d'aquest llibre de Cort Reial és en el fet d'establir una data més reculada en la cronologia de prop de dos-cents mots que fins ara es trobaven documentats en època més moderna en els grans reculls lexicogràfics catalans, o que fins i tot no hi figuren de cap manera.

D'aquests mots que ara passam a estudiar n'hi ha que no son registrats encara com a tals significants als diccionaris catalans. Tenim, a més, significats especials o funcions documentats per primera vegada, variants formals no registrades, mots o locucions no registrats, significats especials no registrats i variants formals documentades per primera vegada.

Classificació lingüístico-gramatical dels mots estudiats

La llista d'aquests mots segons llur filiació lingüístico-gramatical és la següent:

Substantius i adjectius

abatayons, almassot, altària, arapades, arpades, axavagade, bestonade, brancha, brujons, bufats, buyna, cadalassa, cadana, cantonade, caragols, casa d'ebeylles, coltalades, continent, coragades, corn, cortins, cotag, dabat, enquesta, eras, espasma, esquena, faus, feynas, feytases, garot, invesió, lucat, maliffi, mirador, móres, musclada, oliu, pallissa, parantella, parensses, passas, pedrada, perxanch, perxanquades, planter, por, portel, ristoladas, romaguer, salla, serbox, sobornació, tabart, taylla, testes, tralat, venga, xella; barber, braser, carseller, enblancats, escart, escorxador, esdantagat, esglayat, estern, furós, magranty, merdose, qonaxadora, sarador.

---

90 Des de la lectura de la tesi doctoral (novembre del 1978) han aparegut els tres primers volums del *Diccionari etimològic complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines (Barcelona 1980-82). Per tant, en rigor, per a aquest capítol hauria de tenir en compte aquest gran recull lexicogràfico-etimològic. Nogensmenys, he optat per limitar-me a reproduir, amb alguna simple correcció, el text original de la tesi, tant per manca de temps com perquè al cap i a la fi veig que el DCELC només en alguns casos registra exemples més antics dels mots o locucions documentats en el llibre de cort. Aquests casos (fins a FI) són, concretament, els mots *barber, branca* "d'un portal", *correfades* "tegnes", *corn* "cornaló", *desar* "retirar, amagar", *espènyer, eixa* i *fauç* "falç".

Verbs

ajunyiren, amatia, anara en tera, aposades...avien, aramí, arapanjava, arapan, avangut...agués, avia braga, bacava, badocajar, batre, sa baxà, fayha braga, avem composat, cotajade...an, dafugia, delmar, desats ha, dessarà, destanch, dóna de parer, donant oraya, ss'encaragava, encaran, s'entortollà, s'escaballaren, escuxau, esgranà, espanyent, à esqalivat, estania, estirassagava, faent la via, fallen, fassa forssa, fayan cab, fèu manament, furtara, van gafar, garbajà, geyan, giraren cap, hofendre, huxava, janglava, maltrataran, à memòria, merssajant, mitigant, novajar, posà, (e)s prengueran de noves, rabatent, ragintnave, rasasava, sa ravalà, sitan, sodegaven, tench sa via, travà, tremès, vayhen, vituperan.

Adverbis i locucions adverbials

alment, ananses, anit, banssé, daffore, denpeus, endecemps, gallardement, legament, poder, salavores, sali; ab cor de penssa, a cós fet, a grans cosses, al cabvespra, al sol hixén, altes vaus, a ora del perdó, a poch, aprés a un poch, aquèn entorn, arera culles, cap a, costa avayll, de pla, de poc en poch, de qose aval, en mal guany, oltra volentat, ora baxa, poch menys, poch més o poch menys, posta de sol, pres de, prima fas, sens més ne menys, sens més o menys, sens pus e sens més.

Formes pronominals

exa, queshacom, que.s que.s fos, qui.s qui.s fos.

Locucions conjuntives

axi con, en tant con que, tant e tant que.

Locucions preposicionals

a istànsia de, anantes de.

Interjeccions

gara, hudè (huldè).

Classificació cronològico-lingüística dels mots estudiats

Des del punt de vista cronològico-lingüístic podem fer la següent classificació:

1. Mots que com a significants apareixen aquí per primera vegada:

a istància de, altària, altes vaus, aquèn entorn, aramí, arapades, arapan, arpades, axavagade, bacava, barber, bestonade, braser, brujons, bufats, buyna, al cabvespra, cantonade, cap a, caragols, casa d'ebeylles, coltalades, coragades, cortins, cotag, cotajade...an, dabat, dafugia, delmar, denpeus, de pla, de poc en poch, desats ha, dessarà, destanch, dóna de parer, donant oraya, enblancats, encaran, endecemps, en mal guany, enquesta, s'escaballaren, escart, escorxador, escuxau, esdantagat, esglayat, esgranà, espanyent, espasma, à esqalivat, estern, exa, faent la via, fassa forssa, faus, fayan cab, furós, furtara, van gafar, gara, garot, huxava, invesió, janglava, legament, lucat, magranty, maltrataran, merdose, mirador, mitigant, móres, musclada, oliu, ora baxa, pallissa, parantella, parensses, pedrada, perranch, planter, posta de sol, prima fas, queshacom, qui.s qui.s fos, rabatent, ragintnave, rasasava, romaguer, serbox, sobornació, sodegaven, tabart, taylla, tench sa via, testes, travà, venga, vituperan, xella.

2. Significats especials o funcions documentats per primera vegada:

ajunyiren, axí con, batre, sa baxà, brancha, cadana, avem composat, continent, corn, daffore, eras, esquena, estania, fallen, gallardement, geyan, hofendre, merssajant, pasas, poder, portel, salla, sarador, vayhen.

3. Variants formals no registrades fins ara als reculls lexicogràfics:

almassot, alment, al sol hixén, ananses, anantes de, anara en tera, a ora del perdó, arera culles, cadalassa, s'entortollà, estirassagava, hudé (huldè), maliffí, à memòria, oltra volentat, (e)s prengueran de noves, que.s que.s fos, sa ravalà, ristoladas.

4. Mots o locucions no registrats:

abatayons, ab cor de penssa, a cós fet, a grans cosses, aprés a un poch, avia braga, banssé, costa avayll, de qose aval, en tant con que, fèu manament, novajar, poch menys, poch més o poch menys, salí, sens més ne menys, sens més o menys, sens pus e sens més, tant e tant que.

5. Mots amb un significat especial encara no registrat:

amatia, anit, a poch, aposades...avien, arapanjava, avangut...agués, badocajar, ss'encaragava, feytases, garbajà, giraren cap, perxanquades, posà, pres de, qonaxadora, sitan, tremès.

6. Variants formals documentades per primera vegada:

carseller, feynas, por, salavores, tralat.

Estudi cronològico-lingüístic dels mots o construccions més interessants

Heus ací, a continuació, cada un d'aquests mots amb els comentaris que hem considerat pertinents.

abatayons. Subst. Ací «cops donats amb un dard».

«mantinent donà *abatayons* ab dos darts que tania per l'escana al dit Mateu» (8-VIII-1358; 31.14 i 15).[31]

La forma *abatayons* (variant ortogràfica amb iodització de *abatallons*) no és registrada al DCVB. Es tracta d'una forma dissimilada del postverbal *abatoll* > **abatolló* > **abatalló* «cop d'abatoll o de batoll», mot, aquest primer, que devia ser sinònim de *batolla* «bastó llarg per batre els arbres i fer-ne caure la fruita» (Ribes, Ripoll, Pena-Roja, Morella, segons el DCVB). Del sentit restringit de «cop d'abatoll» (<BATTUCULUM) degué passar més tard a significar un cop pegat amb qualsevol objecte allargassat que fos semblant a aquest hipotètic **abatoll* o **batoll*, com és el cas del dard. Escrig Diec. registra *abatoll* «acte d'abatollar», i DCVB diu d'aquest verb: «tupar amb batolls el brancam de certs arbres fruiters per fer-ne caure el fruit» (Morella, Benassal), cast. *varear*, «Uns pals llargs que usen els llauradors per a abatollar els arbres», Salvador FB 16. El fet, però, és que DCVB no registra després l'accepció de *batoll* amb el sentit aplicat en aquesta cita. Així, doncs, ignoram si Salvador es refereix al mot *batoll* o al mot *batolla*. (veg. supra). DCVB diu de *batoll*: «acte de batollar» (Val.). Refr. «A Sant Mateu, verema i batoll arreu» (Alcoi). *Batoll* és, d'altra banda, un postverbal de *batollar* // 1. «Batre els arbres per fer-ne caure la fruita, principalment les nous, garrofes, ametlles, etc. (Pena-roja, Llucena, Val.) // 2. «Batre amb batolles els cereals o llegums per separar la bajoca o la palla del gra» (Empordà, Pla de Bages, Lluçanès, Pena-roja, Vistabella del M.). El mot *batolla*, del llatí BATTUCULA, pl. de BATTUCULU (var de BATTUACULU «batall») significa // 1. Bastó llarg per batre els arbres i fer-ne caure la fruita (Ribes, Ripoll, Pena-roja, Morella). // 2. pl. Conjunt de dos bastons units d'un cap per una corda o corretja, un dels quals serveix de mànec i l'altre de batedor, per batre els cereals i llegums» (Empordà, Berga, Pla de Bages, Lluçanès,

[31] D'altres mencions d'aquest mot en documents del mateix arxiu són les següents: "alsà la lansa que aduya e donà *abatayons* al musclo del dit Sinrana" (15-II-1420, vol.95; f.112v.); *vehé* que lo dit P. donà a aquell *abatayons* per l'esquena hun colp ab una lansa e hun dard" (2-VIII-1383, vol.94, f.58v.).

Pena-roja); cast. *mayal*. Es documenta ja al segle XIV: «I verguera, II batoylles.» (Bol. Ac. B. L. VI, 472). Quant al sufix *ó*, que denota un acte exercit amb brusquedat, és infreqüent en aquesta època. Tota aquesta família de mots derivats de BATTUCULU ha anat desapareixent en l'àrea lingüística mallorquina, i així és que l'acció designada per *abatollar* o *batollar* és avui *espolsar*. Sembla, però, que hi ha un derivat, que ha registrat una translació metafòrica: *bataionada*, en mallorquí actual «dita absurda, desbaratada, irracional» (DCVB s.v.).

Etim: der. de *abatoll* o *batoll* < BATTUCULU, i sufix *ó* < ONE.

ab cor de penssa. Loc. adv., «intencionadament».

«sí acordadement e *ab cor de penssa* ab l'espase treta sus en lo cantó de la sua case del dit Carbonell agoytà en Guabriell Domànach» (18-VIII-1359; 58.4-6).

DCVB no registra aquesta locució, però inclou s.v. *cor*: *de cor i pensa* i *de cor a pensa* amb un sentit autonímic respecte a la nostra locució «sense reflexionar, per simple impuls sentimental» (Barc. Pineda), sense documentació antiga. Així mateix, s.v. *pensa*, registra *de pensa acordada, amb pensa deliberada* «deliberadament» doc. al 1333. // *De pura pensa* «de simple pensament, sense comprovació experimental, sense dades o indicis; casualment» doc. a Vilanova Obres, IV, 9. Dicc. Aguiló inclou s. v. *acordadament* «de propósito, con intención»: «pensaren-se que fos de les dels genovesos (la nau) que *acordadament* hagués dat en terra per prendre la ciutat» Tirant, I, 312; Cost. de Tortosa, 38 v.º El mallorquí actual desconeix totalment aquestes locucions.

a cós fet. Loc. adv., «corrents».

«e puys viu-los que giraren amunt, *a cós fet*, tornant-se'n» (14-XI-1358; 39.5 i 6).

DCVB tampoc no registra aquesta locució. Nogensmenys, cita nombrosos altres usos del mot *cós*, que demostren a les clares la seva gran vitalitat sobretot en la llengua antiga. Actualment a Mallorca *cós* és viu en el sentit de «lloc on es fan les corregudes (d'homes, d'animals, de vehicles) per obtenir un premi», sentit ja documentat al 1419 (Jocs. Fl. 1895, 195), en la forma *cors* (< CURSU «curs»). A més, es troba en locucions arcaitzants, com és ara *esser més llarg que un cós* «no acabar-se mai», *anar en cós* «cossejar», present encara en el cançoner popular. En mallorquí actual la locució que ens ocupa ha desaparegut totalment, substituïda per locucions com *corrents*, *corrensos*, *de quatres*, *de pressa*, etc.

a grans cosses. Loc. adv., «corrents».

«los quals dits III òmens tantost giraren cap, e *a grans cosses* se'n tornaren amunt» (11-XI-1358; 37v.9 i 10).

DCVB no registra aquesta locució, però sí *anar a cossa batuda* «anar a tot galop» (Borón, ap. Griera Tr.) i alguns altres sentits de *cossa* que no interessen ací. Aquesta locució ha desaparegut també en la llengua actual.

Etim. format a base de *cossa* < CURSA «correguda».

a istànsia de. Loc. prep., «per sollicitud de».

«en Pere Ergenter, sag de manament del senyor batle, manà als dits Arnau Sera e.n Pericó Sera, frares del desús dit Jacme, *a istànsia del* dit Jacme, que de present denant lo dit batlle comparaguessen» (3-VIII-1358; 28v. 3-6).

DCVB registra aquesta locució s.v. *instància* «A instància e requesta nostra» Pere IV, Cròn. 100.

Etim. pres del llatí INSTANTIA «acció d'instar».

ajunyiren. Intr., «arribar fins a algú, ajuntar-se».

«ell sa laxava anar ves lo dit Guabriell molt furosament, sinó que.ll dit Guabriell sí li daffugí, entrò que *ajunyiren* moltes perssones, qui aquells pertiren» (18-VIII-1359; 59v. 11-13).

Entre d'altres accepcions DCVB registra s.v. *ajunyir* l'accepció de «assolir, arribar fins a algú o a alguna cosa». «Ab intenció de fer un mal joch a totes quantes ajunyir ne pusqués» Decam., jorn. 9.ª, nov. 2.ª En mallorquí actual aquest verb ja no s'usa, però sí en altres comarques (Puigcerdà, Fraga, Lleida, Alg., etc. segons DCVB), encara que en sentit diferent del d'aquí.

Etim. del llatí ADJUNGERE «unir, afegir».

al cabvespra. Loc. adv., «entrada de fosc, el temps que es pon el sol i va entrant la nit».

«Enaprés, con vench *al cabvespra,* pres de posta de sol, que los dits Pericó e Arnau sí.s n'anaven per lur carera» (3-VIII-1358; 27.16 i 17; «Enaprés, con vench *al capvespra,* entorn del ssol post, los dits Arnau e Pericó sí fayen lur via anan-sse'n ves lus cases» (3-VIII-1358; 28v.13-15); «aquella ora ne de tot aquell jorn fins *al cabvespra,* ell en lo loch de Muntuyri no ffo» (19-VIII-1359; 56.14 i 15).

DCVB inclou s.v. *capvespre,* l'accepció d'ací: «Lo dit dia a capvespre partí en Johan de Maella» Ardits, II, 120 (a. 1451). També registra

el sentit de «espai de temps comprès entre el migdia i la posta de sol»: «Vull que cada dia, a ca'l conco em deix anar el capvespre» Penya Poes, 34. Avui dia a Mallorca ambdues accepcions s'interfereixen, àdhuc en un mateix poble. A Montuïri, en concret, és més freqüent per al segon sentit el mot *horabaixa*, mentre que *capvespre* sol ésser usat per a la primera. Per tant, aquest tractament coincideix en principi amb el del ms. Nogensmenys, en alguns altres pobles les coses van totalment a la inversa (Muro, Campanet, etc.).

Etim. compost asindètic de *cap* i *vespre* (= cap del vespre).

almassot. Subst. der. de *almussa* «caputxa que s'estenia fins a cobrir els braços».

«sí lavara e furtà e.n Romeu Company LX reyals d'or, ab un *almassot* e ab un capell da li ligats» (14-VII-1359; 46.3 i 4).

Segons DCVB l'almussa era una peça d'indumentària eclesiàstica. Nogensmenys, sembla que no devia ser exclusiva d'aquest estament ja que aquest Romeu Company, que duia aquest almassot, no ens consta que fos eclesiàstic. 1.ª doc. de *almussa*, segons DCVB: «Semiramis regina de Niniue, qui primer trobà bragues e guants a portar anells als dits e mitanes, e capiró e *almuça* de cap», Eximenis, 11, Reg., cap. 31.

Etim. El mot *almassot* és dissimilació, de *almossot* < *almussot* < *almussa*, del baix llatí ALMUCIA, d'origen incert (DCVB). Per a més detalls sobre l'etim, vegeu DCELC s. v. *muceta* i DCVB s.v. *mussa*.

alment. Adv. contracció de *àvolment* «d'una manera àvol».

«dix a la dita dona que eylla.n mantia *alment* e falssa» (26-VII-1358; 23.11 i 12).

DCVB no registra la variant *alment*, però sí *àvolment*. 1.ª doc. «Quax tot quant fan es fet avolment e falsa» Pere IV, Cròn. 267. El mot *àvol* ha desaparegut de la llengua parlada, però, segons DCVB, a Pollença concretament, és el nom de la «figa seca mínvola que deixen per als animals».

Etim. del llatí HABILE «manejable», segons Coromines, DCELC, I, 342.

al sol hixén. Loc. adv., «a la sortida del sol».

«Danunciat ffo al discret en Bertomeu Ribes... que diluns, que om comptave XVIIII del mes d'egost, *anno a Nathivitate Domini* MCCCLVIIII, *al ssol hixén*» (18-VIII-1359; 58.1-4).

DCVB cita, entre d'altres locucions adverbials temporals: *a sol ixent*

«a la sortida del sol, o a la part per on surt el sol», però sense documentació antiga; *al sol eixit* «tot seguit que ha sortit el sol». «E nos vinguem al sol exit», Jaume I, Cròn. 527, i s.v. *ixent*: *sol ixent* «sortint; orient». «En la partida devers sol ixent». Pere IV, Cròn. 40. En mallorquí actual aquesta locució s'ha deixat d'usar.

altària. Subst., «alçària».

«e que era om escart e magra en la cara e assats de l'*altària* del dit Francesc» (16-III-1357; 18v.22 i 23).

1.ª doc. Villena Vita Chr., cap. 223. «De altaria e amplaria havia quatre palms e mig» (DCVB). Avui dia és viu a pràcticament tot l'antic Regne de València, Alguer i Balears (DCVB), tot convivint amb *alçària*, més usat en el català gironí-barceloní, sobretot.

Etim. de *alt* < ALTU «alt» i sufix ARIA.

altes vaus. Loc. adv., «en veu alta».

«si no.s fos tancada an una casa e no agés cridat *altes vaus* viafores» (10-X-1359; 71.14 i 15).

DCVB registra s.v. *veu*: *en veu alta, a veus altes* o *altes veus*. «E cridaren en altes vaus», Muntaner Cròn., c. 58. «Faem cantar ab altes veus», Pere IV, Cròn. 135. «Dix altes veus axí». Scahs 21. Tal locució és també en desús.

amatia. Imp. de *emetre* «fer anar cap a algú».

«lo ca de l'ortollà sí.ls ladrà, e l'ortollà, qui los huxava lo ca e.l los *amatia*, e.yl ca pur s'acostava a eyls» (6-IV-1358; 21v.12-14).

DCVB consigna s.v. *emetre* l'accepció de «llançàr cap a l'exterior», referint-se a monedes, segells, raonaments, opinions. «Aquelles tres milia cen sexanta vuyt lliures vuyt sous y dos diners, les quals són amesos [sic] en la scarada del dit sech», doc. a 1541 (Geogr. Barc. 681).

Etim. del llatí EMITTERE «llançar cap a l'exterior».

à memòria. Pres. de *haver memòria* «recordar».

«Damanat ell si viu nagú d'aquells que tirassen péras ne pilotes ne darts ne que traguessen coltells ne espases, e dix que de tot assò no n'*à memòria*» (19-VIII-1359; 54.13-15).

DCVB registra s.v. *memòria, no tenir memòria* «no recordar»: «No s té memori de que l'ayga del Bram haja endanyat a ningú» Vict. Cat. Sol.55.

Etim. de *haver* < HABERE «tenir» i *memòria* < MEMORIA, mat. sig.

ananses. Adv. variant de *enans* «abans».
«e.l dit Pericó *ananses* girà's e sí li respòs dient-li» (19-VIII-1359; 53v.5 i 6).
DCVB registra *enans*, doc. ja al 1251, però no *enanses*.
Etim. del llatí INANTE + *es* adverbial.

anantes de. Loc. adv. variant de *enant* «abans».
«*anantes de* ora de vespres él sí era vangut de la Siutat» (2-X-1359; 69v.3).
DCVB consigna *enantes* «abans» (val.). «Giques de bones cases, reparoses enantes, / ixen desvergonyides a fer de comediantes». Llorente Versos, I, 178. Així mateix, s'hi troba la variant *enans*, pròpia, com l'anterior, de les comarques valencianes. «Deu dies enans de carnestoltes», doc. a 1251 (Pujol Dicc.). En les altres comarques ambdues formes són en desús, substituïdes per *abans* o, menys freqüentment, *abantes*, tot i que el castellanisme *antes* és de cada vegada més freqüent per tot arreu.
Etim. del llatí INANTE «davant» + *s* adverbial.

anara en tera. V. intr., «caure».
«e an asò, yo viu-lo venir, e enpengí'l e *anara en tera*» (4-III-1359; 42v.15 i 16); «e tentost con yo li agí presa l'aguyade él va'm afarar e abrasar e *anam-ne* abdosos *en tera*» (4-III-1359; 43.18-20)
DCVB documenta la variant *anar a terra*: «Molts ne anaren a terra» Paris e Viana 5.

anit. Adv., «a la nit».
«que dijous *anit, die anno predicto*, a ora del sseny del ladre callat» (18-X-1358; 34.3); «Danunciat fo al senyor en Bernat Paliser, batle en Muntuyri per lo senyor rey, que dissabta *anit*, en lo canallar desús escrit» (16-VI-1357; 13.2 i 3); «dichmanja *anit*, que om coptava XVI del mes e any demunt dit, a ora del seny de la oració o aquèn entorn» (17-VI-1359; 44.21-23).
DCVB cita s.v. *anit* l'accepció de «aquesta nit», tant per a designar la nit proppassada com la nit venidora o la present. «Are.m fets sert d'un somni que fiu anit», Graal 74. Nogensmenys, ací alludeix a la nit mateixa del dia de la setmanan que hom cita, la qual no tenia perquè ésser el dia anterior en què hom escriví la denunciació. Avui dia a Mallorca *anit* alludeix concretament a la nit del dia present o a la nit del dia anterior, tot i que en l'últim cas és corrent també *anit passada* o *sa nit passada*.

a ora del perdó. Loc. adv., «toc de campana que es feia a entrada de fosc com a senyal per a dir la salutació angèlica».

«Danunciat ffo e.yl ssenyor en Bertomeu Ribes, batlle reyal en Montuyri per lo senyor rey, que lo dit die e any desús escrit, *a ora del perdó* ho aquèn entorn, que.n Jacme Prats e.n [Bernat] Tona sí ssayen e estaven en lo cantó d'en Pere Domànach, de la dita villa» (25-VII-1358; 25.2-5); «Damanada entarogada quina ora sa colgà, dix a *ora del say dal pardó*» (10-X-1359; 71v.20 i 21); «que con agé sopat, que de present se n'anà a pensar de sos àsans, e que estach alguna ora de la nit denant la porte d'en Polat e dins la casa d'en Polat, e tocat *lo sey del perdó*, que sa n'anà en son alberch e mès-sa al llit, que no.s lavà tro que.s fau gorn» (10-X-1359; 72.2-6); «que.n la dita ora eylla sí sopava ab la dona Moje, mara sua, [denant] la sua porta, de caragols, e aquí vench en Nicolau Bufí, prevera, qui avia sonat *lo seny del perdó*» (16-VI-1357; 15.4-6).

DCVB considera s.v. *seny* que tal locució és sinònima de *seny de l'oració* o *de l'Avemaria*. 1.ª doc. «De continent que.l seny del perdó tocarà», any 1406 (BSAL, XXI, 348).

a poch. Loc. adv., «al cap de poc temps».

«e con fo allà eyla viu en [Mi]colau Bufí, prevera, qui ssayha en la case de la dita Moge, que janglava ab ellas, e *a poch*, ss'estach que vench lo regtor» (16-VI-1357; 14v.4 i 6).

DCVB inclou s. v. *poc* aquesta locució, però amb el sentit de «gairebé, mancant-hi poc». cast. *por poco*, com a sinònima de *per poc*, o *de poc*. 1.º doc. «E a poch no sclatava», doc. segle XIV (Aguiló Dicc.).

aprés a un poch. Loc. adv, «al cap de poc temps».

«Demanat si sab aquala ora lo senyor de batla hon era, di[r] no saber, sinó que aprés a un poch que él que viu vanir lo batla» (2-X-1359; 73v.6 i 7).

DCVB no inclou aquesta locució. Tant aquesta com *a poc* han desaparegut en la llengua actual.

aquèn entorn. Loc. adv., «aproximadament», en sentit temporal.

«dimarts, *die anno predicto*, a ora de dinar o *aquèn entorn*» (3-IV-1358; 20.3 i 4); «dimarts, XXIIII del present mes e any desús dit, a ora de vespres o *aquèn entorn*» (26-VII-1358; 23.3 i 4); «lo dit die e any desús escrit, a ora del perdó ho *aquèn entorn*» (25-VII-1358; 25.3 i 4); «divenres, a ora de mijorn o *aquèn entorn, die e anno supradicto*» (3-VIII-1358; 27. 3 i 4); «dichmanja, die anno predicto, a ora de posta de ssol o *aquèn entorn*» (16-IX-1358; 33.4 i 5); «dichmanja, que om comptava a XI del mes e any demunt dit, a ora del seny del ladra o *aquèn entorn*» (11-XI-

1358; 37v. 3 i 4); «dimecras, *die et anno predicto*, a ora de seyn de vespres o *aquan antorn*» (2-X-1359; 69.3 i 4).

1.ª doc. «Un infant poch de set anys o aquen entorn» doc. a 1384 (Col. Bof. VIII, 230, segons DCVB). Avui aquesta locució és en complet desús.

Etim. del llatí vg. ECCU INDE «d'aquí» i IN TORNO «al voltant».

arapades. Subst., «acte i efecte d'arrapar».
«E tantost ab aquell ssa afarà als cabeills; encara, lo naffrà ab les mans arapan-lo, de la qual [sic] *arapades* o arpades sanch li ssacodí» (22-VIII-1359; 63v.19-21).

Quant a *arrapar* pot tenir diversos significats. Ací es refereix concretament a «ferir amb les ungles». DCVB no registra documentació antiga de *arrapada* (Val., Mall., Men.). Avui dia a Mallorca és en desús, però Unos Amigos, Dicc., i Amengual, Dicc., encara el consignen amb el significat que té ací.

Etim. der. de *arrapar* <ARRAPARE, germ. HRAPON «arrancar, pendre violentament» (Diez EW b 264 i Meyer-Lübke REW 7057).

arapan. Ger. de *arrapar*, «ferir amb les ungles».
«E tantost ab aquell ssa afarà als cabeills; encara, lo naffrà ab les mans *arapan-lo*, de la qual [sic] arapades o arpades sanch li ssacodí» (22-VIII-1359; 63v.19-21).

1.ª doc. de *arrapar* amb el sentit que té al nostre ms.: «Hi'l gat ab gest simple prou voltes arrapa». Proc. Olives 297. Encara es troba, així mateix, en el cançoner popular de Mallorca: «Tu te devies pensar / que en sebre-hu, m'arraparia /. N'he tengut més alegria / que es qui s'ha de casar» (DCVB). Avui, però, aquest mot és en desús en el mallorquí actual.

Etim. Cf. s.v. *arapades*.

arapanjava. V. tr. imp. de *arrepenjar*, «agafar fort una persona o cosa tot recolzant-s'hi».
«Intorogat ffo eyl si viu ab què.l ffariam, e dix que ab bestó o ab verga e ab punys li donava, e per los cabeyls lo *arapanjava* e.yl garbajave» (6-IV-1358; 22.3-5).

DCVB cita *arrepenjar*, només com a variant de *repenjar*, viva al Camp de Tarragona. Aquest últim verb és consignat al mateix diccionari, però documentat en època molt moderna: «S'atura, al mànec del càvec, repenjat», Atlàntida IX.

Etim. de *re* i *penjar*, del llatí PENDICARE, der. de PENDERE, mat. sign.

arera culles (*arrera cules*). Loc. adv., «de cul arrera».
«e que.ll dit Guabriell sí dafugia al dit Symon, cuax *arera culles*» (18-VIII-1359; 58v.9 i 10).

DCVB registra s.v. *cules*: *cules-arrera*: «Les penitentes precedeixen a la Mare de Déu, caminant culesarrera, braços en creu» (Serra Calend. folkl. 94). A més tenim *a rerecules* (Vallès, Penedès), *a recules, de recules, a reculons, de reculons*, amb el mateix significat, però sense documentació medieval.

Etim. de *arrere* < AD RETRO, mat. sign. i *cules*, derivat de *cul* < CULU, mat. sig.

arpades. Subst., «ferida produïda amb les ungles».
«E tantost ab aquell ssa afarà als cabeills; encara, lo naffrà ab les mans arapan-lo, de la qual [sic] arapades o *arpades* sanch li ssacodí» (22-VIII-1359; 63v. 19-21).

DCVB no inclou documentació antiga d'aquest mot. Avui dia a Mallorca *arpada* es diu només de la ferida causada per les arpes d'un gat, tot i que de fet, el mot més comú per a designar qualsevol tipus de ferida produïda amb les ungles és *rapinyada*.

Etim. derivat de *arpa*, der. de HARPARE «agafar fort» REW 4056.

avangut... agués. V. tr. Plusq. de subj. de *avenir* «encertar».
«lo dit Guillemó aquell dit Hissach sa laxà hanar, tirant-li dues péras, de les quals si *avangut l'agués*, de la una o de l'altre aquell agra mort» (16-VIII-1359; 51.9-11).

DCVB registra, entre d'altres, l'accepció de «encertar», però només en sentit figurat «fer bé una cosa, fer-la amb el resultat que es desitjava». En aquest sentit es troba ja documentat a Villena Vita Christi, c. 108: «Creixqué en molta ira vehent que no la hauia avenguda». Apareix també sovint al nostre cançoner: «Això és pena que jo tenc!/ (sa mare deia a sa fia): si't cases i no l'avens, / acabada és s'alegria» (DCVB s. v. *avenir*). Dicc. Aguiló registra, però, l'accepció de «encertar», doc. a Curial 323: «No pensava ho avengués».

Etim. del llatí ADVENIRE «arribar, anar fins a algú».

axavagade. Subst., «palla que cap dins una aixàvega»:
«lo dit Falip sí avia caragada I *axavagade* de paylla d'ordi a Les Donades de so d'en Ribes» (6-IV-1358; 21v.8-10).

1.ª doc. a doc. vigatà de l'any 1422 (cf. Aguiló Dicc.). Aquí el mot *aixàvega* alludeix a la «xarxa de cordes, de malla molt ampla i quadrada,

que serveix per traginar gran quantitat de palla en un carro o a esquena de bístia» (Penedès, Bàlaguer, Lleida, Pla d'Urgell, Castelló, Mallorca, Menorca). 1.ª doc. «Item una axavagua sotil per paylla» doc. 1434 (arx. parr. de Sta. Col. de Q., segons DCVB).

Etim. der. de *aixàvega,* de l'àrab SABAKA «xarxa, grellat» (Cf. Dozy Supl. I, 722).

axí con. Loc. adv. temporal que denota simultaneïtat d'accions («mentre»).
«e veran vanir lo rector e.n Micolau Bofí e.n Guillemó del ractor, e *axí con* passaven lo dit Guillemó Tàpies sí dixera» (16-VI-1357; 14.4-6).

DCVB registra s.v. *així* aquesta locució, que com a temporal es documenta a 1393 (Col. Bof. XLI, 37): «Que a cascun dels dits confrares, axí com serà rebut en confrare, sien legits e donats a entendre los capitols».

Etim. de *així* < ACCU'SIC i *com* < QUOMODO.

bacava. Imp. de *becar* «fer becaines».
«que.n la ora demunt dita que ell ab les portas tancades era, e qua dormia en la ssua taula, so és: que *bacava*» (23-IX-1359; 67v.19 i 20).

1.ª doc. «Ells s'adormiren... lurs ajudants ventlos becar...massa tardar, los despertaren» (Spill 15449 segons DCVB).

Etim. der. de *bec,* del cèlt. BEC «boca d'ocell», segons DCVB.

badocajar. V. intr., «estar com un badoc».
«En mal guany, tot die.m fareu *badocajar* d'exa ssomera que.m daveu prestar!» (19-VIII-1359; 53v.1 i 2).

DCVB registra s.v. *badoquejar* «badar, mirar sense fixesa». 1.ª doc. «Cusint y cantant sense distreure's para badoquejar». Vilanova Obres, IX, 13. Ací sembla que és usat més tost en sentit figurat, tot alludint sens dubte a *badoc,* en el sentit de «ximplet, el qui per curtor d'enteniment o per distracció és fàcil d'enganyar o sorprendre», 1.ª doc. «Dinés...fan onor a molt badoch» Turmeda Amon.

Etim. der. de *badoc,* de *badar* < Il. vg. BATARE, onomatopeia de l'acte d'obrir la boca, segons DCVB.

banssé. Adv. reforç afirmatiu «per descomptat, és clar, naturalment».
«Entretant, lo dit barber sí isqué a la sua porta molt furosement, dient al dit Pascual: «E qu.és! Ab lo quoltell vos laxau anar a la mia cadela!» e lo dit Pascual li respòs: *Ban / ssé,* que ab queshacom m'é yo a daffendra de la cadella!» (17-VI-1359; 44.29-31 i 44v.1).

DCVB registra s.v. *bensenes* «adv. molt difícil de definir i de traduir usat únicament a Menorca. Té dos usos principals: a) Serveix per acompanyar una frase rectificativa o expressadora de certa contradicció amb la frase anterior; i en aquest cas es pot traduir aproximadament per les locucions castellanes *después de todo, al fin y al cabo, y eso que...* Exemple: «He comprat una mala fi de llibres, i bensenes no els llegiré» (o «i no els llegiré, bensenes»).— b) Serveix per expressar una suposició quasi certa, i es pot traduir quasi exactament per les locucions castellanes *desde luego, seguramente, por supuesto.* Exemple: «Bensenes vindràs, eh? «Ets allots no saben de lletra y no m'escriuen... Bensenes, no saben ahont estich de casa», A. Ruiz Pablo (Catalana VI, 180)». Ens trobam, per tant, amb l'anella anterior del mot *bensenes*, que a l'edat mitjana devia tenir un abast molt més ampli que no l'actual.

Etim. Sens dubte té raó J. Coromines quan diu: «*bensenes* es pot explicar per una locució *ben sé* (< BENE SAPIO) amb una terminació *-nes* comparable a la de la forma dialectal *aixines* derivada de *així*» (DCVB).

barber. Subst., «barber».

«que.n Pascual Gillabert, braser, sí pasara denant la porta d'en Bernat Claver, *barber*» (17-VI-1358; 44.4 i 5).

1.ª doc. segle XIV: «Feu venir hun barber que li rahés la barba» (Boll. Lul. X, 52, segons DCVB).

Etim. der. de *barba* < BARBA, mat. sig.

ssa baxà. Perf. simple de *baixar-se* «acotar-se, acalar-se».

«mas que no li'n donà, que.l dit Muntaner *ssa baxà*» (19-VIII-1359; 57.10).

DCVB registra s.v. *abaixar* la nostra accepció. 1.ª doc.: «Al abaixar-se el jove per cullir-la» (Canigó, c.l.).

Etim. del ll. BASSU «baix».

batre. V. tr. Ací «batre, ferir repetidament la collita de cereals o llegums per separar el gra de la palla».

«antorn posta de sol, eyl sí estania ordi per *batre* en la sua era ab la sua companya» (8-VIII-1358; 31.5 i 6).

El mot *batre* té diverses accepcions més o menys consemblants. En el sentit de «donar cops repetits a qualcú, per fer-li mal o per altre fi» ja es troba documentat a Llull Felix, pt. VII, c.6: «Ell tallaria cinch vergues...e batria tant sa muller tro que totes les hagués trencades» (DCVB), però amb el sentit que té aquí no el trobam fins al 1385: «No gos...

batre encara alguns blats, ni lagums en la plaça del dit loch» (BRABL, XII, 191 ap. DCVB).

Etim. del llatí vg. BATTERE (cl. BATTUERE, mat. sig.).

bestonade. Subst., «cop pegat amb un bastó».

«que.l dit Bernat Vergili li avia donade I bona *bestonade* al dit Magaluf» (22-VII-1358; 47.8 i 9).

1.ª doc. a Pere IV, Cròn. 105: «Un cavaller...donà bastonades al nostre cavall» (DCVB).

Etim. der. de *bastó* < BASTONE, der. de BASTUM, mat. sign. (cf. Wartburg FEW, I, 279).

brancha. Subst. Ací «sèric vertical de pedres que fan cantó amb l'obertura d'un portal o finestra».

«e salavòs lo dit Falip Muntaner sí li tirà I péra, de la quall farí en la *brancha* del portal del dit Bertolí» (19-VIII-1359; 54v.15-17).

DCVB registra com a 1.ª doc. d'aquesta accepció: «Les deix a sol y serena / a la branca del portal», Salvà Poes. 56. Així mateix, registren aquesta accepció els *Dicc.* d'Amengual i de Figuera. Avui amb aquest sentit el trobam a Guardamar, Mallorca i Eivissa, segons DCVB.

Etim. del llatí tardà BRANCHA «pota», tal vegada d'origen cèltic (cf. Wartburg FEW, I, 498).

braser. Adj. «jornaler que treballa en el camp per cavar i altres feines de braços».

«na Simona, muler d'en Simon Rog, *braser* e siutadà de Mallorques» (16-VI-1357; 14v.21).

DCVB registra com a primera documentació: «Los bracers de la vostra ciutat de Valencia», doc. a 1392 (Col. Bof. XL, 414).

Etim. der. de *braç* < BRACHIU mat. sign.

brujons. Subst., «bastons llargs».

«ell, estant ab aquells jóvens, qui saltaven ab *brujons* en lo dit loch, quem Pocacarn, jueu, sí pasà ab I ase d'en Maymó ben Jacob» (22-VIII-1359; 63.21-23).

DCVB registra *brujó* com a llinatge existent a Barcelona, Girona, Figueres, Lledó, etc. i com a variant de *burjó*, existent a Mallorca. I s.v. *burjó* «perxa de fusta que serveix per burxar». 1.ª doc. «Llampegueja en sos ulls l'ira com en sa dreta'l burjó» (Verdaguer Fug. 56). En sentit especial tenim a) «Perxa llarga acabada en ganxo, que serveix per re-

moure el caliu i atiar el foc de dins el forn» (Cerdanya, Empordà, Rupit, Mall.). b) «Barra llarga que serveix per treure caliu i atiar el foc de la fornal de la tafona» (Mall.,). El mateix diccionari inclou també s.v. *britjó*: «burjó, pal que serveix per remoure i atiar la caliuera del forn», viu a Eivissa. Vegeu encara, per a més detalls, *Dicc.* Aguiló, s.v. *burjó; Tresor de la Llengua* s.v.; J. AMADES; *Vocabulari del pastor*, BDC (Barcelona 1932) 102, també s.v. *burjó*.

Etim. der. de *burjar* < ll. BURDICARE «furonar» (cf. Wartburg FEW).

bufats. Subst. «bufetades».
«que.l dit jorn e ora lo dit Issach sí avia braga ab en Guillemó Borell, de la villa de Muntuyri, e de I ffill de na Pou, infants, e.ls quals donà de bons *bufats*» (16-VIII-1359; 51v.3-5).

Amb el sentit que té ací de «cop pegat amb la mà plana a la cara», és registrat a Eiximenis II, Reg. c. 64: «La reyna levà's e donà un gran bufet al dit Baal (DCVB). Avui dia ha estat substituït en quasi tot el territori lingüístic pel derivat *bufetada*. Nogensmenys, els diccs. mallorquins d'Amengual, Unos Amigos i Un Mallorquí registren encara la variant *bufet*, amb aquest mateix sentit.

Etim. der. de l'arrel onomatopeica *buff* (cf. DCVB s. v. *bufet*).

buyna. Subst., «excrement de bou».
«la dita Fransescha sí pertia del raffal d'en Pere Domànach, anan-se'n ves case sua ab una taula plana de *buyna* de bous» (18-VIII-1359; 59.24-26).

DCVB inclou com a 1.ª doc. «Un ventre de bou ple de buyna», doc. mallorquí del 1390. Quant a l'extensió geogràfica actual d'aquest mot, cf. DCVB s.v.

Etim. del llatí BOVĪNA «excrement de bou».

cadalassa. Subst. augmentatiu de *cadella* «femella del gos».
«e con fo denant la porta d'en Bernat Claver, berber del dit loch de Muntuyri, una *cadalassa* del dit barber sí isqué de la case» (17-VI-1358; 44.25-27).

DCVB registra s.v. *cadell* l'augmentatiu *cadellàs*, però sense documentació antiga. Així mateix consigna *cadella* «femella del ca», mot viu encara a Ribagorça i Eivissa. 1.ª doc. de *cadella*: «Una cadella havia cadells en un lloch» Llull Fèlix, pt. VIII, c. 34. A l'edat mitjana aquest mot era freqüent com a insult aplicat a una dona despreciable (DCVB). Avui dia a Mallorca tal mot és en desús, substituït per *cussa* o *quissona*, però

es troba encara als dicc. mallorquins Amengual, Figuera, Un Mallorquí, amb aquest mateix sentit.

Etim. del llatí CATELLA «cusseta».

cadana. Subst. Ací «lligam de cadenes de ferro que va unit amb les cabeçades damunt la part inferior del cap d'un cavall o altra cavalcadura».

«e stant axí que staven denpeus, el dit Jacme tania en la mà una *cada* [*na*] de bísties e una agullade e l'espase ssintha e un tabart vert» (19-VIII-1359; 56.21-23).

DCVB registra s.v. *cadena* la nostra accepció. I afegeix: «Encara que la cadena pròpiament dita és el lligam d'anelles de ferro que va damunt el morro, per extensió es diu *cadena* tot el conjunt de cabeçades i dogal del qual forma part el dit lligam de ferro (Mall.). És molt possible que la nostra cita es refereixi per extensió a aquesta accepció. 1.ª doc. «Collars, cadenes, bastets, i tota mena d'arreus per al rossam» Vict. Cat., Ombr. 36. Cal dir, però, que en el seu sentit originari el mot *cadena* ja es troba al segle XIII. Cf. DCVB I. Dicc. Aguiló s. v.

Etim. del llatí CATENA «cadena».

cantonade. Subst., «angle sortit format per dues parets contigües d'un edifici».

que.n lo dit jorn e ora eyl ssí era an aquella *cantonade* on los dits Tone e Prats eran» (25-VII-1358; 25v.15-17).

DCVB registra com a 1.ª doc.: «Neguna altra fembra publica o qui stiga en cantonada», a 1433 (BSAL II, 255).

Etim. derivat de *cantó*, der. del pre-romà *cantus* «angle».

cap a. Loc. prep., «devers, en direcció a».

«hoch encara, que.ranchà altre vagade lo quoltell ficant lo *cap*, volent-lo ficar per lo ventre, *al* dit Bernat, si fer-ho posqués, sinó que lo dit Bernat, dafanent-ssa d'equell, lo seu coltell aranchà, rabatent-li los colps, los quals aquell li donava» 45v.19-22; «eyls ssí veran vanir avayl tres hòmens, los quals dits III òmens tantost giraren *cap*, e a grans cosses se'n tornaren *amunt*» 37v.9 i 10.

Ens trobam davant dos exemples amb la locució *cap a* encara no totalment gramaticalitzada. 1.ª doc. «Prou se coneix que va cap avall» Proc. Olives, 354. (DCVB s. v. *cap*).

Etim. CAPITE AD «de cap a».

caragols. Subst., «caragols, mollusc de la família dels helícids».
«que.n la dita ora eylla sí sopava ab la dona Moje, mara sua, [denant] la sua porta, de *caragols*» (16-VI-1357; 15.4 i 5).

1.ª doc. segons DCELC s.v. *caracol*: «*Fortuna e Prudència* ENC, 99. 28 i Cròn. de Pere el Cerimoniós, 194.

Etim. Molt dubtosa Cf. DCELC, s.v. *caracol*.

carseller. Subst., «guardià de la presó».
«axí con a *carseller* que matés lo dit Arnau Se Manera en poder del senyor veguer de fora» (14-I-1360; 78.24-26).

DCVB inclou com a 1.ª doc.: «Com a carcelers alcuns de aquells iran en la dita armada» al 1370 (II.ª de Sóller, II, 23). La variant *carcerer* es documenta més prest: «An Berenguer Pallisser carcerer dels janoveses qui son preses en la ciutat de Barchinona» doc. al 1358 (arx. mun. de Barcelona). La variant *carxeller* es documenta encara en els diccs. Amengual i Un Mallorquí. D'altres variants són *escarxeller* i *escarxiller;* l'última és registrada, així mateix, en el Figuera i l'Amengual.

Etim. *carceler*, variant de *carcerer* prové de CARCERARIU, mat. sign.

casa d'ebeylles. Subst., «rusc».
«anan-se'n ves case sua ab una taula plana de buyna de bous per fer-ne una *casa d'ebeylles*» (18-VIII-1359; 59.25 i 26).

DCVB consigna s.v. *casa* el sentit que té aquí aquest mot. 1.ª doc «Unum par bovum et quinquaginta cases apium sive abeyas» al 1388 (BSAL, XI, 168); «Una casa de abeles» doc. al segle XIV (arx. de Montblanc). Avui dia tal mot és viu a Menorca i Eivissa, però a Mallorca ja és en desús, substituït per *casera, caera* i *caiera* (DCVB). Nogensmenys, Figuera i Amengual el consignen encara com a viu en llur època, tot i que documenten, així mateix, *casera* i *caera*.

Etim. de *casa* < CASA «edifici rústic» i *abelles* < APICULAS, mat. sig.

coltalades. Subst., «cops o ferides produïdes per un coltell».
«e lo dit Bernat sí li dix moltes vagades: da bones lanssades/com li donàs e de bones *coltalades*» (7-VIII-1359; 49v.32 i 33 i 50.1).

1.ª doc. «Donà-li gran coltellada al muscle dret», Tirant, c. 377 (ap. DCVB).

Etim. der. de *coltell* < CULTELL «ganivet».

avem composat. V. pret. perf. de *composar*. Ací «pactar, fer convenir per atorgar o obtenir una concessió, especialment a base de diners».

«Certificam-vos que nós *avem composat* en Jacme Prats, ferer del vostro batlliu» (20-X-1358; 26v.5 i 6).

1.ª doc. d'aquesta accepció: «Licència plenària donam...pugats procurar e administrar...composar comprometre e fer avinença», doc. a 1418 (Col. Bof. XLI, 303, segons DCVB). Però en el sentit primigeni de «compondre, formar un tot per la combinació de diverses parts» ja es troba a Cost. Tort. III, XII, 8: «Si fa parets de peres mal composades o mal fermades» (ap. DCVB).

Etim. de *compondre*, amb substitució del verb simple *pondre* per *posar* < PAUSARE, mat. sig.

continent. Subst. Ací «aire i actitud del cos; i, per extensió, disposició de la voluntat cap a una manera determinada d'obrar».

«Demanat si viu que.l dit Muntaner aquella tiràs ne.s ffes lo *continent*, e dix que no» (19-VIII-1359; 56.8 i 9).

DCVB inclou diverses accepcions més o menys en relació amb la nostra. 1.ª doc. de la d'ací: «Tramès a la dita Vila de Església per veure lo continent que aquells qui hi eren farien» Pere IV, Cròn. 39. Designant d'altres accepcions es troba ja en nombrosos passatges lullians. El dicc. d'Amengual registra la nostra accepció com a viva a la Mallorca del seu temps.

Etim. del llatí CONTINENTE «que conté».

coragades. Subst. variant de *corretjades* «manat de corretges o de cordes unides per un cap i destinades a assotar».

«e que lo dit Bernat li donà ab unas *coragades*, que lo Bernat tania an las mans, I colp en presència dal batla e d'altres persones» (28-IX-1359; 50v.15 i 16).

1.ª doc. «La dita reyna tenia en la mà dreta unes correiades e en la squerra un cantell de pa» (ap. DCVB). El mateix diccionari registra el sentit actual que té a Mallorca: «instrument compost d'un garrot que a un cap duu una llendera per a pegar a les bísties». 1.ª doc. Ignor. 33: «La major part d'homos polítichs del dia ballan segons es so que los toca es qui du ses corretjades». És també corrent a la nostra illa la variant *escorretjades*, amb l'article a manera de prefix.

Etim. del llatí CORRIGIATA, der. de CORRIGIA «corretja» (cf. Gamillscheg Gallorom. Wortbild. 5).

corn. Subst., «cadascuna de les dues bosses o recipients de la sàrria».

«e dementre que.ll dit Guillemó s'estava salí e l'ase passave, sí li donà ab lo *corn* de la ssària al costat gran colp» (22-VIII-1359; 63v.11-13).

DCVB inclou entre d'altres significats metafòrics el que tenim ací, però no en dóna documentació antiga (viu a Vic, Ll., Penedès, Camp de Tarr., Conca de Barberà, Ribera d'Ebre, Peníscola, segons DCVB). Com a sinònim de «banya» ja es troba a un doc. de 1252: «carga de corns de bou» (Campmany Mem. II, 21). Últimament a Mallorca hom utilitzava per a aquesta accepció la variant *cornaló*.

Etim. del llatí CORNU «banya».

cortins. Subst. variant de *quartins* «mesura de líquids».
«sí anaven en la vila de Muntuyri per manlavar *cortins* per obs del dit Guabrieyl Domànach, per tirar lo vi» (11-XI-1358; 37v.6 i 7).

Segons DCVB el quartí de vi tenia 26'67 litres de capacitat i es dividia en sis quarters i mig o en 26 quartes. 1.ª doc. «Un cortí ab sércols de ferre», doc. a 1434 (BSAL, III, 324).

Etim. derivat de *quart* < QUARTU «quart».

costa avayll. Loc. adv., «cap avall».
«e.lls dits Bernat e Guillem *costa avayll* y coragueran» (18-VIII-1359; 58v.6).

DCVB inclou s.v. *costa* nombroses accepcions. Entre d'altres, «pendent del terreny en general, carrer, camí, etc. que té el sòl inclinat». 1.ª doc. Graal 120: «Veus ya mon companyó que ya a devalade la costa». Així mateix, inclou la locució adverbial que ens ocupa, però no en duu documentació antiga. Sí en duu, però, *Dicc.* Aguiló s.v. *costas* «Promus-a-um: Cosa *costa avall*», Nebrissa Gram., 131.

Etim. de *costa* < COSTA, mat. sig. i *avall* < AD VALLE, «a la vall».

cotag. Subst. variant de *coteig* «acte de cotejar».
«e la qual prova e *cotag* de la...» (22-VII-1357; 1v.5).

Aquest mot es troba en un dels primers folis, en pèssim estat i amb penes és llegible. Ací hom al·ludeix a un coteig de llenya que havia estat robada. 1.ª doc. Viudes Donz. 706, segons DCVB: «En adquirir y en ymitar / tan subtil orde / y és l'altre tot fam y desorde / fent-ne coteg».

Etim. der. postverbal de *cotejar*.

cotajade...an. V. perfet compost de *cotejar* «comparar una cosa amb una altra tenint-les totes dues a la vista».

«ab aquela *cotajade l'an*» (22-VII-1357; 1v.5).

També aquest verb es troba entre els primers fulls deteriorats del ms. 1.ª doc., segons DCVB: «En aprés tocar e cotejar ab la toca real o assajar ab lo assayador» al 1409 (Arx. Cor. Ar. reg. 2626, fol. 149).

Etim. del llatí QUOTA «quanta» i el sufix *ejar*.

dabat. Subst., «discussió».
«e con fo axit de la bóte, que él sí oí que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler, desonrant-sa sobra *dabat* de I galine» (10-X-1359; 71v.3-5).

1.ª doc. «Estants en aquest dabat, lo termini passaria de la dita requesta» Pere IV, Cròn. 121. (DCVB).

Etim. der. postverbal de *debatre*, de *batre* < BATTUERE «batre» i el prefix *de*.

daffore. Adv., «fora».
«e sobre açò, abans que no fos mès en presó, volie quell senyor vaguer, qui ja here daffore, fos aquí» (25-?-1359; 78. 12 i 13).

DCVB cita aquest mot com a preposició, com a adverbi i com a substantiu. Com a adverbi, indicant situació exterior, com ací, apareix a Eximenis Conf. 6: «Més pecca l'hom fahent mal en la església que no defora». Indicant direcció del moviment es troba abans: «E brocà als de la vila, sí que exiren defora» Jaume I, Cròn. 21. Com a preposició ja es troba en Llull Gentil 7: «Com foren defora la ciutat e la un viu l'altre».

Etim. del llatí DE FORIS, mat. sig.

dafugia. Imp. del verb *defugir* «esquivar, eludir».
«e quell dit Guabriell sí *dafugia* al dit Symon, cuax arera culles» (19-VIII-1359; 58v.9 i 10).

DCVB consigna s.v. *defugir* 1.ª doc.: «Si aquestes coses los dits vicaris...no volguessen donar loch o defugissen, que fos procehit contra ells» (Metge Somni II).

Etim. del ll. DEFUGERE, mat. sig.

delmar. Verb. Ací «separar una garba de cada deu, en comptar-les després de segar, destinant aquella desena part a tributació al senyor, a l'església, etc».
«enaxí que auhí aquels raonar-sse gallardement de moltes noves del fet del *delmar*» (25-VII-1358; 25v.17 i 18).

DCVB registra per a l'accepció de «delmar caps de bestiar»: «No gossen vendre anyells ni cabrits tro que hagen delmat e's sien avenguts ab los delmers del Sr. Rey», doc. a 1400 (BSAL, IX, 244). Quant a l'ac-

cepció que ens ocupa: «Vosaltres, lauradors, tots sou inmundes per rapines... retenint-vos los béns dels spitals, e de testaments, e mal delmar, o que no y donau» (Sermons SVF, I, 131).

Etim. del ll. DECIMARE, mat. sig.

denpeus. Adv., «dret».
«e salavòs lo dit Prats sa lavà *denpeus* e aranchà lo puyal» (25-VII-1358; 25.23 i 24).

1ª doc. Mhret Bech Oques, II, 73: «Feu-ho a ella testimònia dempeus» doc. a 1408 (ap. DCVB).

Etim. de *d'en peus* (grafia aglutinada).

de pla. Loc. adv. «de pla o de ple».
«e aquí que.l maltractaran ab péras e ristoladas e.b espazadas *de pla* tant e tan fort fins a hopta de mort» (28-VIII-1358; 32.7-9).

El grafema *a* de *pla* tant pot representar una [a] tònica (*pla*), com una [ẹ] (*ple*). Ambdues locucions són registrades pel DCVB: *pegar o donar de pla* «donar un cop amb una arma o eina aplicant-la de manera que feri amb la seva superfície més ampla i no amb el tall o amb la punta: «Si algú...prengués altra volta la lança en la mà / en loch de ferir, daria de pla», Proc. Olives 2139. També tenim *de ple* o *de ple a ple* «directament, sense obstacles»: «Lo giyn... ferrà de ple la torre del esperó e de lonc en lonc tot lo castell», doc. segle XIV (Catalana, IX, 28).

de poc en poch. Loc. adv., «poc a poc, gradualment»:
«enaxí que auhí aquels raonar-sse gallardement de moltes noves del fet del delmar, e *de poc en poch* eyls sí.s prengueran de noves injurioses» (25-VII-1358; 25v.17-19).

1ª doc.: «Axí ve lo món a terra de poch en poch» ap. Eximenis Terç, c. 110.

de qose aval (= *de cossa avall*). Loc. adv., «corrents cap avall». «En Monet Colel, anem *de qose aval,* que aspasa aranqade hi veg» (14-XI-1358; 38.14).

DCVB registra s.v. *cossa,* la loc. *anar a cossa batuda* «anar a tot galop» (Borén, ap. Griera Tr.), sense documentació antiga.

Etim. de *corsa* < CURSA «correguda» i *avall* < AD VALLEM «a la vall».

desats ha. V. perf. compost de *desar* «retirar, guardar, etc.».
«per què, lo dit Jacme Steva *desats ha* tots los sseus béns movens» (6-VII-1358; 22.19 i 20); «En Monet, En Guillemó Boreyll, *desau-vos* vosal-

tres detràs lo cantó e yo ffer-m'é avayl, e vauré qui són» (11-XI-1358; 37v.27-29).

El primer exemple té el sentit de «guardar, estojar», encara viu en el mallorquí actual. 1.ª doc. «Que per vuy tot dia avien desades totes vigues, fusta, pedres» (per la processó del Corpus), doc. a 1409 (arx. mun. d'Igualada, segons DCVB). El segon exemple que adduïm ací significa «retirar-se, apartar-se». 1.ª doc. «Fetes desar les altres monges, e ella ab la Abadessa romasa sola» Curial I, 30 ap. DCVB.

Etim. del ll. ADDENSARE o DENSARE «espessir o acostar-se» (REW 151 i 2557).

dessarà (= *desserrà*) V. perfet simple de *desserrar* «disparar o pegar, flocar».

«E dementre saltà I paret la balesta sí.s *dessarà* per si matexa» (3-VIII-1358; 27v.8 i 9); «e.l dit Guabriell sí li *descarà* colp, mas no l'avench, e.l dit Simon cobrà l'espase» (19-VIII-1359; 59v.10 i 11)

1.ª doc. de «disparar(se)»: «Desserrau las ballestas e muyran los traydors» al 1451 (ap. Parera Crest. 221). En el sentit de «flocar, deixar anar violentament» el DCVB diu el següent: «Com n'hi desserra, d'aigua!»: que plou de fort! (Empordà); «N'hi vaig desserrar, de paraules!»: n'hi vaig dir, de penjaments! (Llofriu). a) Absol. Esbravar-se parlant, dient a qualcú tot allò que es té desig de dir-li amb violència (Men.) «Quan vaig veure lo que feia, vaig desserrar, i n'hi vaig dir de verdes i de madures» (Ciutadella). No inclou, però, documentació antiga d'aquesta accepció.

Etim. de *des* i *serrar* < SERARE «tancar».

destanch (= *destenc*). V. perf. simple de *destendre* «desatesar (se), disparar(se)».

«E dementre lo senyor batle s'acostava aquel, eyl, ssaltant la paret, la balesta sí li *destanch*» (3-VIII-1358; 29.17 i 18).

1ª doc. «Y'ls jóvens no tenen contrasts ni tempestes, / y adés en levant y adés en ponent, / puix nunqua destenen les sues ballestes, / naveguen ab calma, fortuna y ab vent», Proc. Olives 1625.

Etim. compost del prefix *des* i el verb *tendre* < TENDERE «atesar».

dóna de parer. Pres. de *donar de parer* «semblar».

«e salavòs lo dit Berenguer sí s'acostà al dit Mateu, dient-li: «Fiyl del barba merdose!», o axí li'n *dóna de parer*» (8-VIII-1358; 31.12 i 13).

1ª doc. segons DCVB: «E donà-li de parer que ves entrar per la por-

ta del retret una donzella». Tirant c.6. Aquest mateix dicc. registra *esser de parer* o *esser en parer*, present adesiara en l'obra de Llull.

donant oraya. Ger. de *donar orella* «posar atenció en alguna cosa, escoltar».
«e con fo axit de la bóte, que él sí oí que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler, desonrant-sa sobra dabat de I galine, no *donant oraya* què dayan» (10-X-1359; 71v.3-5).

DCVB registra s. v. *orella donar* o *prestar orella* «escoltar favorablement»: «Al qual consell lo dit rey de Sicília donà horella» Pere IV, Cròn. 388.

enblancats. Part. de *emblancar* «pintar de blanc».
«e veran amunt dos hòmens vanir, qui.ls aparien *enblancats*» (11-XI-1358; 37v.25 i 26).

DCVB cita s.v. *emblancar* «fer tornar blanc o pintar de blanc». «Si fos dona de bona vida e honesta, no anara alcofollada ne enblanchada ne mudaria de faysons», doc. a 1453 (arx. mun. de Barc.). En el sentit restringit de «donar a les parets una passada de calç» és vin a Berga, Barcelona, Lluemajor, Maó, Ferreries, segons DCVB. 1ª doc. a 1753 (arx. de Ciutadella). Ferrer Parpal cita també s.v. *emblancar* l'accepció de «enganar qualcú», com a corrent en la Menorca del seu temps.

Etim. derivat de *blanc*.

encaran. Ger. de *encarar* «dirigir una arma a la part anterior d'una persona».
«lo dit Jacme sí isqué dels corals o d'elens ab balesta parade e ab dart enbagat en contre aquels per aquels dits Pericó e Arnau hoffendra, e si no ffossen alscunes perssones, les quals aquí sobrevingueren, aquels aguera hofesos o morts. Encaran contre aquels ofès lo batle, en tant con qu.éls ab él anaven» (3-VIII-1358; 27.18-23).

1ª doc. a Moradell Prel. 12: «Los que estaran a la mà esquerra, han de tenir encaradas las bocas dels mosquets» (ap. DCVB).

Etim. der. de *cara*.

s'encaragava. Imp. del verb *encarregar-se*, ací «afuar-se, abordar-se, abalançar-se».
«e viu que.ll dit Guabriell sí daffugiha aquell, cuax arera cullas, e que.ll dit Ssimon molt hirosement sobra aquell *ss'encaragava*, sinó que.ll dit Guillem Rafal e Bernat Romanyà ab d'altres los pertiren» (19-VIII-1359;

59.10-12; «e que.ll dit Guabriell sí dafugia al dit Symon, cuax arera culles, e.ll dit Simon fortment envés aquell *s'ancaragava,* sinó que'lls dits Bernat e Guillem ab d'altres qi y ataneran aquels pertiren» (19-VIII-1359; 58v. 9-11).

DCVB no registra aquesta accepció.

Etim. del ll. vg. INCARRICARE «encarregar».

endecemps. Adv., «juntament».

«Promeseran en Bernadó Pol, ffuster e.n Pere Cabrer, ara habitans en la villa de Muntuyri, endosos *endecemps* e cascú d'els per lo tot» (27-VII-1358; 23v.15 i 16).

DCVB registra s.v. *endesems* «Prometen la una part a l'altra y a las duas endecemps», doc al 1620 (Bofarull Mar. Cat. 111). Així mateix, s.v. *ensems*: «Los privilegis de la una se comunicaren a la altra endesemps» (Ordin. Univ. 1596).

Etim. del ll. INSEMUL var. vulgar de INSIMUL, mat. sig. amb la partícula *de* epentètica.

en mal guany. Loc. adv., «en orri».

«e amà-sse'n [sic] lo dit Pericó Tona dient: «Vet-en *en en* [sic] *mal guany*» (18-X-1358; 34v.10 i 11).

DCVB registra s.v. *guany* aquesta locució, ja documentada en Metge Somni III: «Ve en mal guany, vilana traydora».

Etim. de *mal* i *guany,* postverbal de *guanyar.*

enquesta. Subst., «investigació judicial d'un delictiu».

«Encontinent, ffeta la demunt dita denunciació, lo discret en batle desús dit comenssà de rabre la present *enquesta* qui.s ssagax» (3-VIII-1358; 27.23-25).

1ª doc. «Y fetes nostres enquestes donam sentència» Pere IV Cròn. 282 (segons DCVB).

Etim. forma fem. de *enquest,* part. pas. de *enquerre,* forma *arcaica* de *inquirir.*

en tant con que. Loc. conj., «car».

«Encaran contre aquels ofès lo batle, *en tant con qu.*éls ab él anaven» (3-VIII-1358; 27.22 i 23).

DCVB ni cap altre recull lexicogràfic català no documenta aquesta locució.

s'entortollà. Perfet simple de *entortollar* «embolicar en espiral alguna cosa».
«E tantost lo dit Sera sí *s'entortollà* lo manto en lo bras» (19-VIII-1359; 56.31 i 32).

DCVB registra s.v. *entortellar* o *entortillar* «entorcillar, retòrcer», i com a 1.ª doc.: «Ciris de totes mides...y tots entortellats de garlandes» (Vict. Cat. Sol. 68). Aquest mateix aplec lexical cita també, amb el mateix sentit: *entortelligar, entortolligar, entortemalligar,* etc. I, així mateix, el Tresor de la Llengua ens parla de *entortillar, entortillar-se, entortolligar, entortolligar-se,* etc. A Mallorca avui només tenim *enrevoltillar* o *entorcillar.*

Etim. del ll. INTORTICULARE «retòrcer».

eras. .Subst. Ací «parada o taula d'hort, espai de terra planer, de forma quadrangular limitat per quatre cavallons i destinat a plantar-hi una hortalissa determinada».
«e.l dit ase sí corec a la somera, e travassava per les *eras* del collet» (6-IV-1358; 21.8 i 9).

1.ª doc. d'aquesta accepció: «Ha hun ort ab dues eres de cols, e veus que.l senyor, per tal que les pugue reguar ara una era, fa una canal d'argent per la qual vingua l'aygua a la una era de les cols, e l'altra fa-y una canal de fust tot negre e podrit e corquat» (Sermons SVF, I, 257).

Etim. del ll. ARIA «era».

s'escaballaren. Perf. simple de *escabellar-se* «estirar-se els cabells».
«e asalavòs tornaren-sa afarar la I a l'altre a cabeills e a barbes, e aqui *s'escaballaren* una pessa» (22-VIII-1359; 63.31-32).

1ª doc.: «Escabellar a una dona: Feminae comam deturbare», ap. Lacavalleria Gazoph.

Etim. der. parasintètic de *cabell* < CAPILLU, mat. sig.

escart. (= *esquerd*) Adj., «esprimatxat, escardalenc».
«e qua avie nom Jacme Arnau e que era om *escart* e magra en la cara» (16-III-1357; 18v.21 i 22).

1ª doc. «Tothom li deia an aquella jaieta esquerda i rebenta» Alcover Rond. VII 281. Amengual i Figuera encara el consignen en llurs dicc., però avui és en desús.

Etim. Tal vegada és derivat de *esquerda* (Cf. Meyer Lübke, REW, 7979).

escuxau. Pres. de *escuixar* «separar violentament les cuixes».
«lo dit Guillemó sí près ab dues mans l'ase per lo peu darer e aquell estirassagava [e] en Magaluf ben Maymó, jueu del dit loch, el qual sí li dix: «Udà, e per què *escuxau* l'ase?» (22-VIII-1359; 62.7-10).

1ª doc. «Envest es pollastre rostit, l'escuxa, li obri sa pitera, li decanta ses ales» Aurora 255 (ap. DCVB).

Etim. der. de *cuixa* < COXA mat. sig. i el prefix *ex*.

esdantagat. Part. de *esdentegar* «mancat de dents».
«Tonet, yo't daré VI diners e ve'm a Muntuyri, e digues e.n Magaluf *esdantagat* e digues-ly que venga assy» (7-VIII-1359; 50.3 i 4).

1ª doc. «Esdentegat vell, vell sense dents» (Lacavalleria Gazoph. ap. DCVB). Figuera i Unos amigos encara el consignen com a viu a la Mallorca del seu temps.

Etim. compost parasintètic de *dent* < DENTE, mat. sign.

esglayat. Part. de *esglaiar* «que sent esglai».
«viu en Fransoy Pons, qui vench devés la case del dit Guillemó Rosseylló qridant *esglayat*» (18-X-1358; 36v.3 i 4).

DCVB el consigna ap. Pere IV, Cròn. 147: «Tant era esglayada la gent». Avui és pràcticament en desús, sobretot entre els joves.

Etim. derivat de *glai* < GLADIU «espasa».

esgranà. Perf. simple de *esgranar*. Ací «escapollar, escapçar, trencar».
«e aquel dit Pericó Tona sí li tirà colp d'espase, del qual donà gran colp a la porta, que I tros de l'espase sí *esgranà*» (18-X-1358; 34.11-13).

DCVB registra s.v. *esgranar* «desgranar» com a 1ª doc.: «E vist que en ells / fall la calor / ja natural, / e vist que d'ells / ja lo perpal / està sgranat». Somni J. Joan 2764. Amengual cita l'accepció especial de «escapollar, escapçar,» com a viva en la llengua del seu temps.

Etim. der. parasintètic de *gra*, amb el prefix *es*.

espanyent. Ger. de *espènyer* «empènyer»:
«li vench de tras e parà-li la cama denant la ssua, *espanyent-lo* pel muscle, volén-lo endarocar, e no poch» (17-VI-1359; 44v.4-6).

1ª doc. a Pere IV, Cròn. 132: «En l'altra [nit] espenguem-nos més avant per semblant pluja e vent que haguem». És mot viu a l'Empordà, Segarra, Camp de Tarragona, Urgell, Balaguer, Vinaròs, Castelló, València, segons DCVB.

Etim. del ll. EXPINGERE, mat. sig.

espasma. Subst., «rigidesa i convulsió dels nervis o músculs».
«Dixeren que si lo dit Simon Tàpies està en vincla ne en dassiplina, que per la dita naffra no tem mort ne dabillitat ne *espasma* ne altre dan alcun» (2-VI-1357; 15v.9-11).

1.ª doc. Spill 5245: «Lo pobrellet / pres-lo l'espasme» (ap. DCVB). Amengual i Un mallorquí registren s.v. *espauma* el mateix significat.

Etim. del ll. SPASMU, mat. sign.

à esqalivat. Perf. compost de *escalivar.* Ací «fer agafar recel, desconfiança a causa del càstig obtingut».
«En Bernat, feu vostre prou, con la qort m'*a esqalivat*, e no.m vuy pendre ab vós!» (4-III-1359; 43.16 i 17).

1ª doc. d'aquesta accepció: «Comensa un atlot per mascarar una paret y no l'escalivan» Ignor. 19 (ap. DCVB). Avui a Mallorca aquesta accepció és perfectament viva. Les altres accepcions d'aquest mot són també posteriors a la nostra documentació.

Etim. der. de *caliu* < CALIVU, mat. sig.

esquena. Subst., «part posterior del cos humà des dels muscles fins a la cintura».
«de la qual brega foren nafrats lo dit Micolau Bufí de colp d'espase per l'*esquena*» (16-VI-1357; 13.8 i 9).

1ª doc. d'aquesta accepció, segons DCVB: «Les fembres...lurs cabells fan-los caure per mig de la squena, e sovent escampats per los muscles» (Metge Somni III, ap. DCVB). En el sentit de «esquena de muntanya» es troba ja en un doc. de 1031 (Balari Orig. 72).

Etim. del germ. SKINA «os prim, post» (cf. Meyer-Lübke REW 7994).

estania. Imperfet de *estendre.* Ací «escampar el gra damunt l'era per a batre».
«antorn posta de sol, eyl sí *estania* ordi per batre en la sua era ab la sua companya» (8-VIII-1358; 31.5 i 6).

DCVB no registra documentació antiga d'aquesta accepció. En d'altres sentits ja es troba en l'obra de Llull.

Etim. del ll. EXTENDERE «posar tot llarg o pla».

estern. Adj., «estrany, d'altra terra o localitat».
«per vós laxaré la poble e pandré la gariga, que pa *estern* vuyll manjar!» (7-VIII-1359; 50.26 i 27).

1ª doc. segons DCVB: «Josep fou venut a gent esterna» (Turmeda

Divis. 32). Avui dia a Mallorca hom diu *extern* a una persona que no és de la pròpia localitat, però que és mallorquí.

Etim. Del ll. EXTERNU mat. sig.

estirassagava. Imp. de *estiressagar* «estirar amb força».

«lo dit Guillemó sí près ab dues mans l'ase per lo peu darer e aquell *estirassagava*» (22-VIII-1359; 62.7 i 8) .

DCVB registra *estirassar, estireganyar, estiregonyar* (o *estirgonyar*), *estiriguissar, estiregonsar, estiregassar* (o *estirgassar*) però no consigna *estiressagar.* 1ª doc. de *estiregassar*: «S'entretenia ab los mollets que penjan de la llumenera a estiragassar los caps del blc» (Vilanova Obres IX, 51). A Mallorca aquest últim verb s'usa encara avui en el sentit de «avesar als treballs, fatigues, adversitats»: «Ja s'estiregassarà, ja, en es servici! Allà perdrà sa veciadura» (ap. DCVB).

Etim. der. intensiu de *estirar*, del verb TIRARE, d'origen desconegut (cf. REW 8755) amb el prefix *es* < EX.

exa. Forma pronominal demostrativa, «aqueixa».

«En mal guany, tot die.m fareu badocajar d'*exa* ssomera que.m daveu prestar» (19-VII-1359; 53v.1 i 2).

1ª doc. Turmeda Divis. 16: «Eix és mestre Nicolau» (segons DCVB). Avui dia a Mallorca aquesta forma és en desús, substituïda per *aqueixa*, però el dicc. de Figuera encara la consigna.

Etim. del ll. IPSA «la mateixa».

faent la via. Ger. de *fer la via* «anar en direcció a aquell lloc, endreçar-s'hi».

«aven-se'n per la carnisaria, *faent la via* de Les Donades» (3-VIII-1358; 27.13).

1.ª doc.: «Diu-se que lo dit Mossèn Johan Torrelles ab la dita calavera faria la via de la costa vers Cobliure», doc. a 1452 (BSAL, IX, 335, ap. DCVB).

Etim. de *fer* < FACERE i *via* <VIA mat. sig.

fallen. Pres. de *fallar* «esser de menys, esser absent, faltar».

«vós m'aveu batudes aquestes V garbes qim ffallen e aveu-les mesclades ab lo vostro blat!» (26-VII-1358; 23.23 i 24).

Amb aquest sentit la 1ª doc. que dóna DCVB és: «Ells han contat e troben...CIII milia e setcentes persones fallen entre presos e morts

Tirant, c. 146. Amb el sentit de «no arribar els cereals o llegums a donar bon esplet; granar malament» ja es troba a Llull Cont. 121, 19: «Nos veem com los lauradors an mal any e són fallats lurs esplets».

Etim. del ll. vg. < FALLIARE, derivat de FALLERE «enganyar, mancar».

fassa forssa. Imperatiu de *fer força* «obrar per vèncer una resistència».

«Null om no.m *fassa forssa* en case mia!» (19-VIII-1359; 55.11).

1ªdoc.: «Car no fa forces / ia part carnal / servicial /a la rahó», Spill 10074.

Etim. de *fer* < FACERE mat. sig. i *força* < FORTIA *mat. sig.*

faus. Subst. «falç».

«que li digués que li estojàs la *faus* que tania sua» (17-VI-1358; 44.24 i 25).

1ª doc.: «Un aradre, una lança...una fauç, un striyol aul...» doc. a 1380 (BALL, VI, 472). La varietat de *falç bosquera* «falç molt resistent per a tallar branques d'arbusts» (ap. DCVB) es troba ap. Miret Templers 562. doc. a 1377: «Una forca de ferre, una fanga e una axada, II faus bosqueres».

Etim. del ll. FALCE, mat. sig.

fayan cab. Imp. de *fer cap* «anar a un lloc per passar-hi més o menys temps».

«eyl vaya que tots aquels prèmens de Manrese si *fayan cab* e posaven [en ca]sa sua» (16-III-1357; 18.1 i 2).

1ª doc. d'aquesta accepció, segons DCVB: «A França, hont han fet cap soldats de totes les terres». P. Aldavert (Catalana I, 462). També pot tenir el sentit de «habitar a un lloc o pendre'l per residència»: «E feyen cap de les cases de les santes dones» Pere Pasqual (Obres I, 39).

Etim. de *fer* < FACERE i *cap* < CAPUT mat. sig.

fayha braga. Imp. de *fer brega* «barallar-se».

«e que.n Muntaner que y sobravenguera, e que ab aquells ensemps *fayha braga* e part» (19-VIII-1359; 53.9 i 10).

DCVB registra s.v. *fer* entre d'altres accepcions *fer armes* o *fer d'armes* en el sentit de «guerrejar o combatre», però no la forma que adduïm ací.

Etim. de *fer* < FACERE i *brega,* del germ. *brekan* «rompre» (cf. Wartburg FEW, 1 513).

fèu manament. Perf. de *fer manament* «manar».
«él sí ohí vau cridant viafores e fau-sa defora en la charera, e de present *fèu manament* que tothom lo sagís» (2-X-1359; 69v.14 i 15).

No és registrat al DCVB.

Etim. de *fer* < FACERE i *manament* de *manar* <MANDARE «donar»

feynas. Subst., «dificultats, penes»
«e que si lo senyor de batle no y fos, que y aguera aüdes de moltes *feynas*» (3-VIII-1358; 27v.27 i 28).

DCVB registra ja la variant *faena* en diversos passatges de Llull i en les diverses cròniques catalanes medievals. La forma *feina* es troba a Ardits I, 13: «En la matinada...ploch, que los cavadors se hagueren a jaquir de feyna», doc. a 1391 (ap. DCVB). Amb l'accepció que té al nostre ms. es troba ap. Spill 6233: «Dar-t'ha faena / viuràs ab pena» (ap. DCVB). El mallorquí actual coneix només la variant *feina*, i no *faena*.

Etim. de FACIENDA «coses que s'han de fer».

feytases. Subst. pl. de *feitesa* «feta, acció».
«nuyl temps eyla no u hahuy dir a nulla perssona del món, que aquel dit Jacme Arnau ffos estat moro ne catiu, ne aquel ssemblansses no n'avia, ans era beyl hom e bé catallà en parensses e fayssons e *feytases*» (16-III-1357; 17v.12-14).

DCVB registra aquest mot, però només en el sentit pejoratiu de «feta dolenta o inconvenient», sense documentació antiga. Avui dia és en complet desús.

Etim. del ll. FACTITIA «acció».

furós. Adj. «furiós».
«e dix que tant era *furós*, que no li racorda si s'i trach armes o no» (19-VIII-1359; 53v.9 i 10).

1.ª doc. ap. Francesc Oliver (Cançons Univer. 293, ap. DCVB): «Ni pot exir de vostre furós cor». La variant *furiós* es troba en Pere IV, Cròn. 128: «E lo dit rey tot furiós respòs». La llengua actual coneix només *furiós*.

Etim. del ll. FURIOSU, mat. sig.

furtara. Plusq. sintètic de *furtar* «robar».
«e que.l dit Hageg [en la] dita case sí *furtara* o amblara del dit Boreyl unes tesores» (¿-1357; 11.6 i 7).

1ª doc.: «Fien més de una cativa o de una serventa qui.ls port lagots

o'ls furt ço que pot, que de lurs mullers» Metge Somni IV. El verb *furtar* té encara vitalitat en català occidental i meridional, però és pràcticament en desús en català oriental i en balear.

Etim. del ll. FURTARE, mat. sig.

van...gafar. Perif. de *gafar* «agafar, subjectar amb força una persona».

«e tentost con yo li agí presa l'aguyade él va'm afarar e abrasar e anamne abdosos en tera, e vench en Bernat Sabater, quyat del dit Bernat, e van-me aqí *gafar* abdosos» (4-III-1359; 43.18-21).

1ª doc.: «Si no vols d'ests crochs esser gaffat» (Febrer Inf, XXI, 50 (ap. DCVB). La variant *agafar* en les seves diverses accepcions és prou moderna (cf. DCVB).

Etim. der. de *gafa*, de l'arrel germ. de *gaff* (ap. DCVB).

gallardement. Adv., «vivament, animadament».

«enaxí que auhí aquels raonar-se *gallardement* de moltes noves del fet del delmar» (25-VII-1358; 25v.17 i 18).

DCVB no registra la nostra accepció. 1ª doc. de *gallardament* «bellament»: «La cosa gallarda et bella fa estar gallardament et bella cascuna cosa per sa rahó» Pere IV Cavall 46. Nogensmenys, aquest dicc. per a l'última accepció inclou el següent text amb un sentit molt aproximat al que adduïm: «Si la tramuntana bufa gallardament» (Agustí Serr. 3).

Etim. de *gallard*, probablement del fr. *gaillard* o occ. antic *galhart*. Cf. DCELC s.v. *gallardo*.

gara. Interj. d'amenaça o d'advertiment de perill:

«e.n Prats, que tania la mà alta e deya: «*Gara* d'equí!» (25-VII-1358; 25v.5).

1ª doc. segons DCVB: «Mas gara no salteu la bardiça» (Quar. 1413).

Etim. de l'imperatiu del verb provençal *garar* «atendre, observar, guardar».

garbajà. Perf. simple de *garbejar*. Ací «sacsar, agitar».

«e no res menys, ab punys e ab peus aquel legament farí, e pels cabeyls lo *garbajà* molt e assats» (6-IV-1358; 21.13 i 14).

DCVB no registra aquesta accepció s.v. *garbejar*. L'acte de «traginar les garbes del camp a l'era» es troba ap. Alcover Cont. 264: «Hala a espigolar e a garbetjar e a batre!».

Etim. der. de *garba*, del germ. *garba*, mat. sig.

garot. Subst., «bastó gruixut».
«e la dita Marió lavà de tera I *garot*» (10-X-1359; 71v.18).

1ª doc. Spill 13172: «Garrots, armelles / romputs, lancats» (ap. DCVB).

Etim. der. de *garra*, tal volta derivat del cèltic *garra* «cama» (veg. DCVB i DCELC s. v. *garrote*).

geyan. Imp. de *jaure*. Ací «estar en posició horitzontal (una cosa inanimada)».
«que.n Bernat Banet, de la paròquia de Muntuyri, que près V garbes de forment, les quals *geyan* en la era d'en Bernat Sa Rovira» (26-VII-1358; 23.4 i 5).

1ª loc. d'aquesta accepció: «La sua senyera geya en terra» (Pere IV, Cròn. 48). Tractant-se d'alguna persona que està ajaguda en posició horitzontal ja es troba en nombrosos fragments lullians (ap. DCVB).

Etim. del ll. IACERE, mat. sig.

giraren cap. Perf. de *girar cap* «girar-se, donar mitja volta».
«e con fforen entorn del rafal d'en Pere Domànach eyls ssí veran vanir avayl tres hòmens, los quals dits III òmens tantost *giraren cap*, e a grans cosses se'n tornaren amunt» (11-XI-1358; 37v.8-10).

DCVB cita amb documentació antiga diversos sintagmes verbals: *girar les costes, girar les testes, girar la cara, girar les espatlles, girar l'esquena*, amb el mateix sentit de «donar mitja volta». Així mateix, cita *girar el cap*, però només amb el sentit de «moure el cap dirigint la cara a enrere o a un costat, a un lloc o a una cosa», i sense doc. antiga.

Etim. del ll. GYRARE «donar voltes» i *cap* < CAPUT, mat. sig.

hofendre. V. Ací «atacar, agredir».
«sobre les quals en Bernat Tona sí.s lavare arencan la sua espase e vench sobre lo dit Prats per aquel *hofendre*» (25-VII-1358; 25.7 i 8).

1ª doc. d'aquesta accepció: «Encara per offendre y damnificar los enemichs» (Pere IV, Cròn. 331). En el sentit de «ultratjar» ja es troba en l'obra lulliana.

Etim. del ll. OFFENDERE, mat. sig.

hudè (o *uldè*). Interjecció variant de *odà*, equivalent de *oidà*, que expressava sorpresa i admiració.
«e tantost aquel ab balesta parada e ab dart enbagat sí vania furosement en contre aquels, e lo ssenyor batlle aquell deya: «*Hudè*, bacayllar, à la

cort, à la cort!» (3-VIII-1358; 27v.4-6); «lo dit Guillemó sí près ab dues mans l'ase per lo peu darer e aquell estirassagava, [e] en Magaluf ben Maymó, jueu del dit loch, el qual sí li dix: «*Udà*, e per què escuxau l'ase?» (22-VIII-1359; 62.7-10); «e lo dit Bernat que respòs per so con no li faya justísia, e raspòs lo dit batla: «*Uldè*, no vats que ya fas los vostres fets!» (2-X-1359; 69v.18-20).

DCVB no registra *udè* ni *uldè* però si *udà, odà* i *oidà*. La forma *udè* apareix adesiara en *El cavaller i l'alcavota*, republicat per Jaume Riera (Barcelona 1973), procés medieval barceloní d'un extraordinari interès. Vegeu-ne alguns fragments on apareix aquesta interjecció: «*Udà*, ma filla, e com stàs?» (f.12); «*Udà*, mossèn, ¿e són paraules de semblant hom que vós sots, aquexes?» (f. 42); «*Udè*, na bagassa, i encara hic venits?» (f.53). 1ª doc. de *odà*, segons DCVB: «Respòs-li així «Odà, germà car, e beguam primerament...Odà, frare meu, ¿ què havem a contendre tu e yo». També ap. Pau Regles 189: Evita de dir...uda uda per dir oda oda. (ap. DCVB).

Etim. desconeguda.

huxava. (o *auxava*). Imp. *de uixar* o *aüixar* «aquissar, atiar un gos perquè acometi».

«e con foren pres lo saffarag lo ca de l'ortollà sí.ls ladrà, e l'ortollà, qui los *huxava* lo ca e.l los amatia» (6-IV-1358; 21v.12 i 13); «e con ac fermat l'ase, cyl sí s'acostà ves lo ssafarag, e.l ca d'en Simon sí li ladrava, e.l dit Simon lo li aüxava» (id. 21.6-8).

DCVB registra s.v. *uixar* l'accepció de «fer fugir els animals com mosques, gallines, etc.» (Ribes, País Valencià): «No'ls deu fer gens de gràcia que'ls tallen el rabo, que tanta falta els fa per a huyxar-se les mosques» Martí G. Tip. mod. II, 295. També s.v. *ahüixar*, amb el mateix sentit: «Se quedà en la cua feta, però sense poder ahuyxar-se les mosques» Martí G. Tip. mod. II, 309. Així mateix, s.v. *abuixar* «aquissar, incitar un animal (especialment un gos) perquè acometi (Puigcerdà, Solsona, Andorra, Tremp, Pallars, Ribagorça): «Jo, en adonar-me de l'intent de la Cendrosa, vaig «abuixar-li» el gos» Lluís Rec. 10. I s.v. *embuixar*, també en aquesta última accepció, sense documentació antiga, viu a Eivissa. A Mallorca l'accepció de «aquissar, atiar un gos» és designada mitjançant *acabussar, afuar, abordar*, mentre que en aquesta illa i a Tortosa la variant *arruixar* significa «engegar, fer fugir a crits o a cops» (ap. DCVB).

Etim. de *uix*, interjecció, < ll. vg. USTIU, var. del ll. cl. OSTIU «porta».

invesió. Subst., «atac».
«hajam ramès lo crim a n'Arnau Se Manera, del vostre batliu, delat de *invesió* feta e.n Gabriel Domènech» (20-X-1359; 78v. 14-16).

DCVB registra com a 1ª doc.: «A invasió secreta e soptosa no y ha negun remey sinó scapar e fugir-li», Eximenis Dotzè c. 254 (ap. Aguiló Dicc.).

Etim. pres del ll. INVASIONE, mat. sig.

janglava. Imp. de *janglar* «fer jangla, fer broma»:
«Tocau-lo vós, si us plau, que yo así *janglaré* ab aquestes masdones!» (16-VI-1357; 14v.10 i 11).

1ª doc. segons DCVB: «Comensà de riure e janglar ab la dita Eulàlia (Miret Bech Oques 67). A Mallorca ha desaparegut totalment, però a València encara es conserva (Veg. DCVB s.v. *jangla* i DCELC s.v. *jinglar*).

Etim. de JANGULARE, der. del frànic JANGELON «fer burla» (Veg. Meyer-Lübke REW 4574).

legament. Adv., «lletjament, greument».
«e salavòs en Simon hortollà aquell dit jueu ssa laxà anar ab bestó e aquel *legament* farí» (6-IV-1358; 21.11-13).

1ª doc. a 1396 (BSAL, III, 36): «Neguna persona...no gos jurar lejament de nostro Senyor Déu» (ap. DCVB).

Etim. de *lleig*, del frànic LAIG, mat. sig. i *ment* < MENTE, mat. sig.

lucat. (= *lluquet*). Dim. de *lluc* «brot tendre d'una planta».
«Per lo cab de Déu, que pus que axí és, I *lucat* ho ffarà tot» (3-VIII-1358; 28.12 i 13).

El mot *lluc*, amb la mateixa accepció que té ací és viu a Conflent, Pallars, Ribagorça, Conca de Tremp, Urgell, Lleida, Fraga, Sta. Col. de Queralt, Igualada, Camp de Tarragona, Priorat. DCVB no n'inclou doc. antiga, per a aquesta accepció. Quant a la variant *lluquet*, DCVB cita el significat que té avui a Mallorca «tija de cànem, de caramuixa o d'altre vegetal poc consistent, que, ensofrada a un cap o a tots dos i acostada a una brasa, s'encén amb flama». 1ª doc.: «Ulls qui parien luquets quant se comencen a encendre», Curial, III, 22.

Etim. dim. de *lluc*, d'etimologia incerta (Veg. DCVB s.v. *lluc*).

magranty. Adj. «magre, esquerd».
«e dix que era om de mija talla, e que era om blanch e ros e om *magranty*» (16-III-1357; 18.16 i 17).

1ª doc. ap. Victor Català Vida 250: «Ella, àgil i magrantina» (ap. DCVB). Avui és en desús a Mallorca. Nogensmenys, Griera el registra com a viu a Borén (Tresor de la llengua, s.v.) i els diccs. Aguiló i Aladern també el consignen, encara que sense doc. antiga. També, segons R. Volart, a principis del segle present era mot viu a la Cerdanya (*Veus de català de Cerdanya*, BDC, II, p. 55 (Barcelona 1914).

Etim. der. de *magre* < MACRU, mat. sig. i el sufix *í* < ĪNU, dim.

maliffí. Subst. variant de *malefici* «malifeta».
«Demanade ella si viu ne sab qui era aquells, qui aquest *maliffí* ffayen, e dix que no» (23-IX-1359; 66v.14 i 15).

DCVB no registra *malifí*, però sí *malifici*, doc. a 1396 (Col. Bof. VIII, 457) i *malefici*, forma que ja apareix en Llull Fèlix, ph. VIII, c. 33.

Etim. de MALEFICIU «malefici».

maltrataran. Perf. simple de *maltractar* «tractar malament».
«Denonciat ffo al senyó en Bertomeu Ribas, balla en Muntuyri, que dimarts a XXVIII del mes d'egost, a hora de miganit pasada, que *maltrataran* n'Uget Marc» (28-VIII-1358; 32.1-3).

1ª doc. ap. Pere IV, Cròn. 398: «Lo comte Joan de Empòries maltractava a hun cavaller» (ap. DCVB).

Etim. de *mal* < MALE, mat. sig. i *tractar* < TRACTARE, mat. sig.

merdose. Adj., «merdosa».
«Bagassa *merdose*, que male ye sou vengude!» (26-VII-1358; 23v.6); «e salavòs lo dit Berenguer sí s'acostà al dit Mateu, dient-li: «Fiyl del barba *merdose*!» (8-VIII-1358; 31.12 i 13); «E qi sou, vosaltres, merde *merdosa!*» (4-III-1359; 42v.21 i 22).

1ª doc. «Ab les ungles merdoses» Febrer Inf. XVIII, 131. A l'època medieval s'usà molt com a expressió insultant, acompanyada d'altres mots: «Barba merdosa, banyut» doc. a 1373 (Hist. Sóller, I, 384).

Etim. del ll. MERDOSU, mat. sig.

merssajant. Ger. de *mercejar* «anar d'una banda a altra venent mercaderies de mercer».
«eyl sí vania de les alcaries *merssajant*, e anave darera l'ase» (3-IV-1358; 20v.4 i 5).

DCVB registra l'accepció de «regraciar» en Llull: «Amorosament e mercejant vos deman, Sènyer, do de gràcia» (Cont. 41.30), però no inclou la nostra accepció.

Etim. der. de *mercè* < MERCEDE, mat. sig.

mirador. Subst., «lloc d'un edifici des d'on es pot mirar al lluny». «ell e.n Guillem Reffal sí ss'estaven al *mirador* de la cortera» (18-VIII-1359; 58v.4)

1.ª doc. «Les monges.../temprades pugen / al mirador, / del parlador / tart se'n partixen» Spill 5409.

Etim. del ll. MIRATORE «que mira», de *mirar* < MIRARE «esguardar», en ll. vg.

mitigant. Ger. de *mitigar* «pacificar, calmar».
«lloren aquí moltes bones perssones, *mitigant* lo dit Jacme ab lo dit Pericó e Arnau Sera» (3-VIII-1358; 28.8 i 9).

1ª doc.: «Partí lo senyor Duch...per mitigar la discòrdia» doc. a 1391 (Ardits, I, 10).

Etim. del ll. MITIGARE, mat. sig.

móres. Subst., «móres de romeguer».

«Vuy no e manjat sinó *móres* de romaguer» (3-VIII-1358; 29.5).

Segons DCVB designant el «fruit de la morera» es troba ja a Curial, I, 24: «Entorn de les faldes de la roba arbres ab les rayls lo tronch...de perles...e lo fruyt que eren móres, era compost de marachdes, balaxos e safirs» (ap. DCVB). El significat d'ací «fruita del romeguer» es troba més tardanament. ap. Colom Juven. 15: «Flors d'ulls plens de vida / mores d'esbarzer / morenor florida / dins ocult verger.» (ap. DCVB).

Etim. del ll. vg. MORA, var. del cl. MORUS, mat. sig.

muscelada. Subst., «cop donat amb el muscle».
«Encara, lo dit Guillemó altre vagada li travassara denant aquel, tant tro que li donà una *muscelada*, injuriant aquel» (16-XII-1358; 41.27-29).

1ª doc. ap. Pero Martínez 73: «Permet Déu mil batiments, axí com buffets, muscelades, bastonades» (ap. DCVB). En el sentit de «moviment fet amb el muscle en senyal d'indiferència o menyspreu» es troba ja en un doc. mall. del segle XIV (Aguiló Dicc.): «Molts cerquen roydo ab folls esguarts, ab muscelades, ab paraules punyitives».

Etim. der. de *muscle* < MUSCULU «múscul» i sufix *ada* < ATA.

novajar. Inf. de *novejar* «discutir fort, disputar-se».
«e auhí los dits Tona e Prats *novajar* e desonrant-sa» (25-VII-1358; 25v. 9 i 10); «él trobà en Gillemó Tàpies e en Pericó, misatja d'en Gabriel Domànech, e en Gillemó Tàpies e Arnau Domànech *novagaven-se*» (11-XI-1358; 38.28 i 30); «e stant ell axí viu *novajar* de noves en Magaluf ben Maymó» (22-VII-1359; 47.14 i 15); «hoí na Frau e la dona muler del dit

Bernat Soler que.s contanian e.s *novayavan* per I galina» (10-X-1359; 71.18-20); «e con fo axit de la bóte, que él sí oí que la dona na Frau *sa novayava* ab la dona muler d'en Bernat Soler, desonrant-sa sobra dabat de I galine» (10-X-1359; 71v.3-5).

DCVB no registra aquest verb, però sí: *portar noves, demanar de noves, posar o metre en noves, estar en noves, fer noves, tenir a noves, prendre les noves, tenir o haver noves, fer passar amb noves*, etc.

Etim. del ll. NOVA «nova» i sufix *ejar*.

oliu. Subst., «olivera».
«e viu que.n Falip Muntaner sí vench a ells ab I perxa d'*oliu*» (19-VIII-1359; 57.5).

1ª doc. Ferrer Par. XXI, 115: «Fet de liquor d'oliu» (ap. DCVB). Avui dia aquesta forma es limita al Rosselló: «L'oliu crema tot viu» «Per Sant Andriu, la perxa sobre l'oliu» (ap. DCVB).

Etim. del ll. OLIVU, mat. sig.

oltra volentat. Loc. adv. variant de *ultra voluntat* «sense voler».
«e sodegaven les portes de les dones, *oltra* lur *volentat*» (25-?-1360; 76.23).

1ª doc. Decam. II, 18: «Lo rei d'Anglaterra...ultra ma voluntat, me volia maridar amb lo rei d'Escòcia» (ap. DCVB).

Etim. de *ultra* < ULTRA «més enllà» i *volentat*, var. de *voluntat* < VOLUNTATE, mat. sig.

ora baxa. Adv. Ací «a la tarda, des de després de dinar fins que el sol és post».
«E aprés, assats *ora baxa*, lo dit testimoni viu lo dit discret batle». (3-VIII-1358; 28.22 i 23).

1ª doc. d'aquesta accepció: «Fins es dissapte de Pasco horabaixa» (ap. DCVB). Designant el «temps pròxim a la posta de sol» es troba ja en Tirant c. 277: «Com fon l'hora baxa, que los metges se'n foren partits» (ap. DCVB). Vegeu per a més detalls, la locució adverbial *al cab vespre*, en aquest mateix apartat.

Etim. de *hora* < HORA, mat. sig. i *baixa* < BASSIA var. de BASSU, mat. sig.

pallissa. Subst., «lloc cobert de teulada destinat a guardar-hi la palla».
«el dit Pere, anan-se'n ves case sua, e con fo denant la *pallissa* d'en Pere Crus ell sí viu que.l dit jueu sí fugia per lo carer, e que.ll dit Guillemó

Rosseylló sí li coria darera e aquell encalssava, e denant la dita case o palissa aquell sí l'aconsaguí» (16-VIII-1359; 51.16-20).

1ª doc. a 1564 (Segura HSC 202): «Estave a la era del Colom o palissa (sic)» (ap. DCVB). Accepció viva a Ripollès, Garrotxa, Empordà, Lluçanès, Plana de Vic, Vallès, Penedès, Conca de Tremp, Pla d'Urgell, Segarra, Priorat, Camp de Tarragona, Calasseit, Ribera d'Ebre, Maestrat, Castelló, Val., Al., Balears). Avui dia a molts indrets de Mallorca el mot *pallissa* designa el «lloc on dorm i menja el bestiar» (ap. DCVB).

Etim. der. de *palla* < PALEA, mat. sig.

parantella. Subst., «vincle familiar, relació de parent a parent». «Damanat ell si era de *parantella* de nagú d'equells, e dix que no» (17-VI-1359; 44v.33 i 34).

Dicc. Aguiló cita com a 1ª doc.: «qui a ella fos pus prohisme en línea de parentela» al 1410.

Etim. del ll. PARENTELA, mat. sig.

parensses Subst. pl. de *parença* «aspecte exterior».
«ne aquel ssemblansses no n'avia, ans era beyl hom e bé catallà en *parensses* e fayssons e feytases e bo» (16-III-1357; 17v.13-15).

1ª doc. ap. Corbatxo 38: «Ultra allò que natura e lur bellesa o parenssa ha prestat, ab mil enginys e colors se pinten» (ap. DCVB).

Etim. del ll. PARENTIA, der. de PARERE «mostrar-se, aparèixer».

pasas. Subst. masc. «petjades».
«e que la dita Frau mostra los *pasas* per on lo dit Bernat Soler era antrat» (10-X-1359; 71.13 i 14).

Com a 1ª doc. el Dicc. Aguiló registra s.v. *pas*: «aquest mateix privilegi es dat a la sgleya, no solament en dins, ans encara defora per spay de XXX *passos*, e si la sgleya es seu bisbal ha de gràcia que aquell qui s'i es recullit puxa eixir fora per XL *passos*» 1er del Crestià, c. 223. Dicc. J. March. DCVB no registra documentació antiga d'aquesta accepció.

Etim. del ll. PASSU, mat. sig.

pedrada. Subst., «tret de pedra».
«lo dit jueu sí havà una péra ab la qual donà gran *pedrada* ha I ca del dit Simon» (6-IV-1358; 21v.1 i 2).

1ª doc.: «Matava ab grans bastonades e padrades [sic] bous vaquas oveyas» (a. 1374 dins Hist. Pollensa, I, 135).

Etim. der. de *pedra* < PETRA, mat. sig.

perxanch. Subst., «estaló o perxa».
«e viu en Muntaner, qui estava entre los altres ab hun *perxanch* al mig» (19-VIII-1359; 55.21 i 22); «e stant axí en aquella braga sí ssobravanch en Phalip Muntaner ab I *perxanch* larch» (id. 55v.16 i 17); «E de present vench en Falip Muntaner, ell qual vench ab I gran *perxanch*, el qual tirà en mig d'aquells» (id. 56v.3 i 4).

1ª doc. a Fontanet Conró 64: «A los morers los posatı burjons y perxanchs entrevesats y lligats, y pujan axí com voleu» (ap. DCVB s.v.).

Etim. der de *perxa* < PERTICA, mat. sig.

perxanquades. Subst., «cops de perxanc».
«que.ll dit Ffalip Muntaner sí donà ab la vergua o perxa de grans *perxanquades* aquells» (19-VIII-1359; 54v.18 i 19).

DCVB s.v. *perxancada* registra l'accepció «tupada, i fig. cop d'adversitat o desgràcia», com a pròpia de Menorca: «Damunt m'he vist un etzà / de feresta perxancada» (Ballester Xex.).

Etim. der. de *perxanc*, de *perxa* < PERTICA, mat. sig.

planter. Subst., «lloc on es crien les plantes petites».
«sí li malmateran dues eras de *planter* de colls» (6-IV-1358; 21.20)

1ª doc. Spill 15.188: «Dóna'm planter / e sementer».

Etim. del ll. PLANTARIU, mat. sig.

poch menys. Loc. adv., «poc més o menys».
«lo dit Tona sí dixera: «E com! Taniu-nos per enbriachs?», e quel dit Prats sí dixera: «*Poch menys*!» (25-VII-1358; 25.20-22).

DCVB no registra aquesta locució.

Etim. de *poc* < PAUCU, mat. sig. i *menys* < MINUS, mat. sig.

poch més o poch menys. Loc. adv., «poc més o menys».
«en la devant dite hora, *poch més o poch menys*» (25-?-1359; 77.22 i 23).

DCVB no registra aquesta loc., però sí *poc més o menys, poc més poc manco* o *poc ça poc lla*, amb el mateix sentit.

poder. Adv., «potser».
«desau-vos vosaltres detràs lo cantó, e yo ffer-m'é avayl, e vauré qui són, que ssi us vayan molts ffugirien, *poder*» (11-XI-1358; 37v.28 i 29).

1ª doc. segons DCVB: «Qui sap..., pudè sí que haurem de menester de la bona gent», Scriptorium, febrer 1927. A Mallorca tal forma ha estat substituïda per *potser, tal vegada, pentura, per ventura*, etc.

Etim. del ll. vg. POTERE, «poder».

por. Subst., «torbament de l'ànim davant un perill real o imaginari». «e va's tancar en una casa per *por* que ach d'equel» (10-X-1359; 72.13).

La variant *paor* ja es troba en doc. del 1250 (Pujol Doccs.) i en les Homilies d'Organyà. 2. 1ª doc. de la variant *por* segons DCVB; «Tot quant Amor e Por me pogren noure» (ap. Ausias March XCII).

Etim. del ll. PAVORE, mat. sig.

portel. Subst. Variant de *portell*. Ací «obertura estreta deixada en una paret o marge per a permetre el pas a homes o a bestiar».
«e con foren endret del *portel* de la viya d'en Pere Domànech» (14-XI-1358; 38.22).

1ª doc., d'aquesta accepció, segons DCVB: «Sols pach mundatge / e l'escurim, / traga'l tarquim / del seu portell» ap. Spill 14805. Viu segons aquest mateix dicc. a Cerdanya, Ripollès, Pallars, Ribagorça, Gandesa, País Valencià, Mall. Men.).

Etim. der. de *porta* < PORTA, mat. sig.

posà. Perf. simple de *posar*, ací «posar quelcom en terra».
«e salavòs lo dit Tona *posà* I infant que tania» (25-VII-1358; 25.24 i 25).

Dicc. Aguiló registra l'accepció de «reposar, descansar» en Eximenis: «pregué'ls que jequissen un poch posar lo meu car fill».

Etim. del ll. PAUSARE «aturar-se».

posta de sol. Loc. adv., «a l'hora que el sol es pon».
«Enaprés, con vench al capvespra, pres de *posta de sol*» (3-VIII-1358; 27.16 i 17); «Enaprés, lo dit die, aprés *posta de ssol*» (3-VIII-1358; 27.29 i 30).

1ª doc. segons DCVB: «Quiscun dia a posta de sol» (ap. Segura HSC 107.

Etim. de *posta* < POSITA (part. pass. de PONERE «posar») i *sol* < SOLE, mat. sig.

(e)s prengueran de noves. Perf. de *prendre's de noves* «tenir paraules fortes».
«e aquí los dits Tona e Prats sí.*s prengueran de noves* entre eyls, moltes e injurioses» (25-VII-1358; 25.5 i 6).

DCVB registra s.v. *nova*: *prendre les noves* «prendre la paraula, posar-se a parlar». 1ª doc. Tirant c. 211: «Plaerdemavida pres les noves e dix».

Etim. de *prendre* < PREHENDERE, mat sig. i *noves* < NOVAS, mat. sig.

pres de. Loc. adv., «quasi».

«ja con vench en l'alcarie de Manrese estar, que ja era veyl e ab la barba *pres de* tota blancha» (16-III-1357; 18.17-19).

DCVB no registra aquesta accepció.

Etim. del ll. vg. PRESSU, mat. sig.

prima fas. Loc. adv., «a primera vista».

«segons que *prima fas* apararia per la resposta del dit Jacme» (3-VIII-1358; 28.11).

1ª doc. ap. Faulcs Isop. 93 (segle XVI): «Encara que a prima faç semblen vertaderes».

qonaxadora. Adj., «d'un cert valor, d'una certa importància».

«Dats-me peyora *qonaxadora*, qe lo diner no.l vuy» (4-III-1358; 43.22 i 23).

DCVB no registra aquesta accepció.

Etim. de *conèixer* <COGNOSCERE, mat. sig.

queshacom. Forma pronominal, «quelcom».

«Ban/ssé, que ab queshacom m'é yo a daffendra de la cadella!» 44.31 i 44v.1.

DCVB registra s.v. *quesacom*: «Ayats les casoles he matets-hi quesacom d'oli» Flos medic. 243.

Etim. del ll. QUALECUMQUE, var. de QUIDDAMCUMQUE (segons DCVB) o d'un ètim llatí QUALE-QUOMODO, segons Spitzer (Misc. Fabra 264-269).

que.s que.s fos. Forma pronominal, «fos que fos».

«Demanat si abans qu.ell sa raqulís si avia tirat lo dit Jacme so que tirà, e dix que abans qu.ell sa raqulís dins la case, que ja avia tirat contre aquells *que.s que.s fos*» (19-VIII-1359; 54v.26-28).

DCVB cita s.v. *quesque* «qualsevol cosa que»: «Alegre vaja e siga e dorma e vetlle, e quesque fassa, tota hora sia alegre...Sia que sien pintures o entretallaments o murs o torres o barbacanes o quesque sia» ap. Llull Cont. 2.17 i 104, 26, respectivament. I, així mateix, s.v. *quesque sia* «qualsevol cosa»: «Dóna'm quesque sia per berenar» (Men.). També ap. *El cavaller i l'alcavota* de J. Riera (Barcelona 1973) trobam: «E puys parlà-li a la orela *que.s que.s fos*» (f.26 del ms.). Més o menys contemporani d'aquest últim ms. és el següent fragment extret d'un dels llibres de cort de l'arxiu municipal montuïrer: «e aquest stant a la porta del

dit pare seu hoya que lo dit lochtinent de batle dix *que.s queu fos,* no recorda aquest què, al dit Arbós (vol. 95, f. 67).

Etim. del ll. QUID QUOD i *fos*, del verb *esser.*

qui.s qui.s fos. Forma pronominal, «fos qui fos».
«Item, hahuí dir a *qui.s qui.s fos* qui dix que la dona muler del dit Muntaner que avia lavat lo caparó del cap al dit Jacmó Sera» (19-VIII-1359; 55.2-4).

DCVB registra s. v. *quisqui* com a 1ª doc.: «Aquesta és la costuma general...que quisqui serà hereu del vassall defunt...deu aquell hereu venir» (ap. Comm. 191). I, així mateix, «En temps passat, quisqui fos arcabisbe de Tarragona sabia-ho esser» (Epist. Pere 178).

Etim. del ll. QUISQUIS, mat. sign. i *fos*, del verb *ésser.*

rabatent. Ger. de *rebatre* «repellir amb força, contrarrestar amb un cop el cop contrari».
«sinó que lo dit Bernat, dafanent-ssa d'equell, lo seu coltell aranchà, *rabatent*-li los colps» (17-VI-1358; 45v.21 i 22).

DCVB registra com a 1ª doc.: «Donaren-li en lo braç e trenquaren-lo-li... e no pogué rebatre lo colp» (Sermons SVF, I, 251).

Etim. de *batre* <BATTERE, amb el sufix *re,*

ragintnave. Imp. de *reguitnar* «tirar guitzes».
«sí près l'ase que.l dit jueu manave per la came darera, e l'ase *ragintnave*» (22-VIII-1359; 63.23-25).

1ª doc. d'aquest mot segons DCVB: «Si tot ella's sap reguitnar» (ap. Fasset v. 1240). A Mallorca aquest verb es troba encara en el cançoner popular en el sentit de «rondinar, renyar»: «Si me fos enamorada / d'un jove lladre o traidor, / així tendríeu raó / d'haver-me tant reguitnada» (ap. DCVB).

Etim. Possiblement és un creuament de *eguinar* < EQUINARE i *guitar*, d'ètim incert, però en tot cas format sobre *guit.*

rasasava. Imp. de *recessar* «descansar, reposar, cessar».
«e que lo dit Bernat no *rasasava* de cridar lo viafores» (2-X-1359; 74v.6 i 7).

DCVB registra aquest verb com a viu encara al Pallars, però no en porta doc. antiga.

Etim. de *cessar* < CESSARE, mat. sig. amb el prefix *re.*

sa ravalà. Perf. simple de *revellar-se* «rebellar-se».
«E ssalavòs lo dit Pericó Pallisser *ssa ravalà* contre lo dit Jacme e aquell tirà lo dart» (19-VIII-1359; 54v.5 i 6).

DCVB registra la forma *revellar*, com a grafia incorrecta de *rebellar*, i, com a 1ª doc.: «Per fer execució contra lo jutge d'Arborea, vassall nostro, que a nós ha reballat» (al 1370 dins Hist. de Sóller II, 23). No inclou, però, les variants *revelar-se, revellar-se, revellar-se,* que segueixen l'evolució normal de REBELLARE.

Etim. del ll. REBELLARE, mat. sig.

ristoladas. Subst. «cops d'aristol».
«e aquí que.l maltractaran ab péras e ab *ristoladas*» (28-VIII-1358; 32.7 i 8).[32]

DCVB no registra *ristolada*, però sí *aristolada.* 1ª doc.: «A grans empentes de cavalls e d'aristolades», doc. a 1391 (Archivo, V, 186).

Etim. del ll. vg. ARISTULA «petita aresta»

romaguer. Subst., «romeguera».

«Vuy no e menjat sinó móres de *romaguer*» (3-VII-1358; 29.5).

1ª doc. d'aquest mot segons DCVB: «Tayl arbres e branques de arbres, e romaguers, e altres coses», (al 1370. BABL XII,128).

Etim. del ll. RUMICARIU «esbarzer».

salavores. Adv. var. de *cellavors* «aleshores».
«e que.l dit Jacme que dixera ho voller, e *salavores* e tentost aquells s'acostaran» (19-VIII-1359; 53.7 i 8)

DCVB registra com a 1ª doc. d'aquesta variant: «Los dits almoyners qui salavores seran» (a. 1401 ap. Col. Bof. XLI, 195).

Etim. de ECCE ILLAS HORAS «aleshores».

salí. Adv., «allí».
«sí s'estava en lo cantó de l'halberch d'en Bertolí, ssabater, so és: *salí* en la plassa» (17-VI-1359; 45v.1 i 2).

No apareix registrat en cap dels grans reculls lexicogràfics catalans.

Etim. Compost de *ça* i *allí.*

salla. Subst. Var. ort. de *sala,* ací «casa, concretament casa del rector o rectoria»
«en Jacme Arbonès e.n Bernat Tona, para del dit Pericó, sí y coragueran e ab en Banyeras, siutadà, e aquel dit Pericó Tona delà pertiran e mana-

[32] Un altre testimoni de la vitalitat d'aquest mot en la Mallorca medieval és el següent: "e lo dit Guillemó Rosseyó no dix res, sinó que li comensà de donar aquest seu fill alsgunes *aristolades* per la squena ab hun glavi" (16-I-1416, vol.95; f.10v.).

ren-lo-se'n a la *salla*» (18-X-1358; 35.3-5); «Entretant, sí vanc en Jacme Arbonès e.n Bernat Tona, para del dit Pericó, e I jova qui à nom en Banyeras, de Siutat, los quals aquel dit Pericó se'n manaren en la *ssalla* del regtor» (18-X-1358; 35.24-26 i 35v.1); «viu que.n Pericó Tona, prevera, si isqué de la *ssalla* del rechtor e ab un fadrí anant a vi en so d'en Loret» (18-X-1358; 35v.6 i 7); «ella si viu lo dit Tona, prevera, axir de la case o *salla* del rechtor» (18-X-1358; 35v.17 i 18).

DCVB registra s.v. *sala* entre d'altres l'accepció de «casa d'una sola habitació». 1.ª doc. Villena Vita Christi. c.207: «Dauid, ensemps ab los cantors, tocava la sua cíthara en la sala o casa del Senyor». A continuació inclou: *la sala de la Vila* (Maestrat) o simplement *La Sala* (viu a Dénia, Vall de Gallinera, Vilajoiosa, Biar, El Pinós, Monnòver, Mall., Men.,). 1ª doc. ap. Ardits, I, 8 (a. 1390): «Lo dit batle... estant e seent en la sala o casa del concell». No trobam, però, l'accepció de «sala del rector o rectoria».

Etim. del germ. *sal* «casa d'una sola habitació».

sarador. Adj., «qui té per ofici serrar»:
«que viu en Jacme Arnau, para del dit Franssesch, en Ssasília fer fayna, que era *sarador*» (16-III-1357; 18v.4 i 5).

Segons DCVB la 1ª doc. d'aquesta accepció és: «Los serradors de fil han de doblera per mujol XII diners». (doc. a 1377, ap. Dicc. Aguiló).

Etim.-der. de *serrar* < SERRARE, mat. sig.

sens més ne menys (o *sens més o menys*). Loc. adv., «ni més ni menys».
«e dix sobre aquela eser ver tot sso e cuant en lo demunt dit testamoni d'en Bernat Gonyalons contengut és, *ssens més ne menys*» (8-VIII-1358; 31v. 4-6); «e dix sobre aquella eser ver tot so e cuant en lo testamoni d'en Guarau Viguat .s contangut, *sens més o menys*» (5-XII-1358; 40v.2-4)

DCVB no registra aquesta loc. però sí les següents, totes elles amb el mateix sentit: s.v. *menys*: *ni més ni menys, sens més e sens menys;* s.v. *més*: *ni més ni pus, ni més ni menys;* s.v. *pus; ni més ni pus* (Mall.), *ni pus ni més* (Ross.), *sense més ni pus* (Ignor.19). També el Dic. de Carles Ros cita: *ni pus ni menys*.

sens pus e sens més. Loc. adv., «ni més ni menys».
«e dix sobra aquella tan solament sso saber: que.n lo tastamoni de na Machdalana, fiylla ssua, ssa contém *sens pus e sens més*» (16-VI-1357; 15.12-14.)

Aquesta loc. tampoc no apareix registrada en cap dels reculls lexicogràfics consultats. DCVB, però, registra *sense més ni pus* viva a Mallorca, amb el sentit de «sense més ni manco, de sobte».

serbox. Subst. «barret de forma triangular».
«Bernat, da-li aqex *serbox!*» (4-III-1358; 42v.24 i 25).
1ª doc. a 1366 (Rubió Docs. cult. I, 209): «Una forradura de cerboix d'escarlata».
Etim. de l'àrab SARBUX, mat. sig.

sitan. Ger. de *citar*, ací «brandir».
«Enaxí que.l dit Jacme ab la balesta parade sí s'acostava vers aquels dits Pere e Arnau, ab la balesta *sitan*» (3-VIII-1358; 29.14-16).
DCVB no recull aquesta accepció.
Etim. del ll. CITARE «brandir».

sobornació. Subst., «suborn».
«Demanat si per amor ne per favor ne per prechs ne per paor ne per malvolenssa ne *sobornació* en lo dit testamoni en res à proceyt, e dix que no» (19-VIII-1359; 55v.37-39).
DCVB registra com a 1.ª doc.: «Alcuna subornació, salari o servici», doc. a 1378 (Sanchis Vida 56).
Etim. del ll. SUBORNATIONE, mat. sig.

sodegaven. Imp. de *sodegar* «somoure».
«de nits anaven per la ville de Montuïri e *sodegaven* les portes de les dones, oltra lur volentat» (25-?-1359; 76.22 i 23).[33]
DCVB cita com a 1ª doc.: «Lo giny major...tirà a la dita casa...e ferí-la d'algunes pedres, e la sodegà fort e aucís lo que era capità de la casa» (ap. Pere IV, Cròn. 189). Segons aquest mateix dic. a Manacor existeix la variant *sodoguejar* «importunar amb preguntes per adquirir subreptíciament alguna notícia».
Etim. Incerta.

tabart. Subst. «vesta d'abric que cobria des del coll fins més avall de la cintura».
«el dit Jacme tania en la mà una cada[na] de bísties e una agullade e l'espase ssintha e un *tabart* vert» (19-VIII-1359; 56.21-23).

---

[33] En un altre llibre d'enquestes de la mateixa cort reial de Montuïri trobam la següent cita: "li donà altre colp en les barres, del qual cop li *sodegà* una dent, la qual astà en perill de perdre" (22-IV-1396, vol.94; f.13v.).

Segons DCVB la 1.ª doc. registrada, s.v. *tavard* és la següent: «Un tabart blau oldà (doc. s. XIV, arx. de Montblanch). Així mateix DCELC s.v. *tabardo* cita: «tant no.ls irets derrer, / levant busques ne payles / dels *tabarts* e gramayles» (s.XIV).

Etim. del fr. ant. *tabart*, tal volta d'origen germànic.

tant e tant que. Loc. conj., «fins a tal punt que».
«e de poc en poch eyls sí.s prengueran de noves injurioses, *tant e tant que* eyls sí.s lavaren» (25-VII-1358; 25v.18 i 19).

DCVB no registra aquesta loc.

taylla. Subs., «alçada o estatura d'una persona».
«e que era hom assats de mija *taylla*» (16-III-1357; 17v.29 i 30).

1.ª doc. d'aquesta accepció segons DCVB: «Hòmens qui són entre dues talles, ni massa grans ni massa pochs, aquells són aptes a tenir ferm en batalla» (ap. Scachs 40).

Etim. der. postverbal de *tallar*, del ll. vg. TALEARE, mat. sig.

tench sa via. Perf. simple de *tenir sa via* «seguir el seu camí».
«e diu qe tentost vench en Simon ortolà qi.ls pertí, e qesqú *tench sa via*» (14-XI-1358; 38.16 i 17).

1ª doc, ap. Pere IV, Cròn.: «Tench sa via vers València».

Etim. de *tenir* < TENERE «sostenir» i *via* < VIA, mat. sig.

testes. Subst., «testimoni».
«N'Arnau Sera, del dit loch, *testes*, jurat, interogat» (3-VIII-1358; 28v.1).

1ª doc. a 1374 (Miret Bech Oques, II, 39): «Ell testes e lo dit Marquès eren en un loch».

Etim. del ll. TESTIS, mat. sig.

tralat. Subst., «trasllat d'un escrit».
«*Tralat* de la confasió de n'Arnau Domànach» (11-XI-1358; 37v.20).

DCVB registra s.v. *trellat* com a 1ª doc.: «De les quals vos enviam trallat dins la present», doc. a 1399 (Roca Medic. 165). També consigna s.v. *trasllat*, com a 1ª doc.; «De decretz d'envantaris e de translatz de cartes» (a. 1295 RLR, V, 80).

Etim. del ll. TRANLATU «transferit, transportat».

travà. Perf. simple de *travar* «posar trava, subjectar».
«davallà eyl e lo fiyl d'en Ssayt e *travà* l'ase ab lo cabestre» (6-IV-1358; 21.5 i 6).

DCVB inclou com a 1ª doc. d'aquest mot: «Y fo travat l'ase y encara maixcava» (Brama Llaur. 206).

Etim. del ll. TRABE «biga».

tremès. Perf. simple de *trametre,* ací «tirar, llançar».
«e la dita Marió lavà de tera I garot e tremès-la al [sic] galina» (10-X-1359; 71v.18 i 19).

DCVB no registra explícitament aquesta accepció, però entre els exemples adduïts per a l'accepció de «enviar» cita el següent exemple d'un valor consemblant al nostre: «Dauid...pres una pedra e posà-la en la basege, e tramès-la al gigant e donà-li tal colp» (ap. Serra Gèn. 107).

Etim. del ll. TRANSMITTERE «enviar».

venga. Subst. var. ort. de *venja* «venjança».
«Grans alqayts sou vosaltres, qe as rechtor vos fot vostre cosina jarmana, qe no.n feu naguna *venga!*» (4-III-1358; 42v. 33 i 34).

1ª doc. ap. Eximenis Scala: «Per més glorificar nostre Déu fent-li venja de nostres demèrits».

Etim. der. postverbal de *venjar* < VINDICARE, mat. sig.

vituperan. Ger. de *vituperar* «blasmar».
«faya son esforts que matés las portes desonran-la e *vituperan*-la» (10-X-1359; 72.15).

DCVB registra com a 1ª doc.: «Ouc.l nostre poder és tal que no deu esser vituperat per ell ni per altre rey» (ap. Epist. Pere 126).

Etim. del ll. VITUPERARE, mat. sig.

xella. Subst. Var. de *aixella* «part inferior de la juntura del braç amb el cos».
«sinó que viu en Guabriell Domànech, qui avia pres I colp ssots ssa *xella*» (18-VIII-1359; 58v.18 i 19).

1ª doc.: «Sota les exelles [sic] on purga moltes fumositats e humiditats» (segons DCVB, ap. Albert G. Ques. 37).

Etim. del ll. ASCELLA, var. del cl. AXILLA, mat. sig.

5.9. ELS ANTROPÒNIMS

La població de Montuïri als anys 1357-1360

Quant a la població montuïrera durant l'època que estudiam, podem disposar de dues fonts complementàries. Es tracta de dues llistes de pobladors, que si bé no són exhaustives respecte al nombre total d'habitants, ens permeten deduir unes dades demogràfiques segurament força aproximades a la realitat.

D'una banda tenim la llista d'homes cristians naturals o habitadors de Montuïri que apareixen al ms. durant els anys citats: 127. Cal afegir-hi els jueus: 6, i els esclaus: 9. Tenim, per tant, un total de 142. Feim constar, així mateix, que en aquesta relació s'hi troben alguns eclesiàstics i també una partida de joves encara fadrins. També, alguns apareixen només com a habitadors circumstancials de la vila, a causa de les messes o per altres qüestions. Sigui com sigui, per a saber el nombre total d'habitants montuïrers creim que caldria multiplicar la xifra esmentada pels coeficients aproximatius 4, 4,5, 5, la qual cosa ens donarà com a resultat: 568, 639, 710.[34]

D'altra banda disposam d'una altra llista que pertany al 1359. Es tracta concretament d'una relació exhaustiva dels homes d'armes montuïrers, de 14 a 60 anys, amb un total de 130 noms diferents. Cal tenir en compte que en aquesta llista apareixen els eclesiàstics i els jueus, però no els esclaus. En tot cas, si aplicam els mateixos coeficients ja citats el càlcul ens dóna com a resultat: 520, 575 i 650.[35]

Hem de pensar, per tant, que la població de Montuïri durant aquests anys devia oscillar entre els 550 i els 650 o, a tot estirar, els 700 habitants.

Quant als jueus, en la primera relació hi ha 6 jueus i 4 jueves, la majoria relacionats per llaços de parentiu. En la segona trobam 9 jueus amb edat de portar armes. Tot això ens indica que la comunitat jueva montuïrera devia constar, més o menys, d'una trentena de membres; és a dir, que representaven si fa no fa el 5 % de la població total de la vila.[36]

---

34 Vaig publicar aquesta llista fa alguns anys com a *Contribució a l'estudi de la població medieval mallorquina*, II a "Mayurqa" (Palma de Mallorca 1974), 99-123. Ara, però, hi he fet nombrosos retocs i ampliacions, entre els quals destaca la llista d'homes d'armes del 1359.

35 Vaig publicar aquesta llista d'homes d'armes, extreta de l'ADM (secció de *Sueltos manuscritos*) (28-2931), en la fulla parroquial "Bona Pau" de Montuïri el gener del 1975.

36 Els jueus de Montuïri formaven un grup compacte, lligat per llaços de sang i de religió i ocupaven alguns albergs situats al carrer Major. Molt possiblement vivien a l'actual illeta que va

Saber el nombre exacte d'esclaus resulta més difícil. Ja hem dit que no figuren en la segona llista, i en la primera només surten noms d'esclaus masculins, i no sabem si eren casats ni si tenien fills. De tota manera, hem de suposar que devien ésser molts més de 9, que són els esclaus citats, ja que en realitat en la primera relació només surten documentats els més baralladissos o bé els testimonis dels fets delictius.

Si comparam la població d'aquests anys amb les dades anteriors de què disposam: any 1312: de 500 a 600 habitants; anys 1332-1333: de 650 a 750, constatam que hi ha hagut una minva considerable de població des de la darrera data, fet que evidentment podem atribuir a la mortífera pesta del 1348, que delmà la població en molts indrets.[37]

Dividim la població en tres grups: cristians, jueus i esclaus. En aquesta relació nominal figura el prenom i llinatge de la persona amb la mateixa grafia que surt en general al ms., les referències familiars, l'origen geogràfic i l'ofici i, finalment, les dates extremes en què apareix documentat amb l'expressió del foli i ratlla. Gràcies a això podem establir en alguns casos un petit esquema familiar, com en el cas dels jueus montuïrers, emparentats i veïns casa per casa quasi tots ells. Endemés,

---

de cas metge Ferrando al cantó de l'antic cafè de sa Mata. Com que els jueus eren sovint víctimes d'atacs per part dels cristians, majorment per raons econòmiques, surten espesses vegades al nostre llibre de Cort reial. Això fa que siguem informats sobre el nombre de membres de la comunitat, parentiu entre ells, noms, ofici, vestimenta i d'altres detalls. Sabem que la gran majoria d'ells feien de prestamistes. Es per això que surten al llibre de cort en nombroses baralles sobre qüestió de pagaments i deutes. Sembla que cap a la meitat del segle XIV el cappare de la comunitat era un Maymó ben Jacob, que ja apareix documentat el 1319. Estava casat amb una tal Maymona (la qual segurament havia pres el nom del marit). D'aquest jueu sabem que almenys tengué quatre fills i una filla: Magaluf ben Maymó, casat amb Anina (o Alzanina), Moxí ben Maymó, que l'any 1373 ja consta com a jueu de Mallorques, casat amb una Rossa (o Rossata). Aquests tengueren almenys una filla: Flor, casada amb David Xatien. L'altre fill de Maymó ben Jacob fou Jacob ben Maymó, que el 1373 ja consta com a jueu de Manacor. Es casà amb Azuza. Arran de l'assalt del Call de 1391 i de la conversió més o menys forçada que se'n seguí, prengué el nom de Pere Onís i la seva muller el de Clara. Un altre dels fills va ser Juseff ben Maymó, casat amb una Atziza. Una filla de Maymó ben Jacob nomia Asina (o Sina), i es casà amb Sayt ben Magaluf. Tenim després un altre membre de la comunitat, que molt possiblement era germà de Maymó ben Jacob: Magaluf ben Jacob. Aquest es casà amb una Atzaayra (escrit altres vegades Atzayare, Aszusayra, Atzayre). Moxí ben Abrafim, fill d'una tal Estela, era cosí de Maymó ben Jacob. Es maridà amb Butllara. L'any 1373 aquest Moxí ja apareix com a jueu de Mallorques. Arran de la conversió de 1391, pren el nom de Ferrer Guanyalons. Tengueren almenys un fill: Davit ben Moxí, que pel mateix motiu abans exposat prengué el nom de Jordi Brondo. Un altre dels membres de la comunitat era Magaluf ben Abrafim, possiblement germà de Moxí ben Abrafim. D'aquest sabem que era fill d'Abrafim ben Hissach, jueu de Mallorques, ja difunt el 1355, i de Settabüm. Els altres membres eren un tal Salamó Bellembó i un enigmàtic Leó, dels quals no sabem pràcticament res.

87 Arribam a aquestes conclusions en els treballs següents: *La població de Montuïri durant el regnat de Sanç I* (1311-1324), a "Lluc" gener 1970, pàgs. 18-20, per a l'any 1312, i *Contribució a l'estudi de la població medieval mallorquina*, a "Mayurqa", vol. V (Palma 1971), pàgs. 75-97, per als anys 1332-1333.

sabem noves ben valuoses sobre els càrrecs públics i oficis de la vila de Montuïri i, així mateix, de fora d'aquesta localitat. D'aquesta manera som informats que l'any 1360 el governador general del regne de Mallorques era l'honrat mossèn Bernat de Tous, i que els veguers de fora dels anys 1357 al 1360 foren Guillem Rubert (13-V-1358), Miquel de Gerba (27-XI-1358), Bernat d'Oms (8-II-1359), assessorat pel discret Arnau de Roaix, savi en dret, i Bernat de Pertagàs (3-IX-1359), assessorat pel venerable Berenguer d'Horta. Tots aquests veguers eren donzells, és a dir, nobles no adobats cavallers.[38] D'altra banda, l'ofici de batlle, que era nomenat de bell nou cada any en la festa de Pentecosta, fou exercit pels següents pobladors de Montuïri: Pere Trobat (1356-1357), Bernat Paliser (1357-1358), Bertomeu Ribas (1358-1359), Pere Domànach (1359-1360). El rector de Montuïri nomia Ramon Lorens, segons les denunciacions ben afeccionat a les faldes i a la brega, i els preveres eren Jacme Arbonès, Bernat Cuch, Micollau Bufí i Pericó Tona, que gaudia d'un benefici a l'església de Santa Eulàlia de la ciutat de Mallorca. Els saigs eren Johan Agost, Thomàs Vilaür, Pere Ergenter, i el corredor fiscal era un tal Mateu Vergili. El regent de l'escrivania de la cort reial de Montuïri era Bernat Vert, que fou també batlle del senyor bisbe, tinentlloc de batlle reial i batlle reial, tutor, etc. Coneixem el nom d'un dels sotsescrivans a sou que treballaven en la Cúria reial: Gabriel Domènech. Trobam, encara, d'altres oficis o professions: barber, bracer, escorxador, hortolà, ferrer, fuster, sastre, traginer, sabater, etc., i a part resten encara els noms d'alguns majorals o missatges.

Els prenoms [39]

Quant a l'origen dels prenoms, veim que a diferència de la situació antroponímica quasi immediatament anterior han minvat considerablement les referències a antropònims d'origen germànic: *Bernat, Guillem, Berenguer, Arnau, Ramon, Guarauló* (dim. de *Garau*), *Uget* (dim. de *Hug*), mentre que de cada vegada són més nombrosos els que alludeixen a personatges bíblics, alguns d'origen hebraic: *Gabriel, Johan, Macià, Matheu, Miquel, Pasqual, Tomàs*, d'altres d'origen greco-llatí: *Antoni,*

---

38 El càrrec de veguer era anual. Segons sembla, aquest funcionari visitava les viles quatre vegades l'any. Durant el període que estudiam (1357-1360), les visites tingueren lloc en les dates següents: 13-V-1358; 27-XI-1358; 8-II-1359; 2-VI-1359; 3-IX-1359; 14-XI-1359 i 1-V-1360.

39 Vegeu *Bibliografia* sobre *Onomàstica de les Balears*.

Esteva, Jacme, Micollau, Pere, Phalip, Poli (der. de *Pol*, variant de *Paul*), *Domingo, Lorens*. A part resten alguns prenoms que no alludeixen a sants i sí a noms d'oficis, malnoms, mots comuns, qualitats, etc.: *Boràs, Carboneyl, Ferer, Romeu*.

El mateix s'esdevé amb els noms de dona. La majoria es refereixen a noms de santes o són feminitzacions d'origen greco-llatí o hebreu: *Catalina, Franssescha, Machdallana, Andreva, Mergalida, Johanata, Manseylla, Marió, Simona, Tomase*, etc. Cal comptar, a més, amb els antropònims d'origen llatí que no alludeixen a sants: *Benvengude, Careta, Marina, Rumia*. És curiós, però, que el nom més abundós: *Alichssèn*,[40] sigui d'origen germànic, així com també en són *Guillemona, Ugata*.

Els jueus porten encara tots ells noms hebreus. Quant als prenoms d'esclaus, n'hi ha d'origen greco-llatí: *Andreu, Astamaty, Falip, Jordi, Manolí, Pere*, al costat d'algun d'hebreu: *Johan*. Són d'origen àrab: *Hasmat, Hatgeg, Maffumet, Massot*. Són, segurament, malnoms: *Barbavayre* i *Xanxirell*.

Vegeu a continuació la relació total dels prenoms de cada una de les comunitats: cristians, jueus i esclaus. Sempre que ens ha estat possible tenim en compte la llista dels pobladors que apareixen al nostre ms. (LC) i la llista d'homes d'armes (HA).

PRENOMS DELS CRISTIANS MONTUÏRERS[41]

	LC	HA		LC	HA
1. Pere (o Pericó)	30	25	7. Berenguer	5	5
2. Guillem (o Guillemó)	20	17	8. Fransesch	4	2
3. Bernat (o Bernadó)	20	16	9. Mateu	3	2
4. Jacme (o Jacmó)	9	12	10. Johan	2	5
5. Bertomeu	6	11	11. Ramon	2	3
6. Arnau	6	3	12. Antoni	2	2

40 Escrivim *Alichssèn* amb accent greu perquè sembla que devien pronunciar aquest nom amb una [e] tònica. Això podem deduir de la grafia amb *a* tònica, que trobam adesiara al ms. i a d'altres documents coetanis.

41 He respectat la grafia més freqüent del llibre de Cort. Quant als prenoms de cristians, la situació antroponímica d'aquesta vila en comparació amb la d'alguns anys abans (1311-1343) no divergeix gaire. Els anys precitats els noms de pila masculins més abundants eren els següents: *Pere* (69 casos), *Bernat* (55), *Guillem* (35), *Berenguer* (26), *Jacme* (21), *Arnau* (20), *Bartomeu* (19), *Francesc* (14), *Ramon* (14), *Joan* (11), *Miquel* (7). Segueixen a continuació tot un conjunt ben nombrós format per noms de molt escassa freqüència. Els noms femenins més coneguts en aquests ma-

	LC	HA		LC	HA
13. Ferer	2	1	21. Astavanoy	1	1
14. Simon	2	1	22. Domingo	1	1
15. Tomàs	2	0	23. Pasqual	1	0
16. Micollau (Nicholau)	1	2	24. Uget	1	0
17. Romeu	1	2	25. Guarau (a Guarauló)	1	0
18. Falip	1	1	26. Martí	0	1
19. Gabriel	1	1	27. Julià	0	1
20. Salvador	1	1			

teixos anys dóna els següents resultats: *Elicsèn* (12), *Caterina* (8), *Guielma* (7), *Maria* (7), *Francesca* (6), *Saura* (4), *Antònia* (3), *Cibilia* (3), *Blanca* (3), etc. (Vegeu el nostre article *Contribució a l'estudi de la població medieval mallorquina*, "Mayurqa", V (Palma 1971), 77 i 78.

A Llucmajor (Mallorca) l'any 1359 l'estructura antroponímica dels noms de pila era la següent, sobre un total de 224 pobladors cristians masculins: *Pere* (45), *Guillem* (28), *Bernat* (24), *Jacme* (24), *Francesc* (14), *Bartomeu* (12), *Arnau* (7), *Miquel* (7), *Berenguer* (7), *Ramon* (7), *Antoni* (6), *Romeu* (4), *Joan* (4), *Bonanat* (4), *Llorenç* (3), *Domingo* (3), *Pascual* (2), *Ferrer* (2), *Gabriel* (2), *Bertran* (2), *Garau* (2), *Jordi* (2), *Martí* (2), *Diego* (1), *Julià* (1), *Mateu* (1), *Masquerós* (1), *Peris* (1), *Nadal* (1), *Vicenç* (1), *Maymó* (1), *Esteva* (1), *Tomàs* (1), *Andreu* (1). Hi ha, doncs, un evident paral·lelisme amb Montuïri, tret d'alguns casos aberrants, com l'absència total de Miquel i el retrocés de Berenguer en les llistes de Montuïri als anys 1357-1360. (Vegeu B. FONT OBRADOR: *Historia de Llucmajor*, I (Mallorca 1972), 366-370).

Fora Mallorca, concretament a la ciutat de Barcelona, la situació no és tampoc massa diferent. L'investigador E. MOREU-REY ha duit a terme alguns tallis sincrònics en diferents anys en tres parròquies diferents de Barcelona, i per a l'any 1378 arriba a les següents conclusions: "...Els resultats obtinguts confirmaren la preeminència aleshores, a tots els barris de la ciutat, del nom de pila *Pere* (trobat respectivament 99, 86 i 85 vegades), davant *Bernat*, que arriba en segona posició en dos barris i en tercera a l'altre (51, 75, 42) i *Guillem* (36, 45, 48)...

Se situa a continuació un nom relativament nou —contràriament als precedents— puix que la seva introducció al nostre país data dels darrers anys del segle anterior només, i pren realment embranzida precisament a mitjan segle XIV: *Francesc*, que arriba en quarta posició (34, 31, 34). Els segueixen en la llista, per ordre d'importància minvant, i en un grup aproximativament equivalent: *Jacme* (17, 25, 31), *Berenguer* —nom tradicional que va perdent posicions (19, 19, 24)—, i *Joan* —un nou vingut que ascendeix ràpidament (25, 24, 11)—.

Els fan companyia més avall *Ramon*, *Arnau*, *Antoni*, i *Bartomeu* (amb totals que van de 51 a 53), amb una vintena de mencions només, *Nicolau*, *Miquel* i *Simó* ("Simón"); i, després de *Bonanat* (16) i "*Domingo*" o *Domènec* (12), una cinquantena de noms de pila escassament o rarament emprats: *Alfons* (1), *Asbert* (2), *Antic* (9), *Andreu* (5), *Agustí* (1), *Astruc* (1), *Bertran* (4), *Besauluc* (1), *Capdal* (1), *Carlona* (1), *Castaló* (1), *Dalmau* (1), *Daniel* (1), *Esteve* (3), *Eximèn* (1), *Feliu* (3), *Ferrer* (8), *Ferran* (2), ambdós "Ferrando", *Felip* (1), *Guerau* (10), *Galceran* (7), *Garsia* (6), *Guilart* (1), *Gombau* (1), *Gilabert* (1), *Gabriel* (3), *Huguet* (3), *Jordi* (2, un dels quals almenys és forasterc), *Jover* (1), *Julià* (1), *Llorenç* (9), *Lleó* (1), *Lluís* (1, "*Loís*"), *Lleonard* (1, foraster), *Margalit* (1), *Major* (1), *Macià* (3), *Marc* (1), *Mateu* (8), *Munuel* (1), *Martí* (8), *Ponç* (3), *Pasqual* (5), *Prat* (1), *Romeu* (1), *Pol* (1), *Salvador* (4), *Tomàs* (2), *Vicenç* (3)" (ap. *Antropònims a Barcelona als segles XIV i XV*, dins "Estudis d'Història Medieval", de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, vol. III (Barcelona 1970), 113-120.

La situació, doncs, no és gaire diferent a la mallorquina. Més envant, quan el mateix autor comenta un altre tall sincrònic, els dels anys 1405-1406 (AHCB. Index dels Llibres desapareguts de la Taula de Canvi, 1405-1406), en referir-se als prenoms femenins diu: "...Entre les dones (sobre un total de 108), i en un ventall molt més variat els noms més freqüents aleshores són:

Cal remarcar que en LC manquen els prenoms *Martí* i *Julià*, contenguts en HA. Per contra, en aquesta última relació manquen els prenoms *Tomàs, Pasqual, Uget i Guarau* inclosos en l'altra. No sabem el prenom que tenien en *Padrolla* i en *Polat*, consignats en LC. De la llista Ha sabem que en *Deulosall* nomia *Bertomeu* i que el rector era *Ramon*, de nom de pila.

Podem afegir encara els següents prenoms de montuïrers que figuren ja com a difunts en LC: *Bernat* (2), *Macià* (1), *Bertomeu* (1), *Pere* (1), *Guillem* (1) *Jacme* (1).

Prenoms de no montuïrers: *Bernat* (4), *Pere* (3), *Guillem* (3), *Arnau* (2), *Berenguer* (2), *Jacme* (2) *Poli* (1), *Miquel* (1), *Lorens* (1), *Pasqual* (1), *Boràs* (1), *Bertomeu* (1), *Simon* (1), *Carbonell* (1). Ignoram el prenom dels anomenats *Banyeras, Figuera, Quatre Ayns.*

Prenoms de no montuïrers ja difunts: *Jacme* (3), *Ramon* (2), *Pere* (2), *Franssesch* (1), *Berenguer* (1), *Bernat* (1), *Domingo* (1), *Bertomeu* (1).

PRENOMS DE LES CRISTIANES

De Montuïri: *Alicsan* (o *Alicssèn, Elichssèn, Halicssèn*) (5), *Catalina* (o *Catarina*) (4), *Fransescha* (o *Franssescha*) (2), *Machdalana* (2), *Mergalida* (2), *Bevengude* (1), *Endreva* (1), *Harmassèn* (1), *Guiamona* (1), *Johanata* (1), *Manseylla* (1), *Marina* (1), *Marió* (1), *Rumia* (1), *Ugata* (1). Alguns dels noms són evidentment feminitzacions del llinatge del marit: *Borella, Frau, Granela, Pou, Pugdorfilla, Pujalta, Riera, Sera, Tomase.* Hi ha un malnom: *Careta.*

Cal sumar-hi, a més, els següents prenoms de cristianes no montuïreres: *Machdallana* (2), *Alichssèn* (1), *Andreva* (1), *Catalina* (1), *Fransescha* (1), *Guiamona* (1), *Simona* (1).

Constança (14), *Francesca* (13), *Margalida* (9), *Caterina* (7), *Antònia* (5), *Agnès, Violant* (4), *Antigona, Bartomeva, Eulàlia, Isabel, Joana, Maria, Sibília, Serena* (3), *Alamanda, Blanca, Sília, Tomassa* (2)" (p. 116).

Ací cal destacar l'absència total a Montuïri del nom *Constança*, que a Barcelona ocupa el primer lloc i, a la inversa, a Barcelona sembla que no es donava el nom de *Elicsèn*, que a Montuïri, i en general a Mallorca, anava damunt fulla part damunt bona part dels altres.

Així mateix, Moreu-Rey alludeix als possibles paral·lelismes antroponímics amb altres fonts documentals: "Podem afegir a títol comparatiu, les indicacions valuoses publicades per A. Duran y Sampere sobre aquest tema, bé que només reflecteixen la situació d'una classe social determinada, i amb unes sèries un xic deficients quantitativament. Al llarg de tot el segle XIV, la llista dels noms de baptisme portats pels consellers barcelonins és la següent, per ordre descendent: *Guillem* en primera posició —que ja ocupava el mateix lloc al segle anterior— (33 casos), seguit de *Pere* (30), *Jacme* (24), *Francesc* (19), *Ramon* (18), *Bernat* (17), *Arnau* (15), *Berenguer* (14), *Joan* (9), etc., sobre un total de dos-cents cinc prohoms documentats (pp. 116) i de *Los antiguos Conselleres de Barcelona y sus nombres de pila*, AST, 28 (1955), de l'alludit Duran i Sampere".

PRENOMS DELS JUEUS

Els jueus montuïrers segons LC duen els noms següents: *Moxí* (2), *Maymó* (1), *Salamó* (1), *Sayt* (1), *Magaluf* (1).

Segons la llista de HA: *Moxí* (2), *Magaluff* (2), *Maymó* (1), *Sayt* (1), *Juseff* (1), *Salamó* (1), *Leó* (1).

Jueus no montuïrers, segons LC: *Habram* (1), *Gehudà* (1), *Issach* (1), *Juseff* (1), *Moxí* (1).

Prenoms de jueves, segons LC: *Butllara* (1), *Sina* (o *Asina*) (1), *Rossa* (1) i *Maymona*, que és la feminització del nom del marit (*Maymó*).

PRENOMS DELS ESCLAUS

Esclaus montuïrers: *Andreu* (1), *Astamaty* (1), *Falip* (1), *Hasmat* (1), *Johan* (1), *Jordi* (1), *Pere* (1), i dos més que són segurament malnoms: *Barbavayre* i *Xanxireyl* (o *Xinxarell, Xinxirel, Sanxireyl*) (1).[42]

Esclaus no montuïrers: *Hatgeg* (1), *Maffumet* (1) *Manolí* (1), *Massot* (1).

Els cognoms

Si comparam els cognoms dels montuïrers que apareixen en LC i en HA, observam que hi ha un total de 112 llinatges diferents. Cal fer menció especial dels qui alludeixen a topònims situats en l'àrea del dialecte oriental, sobretot de les comarques barcelonines i gironines. Això prova una vegada més que el repoblament de Mallorca fou dut a terme, majoritàriament, per gent d'aquestes comarqnes. I això explica, en conseqüència, que durant els primers temps de l'època medieval hom parlàs una modalitat lingüística consemblant tant a les illes Balears com en aquelles comarques continentals.[43]

---

42 *Barbavayre* significa "barba de color variat". Quant a *Xanxireyl*, és, ara com ara, un enigma.

43 Aquesta afirmació es troba en nombrosos treballs de diferents filòlegs catalans. Així, per exemple: "Els repobladors de les Balears procedien, en gran part, de la Catalunya Oriental", de F. DE B. MOLL, en *Els parlars balèarics*, Act. Cong. Barc. 2, (1955), 127-136; *Estática y dinámica del catalán en Mallorca* (Madrid, Palma de Mallorca 1960) "Papeles de Son Armadans" n.º 50, 161-175 i, últimament, en *El habla de Mallorca*, dins *Historia de Mallorca* coordinada per Mascaró Pasarius (Palma 1973) tom. V, pàgs. 353-388. També, Joan Coromines en *El que s'ha de saber de la llengua catalana* (Palma 19704), dins el capítol de "Els dialectes catalans. La unificació i normalització de la llengua literària", pàgs. 53-62, etc.: "Primitivament els parlars de la Catalunya francesa constituïen una mera varietat del català oriental i *en els segles que seguiren de prop a la Reconquesta a les Balears es parlava igual que a la zona costera al Nord de Barcelona* i en el País Valencià igual que a les terres de Tortosa i Lleida. Només hi havia, doncs, essencialment dos dialectes abans del segle XV: oriental i occidental..." (p. 54). (El subratllat és nostre).

Vegeu a continuació les dues llistes de manera conjunta dels Cognoms dels cristians montuïrers:

	LC	HA
1.	Agost	Agost
2.	Arbonès	Arbonès
3.	Argenter (o Argentó) (2)	Argenter (3)
4.	Arnau	Arnau
5.	—	Ascarp (Escarp)
6.	Astrap	—
7.	Aymarich (2)	—
8.	Bajes (o de Bajes)	—
9.	Banat (o Banet) (2)	Banet (3)
10.	Bender	—
11.	Berberà	—
12.	—	Berceló
13.	Bertulí	—
14.	Blanch (2)	Blanch
15.	Blanquer	Blanquer
16.	Borcyl (2)	Borreyll (o Borell) (2)
17.	—	Bosch
18.	Buffi	—
19.	Burgàs	Burguès (2)
20.	Cabrer	—
21.	Carbó	—
22.	Carbonel	—
23.	—	Castellar
24.	—	Català
25.	—	Clavell
26.	Claver (2)	—
27.	Colell	—
28.	Company	—
29.	Crus	Creus
30.	—	Cuch (3)
31.	—	Dachs
32.	—	de Bonastre
33.	de Romanyà	de Romanyà (o Romanyà) (4)
34.	des Camps	des Camps

LC	HA
35. des Cros	des Cros
36. des Pou (o Pou)	Pou (o Pouet) (2)
37. des Pug (o Pug)	Puig
38. Deulosal	Deulosall
39. Domànach (3)	Domènech (2)
40. Escanella (2)	Ascanella
41. Esteva	Asteva
42. Faran	Ferran
43. Farer (2)	Ferer (2)
44. Faurat	Faurat
45. Figuera	—
46. Frau	—
47. —	Garrer
48. Gombau	—
49. Goyolons (o Gonyalons, Gonyallons) (3)	Ganyalons (Ganyallons, Gonyolons, Gonyalons, Ganyollons) (4)
50. Gramatge	Gramatja
51. Holiver	Oliver (3)
52. —	Janer (o Gener)
53. —	Janovart
54. Lopis	—
55. Lorens	lo rector
56. Loret (2)	Lorat (2)
57. —	Lupià
58. Marc (2)	—
59. Marcús	Mercús (o Marchús)
60. —	Mars
61. —	Massil
62. Masip	—
63. Matós (o Mates) (2)	Mates (o Matons) (3)
64. Mateu	Matheu
65. —	Maymó
66. Merty	—
67. Mestre	Mestra
68. Mieras	Mieras (2)
69. —	Miraylles (o Mirayes) (2)
70. —	Moge

LC	HA
71. —	Moscari (o Mosqueri)
72. Muntaner	Muntaner
73. Muntanyans	de Muntayans
74. Navata	Navata
75. Padrolla	—
76. Paliser (5)	Palisser (o Pellisser, Pelicer) (5)
77. —	Palou
78. Parató	Parató
79. Parayllada	—
80. Picorneyl	Picornell
81. Pol (Polat) (3)	Poll (3)
82. Pons (3)	Pons
83. Porta	Porta
84. Prats	Prats
85. Rafal	Raffall
86. —	Ramis
87. Ribes (2)	Ribes (2)
88. —	Ripoyl
89. Rossaylló (2)	Rosseyó
90. Rubí	Rubí
91. Rupià	Rupià (o Ropià) (2)
92. Sabater	Sabater
93. —	Sabrià
94. —	Sallibert
95. Sa Manera (o Manera)	Samanera
96. Sa Plana	—
97. Sa Rovira (o Rovira) (2)	Sarovira (o Rovira) (3)
98. Sera (3)	Sera (3)
99. Ses Oliveres (o S'Olivera)	—
100. Soler	—
101. Susia	Sussia (2)
102. Tàpies (3)	Tàpies
103. Taxidor	Tixador
104. Tolrà (o Tollrà) (2)	Tollrà (2)
105. Tona (3)	Tona
106. Trobat (2)	Trobat
107. Ugat	Uguet

LC	HA
108. Vergili (2)	Vergili (3)
109. Vert (2)	Vert (2)
110. Vigat	Viguat (o Viguet)
111. Vilaür	—
112. Vinyoles	Vinyolles

Llinatges de montuïrers que apareixen a LC com a difunts: *Arnau*, (1) *Boreyl* (1), *Colel* (1), *Pol* (1), *Pons* (1), *Schanela* (1), *Sera* (1), tots ells compresos en les llistes precedents.

Llinatges de no montuïrers: *Balaguer* (1), *Banyeras* (1), *Brondo* (1), *Coste* (1), *de Jerba* (o *Gerba*) (1), *de Pertegàs* (1), *de Perdines* (1), *de Roax* (1), *de Tous* (1), *d'Oms* (1), *Figuera* (1), *Gillabert* (1), *Guall* (1), *Lobet* (1), *Marí* (1), *Massanet* (1), *Martí* (1), *Picorneyl* (1), *Rog* (1), *Rossaylló* (1), *Rubert* (2), *Solivera* (1), *Steva* (1), *Tàpies* (1), *Tayhó* (1). N'hi ha un que és segurament malnom: *Quatre Ayns*.

Llinatges de no montuïrers difunts: *Arnau* (1), *Arnaudilla* (1), *Balaguer* (1), *Carbó* (1), *Cortey* (1), *de Qaralt* (1), *d'Ortha* (1), *Gual* (1) *Jornat* (1), *Moge* (1) *Rafal* (1), *Ribellas* (1).

CLASSIFICACIÓ DELS COGNOMS

1. Llinatges que representen noms de lloc d'origen, de residència o de propietat: *Arbonès, Argenter* (o *Argentó*), *Ascarp*,[44] *Bajes* (o *de Bajes*), *Barceló, Berbarà, Bosch, Castellar, Català, Colell, Crus* (o *Creus*), *de Romanyà* (o *Romanyà*), *des Camps, des Cros, des Pou* (*Pou* o *Pouet*), *des Pug* (*Pug* o *Puig*), *Figuera, Holiver, Janovart, Mars* («*Mas*»), *Massil, Mates* (*Matós* o *Matons*), *Mieras, Miraylles, Moje, Muntanyans, Navata, Padrolla, Palou, Parayllada, Porta, Prats, Rafal* (*Raffal*), *Ribes, Ripoyl, Rossaylló* (*Rosseyó*), *Rubí, Rupià, Sa Menera* (o *Manera*), *Sa Plana, Sa Rovira, Sera, S'Olivera* (o *Ses Oliveres*), *Soler, Tàpies, Tolrà* (o *Tollrà*), *Tona, Vilaür, Vinyoles* (o *Vinyolles*).

Hi podem afegir, encara, alguns altres llinatges de no montuïrers: *Balaguer, Banyeras, Brondo, Cortey, Coste, de Jerba* (o *Gerba*), *de Pertagàs, de Perdines, de Qaralt, d'Ortha, de Roax, de Tous, d'Oms, Massanet, Ribellas, Tayhó*.

44 Això és si no cal llegir *esquerp* "aspre, intractable", en el qual cas ens hauríem davant un llinatge-malnom.

D'entre aquests la majoria alludeixen a topònims situats en l'àrea del català oriental:

Argenter (o *Argentó*): d'Argentona, vila del Maresme.
Bajes (o *de Bajes*): de Bages.
Barceló: de Barcelona.
Berbarà: de Barberà, pobles del Vallès i Montblanc.
de Romanyà (o *Romanyà*): de Romanyà, pobles de l'Alt Empordà i de la Selva.
Figuera: de Figueres, capital de l'Alt Empordà.
Mieres: de Mieres, a la comarca de la Garrotxa.
Miraylles: de Miralles, nom de diversos pobles, castells, puigs de l'Alt Empordà, Vallespir, Anoia, etc.
Moje: de Moja, poblet de devora Olèrdola, a l'Alt Penedès.
Navata: de Navata, vila de l'Alt Empordà.
Palou: de Palou, nom de diversos pobles del Gironès i de l'Empordà.
Ribes: de Ribes, nom de pobles del Ripollès i del Penedès.
Ripoyl: de Ripoll, al Pirineu.
Rossaylló (o *Rosseyó*): de la comarca del Rosselló.
Rossaylló (o *Rosseyó*): de la comarca del Rosselló.
Rubí: de la vila de Rubí, prop de Barcelona.
Rupià: de la vila de Rupià, al Baix Empordà.
Tàpies: de la vila de Tàpies, a l'Alt Empordà.
Tona: de Tona, a la comarca d'Osona.
Vilaür: de Vilaür, poblet de l'Alt Empordà.
Cortey: de Cortei, antiga quadra del municipi de Sant Pere de Ribes (Garraf) i enclavament del municipi de la Granada (Alt Penedès).
de Pertagàs: de Pertagàs, nom d'una riera, prop de Sant Celoni.
de Qaralt: de Queralt, nom d'una muntanya de devora Berga, d'un antic castell de la Segarra, etc.
de Tous: de Tous, nom d'un poble de la Segarra.
d'Oms: d'Oms, nom d'un poble del Vallespir.
Massanet: de Maçanet, vila de Maçanet de Cabrenys (a l'Alt Empordà), Maçanet de la Selva (a la Selva).

Per contra, els llinatges que provenen de llocs situats en el domini del català occidental són molt pocs:

Ascarp: nom d'un monestir del Segrià.
Balaguer: ciutat de la comarca de la Noguera.

Alguns cognoms poden referir-se tant a localitats del domini oriental com de l'occidental:

Castellar: nom d'algunes localitats de la Garrotxa, Gironès, Berguedà, Vallès i Solsonès.

Català: de Catalunya.

Banyeres: nom d'alguns pobles i veïnats del Baix Empordà, Baix Penedès, l'Alcoià i l'Alt Urgell.

de Perdines: nom d'un poble del Ripollès i d'un despoblat en el terme d'Albalat de la Ribera, al País Valencià.

Ribelles: nom d'una vila de la Garrotxa i d'una altra a la comarca de la Noguera.

D'altres designen topònims no pròpiament catalans:

Arbonès: de Narbona.

Tolrà: natural de Tolosa.

Brondo: de Bróndolo.

Janovart: de Gènova.

de Jerba (o *Gerba*): de l'illa de Djerba, al golf de Trípoli.

de Roax: de Roaix, avui Edessa, a la Mesopotàmia.

Alguns altres alludeixen a topònims menors, de vegades ja inusitats en la llengua actual, com és ara masies, llogarets, accidents orogràfics, arbres o plantes singulars, etc: *Crus* (o *Creus*), *des Cros*, *Mars* (—mas); *Massil*, *Padrolla*, *Parayllada*, *Rafal*, *Sa Plana*, *Sa Rovira*, *Sera*, *Soler*, *Vinyoles*, *d'Ortha*, *Bosch*, *Colell*, *des Camps*, *des Pou* (*Pou* o *Pouet*), *des Pug* (o *Pug*), *Holiver*, *Mates* (*Matós*, *Matons* o *Mators*), *Muntanyans*, *Porta*, *Prats*, *S'Olivera* (o *Ses Oliveres*), *Costa*, *Tayhó*.

2. Són patronímics els següents llinatges:

De montuïrers: *Arnau*, *Aymarich*, *Banat*, *Bertoli*, *Dachs*, *Domànach*, *Esteva*, *Faran*, *Gombau*, *Gonyalons*, *Lorens*, *Marc*, *Marcús*, *Mateu*, *Merty*, *Parató*, *Pol* (*Polat*), *Pons*,[45] *Ramis*, *Sabrià*, *Sallibert*, *Ugat*, *Vergili*, *Vigat*.

De no montuïrers: *Arnaudilla*, *Gillabert*, *Guall*, *Rubert*.

Quant a l'origen etimològic, tenim:

D'origen germànic: *Arnau*, *Aymarich*, *Bertoli*, *Dachs*, *Faran*, *Guall*, *Arnaudilla*, *Gillabert*, *Rubert*, *Gombau*, *Gonyalons*, *Ramis*, *Sallibert*, *Ugat*, *Vigat*.

---

[45] És possible que *Pons* sigui una allusió al municipi de Ponts, a la comarca de la Noguera. Si fos així, hauria d'anar a la llista de cognoms d'origen geogràfic.

D'origen llatí o posteriors als temps bíblics: *Banat, Domànach, Lorens, Merty, Pons, Vergili, Sabrià.*

De sants del Nou Testament: *Esteva, Marc, Mateu, Marcús, Pol, Paratò.*

3. Llinatges que designen noms de càrrec, dignitat, ofici o professió:

De montuïrers: *Bender, Blanquer, Burgàs, Cabrer, Claver, Ferer, Gramatge, Masip, Mestre, Muntaner, Paliser, Sabater, Taxidor.*

De no montuïrers: *Marí.*

4. Llinatges que foren originàriament malnoms:

De montuïrers: *Astrap, Blanch, Boreyl, Bufí, Carbó, Carbonel, Clavell, Cuch, Garrer, Loret,*[46] *Moscari, Picorneyl, Vert.*

De no montuïrers: *Lobet, Jornat, Rog.*

5. Llinatges referents a circumstàncies del naixement, consagracions benediccions i auguris: *Agost, Company, de Bonastre,*[47] *Deulosal, Janer, Susia, Trobat.*

6. Llinatges d'origen no català: *Faurat, Lopis, Maymó,* a més dels qui alludeixen a topònims, com és ara *Brondo, Rafal,* etc.

7. Llinatges d'origen incert: *Escanella, Frau, Lupia* (o *Lupià*).

ALGUNS COGNOMS DE CRISTIANES

Alguns dels noms de dona que aparcixen al ms. són formes feminitzades del llinatge del marit. Cal dir que en alguns casos hom afegeix una *a*: *Granela, Borella, Pujalta, Fraue, Tomase, Simona.* Però hi ha també casos de cognoms inalterats: *Pou, Pugdorfila, Riera, Sera.*

EL TRACTAMENT ANTROPONÍMIC ENTRE ELS JUEUS I ESCLAUS

Quant als jueus mallorquins, duen en primer lloc el prenom al qual segueix el nom del pare, molt sovint precedit de *ben.* Així tenim:

---

46 En aquest cas, *Loret* (= Lloret) no té res a veure amb el municipi de Lloret, sinó que és un diminutiu de *lloro* "fosc, entre blanc i negre".

47 També aquí és molt possible que ens trobem davant un llinatge d'origen geogràfic en relació amb el municipi de *Bonastre,* a la comarca del Tarragonès.

Maymó *ben Jacob* amb els seus fills Magaluf *ben Maymó*, Moxí *ben Maymó*, Jacob *ben Máymó* i Juseff *ben Maymó*. D'altra banda, tenim un Moxí *ben Abrafim* i un Sayt *ben Magaluf*, que devien ésser fills d'un Abrafim i d'un Magaluf, respectivament. Només en un cas veim que hi manca la partícula *ben*: Salamó *Bellembó*.

Entre els jueus no montuïrers trobam un Gehudà *ben Ffarron*, i, d'altra banda, un Abram *Ssen Tou*, un Moxí *Sxiarin* (o *Cxiarin*) i un Juseff del qual no sabem res més. Finalment, un cas de malnom: Issach *Pocacarn*.

Entre les jueves la solució general és un sol nom: *Butllara*, *Sina* (o *Asina*), *Rossa* —possiblement un malnom—, i *Maymona*, segurament una feminització del nom del marit, Maymó ben Jacob.

Els esclaus sempre són anomenats amb el prenom tot sol, i de vegades amb un simple malnom: *Barbavayre*, *Xanxireyl*. Només en el cas dels esclaus grecs francs sembla que hi trobam un llinatge o malnom: Jordi *Ros*, Nicholau *Lupia* o *Lupià*.

Vegeu a continuació cada un dels cognoms dels cristians. Feim constar que la lletra entre parèntesi es refereix a la classificació que fa Moll en *Els llinatges catalans* (Palma 1959, o en la segona edició del 1982). El mateix podem dir de la pàgina del final entre parèntesi.[48]

COGNOMS DELS POBLADORS CRISTIANS

Agost (D). «Nom del vuitè mes de l'any» (segons Moll, p. 307).

Arbonès (B). «Reducció de *Narbonès*, nadiu de Narbona. La forma *Narbonès* ha estat interpretada com si fos *N'Arbonès* (amb la N' de l'article personal), i per això s'ha reduït a *Arbonès*» (ibid. p. 219).

Argenter (o Argentó) (B). «Forma masculinitzada del topònim *Argentona* (vila del Maresme), com *Barceló* de Barcelona...» (ibid. p. 176).

Arnau (3). (De *Arnoald*, «àguila governant» (p.142). En la 2.ª ed., segons Moll «dominador de l'àguila» (p. 95).

Arnaudilla (B). No és registrat en la monografia de Moll ni al DCVB. Es tracta d'un compost de *Arnau* i *Illa*, municipi del Rosselló. (Veg. GEC s.v. *Illa*).

---

[48] Les lletres A, B, C, D, E, F, representen el tipus de llinatge d'acord amb la següent classificació: A: Nom del pare de l'individu interessat; B: Nom del país, poble o lloc de procedència en general; C: Noms de professió, càrrec o dignitat; D: Mots referents a circumstàncies del naixement, a consagracions, devocions i benediccions o auguris; E: Malnoms o sobrenoms. F: Noms d'origen desconegut o incert. En principi, la paginació es refereix a la 1.ª edició.

Ascarp (B). No apareix tampoc en la 1.ª ed. d'*Els llinatges catalans*, però sí en la segona. Possiblement està en relació amb *Escarp*, nom d'un monestir del Segrià. DCVB el registra com a cognom existent a Alcarràs, Lleida, etc.

Astrap (E).[49] Com a llinatge no és registrat al recull de Moll ni al DCVB. Etim. del germànic STREUP «estrep».

Aymarich (A). «De HAIMRICH «casa poderosa» (p. 149).

Bajes (o de Bajes) (B). «Del nom de comarca *Bages*, d'origen preromà» (p. 177).

Balaguer (B). «Nom de la ciutat de la comarca de la Noguera (Lleida). Segons Balari, el nom prové d'un substantiu *Balaguer*, que devia significar «camp de bàlec», nom d'una lleguminosa» (p.177).

Banet (Benet) (A). «Del llatí BENEDICTUS «benedit», nom del famós fundador de l'orde benedictina» (p. 122).

Bender (C). «De *bander*, «guardià de la propietat rústica que castiga amb bans les infraccions» (p. 291).

Berbarà (B). «*Barberà. Barbarà*. Nom d'un poble del Vallès i d'una vila del Montblanc (Tarragona). Del llatí BARBARIANUS, derivat del nom personal BARBARIUS» (p. 178).

Barceló (B). «Forma masculinitzada de *Barcelona*, nom de la capital de Catalunya. *Barcelonus* (1213)», (p. 178).

Bertulí (A). Dim. de *Bartol*. D'aquest, E. Bagué en el seu estudi *Noms personals de l'edat mitjana* diu el següent: «*Bartol*. Nom de llinatge i antic nom propi d'home» (p. 88). Segons Moll (2ª ed.) *Bartoli* i *Bartrolí* poden derivar del nom personal germànic *Berchtwold* o del derivat hipocorístic de *Bartholomoeus* (p. 318).

Blanch (E). «De l'adjectiu *blanc* (germànic BLANK), nom de color» (p. 316).

Blanquer (C). «De *blanquer* «assaonador de pells» (p. 293).

Banyeras (B). «Nom d'una vila valenciana i d'alguns pobles catalans. Del llatí BALNEARIAS» (p. 177). DCVB registra algunes viles catalanes amb aquest nom a l'Empordà, Penedès, Seu d'Urgell, etc.

Borcyl (Borreyll o Borrell) (E). «*Borrell*, del llatí BURRELLUS «vermellet», que en l'edat mitjana era un nom personal freqüent a Catalunya» (p. 316).

---

49 Llegiu *Estrep*.

Bosch (B) «Bosch. Del substantiu *bosc* (d'origen germànic) «lloc poblat de molts arbres» (p. 273).

Brondo (F). «Llinatge existent a Mallorca des del segle XIII i procedent del lloc venecià de *Bróndolo*» (p. 358).

Bufí (E) «*Bofill, Bonfill, Bofí, Bufill.* Del llatí BONUS FILIUS «bon fill». Apareix usat com a nom personal a Catalunya en el segle X: *Bonofilio* (949), *Bonafilius* (989). Les grafies *Bofí* i *Bufí* representen formes de pronúncia molt dialectals» (pàgs. 325 i 326).

Burgàs (o Burguès) (C). DCVB s.v. *burguès* o *burgès* el defineix de la següent manera: «En l'edat mitjana, persona de bona posició econòmica, que vivia sense exercir ofici ni comerç i que formava part de la classe social intermèdia entre els nobles i els mercaders i menestrals». Per a més detalls, vegeu també GEC s.v. *burgès.*

Cabrer (C). «De *cabrer* «pastor de cabres» (p. 294).

Carbó (E). «Del substantiu *carbó* (llatí CARBONE). Guillelmi Rodballi, quem vocant *Carbonem* (1146)» (p. 340).

Carbonel (E). «*Carbonell.* Derivat diminutiu de *Carbó. Carbonellus* (1172)» (p. 340).

Castellar (B). «Del llatí tardà *castellare* «territori agregat a un castell»; nom de diversos pobles catalans» (p. 184).

Català (B). «Nadiu de Catalunya» (p. 220).

Clàver (C). «De *claver* (del llatí CLAVARIUS) «dipositari de les claus d'una caixa, d'una casa, etc.» (p. 294).

Clavell (E). «Del substantiu *clavell,* nom d'una flor (del llatí CLAVELLUS «clau») (p. 337). També antigament era el nom del «clau de clavar» (Moll, *Els llinatges,* 2ª ed. p. 292).

Colell (B). «*Collell, Colell. Culell.* Derivat diminutiu de *Coll*» (p. 232).

Company (D). «Del substantiu *Company* (llatí COMPANIO), aplicat joiosament a un infant considerant-lo com a vingut per a fer companya als seus familiars» (p. 309).

Cortey (B). «*Cortell. Cortey.* Probablement derivat diminutiu de cort» (p. 257). DCVB registra el topònim *Cortei* a l'Alt Camp de Tarragona i a Mallorca.

Coste (B). «*Costa, Lacosta, Sacosta.* Del substantiu *costa* «terreny inclinat...» (p. 234).

Crus (Creus) (B). La mateixa persona Pere *Crus* (o *Curús*), habitador de Montuïri, és anomenada en la llista d'homes d'armes Pere *Creus. Creus* és el nom d'alguns punts geogràfics: cap de Creus, coll de Creus,

veïnat de les Creus (Maçanet de Cabrenys) (Veg. GEC s.v.). Moll en diu: «Creus. Greus. Crous. Lacreu. Sacreu. Del nom comú *creu*. La forma *Crous* representa el plural de l'arcaic *crou* (del llatí CRUCE), del qual procedeix el modern *creu*. Les formes *Lacreu* i *Sacreu* duen aglutinats els articles: equivalen a *la creu* i *sa creu*» (p. 257). A l'obra *Orígenes históricos de Cataluña* de J. Balari (Barcelona 1899) trobam citada una muntanya que porta aquest nom «Del *monte de crus* habla un documento del año 1060 como situado en términos de Sant Feliu de la Garriga, caserío independiente de Vilademat en el condado de Empuries» (p. 109). Etim. del provençal *crotz* < CRUCE «creu».

Cuch (E). No és inclòs a la monografia de Moll ni al DCVB.

Dachs (A). «Dach. Dacs. «Dachs. De *Daco* o *Dago*, que en antic germànic significava «dia» (i es podia interpretar com a calor) i que en cèltic significava «bo». *Daco* (907); *Dacho* (978)» (p. 147).

de Bonastre (B) «Grafia aglutinada de *bon astre* «bona estrella»; nom usat com a bon auguri» (p. 308). També és probable que tengui relació amb Bonastre, municipi del Tarragonès. (veg. GEC s.v.).

de Romanyà (B). Es refereix sens dubte a Romanyà, nom d'una vila de l'Alt Empordà i d'una altra a la Selva. «D'un gentilici ROMANIANUS derivat de ROMANUS» (p. 113).

des Camps (B). «Substantiu ben conegut, del llatí CAMPUS...» (p. 232).

des Crus (B). En català antic *cros* significava «clot». El Cros és el nom de diversos llocs de les comarques del Maresme, Camprodon, Priorat, etc. (DCVB).

des Pou (B). «Del mot comú *pou* (del llatí PUTEUM)» (p. 229).

des Pug (B). «Del nom comú *Puig* (del llatí PODIUM)» (p. 243).

de Gerba (B). No és registrat a la monografia de Moll ni al DCVB. Alludeix a l'illa de Djerba, al golf de Trípoli.

de Perdines (B). «*Pardina. Pardines. Pardinas.* Del llatí PARIETINA «lloc de parets», «parets ruïnoses»... (p. 269). DCVB registra diversos topònims amb aquest nom al Ripollès, Albalat de la Ribera, etc».

de Pertagàs (B). «*Partagàs. Pertegàs.* D'un topònim *Pertegàs*, avui nom d'una riera, però que també devia designar un nucli de població, que ve del llatí medieval PERTICACEUS «mida longitudinal de dues passes» *Adalbertus de Perticacio* (1033)» (p. 201).[60]

---

[60] *Pertegàs* és la denominació d'un veïnat del municipi de Sant Celoni al Vallès Oriental, prop de la riera de Pertegàs (vegeu GEC s.v.).

de Qaralt (B). «*Queralt, Caralt, Queral, Caral.* Nom d'una muntanya del Berguedà, d'un antic castell de la Segarra, etc. Compost de *quer alt* «roca alta» (p. 203).

de Roax (B). «Ruaix. Probablement del topònim medieval *Roaix*, nom d'una ciutat de Mesopotàmia, que avui és anomenada Edessa» (p. 218). DCVB registra la variant *Roaix*, com a llinatge mallorquí del segle XIV i la variant *Ruaix* en molts altres llocs dels Països Catalans.

de Tous (B). «Nom d'un poble de la Segarra...» (p. 210).

de Ulmis (d'Oms) (B). Alludeix segurament al municipi d'Oms, a la comarca del Vallespir, d'on provenen els Oms mallorquins. (Vegeu GEC s.v.).

Deulosal (D). «Grafia aglutinada de la frase arcaica «*Deus lo sal*». (DEUS ILLUM SALVET), «que Déu el salvi», nom aplicat com a bon auguri a la naixença d'un infant» (pàgs. 309 i 310).

Domànach (A). «*Domènec. Domènech.* De DOMINICUS, nom que significa «del Senyor». *Ellemar Dominico* (1040)» (p. 124).

d'Ortha (B). «del llatí HORTA «horts» (p. 268). Es possible que es refereixi a l'Horta, nom d'una comarca del País Valencià.

Escanella (G). Segons Moll: «*Escanelles.* Potser de *Sconehildis*, nom de dona que significava «bell combat». *Schinildis* (913)» (p. 149). DCVB el registra com a llinatge a Mallorca i a Eivissa. Quant a l'etimologia, diu que és incerta, però sembla relacionada amb el mot *esconelles*, i, per tant, amb el llatí SCAMNELLAS «banquetes». DCVB diu del mot *esconelles*: «enginy de transport, compost d'un bastiment de barres combinades amb cordes formant a banda i banda del bast... que s'emprava per a traginar garbes o feixos de llenys». Es podria tractar, així mateix, d'un diminutiu plural de *ascona* «dard o espècie de llança curta».

Esteva (A). «*Esteve. Esteva. Estebe.* De STEPHANUS, nom grec del primer màrtir cristià. *Stevano* (912); *Stefanus* (937)» (p. 117).

Faran (A). «*Ferran, Farran, Ferrant, Ferrà, Farrà.* Nom de baptisme, adaptació del germ. FREDENAND...» (p. 150).

Ferer (C). «*Ferrer. Ferré. Farré. Ferrés. Farrés.* De *ferrer* (del llatí FERRARIUS «qui treballa el ferro» (p. 296).

Faurat (F). Dim. de *faure* «Del provençal *faure* «ferrer» (p. 357).

Figuera (B). «Nom d'un arbre i de la ciutat capital de l'Alt Empordà. *Ficarias* (962)» (p. 198).

Frau (G). Segons Moll: «*Frau*. De FRAWI, que en gòtic significava «senyor», i en antic alt alemany «alegre» (p. 150). Ens inclinam, més tost, per una altra teoria segons la qual tendria relació amb *frau* «fondalada o pas estret i no gaire llarg entre dues muntanyes o penyals». Etim. del llatí FRAGUM «trencadura».

Garrer (E). No documentat en *Els llinatges catalans* de Moll. Al·ludeix possiblement a *guerrer* amb el sentit de «qui festeja l'enamorat o enamorada d'un altre» (DCVB).

Gillabert (A). «*Gelabert. Gilabert*. De *Gilabert* o *Gilbert*, de *gisil* «sageta» i *berth* «brillant» (p. 153).

Gombau (A). «*Gombau. Gumbau*. De *Gundobald* «*audaç* en la batalla». *Gombaldus* (845); *Gomballus* (1031)» (p.157).

Gramatge (C). «*Gramatge. Gramatches*. Del llatí GRAMMATICUS «gramàtic». En francès hi ha el cognom *Gramache*, variant de l'antic occità *gramatge* «advocat, escrivà» (p. 297).

Gonyolons (A). «*Gonyalons*. De *Wanilone*, derivat del radical WAN «esperança»; *Gudalonis* (913); *Gudilonis* (913); *Gualaonsus* (988)» (p. 157).

Gual (A). «*Gual. Gol*. De *Waldo* «regnant». *Awaldus* (909); *Aqualdus* (913). És possible, així mateix, que ens trobem davant una aplicació antroponímica del substantiu *gual* «indret d'un riu en què hi ha poca fondària d'aigua i el fons és prou bo perquè hi puguin passar caminant». També és possible que provengui del nom germànic WADALD (DCVB).

Holiver (B). «Nom de l'arbre que fa olives. Oliver era en l'edat mitjana un nom de baptisme, divulgat potser per la fama del famós Olivier de la gesta carolíngia. De totes maneres no era un nom d'origen germànic sinó llatí» (pàgs. 282 i 283).

Janer (D). «*Gener. Janer. Jané. Jené. Giner. Giné.*]*Chiné*. Del nom del primer mes de l'any» (p. 311).

Janovart (B). Variant ortogràfica de *genovard*. «Probablement equivalia a «genovès»; devia esser un derivat de *Génova* amb el sufix *ard* (com el fr. *savoyard* derivat de *Savoye*)» (p. 221).

Jornat (E). «*Jornet*. Diminutiu de *jorn* (llatí DIURNUS), «dia». També és topònim, nom d'una riera que desemboca a Badalona. *Jurnetus* (1170)» (p. 342).

Lobet (E). «*Llobet. Llovet*. Diminutiu de *llop*. Molt usat en l'edat mitjana com a nom personal. *Lobeto* (987)» (p. 334).

Lopis (F). «*Llopis*. Del cognom López, derivat del nom de baptisme *Lope* (=Llop)» (p. 356).

Lorens (A) «*Lorenç. Llorens*. De LAURENTIUS, nom de diversos sants» (p. 127).

Loret (E). Ací es tracta d'un malnom segurament diminutiu de *llor* «de color fosc».

Lupià (o Lupia) (B). Segurament alludeix a Llupià, poble situat en el cantó de Tuïr (Rosselló). Si, per contra, és *llúpia* o *llupia*, aleshores ens trobaríem davant un malnom («bony produït per un tumor indolent generalment a la cara o en el cap», segons DCVB). Sigui com sigui, no es troba a la monografia de Moll.

Marc (A). «*March, Marc*. Del prenom llatí MARCUS, nom d'evangelista» (p. 119).

Marcús (A). «De MARCUTIUS, derivat de MARCUS, nom d'evangelista» (p. 119).

Marí (C). «De *marí* (del llatí MARINUS) «mariner» (p. 299).

Mars (B). Es tracta sens dubte d'una forma ultracorrecta en comptes de *Mas*, de la mateixa manera que *cars* — *cas*, *Mators* —*Matós*, etc., que apareixen al nostre ms. El cognom Mas, que ha durat de manera ininterrompuda fins ara a Montuïri, prové «Del substantiu *mas* (del llatí MANSUS), «casa de camp habitable per als conradors», «finca rústica», etc. (pàgs. 259 i 260).

Massil (B). Moll no el registra, però sí DCVB i GEC, encara que només com a topònim de diverses comarques valencianes. Etim. de l'àrab *mansil* «hostal, posada».

Masip (C). «*Macip. Massip. Masip*. De *macip* (del llatí MANCIPIUM) «servent», «aprenent» (p. 298).

Massanet (B). Nom de diverses localitats catalanes, com és ara Maçanet de Cabrenys (a l'Alt Empordà) i Maçanet de la Selva (comarca de la Selva) (p. 194).

Mates (Matós, Mators o Matons) (B) «*Mata. Mates. Matas. Lamata. Delamata*. Nom de planta silvestre, d'origen preromà segons alguns filòlegs, d'origen llatí segons altres» (p. 280).

Mateu (A). «De MATHAEUS, nom d'un evangelista» (p. 119).

Maymó (F). «*Maimó, "Maymó. "Mimó*. De l'àrab *Maimún*, nom personal» (p. 354).

Merty (A). «*Martí*. De *Martinus*, cognom llatí, nom d'un sant bisbe de Tours que era molt popular en l'edat mitjana» (p. 128) .

Mestre (C). «*Mestre. Mestres.* De *mestre* (del llatí MAGISTER «home que es dedicava a ensenyar)» (p. 300).

Mieras (B). «*Mieres.* Nom d'un poble de la Garrotxa». *Miliarias* (834)» (p. 195).

Miraylles (B). «Nom d'un castell de l'Alt Empordà, i de diferents pobles i muntanyes de Catalunya. Originàriament significava «talaia de guaita» (derivat de *mirar*). *Miralias* (982)» (p.195).

Moje (B). Moll no registra aquest llinatge, però sí *Mòger, Motger, Mutjé,* que no sabem si en són variants. Quant a *Moje,* creim que cal posar-lo en relació amb el poblet de *Moja,* del municipi d'Olèrdola, a l'Alt Penedès. És probable que el llinatge mallorquí actual *Mòger* fos, al seu inici, aquest mateix llinatge i que més tard hagués adoptat la *r* final, (que no sona en la pronunciació), a causa de l'analogia amb altres noms de lloc mallorquins com: *Bóquer, Búger, Cúber, Miner,* etc.

Moscari (E). En realitat es tracta d'un malnom, per bé que en la llista d'homes d'armes apareix com a cognom. Veg. *Els malnoms.*

Muntaner (C). «*Muntaner. Montaner. Muntané.* Del nom comú antic *muntaner* (del llatí vulgar MONTANARIUS) «guarda de muntanyes o garrigues» (p. 300).

Muntanyans (A). Moll registra la forma *Montanyà*: «*Montanyà.* De MONTINIANUS (derivat del cognom MONTINIUS), segons Meyer-Lübke. També pot ésser una aplicació antroponímica de l'adjectiu *muntanyà* «muntanyenc» derivat de *muntanya*» (p. 112). *Muntanyà* i *Muntanyana* són també els noms de dos poblets, el primer al Solsonès i el segon a la Ribagorça. (Veg. DCVB i GEC (s.v.).

Navata (B). Moll no el registra. Es tracta del nom d'una vila de l'Alt Empordà.

Padrolla (B). «*Pedrola.* Derivat diminutiu de pedra». (p. 241). És també el nom d'una riera a Canet d'Adri (Vegeu DCVB s. v.).

Paliser (C). «*Pellisser. Pellicer. Pellicé. Pallisser. Pallissé.* Del substantiu *pellisser,* «que treballa o comercia en pells» (p. 302).

Palou (B). «*Palol. Palou.* Del topònim *Palol* (nom de diversos pobles del Gironès i de l'Empordà), del llatí *palatiolum* «palau petit» a través de la forma intermèdia *Palazol*» (p. 201).

Parató (A). Derivat diminutiu de *Pere* (Moll, 2.ª ed. p. 78).

Parayllada (B). «*Parellada. Perellada.* Del substantiu *parellada* (de-

rivat de *parell*) extensió de terra que es llaurava normalment en un dia per un parell de bous» (p. 270).[51]

Picorneyl (E). Moll es limita a dir-ne «*Picornell*. Nom de bolet» (p. 284). Ací es tracta d'un malnom: «en Jacme, *apallat Picorneyl* (fol. 7.5 i 6); «en G. Reyal, *appallat Picorneyl*, de la paròqia de Castalig» (AHM 22-X-1358; vol. 2, q. LL, fol. 14). Quant a l'etimologia, pot tractar-se d'un derivat diminutiu de *picorna, picòrnia* o *picorni*, variants de *bigòrnia* < BIGORNIA.[52]

Pol (A). «Del nom llatí PAULUS, nom de sant» (p. 121).

Pons (A). «*Ponç. Pons*. Del cognom PONTIUS (derivat de PONTUS «la mar»), nom de diversos sants. *Poncius* (970)» (p. 130). És possible que es refereixi a alguna de les nombroses localitats que tenen també aquest nom. (Vegeu GEC i DCVB s. v.).

Porto (B). «*Porta. Portas. Laporta*. Del substantiu *porta*» (p. 263).

Prats (B). «*Prat. Prats*. Del nom comú *prat* (del llatí PRATUM)» p. 242).

Rafal (F). «*Rafal*. De l'àrab *rahl*, «casa de camp», «hostal» (p. 354).

Ramis (A). «Sembla venir d'un nom germ. *Rami* o *Ramis*» (p. 167).

Ribellas (B). «*Ribelles*. Del llatí RIPELLAS, forma diminutiva de RIPAS «voreres» (p. 248). També és possible que alludeixi a alguns dels pobles que duen aquest nom, un a la comarca de la Noguera i l'altre a la Garrotxa.

Ribes (B). «*Riba. Ribes. Ribas. Rivd. Rivas. Larriba. Sarriba*. Del nom comú *riba* (del llatí RIPA) «vorera de mar o de riu». La variant de *Ribes* o *Ribas*, en plural, pot venir del topònim *Ribes*, població pirinenca» (p. 248).

Ripoyl (B). «*Ripoll. Ripol*. Nom d'una famosa vila pirinenca, que en les llatinitzacions medievals apareix en formes com *Ripullo* o *Rivipullo*, relacionant l'element *poll* amb el llatí *pullus* «gall» (p. 204).

Rog (E). «De l'adjectiu *roig* «vermellós» (p. 323).

Rossaylló (B). «*Rosselló*. Del nom de comarca ultrapirinenca *Rosselló* (de l'antic RUSCINONE)» (p. 382).

Rubert (A). «*Robert. Rubert*. Nom de baptisme. De HRODBERTH, compost de *hrod* «fama» i *berth* «brillant» (p. 169).

---

51 També és el nom d'una caseria del municipi del Pla del Penedès (Alt Penedès) i d'un veïnat de masies del municipi de Torrelles de Foix, prop del riu de Foix (GEC s.v.).

52 Vegeu el nostre article *Sobre l'etimologia dels llinatges Socies (Socia i Sociats) i Picornell*, a "Mayurqa" (Palma de Mallorca 1976), vol. 16, pàgs. 367-373.

Rubí (B). «*Rubí. Robí.* Nom d'una vila situada prop de Barcelona. Sembla venir del llatí RUPINUS «rocós» (p. 205).

Rupià (B). «Poblet del Baix Empordà; probablement procedent d'un gentilici RUPIANUS» (p. 206).

Sabater (C). «*Sabater. Sabaté. Sabatés.* Del substantiu *sabater* «qui fa sabates» (p. 303).

Sabrià (A). «*Cebrià. Sabrià.* De *Cyprianu,* nom de sant» (p. 123).

Sallibert (A). Forma dissimilada de *Salabert.* De *Salaberth,* compost de *salla* «sala» i *berth* «brillant» (p. 170).

Sa Manera (o Manera). (B). Moll en diu el següent: «del substantiu *manera;* en francès hi ha el cognom *Manière,* que Dauzat interpreta com «qui a la manière» (modération, mesure)» (p. 328). En la 2ª ed. interpreta que pot venir de l'adjectiu *maner* «mansuet» (p. 283). Nogensmenys, crec més tost que cal posar en relació aquest cognom amb el topònim *la Menera* («la mina»), nom d'un poblet del Vallespir, prop de Prats de Molló.

Sa Plana (B). «*Plana. Planes. Planas. Laplana.* Del llatí PLANA «terreny pla» (p. 242).[53]

Sa Rovira (B). «*Rovira. Ruvira. Robira. Rubiras. Ruira. Ruyra.* Del llatí ROBEREA «roureda» (p. 286). És possible que es refereixi a alguna de les localitats amb el nom de *Rovira* existents en algunes comarques catalanes.

Sera (B). «*Serra. Serres. Serras.* Del nom comú *serra* «cadena de muntanyes» (p. 249). També són diverses les localitats catalanes amb aquest nom.

Ses Oliveres (o S'Olivera) (B). «*Olivera. Oliveres. Oliveras. Soliveras.* Nom de l'arbre que fa olives». (p. 283).

Soler (B). «*Soler. Solé. Sulé.* Del llatí SOLARIUM, derivat de SOLUM «sol, terreny, solar» (p. 250). També és el nom d'una partida de masies i partides rurals de tot Catalunya.

Susia (D). Segons Moll: «*Socias. Socies.* (Amb l'accent sobre la *i*). Potser de *Sociats,* amb desplaçament de l'accent» (p. 351). Nogensmenys, creim que cal partir més tost d'una altra etimologia, segons la qual ens trobaríem davant dos mots aglutinats: *saul* (o *sau*) < SALVU, i *sia* < STAT

[53] És possible que sigui una referència a alguna de les nombroses comarques i viles amb aquest nom (vegeu GEC s.v.).

(o *saul / saui sies*), que més tard evolucionaren a *Sosia, Sosies* (o *Susia* i *Susies* i d'altres variants gràfiques).[54]

Tàpies (B). «*Tàpia. Tàpies. Tàpias.* Del nom comú *tàpia* «tros de paret fet amb motlle» (p. 264). És possible, així mateix, que es refereixi al poblet de Tàpies de la comarca de l'Alt Empordà.

Taxidor (C). «*Teixidor. Texidor. Teixidó. Texidó.* Del nom comú *teixidor* «qui teixeix» (p. 305).

Tolrà (B). «*Tolsà. Tolrà. Toldrà. Tuldrà.* Formes que representen una contracció de *tolosà* «nadiu de Tolosa» (p. 223).

Tona (B). «Del nom de poble *Tona* (comarca d'Osona), que probablement és pres del substantiu *tóna* «bota» per la característica forma dels turons que volten el dit poble» (pàgs. 209 i 210).

Tayhó (B). *Telló.* Diminutiu de *tell.* Segons Moll: «*Tell, Tel, Tey. Deltell.* Nom d'arbre (del llatí TILIUM). *Deltell* és grafia aglutinada *del tell* (p. 287). DCVB registra la forma *Telló* com a llinatge existent a Igualada.

Trobat (D). Vegeu *Els llinatges,* de Moll, (2.ª ed.) p. 266. Es tracta d'un llinatge que alludeix a les circumstàncies de naixement. DCVB el registra com a cognom de Celrà, Hostalric, Mallorca, etc.

Ugat (A). «*Huguet. Auget.* Forma diminutiva de *Hug*» (p. 161). DCVB el documenta com a nom de pila i com a llinatge.

Vergili (A). «Dissimilació de la forma *Virgili,* nom de diversos sants» (p. 132).

Vert (E). Segons Moll: «*Verd. Vert.* De l'adjectiu *verd,* nom de color. Del llatí VIRIDE, amb el mateix significat» (p. 324). Es més probable, però, que hom alludeixi a l'accepció de «jove, vigorós» que tenia *verd* en català medieval.

Vigat (B). Segons Moll (ap. 2.ª ed. *Els llinatges*): «Derivat diminutiu català de *Vigo*» (p. 124).

Vilaür (B). «*Vilahür. Vilahú.* Nom d'un poble de l'Alt Empordà» (p. 212).

Vinyoles (B). «Forma plural de *vinyola* (del llatí VINEOLA), diminutiu de *vinya*» (p. 288). És també el nom d'algunes localitats catalanes.

Podem afegir-hi encara alguns llinatges de cristianes montuïreres no citats en la llista precedent:

---

[54] Vegeu nota 52.

Granella (E). Forma femenina de *Granell*. Segons Moll «probablement derivat diminutiu de *gran*, encara que també podria ésser diminutiu de *gra*» (p. 319).

Pugdorfilla (B). «Grafia aglutinada de *puig d'Orfila* (nom personal germànic)» (p. 245).

Pujalta (B). Femení de *Pujalt*, no registrat a l'assaig de Moll. DCVB dóna Pujalt com a llinatge i com a topònim de la comarca d'Anoia i del municipi de Lledó (Alt Empordà).

Riera (B). «*Riera. Sarriera.* Del nom comú *riera* (del llatí RIVARIA) «riu de poca aigua» (pàgs. 229 i 230). DCVB registra diverses localitats catalanes amb aquest nom.[55]

Els malnoms [56]

És poc freqüent que els malnoms pròpiament dits apareixin en els documents medievals mallorquins. Així s'esdevé almenys en viletes petites com Montuïri. Nogensmenys, això no significa que en realitat no existissen. Ara bé, en una societat tan movedissa com és la medieval, sobretot als segles XIII i XIV, i en poblets en què encara no abundaven les famílies amb els mateixos llinatges, no era necessari en la documentació especificar res més que el nom de pila i el llinatge pròpiament dit, el qual, no cal dir-ho, sovint provenia d'un vertader malnom que s'havia anat fent hereditari de pares a fills. Només més tard, sobretot al segle XVI, quan es produeix un estancament de la població i es comencen a notar els fruits de l'endogàmia als pobles, s'anirà fent necessari afegir a la persona documentada alguna marca per tal d'ajudar a la identificació. De vegades, però, ja a l'edat mitjana, l'escrivà es decideix a emprar el malnom devora el prenom i el cognom, precedit de la indicació «en altra manera apellat», o simplement «apellat». D'altres vegades, fins i tot, el malnom arriba a bandejar el cognom tradicional. Finalment, sobretot entre esclaus, trobam un simple malnom per a designar la persona en qüestió.

Entre els cristians, els malnoms que hem trobat són els següents:

---

55 De tots aquests llinatges, els únics que s'han conservat a Montuïri fins avui de manera ininterrompuda són els següents: *Sa Manera* (avui *Manera*), *Mas*, *Miralles*, *Oliver*, *Ribes*, *Sucia* (avui *Socias*), *Vert*.

56 Vegeu *Bibliografia*, secció d'*Onomàstica balear*.

Pericó Pons, *en altra manera apelat Mosqari* 43v. 1 i 2. Possiblement es tractava d'un individu provinent de Moscari, llogaret de Campanet, on encara abunda el llinatge *Pons*.[57] En HA apareix consignat com a *p. moscari* (i *p. mosqueri*).

En Pere, ssabater, *appallat Pere Bertolí* 63v. 28 i 29; altres vegades anomenat Pericó, sabater 44v.17; Pere *Bertolí* 55v. 5; *Bertolí*, ssabater 45v.2.

Tot i que aquí al ms. no consti explícitament, almenys dos noms de cristians que hi apareixen com a cognoms, en realitat eren malnoms:

En Guillem *Picorneyl* (de Castellitx) 11.4 apareix en d'altres papers del mateix arxiu com a «G. Reyal *appallat Picorneyl*, de la paròquia de Castalig» (22-X-1358; vol. 2, q. LL, f. 14).

En Pere o Pericó *Loret* 44v.33, en un altre document apareix com a «P° Endreu *apalat Loret*» (30-VII-1354; vol. 2, q. C, f. 9).

Hi ha també un *Quatre Ayns* 18v.1, de Sineu, propietari d'un Massot, esclau, que deu ser també un malnom.

Entre les cristianes veim només una tal *Careta* 62.5, denominació que sembla ésser també un sobrenom.

Entre els jueus tenim un Issach *Pocacarn* 62.3, fill d'en Juseff, que en realitat devia ser Issach ben Juseff. Sembla també que el nom de *Rossa* 68.9 pot ésser malnom.

Entre els esclaus tenim un *Barbavayre* «barba de color variat» 33.9, un Jordi *Ros*, grec franc 23v.1, i tal volta un *Xanxireyl* 33.2 (*Xinxirel* 33.10, *Xinxarell* 81.5, *Sanxireyl* 33.14), d'origen incert.[58]

---

57 En un altre document el trobam com a: "P° Pons apallat moscari de las balgorías" (30-VII-1354; vol.2, q.C f.9v.).

58 És possible que *Sanxireyl* (i les seves variants) siguin les formes de diminutiu de *Sanxis* o *Xanxis*, amb el sufix *ell*. De fet, hi ha un personatge anomenat *Xanxo Xanxis*, que apareix adesiara en la documentació montuïrera d'aquesta època. Per exemple: "dona Joyha, grega, muler del major qui fo d'en *Xanxo Xanxis*" (3-VII-1354; vol.17, f.19). Sigui com sigui, ara com ara és impossible determinar la relació que pugui tenir aquest esclau negre Xanxirell amb aquest Xanxis.

Apèndix

ELS CRISTIANS

Nom de cristians montuïrers.[59]

Johan Agost (saig): 6-VII-1358, f.22.16; 2-X-1359, f.73.26.
Jacme Arbonès (prevere): 3-VIII-1358, f.27.8; 18-X-1358, f.34v.13.
Bertomeu Argenter (o Argentó, espòs de Magdalena): 23-IX-1359, f.66v.5 (Argentó); f.66v.8 (Argenter).
Fransesch Arnau (habitador del lloc de Montuïri): 16-III-1357, f.17.4; 23-IX-1359, f.66.15.
Pere Astrap: 28-VIII-1358, f.32.16.
Harnau Aymarich (pare de Mateu): 8-VIII-1358, f.30v.7.
Mateu Aymarich (fill d'Arnau): 8-VIII-1358, f.31.7.
Jacme Bajes (o de Bajes): 4-VIII-1357, f.3.3; (de Bajes) 3.14.
Salvador Banat: 3-VIII-1358, f.29v.26.
Bernat Banet: 26-VII-1358, f.23.4.
Tomàs Bender: 2-X-1359, f.73.11.
Pesqual Berbarà: 6-IV-1358, f.22.7 i 8.
Pere (o Pericó) Bertolí (sabater): 17-VI-1359, f.44v.17 (En Bertolí, Sabater), 11-IX-1359, f.63v.29 (Pere, sabater, appallat Pere Bertolí).
Guillem (o Guillemó) Blanch (fill de Pere i cosí de Guillemó Rosselló): 22-VIII-1359, f.62v.5 i 6.
Pere Blanch (pare de Guillem): 22-VIII-1359, f.62v.15; 11-XI-1359, f.63v.28.
Guillem Blanquer: 17-VI-1359, f.45v.25.
Bertomeu Boreyl: 1357, f.11.2.
Guillem (o Guillemó) Boreyl (nebot d'Arnau Domènech): 11-XI-1358; f.37v.14 i 15; 10-X-1359, f.71v.1.
Micollau Buff (prevere): 16-VI-1357, f.13.5.
Pere Burgàs (espòs de Margalida): 19-VIII-1359, f.55.16; 2-X-1359, f.73v.18.
Pere Cabrer (habitador de Montuïri): 27-VII-1358, f.23v.15.
Guillemó Carbó (fill de Pere Carbó, de Campos): 18-X-1358, f.34.9 i 10.

---

59 En la transcripció dels noms de pila he desenvolupat sempre les abreviatures. Així és que representam P. per Pere, Bn. per Bernat, Bng. per Berenguer, etc. Pel que fa a les dades de parentiu, origen geogràfic, ofici, etc., que represent entre parèntesi, he optat per la modernització de la grafia d'aquestes dades.

En la present llista incloc també els antropònims que he pogut llegir dels primers 11 folis, els quals, com ja he dit, es troben en un estat mot deficient.

Després del nom he procurat consignar les dates extremes en què apareix documentat i el foli i ratlla.

Simon Carbonel (hortolà): 6-IV-1358, f.21.16; 14-XI-1359, f.60v.4.
Bernat Claver (barber, espòs de Joaneta): 17-VI-1359, f.44.5; 23-IX-1359, f.67.10.
Monat (o Guillemó) Colell: 11-XI-1358, f.37v.23; 14-XI-1358, f.38.5.
Romeu Company: 14-VII-1359, f.46.3 i 4.
Pere Crus (habitador de Montuïri): 20-X-1358, f.26v.11; 2-X-1359, f.75.6. (Curús).
Bernat de Romanyà: 4-VIII-1357, f.3.9; 18-VIII-1359, f.58v.1.
Pere des Camps (de Montuïri i habitador de Castellitx): 16-VIII-1359, f.51.7 i 8; 2-X-1359, f.73v.9.
Guillemó des Cros: 22-VIII-1359, f.62v.6.
Arnau des Pou (o Pou): 25-VII-1358, f.25v.14; 2-X-1359, f.73.13.
Guillemó des Pug: 2-X-1359, f.74.18; (Guillem Pug) 75.16.
Bertomeu Deulosal: 4-III-1359, f.42.9.
Guabriel Domànach (tinentlloc de batlle): 11-XI-1358, f.37v.5; 31-III-1360, f.78v.16.
Arnau Domànach (germà de Pere i oncle de Guillemó Borrell): 11-XI-1358, f.37v.12; 23-IX-1359, f.66.7.
Pere Domànach (avoncle de Guillemó Borrell i cunyat d'Arnau Manera): 25-VII-1358, f.25.5; 14-I-1360, f.78.23.
Pere Ergenter (saig): 3-VIII-1358, f.28v.3.
Bernat Eschanella (de la parròquia de Montuïri): 22-VII-1357, f.1.5.
Pericó Escanella: 7-VIII-1359, f. 49.19 i 20.
Antoni, escorxador: (?)-XII-1357, f.19.9.
Guillemó Esteva: 22-VIII-1359, f.62.22.
Jaume Faran: 17-VI-1357, f.15v.4.
Pera Farer: 2-X-1359, f.74v.13.
Bernat Ffaurat (espòs de Catalina): 19-VIII-1359, f. 60.2 i 3; 10-X-1359, f. 71v.7.
Bertomeu Ferer: 10-XII-1358, f.40v.27.
Pere Ffiguera (majoral de Guillemona, muller de Francesc Arnaudilla): 3-IV-1358, f. 20.4.
Pericó Frau: 10-X-1359, f.72.8.
Ferer Gomhan: 5-XII-1358, f.40.11; 16-XII-1358, f.41v.5.
Bertomeu Goyalons: 22-VII-1359, f.46v.24.
Bernat Gonyallons: 8-VIII-1358, f.31.2; 16-X-1359. f.72.18 (Goyolons).
Ferer Goyolons: 4-III-1359, f.43v.1.
Pere Gramatge: 25-VIII-1358, f.26.1.
Berenguer Holiver: 18-X-1358, f.35v.22; 2-X-1359, 74.13.

Johan Lopis: 16-XII-1358, f.41.30; 19-VIII-1359, f.60.3.
Ramon Lorens (rector): 16-VI-1357, f.13.5.
Bernat Loret (sastre, espòs de Catalina): 18-X-1358, f.34v.18; 23-IX-1359, f.66v.1.
Pere (o Pericó Loret): 17-VI-1359, f.44v.33; 2-X-1359, f.74v.1.
Guillemó Marc (missatge del rector): 16-VI-1357, f.13.6.
Uget Marc: 28-VIII-1358, f.32.3.
En Marcús: 2-X-1359, f.73.19; 2-X-1359, f.75.6 (an Marcús).[60]
Berenguer Masip: 18-X-1358, f.35.12.
Jacme Mates: 13-XI-1359, f.80.24; 18-XI-1359, f.80v.3 (Jacme Matós).
Berenguer Mateu: 11-IX-1359, f.63v.28.
Anthoni Matós: 13-XI-1359, f.80.12; (Anthoni Mates) f.80.19.
Fransesch Merty (habitador de Montuïri): 14-VII-1359, f.46.2 i 3.
Guillem Mestre: 19-VIII-1359, f.54.21.
Pericó Mieras: (?)-XII-1357, f.19.10.
Phalip Muntaner (cunyat de Pericó Pelliser i sogre de Jaume Serra): 7-VIII-1358, f.30v.3; 2-X-1359, f.75.20.
En Muntanyans: 4-VIII-1357, f.3.11.[61]
Bernat Navata (espòs de Catalina): 14-XI-1358, f.39.2; 19-VIII-1359, f. 59v.23.
En Padrolla (majoral de la dona Guiamona): 27-VII-1357, f.2v.11.
Bernat Paliser: 16-VI-1357, f.13.2; 19-VIII-1359, f.57.27.
Esteva Paliser (pare de Pericó): 19-VIII-1359, f.54v.35.
Guillem Paliser (pare de Pericó): 9-VI-1357, f.15.16; 19-VIII-1359, f. 53.4 (quondam).
Pericó Paliser (fill d'Esteva): 19-VIII-1359, f.54v.34.
Pericó (o Pere) Paliser (fill de Guillem i cunyat de Felip Muntaner): 9-VI-1357, f.15.16; 3-IX-1359, f.53.4.
Berenguer Parató: 8-VIII-1358, f.31.8.
Guillem Parayllada (habitador de Montuïri): 28-VII-1357, f.2.2.
En Jacme apallat Picorneyl: 1357, f.7.5 i 6.
Bernadó Pol (fuster, habitador de Montuïri): 26-VII-1358, f.23v.15; 25-VII-1358, f.25v.7.

---

60 Nomia Arnau, segons la llista d'homes d'armes. En un document del 1337 trobam un "Arnaldo de Marqus, lapicida", que havia cobrat 15 sous per dues piques de pedra (1337, tom 17, f.32v.). Segurament es tracta de la mateixa persona.

61 Deu tractar-se de Guillem de Muntanyans, el qual surt, així mateix, a la llista d'homes d'armes.

Bernat Pol (traginer, espòs de Catalina): 17-VI-1359, f.44v.30; 28-X-1359, f.77v.24.
En Polat: 10-X-1359, f.72.4.[62]
Fransoy Pons (fill de Bernat, quondam): 18-X-1358, f.36v.3; 23-IX-1359, f.66v.1.
Guillemó Pons: 2-VI-1357, f.15v.3.
Pericó Pons (àlias Moscari): 4-III-1359, f.43v.1.
Pere Porta: 13-XI-1359, f.80-3; 18-XI-1359, f.80v.5.
Jacme Prats (ferrer): 25-VII-1358, f.25.4; 14-I-1360, f.78.21 i 22.
Pericó Qlaver: 18-(?)-1357, f.5.1.
Guillem Rafal: (?)-XII-1357, f.19.12; 19-VIII-1359, f.58v.4.
Bertomeu Ribes: 6-VII-1358, f.22.15; 2-X-1359, f.75.1.
Pericó Ribes (fill de Bartomeu): 18-X-1358, f.34v.12.
Bernat Rossaylló (germà de Guillem i espòs d'Andreva): 10-XII-1358, f.40v.27; 1-V-1360, f.75.32.
Guillemó Rossaylló (fill de Guillem i cosí de Guillemó Blanch:) (?)-XII-1357, f.19.10; 10-X-1359, f.71.24.
Berenguer Rubí (espòs de Rumia): 25-VII-1358, f.26.10; 14-XI-1359, f. 65v.4.
Domingo Rupià: (?)-1357, f.11v.11 i 12; 19-VIII-1359, f.56.1.
Ramon Rupià: 5-XII-1358, f.40.19 i 20.
Bernat (o Bernadó) Sabater (missatge i cunyat de Bernat Gonyalons): 4-III-1359, f.42.18; 8-VIII-1358, f.31.19.
Arnau Sa Manera (cunyat de Pere Domànach): 14-XI-1358, f.38v.10; 3-IV-1360, f.78v.9 i 10.
Pericó Sa Plana (missatge de Gabriel Domànach): 11-XI-1358, f.37v.5.
Bernat Sa Rovira (o Rovira): 26-VII-1358, f.23.5; 7-VIII-1359, f.49.5.
Guillem Sa Rovira (o Rovira, espòs de Magdalena): 18-X-1358, f.34v.15.
Harnau Sera (germà de Pericó i de Jacme): (?)-XII-1357, f.19.16; 19-VIII-1359, f.57.17.
Jacme (o Jacmó) Sera (gendre de Felip Muntaner): 3-VIII-1358, f.27.4; 23-IX-1359, f.66.17.
Pericó Sera: 3-VIII-1358, f.27.5; 19-VIII-1359, f.57.17.
Pere (o Pericó) Solivera (o Ses Oliveres): 25-(?)-1359, f.76.26.
Bernat Soler (espòs de Marió): 10-X-1359, f.71.3; 14-XI-1359. f.72.27.
Jacme Steva: 6-VII-1358, f.22.17; 25-VII-1358, f.25v.1.

---

[62] Polat (= Polet) és diminutiu de Pol.

Mateu Susia: (?)-1357, f.11.11.
Fransesch Tàpies (germà de Guillemó i fill de Simon): 16-VI-1357, f.13.7.
Guillemó Tàpies (missatge de Gabriel Domènech): 16-VI-1357, f.13.8; 4-III-1359, f.42.2.
Simon Tàpies (espòs d'Elicsèn): 16-VI-1357, f.13.7; 2-X-1359, f.69v.13.
Bernat Taxidor: 26-VII-1358, f.23.15.
Pere (o Pericó) Tolrà (germà de Guillemó): 3-VIII-1358, f.27v.2; 22-VIII-1359, f.62v.5.
Guillemó Tollrà: 3-VIII-1358 f.27.26.
Bernadó Tona (fill de Bernat): 7-VIII-1359, f.50.22; (Tonet) f.50.3.
Bernat Tona (espòs d'Elicsèn): 9-VI-1357, f.15.21; 10-X-1359, f.71.16.
Pericó Tona (fill de Bernat, prevere): 18-X-1358, f.34.4; 23-IX-1359, f.67v.14.
Pere Trobat: (?)-1357, f.11.1; 22-VIII-1359, f.62v.8.
Pericó Trobat (fill de Pere): (?)-XII-1357, f.19.9; 22-VIII-1359, f.62v.6.
Jacme Ugat: 16-VIII-1359, f. 51.27.
Bernat (o Bernadó) Vergili (de Montuïri, habitador de Castellitx): 22-VI-1359, f.46v.4; 7-VIII-1359, f.49.2 i 3.
Mateu Vergili (corredor fiscal): (?)-XII-1357, f.19.3; 20-XI-1359, f.81.2.
Bernat Vert: 3-IV-1358, f.20.2; 19-VIII-1359, f.54v.33.
Pericó Vert: 22-VII-1359, f.46v.24.
Guarau (o Guarauló) Vigat: 5-XII-1358, f.40.9.
Thomàs Vilaïr (saig): 25-(?)-1359, f.76.27.
Guillemó Vinyoles: 22-VII-1357, f.1.18.

Montuïrers difunts documentats

Macià Arnau (espòs de Margalida): 19-VIII-1359, f.56v.31.
Bertomeu Boreyl (espòs de Marina): 18-X-1358, f.35v.3.
Pere Colel (espòs d'Elicsèn): 2-X-1359, f.73.1.
Guillem Pol (espòs de Mancella): 18-X-1358, f.36v.1.
Bernat Pons (pare de Françoi i espòs de Benvenguda): 18-X-1358, f. 36.13.
Bernat Schanela: 28-VII-1357, f.2.4.
Jacme Sera (espòs d'Hugueta): (?)-1357, f.11.23.

Cristianes montuïreres

Alicsan (muller de Pere Collell): 2-X-1359, f.73.1.
Alicsan (muller de Bernat Tona): 10-X-1359, f.71.16.
Alicssèn (muller de Simon Tàpies): 10-VII-1357, f.15v.18.
Bevengude (muller de Bernat Pons, quondam): 18-X-1358, f.36.13.

La dona Borella: 18-X-1358, f.35.6.
Na Careta: 22-VIII-1359, f.62.5.
Catalina (muller de Bernat Fauret): 10-X-1359, f.71v.7.
Catalina (muller de Bernat Pol): 17-VI-1359, f.45.3; 23-IX-1359, f.67v.1.
Catalina (muller de Bernat Lloret): 26-IX-1359, f.67.1.
Catarina (muller de Bernat Navata): 18-VIII-1359, f.59v.23.
Elichssèn (mare de Pere Domènech): 22-VII-1359, f.47.8.
Endreva (muller de Bernat Rosselló): 7-VIII-1359, f.50.8.
Franscscha (muller d'Arnau des Pou): 19-VIII-1359, f.59.21; 2-X-1359, f. 73.13.
Franssescha (muller de Bernat Esseanella): 22-VII-1357, f.1.10.
Na Frau: 10-X-1359, f.71.4.
La dona Granola: 28-VIII-1358, f.32.13.
Guiamona: 26-VII-1357, f.2.4.
Haliessèn (muller de Guillemó Tàpies): 18-(?)-1357, f.4.5.
Harmassèn: 1357; f.4v.9.
Johanata (muller de Bernat Claver): 23-IX-1359, f.67.14.
Machdalana (muller de Bartomeu Argenter o Argentó): 23-IX-1359, f. 66v.8.
Machdalana (muller de Guillem Rovira): 18-X-1358, f.35v.14.
Manscylla (muller de Guillem Pol, quondam): 18-X-1358, f.36v.1.
Marina (muller de Bartomeu Borrell, sa entràs): 18-X-1358, f.35v.3.
Marió (muller de Bernat Soler): 10-X-1359, f.71v.12.
Mergalida (muller de Pere Burgàs): 19-VIII-1359, f.55.16; 2-X-1359, f.73v.18.
Mergalida (filla de Macià Arnau i serventa de Bernat Vert): 19-VIII-1359, f.54v.32 i 33.
Na Pou: 16-VIII-1359, f.51v.5.
La dona Pugdorfilla: 16-IX-1358, f.33.9.
La dona Pujalta: 16-IX-1358, f.33.7.
La dona Riera: 26-VII-1358, f.23.6.
Rumia (muller de Berenguer Rubí): 11-IX-1359), f.65.8.
La dona Sera (mare dels germans Serra): 3-VIII-1358, f.29v.23.
La dona Tomase: 5-XII-1358, f.40.14.
Ugata (muller de Jacme Serra, quondam): (?)-1357, f.11.23.

Cristians no montuïrers

Pere Balaguer (de Sineu, fill de Ramon, habitador de Manresa): 16-III-1357, f.18.12.

En Banyeras (ciutadà): 18-X-1358, f. 34v.12.

Polí Brondo (ciutadà de Mallorques): 3-IV-1358, f.20.6; 20-XI-1359, f.81.3.

Pere Coste (ciutadà de Mallorques): 2-X-1359, f.73v.1.

Miquel de Jerba (o de Gerba, donzell veguer de fora): 8-VIII-1358, f.30v.10; 27-XI-1358, f.24.15 i 16.

Bernardus de Partagassio (Bernat de Pertegàs): 14-XI-1359, f.60v.2; 1-V-1360, f.75.31.

Lorens de Perdines (ciutadà de Mallorques): 20-XI-1359, f.81.7.

Harnau de Roax (savi en dret): 8-VIII-1358, f.30v.9; 2-VI-1359, f.43v.15.

Bernat de Tous (cavaller, governador general del regne): 31-III.1360; 78v.13.

Bernardus de Ulmis (Bernat d'Oms, veguer de fora): 8-II-1359, f.41.14, 2-VI-1359, f.43v.16.

L'honrat Figuera (savi en dret i jutge): 2-X-1359, f.75-17.

Pasqual Gillabert (bracer, de la ciutat de Mallorques): 17-VI-1359, f.44.4.

Berenguer Guall (de Manresa, fill de Bernat): 17-VI-1358, f.45.14; 17-VI-1359, f.45.14.

Bernat Lobet (saig de Manacor): 20-XI-1359, f.81v.3.

En Marí (metge): 2-VI-1357, f.15v.3.[63]

Boràs Massanet (ciutadà de Mallorques): 3-VIII-1358, f.27.8 i 9.

Bartholomeo Mertini (Bartomeu Martí, procurador del fisc): 3-IX-1359, f.57v.8.

Guillem Picorneyl (de Castellitx): (?)-1357, f.11.4.

En Quatre Ayns (de Sineu, propietari de l'esclau Massot): 16-III-1357, f.18v.1.

Simon Rog (bracer, ciutadà de Mallorques, espòs de Simona): 16-VI-1357, f.14v.21.

Guillem Rossaylló (ciutadà de Mallorques, pare de Guillemó, germà de Bernat i oncle de Guillemó Blanch): (?)-XII-1357, f.19.10; 2-X-1359, f.69.6.

Berenguer Rubert (donzell): 6-IV-1358, f.21v.6; 15-I-1360, f.78v.3.

Guillemó Rubert (donzell veguer de fora): 9-VI-1357, f.15.25 i 26; 13-V-1358, f.12.2.

---

63 Gràcies a un document coetani sabem que aquest personatge nomia Jacme, feia de metge i habitava a Porreres: "mana en Jacme Marí, metge habitador en Poreras, lo qual avia curat en P. Mirayes de la villa de Muntuyri da una nafra de la qual en Bn Soler damunt dit és dallat" (26-IX-1355; vol.3, f.75).

Jacme Solivera (de Sineu): 16-III-1357, f.17v.24.
Pere Steva (de Sineu): 6-VIII-1358, f.22v.9; 12-VII-1358, f.22v.15.
Arnau Tàpies (de Campos): 9-VI-1357, f.15.19.
Carboneyl Tayhó (de Sineu): 16-III-1357, f.17.14.

Cristians no montuïrers ja difunts

Jacme Arnau (de Vilafranca de Penedès, pare de Francesc, resident a Sineu): 16-III-1357, f.17.15.
Franssesch Arnaudilla (espòs de Guillemona, donzell): (?)-1357, f.11.26; 3-IV-1358, f.20.5.
Ramon Balaguer (de Manresa, pare de Pere): 16-III-1357, f.17v.2.
Pere Carbó (de Campos, pare de Guillemó): 18-X-1358, f.34.17.
Ramon Cortey (habitador de Menorca, espòs de Magdalena): 16-VI-1357, f.15.1.
Pere de Qaralt (de Sineu, espòs d'Andreva, pellisser): 16-III-1357, f.17.8.
Berenguer d'Ortha (de Sineu, notari de Mallorques): 16-III-1357, f.17v.7; 1-V-1360, f.75.30.
Bernat Gual (de Manresa, pare de Berenguer): 16-III-1357, f.18.27.
Domingo Jornat (mariner i ciutadà de València, espòs de Catalina): 16-VI-1357, f.14v.1.
Bertomeu Moge (espòs de Francesca): 16-VI-1357, f.15-10.
Jacme Rafal (de Castellitx): (?)-1357, f.11.5; 11-XI-1358, f.37v.8.
Jacme Ribellas (nadiu de Tarragona, habitador de Sineu, espòs de Guillemona): 16-III-1357, f.17.23.

Cristianes no montuïreres

Alichssèn (de Barcelona, esposa de Jacme Arnau): 16-III-1357, f.17v.3.
Andreva (de Sineu, muller de Pere de Queralt): 16-III-1357, f.17.8.
Catalina (muller de Domingo Jornet): 16-VI-1357, f.14.1.
Fransescha (muller de Bartomeu Moge o Moja): 16-VI-1357, f.15.10.
Guiamona (de Sineu, muller de Jacme Ribellas): 16-III-1357, f.17.23.
Machdallana (muller de Ramon Cortey, habitador de Menorca): 16-VI-1357, f.15.1.
Machdallana (filla de Bertomeu Moja): 16-VI-1357, f.15.13.
Simona (muller de Simon Rog, bracer i ciutadà de Mallorques): 16-VI-1357, f.14v.21.

ELS JUEUS

Jueus de Montuïri

Salamó Bellembó: 17-VI-1359, f.44.6; 19-VIII-1359, f.56.12.

Moxí ben Abrafim (espòs de Butllara i cosí de Maymó ben Jacob):[64] 22-VII-1359, f.46v.6; 23-IX-1359, f.67v.8.

Maymó ben Jacob (espòs de Maymona):[65] 6-IV-1358, f.21.5; 23-IX-1359, f.68.1.

Sayt ben Magaluf (cunyat de Magaluf ben Maymó): 3-IV-1358, f.20v.1; 2-VII-1359, f.47.19.

Magaluf ben Maymó (fill de Maymó ben Jacob):[66] 22-VII-1359, f.46v.7; 2-VIII-1359, f.62.8 i 9.

Moxí ben Maymó (espòs de Rossa i fill de Maymó ben Jacob): 23-IX-1359,f.66.5.

Jueves de Montuïri

Asina (o Sina, germana de Magaluf ben Maymó): 22-VII-1359, f.46v.19.
Butllara (muller de Moxí ben Abrafim): 23-IX-1359, f.67v.8.
Maymona (muller de Maymó ben Jacob): 23-IX-1359, f.68.1.
Rossa (muller de Moxí ben Maymó); 23-IX-1359, f.68.9.

Jueus no montuïrers

Abram Ssen Tou (jueu de Mallorques): 22-VII-1359, f.46v.26.
Gehudà ben Ffarron (jueu de Mallorques): 22-VII-1358, f.47.10.

---

64 Deu ser el mateix jueu que cita Antoni Pons al seu estudi: *Los judíos del Reino de Mallorca durante los siglos XIII y XIV*, "Hispania" (Madrid 1960), tom XX, pàgs. 163-256: "El judío Mosse ben Abrafim, del pueblo de Montuiri tiene la satisfacción de ver canceladas las deudas de sus deudores (8 de noviembre de 1359) (p. 201)". Consta que a conseqüència de l'assalt al Call a l'any 1391 es canvià de nom per Ferrer Guanyalons (citat a QUADRADO, J. M.ª: *La judería en Mallorca en el siglo XIV* (Palma 1967), amb pròleg de Joan Muntaner, pàg. 66. Sabem també que a la mort del famós metge jueu Mosconi adquirí un dels seus llibres per 12 sous (BSAL, vol. X (1904) a *l'Inventari de la herctat i llibreria del metje jueu Jahuda o Lleo Mosconi (1375)* (p. 140).

65 Es tracta del jueu montuïrer potser més documentat. Vegeu per exemple què en diu A. Pons en l'article ja citat: "El judío de Montuiri Maymon ben Jacob consegnia de los secretarios la cobranza de la imposición a que estaban sujetos sus correligionarios fuera de la ciudad, de cuatro dineros por cuartera de trigo y doce por libra, derivados de censos y alquileres. Dicho recaudador se encontraba al final de la comisión y eran muchos los insolventes, como era costumbre en estos casos. El gobernador remitía a los bailes unas órdenes por escrito a fin de que presionasen a los deudores a ponerse cabales con Maymón y les cerraba al propio tiempo el camino a toda apelación (tom XVI (1956), p. 385).

66 Pons el cita també: "Magaluf ben Maymó, vecino de Montuiri insta al baile de Porreres para que proceda a la incautación de un buey y una vaca propiedad de los hermanos Berenguer y Guillermo Genovart, de su jurisdicción municipal, por razón de diez libras que les adeudaban (1360) (tom XX, p. 201).

Issach Pocacarn (jueu de Mallorques, fill de Juseff): 22-VIII-1359, f.62.3.
Juseff (jueu de Mallorques): 16-VIII-1359, f.51.3.
Moxí Sxiarin (jueu de Mallorques):[67] 6-IV-1358, f.21v.11 i 12 (Cxiarin)

ELS ESCLAUS

Els esclaus de Montuïri

Andreu (grec catiu de Bernat de Romanyà): 4-VIII-1357, f.3.13.
Asmat (catiu de la dona Hugueta): (?)-1357, f.11.23.
Astamaty (grec catiu): 26-VII-1357, f.2v.5.
Barbavayre (grec catiu de la dona Puigdorfila): 16-IX-1358, f.33.9.
Falip (grec catiu de l'honrat Berenguer Rubert): 6-IV-1358, f.21v.6.
Johan (batiat de Polí Brondo): 3-IV-1358, f.20.8.
Jordi Ros (grec franc): 26-VII-1358, f.23v.1.
Pere (batiat franc): 26-VII-1358, f.23v.3.
Xanxireyl (Xinxarell, Xinxirel, Sanxireyl, batiat negre catiu de Polí Brondo): 16-IX-1358, f.33.2; 20-XI-1359, f.81.4 i 5.

Esclaus no montuïrers

Hatgeg (de Castellitx, sarraí catiu de Jacme Rafal): (?)-1357, f.11.8.
Maffumet (de Castellitx, sarraí catiu de Guillem Picornell): (?)-1357, f.11.28.
Manolí (de Manresa de Sineu, grec vell, de Berenguer Gual): 16-III-1357, f.18v.17.
Massot (sarraí catiu, de Sineu, d'en Quatre Ayns): 16-III-1357, f.18v.1.

LLISTA DELS HOMES D'ARMES DE MONTUÏRI

A continuació, don a conèixer la llista d'homes d'armes de Montuïri de l'any 1359 contenguda en la sèrie *Sueltos manuscritos* 28-2931 de l'Arxiu Diocesà de Mallorca. Cal dir que la llista es troba en doble columna i

---

67 Es tracta, sens dubte, de *Mosse Cehanin*, que apareix entre els propietaris d'albergs del call de Ciutat: "Martis XXIV octobris... 10. Alaffin Couhen.—Petrus Safortesa.—Tria hospitia. 1m, versus La Torre del Amor; 2m, versus carrarotum de Mosse Cehanin; 3m, versus idem den Vidal.—Locare" ap. *La judería en Mallorca*, de José M.ª Quadrado (Palma de Mallorca 1967), p. 57.

que a la fi de cada una aparcix consignada la suma total d'homes en edat de portar armes, des dels 16 anys fins als 60. Inclou, com ja he dit abans, els eclesiàstics i els jueus, però no els esclaus. Com es podrà veure hi ha noms que es repeteixen dues vegades. Això ens fa pensar que aquest ms. era un simple borrador. He respectat totalment la grafia del ms.:

fol. 9v

Montuhiri

bn. vert.
bertomeu gonyolons.
johan sabria.
p. mosqueri.
G. pons.
P. escarp.
bertomeu palou.
Arnau romanya.
johan guarrer.
G. de romanya.
farrer gonyolons.
bn. palisser.
Ar. ramis.
estevenoy palisser.
P. gener.
Ar. Sera
Salvador banet.
Marti banet.
G.° romanya.
P.° Serra.
G° Cuch.
Francesch mieres.
Bn. romanya.

XXIIII hòmens

p° pellisser fil d'en G.Peliser.
Ar. Marchus.
P° pelicer fil d'en Esteva palisser.
Bn. pol fuster.
P° mieres.
P. dachs.
Romeu cuch.
Jacme prats.
bn. Sarovira.
bertomeu burgues.
berenguer massil.
Ar. mirayes.
bn. pol.
P. pouet.
Ar. samanera.
G. viguet.
bng. oliver.
Jacme bercelo.
Domingo ropia.
berthomeu ribes
p° tolra.
Jacme Sera.
p. trobat.
bertomeu vergili.
P. burgues.
falip muntaner.
bn. vergili.

XXVII hòmens.

f. 60.

Muntuyri

bn. vert.
berthomeu ganyalons
bn. gonyalons.

bng. parato.
p. moscari.
p. dachs.
julia ganyallons.
G. pons.
P. ascarp.
Jacme asteva.
g. janovart.
Barthomeu palou.
P. porta.
Gº. viguat.
Arnau romanya.
G. mates.
johan sabria.
jacme matons.
Anthoni matons.
P. janer.
Johan garrer.
XXI hòmens.

g. de romanya.
G. cuch.
ferrer ganyollons.
bernat palisser.
Arnau ramis.
Astavanoy palisser.
bng. palisser.
Arnau Sera.
Salvador Banet.
marti banet.
Gº romanya.
pº sera.
Gabriel domenech.
francesch mieras.
p. mars.
Romeu cuch.
bn de romanya.
G. de muntayans.
pº palisser fil d'en G.
Anthoni ripoyl.
p. blanch.
XXI hòmens.

fol. 60v.

p. creus.
Arnau mercus.
pº palisser fil d'en asteva.
G. blanquer.
bn. navata.
Matheu vergili.
bn. rosseyo.
simon tapies
bn tona
p. gramatja.
Gº borell.
jacme prats.
bernat sarovira.
p. domenech.
Arnau pou.
bng. matheu.
jacme sabater.
jacme sallibert.
bernat banet.
XVIIII hòmens.

pº ferer.
Berthomeu ferer.
Gº rovira.
pº miraylles.
Arnau miraylles.
bnº poll.
p. argenter.
Berthomeu argenter.
Nicholau argenter.
jacme ferran.

pº lorat.
Matheu Sussia.
P. des camps.
Arnau samanera.
Barthomeu borreyll.
bng. oliver.
Ramon rupia.
Domingo rupia.
Berthomeu ribes.
XVIIII hòmens

fol. 61.
bn. lorat.
G. catala.
Pº ascanella.
Ramon des cros.
Jacme picornell.
jacmó sera.
p. trobat.
jacme castellar.
p. burgues.
johan clavell.
francesc Arnau.
falip muntaner.
Arnau maymo.
G. raffall.
bn. poll.
En deulosall.
pº oliver.
XVII hòmens.

G. mestra.
Berthomeu Vergili.
Jacme ribes.
Nicholau lupia.
G. puig.
Bn. bosch.
P. tollra.
Jacme uguet.
Berthomeu oliver.
Bng. rubi.
johan de bonastre.
Bn. faurat.
Romeu moge.
Berthomeu Sussia.
johan agost.
pº mieras.
Gº vinyolles.
XVII hòmens.

fol. 61v.

pº vert.
gº tolra.
Bn. tixador.
Berthomeu rovira.

clergues.
Lo rector.
Bn. cuch.
jacme arbones.

juheus.
maymo ben jacob.
moxi ben abraffim.
sayt ben magaluff.
magaluff ben maymo.
moxi ben maymo.
juseff ben maymo.
salamo belembo.
Leo.
magaluff ben abrafim.

...que munten totes aquestes VII sumes que y ha hòmens d'armes CXXX.

5.10. *ELS TOPÒNIMS* [68]

Englobam els noms de lloc del ms. en els dos tipus clàssics de topònims: majors i menors. Entre els primers hi ha alguns noms d'abast geogràfic divers. Així, al costat de noms com *Catalunya* hi veim allusions a illes: *Manorcha, Sasília,* ciutats i viles, algunes del continent: *Berssalona, Taragona, Villafrancha de Panadès, València,* llocs d'origen de bona part dels pobladors de l'illa, i d'altres de la mateixa Mallorca: *Alcúdia, Campos, Castalig, Mallorques* (o *la Ciutat, Ciutat, la ciutat de Mallorques*), *Menacor, Muntuyri, Sineu,* pobles alguns d'ells, particularment lligats a la vila de Montuïri per llur proximitat geogràfica.[69]

Pel que fa a la toponímia menor, hem registrat tots aquells noms del llibre que designen un indret qualsevol, encara que sigui d'extensió molt reduïda. No cal dir que la gran majoria d'aquests «topònims» menors degueren tenir poca durada i, de fet, principalment en els casos de terrenys amb el nom del propietari, hom degué canviar-los-ne la denominació quan aquest els vené o els deixà en herència. Això fa que actualment se'n conservin pocs d'identificables. En realitat, per a determinar-ne la denominació caldria resseguir-ne l'evolució històrica a través dels cadastres, llibres de talles, d'estims, etc. [70] Per altra banda, en la major part de casos, les referències de localització d'aquests topònims són, ací, molt migrades i inconcretes. Altres vegades, per contra, el nom s'ha conservat fins avui més o menys inalterat, com és el cas de *Les Donades* (avui *ses Donades*), *las Covas* (*sa Cova*), *la Tora* (*sa Torre*), *lo carer Major* (*es carrer Major*), *la plassa* (*Plaça* o *sa Plaça*), *l'esglayha* (*l'Iglesi*), *Sabor, Santa Ullàlia de Mallorques* (*Santa Eulari*), *sen Merty* (*sant Martí*).

D'entre els topònims menors n'hi ha que designen propietats situades dins la vila i fora vila precedides de les partícules *so* (*o sso*)

---

68 Vegeu *Bibliografia*, secció d'*Onomàstica balear*.

69 Tant Castellitx (avui Algaida) com Sineu són viles situades a menys de 10 quilòmetres de Montuïri.

70 Vegeu què en diu Rosselló Verger sobre aquesta qüestió: "Malgrat una miraculosa perduració d'alguns topònims, gairebé inalterats en set o més segles, molts d'ells han suportat modificacions o substitucions per diferents motius. La raó política no ha ultrapassat el carreratge de les viles; la mutació basada en causes religioses complicades amb problemes racials, poguè haver-se donat amb la implantació aràbiga sobre l'element cristià romànic anterior, i sens dubte se verificà en sentit invers, al minvar successivament el cabal toponímic àrab, predominant a principis del s. XIII, bé que moltes vegades hom podria trobar millor explicació amb el desús originat per la parcellació o divisió..." (dins *Anotacions a la toponomàstica del migjorn i xaloc de Mallorca*, BSAL, Tom XXXII, 26).

i *d'en*, encara amb el seu significat gramatical ben transparent: *sso d'en Berenguer Guall, sso d'en Berenguer Masip, so d'en Bernat Loret, sso d'en Muntaner, sso d'en Poli Brondo, so d'en Prats, sso d'en Ramon Balaguer,*[71] *so d'en Ribes, sso d'en Salvador Banat.*

D'altres designen noms de rafals, alqueries o altres edificacions situades fora vila:[72] *l'alcaria blanca de sso d'en Simon Tàpies, l'alcaria de Les Donades* (*Les Donades o loch de Les Donades*), (*l'alqueria d'en Bernat Goyolons, la casa o cases d'en Bernat Goyolons*), *l'alqueria d'en Guabriel Domànach*), *l'alcaria d'en Pericó Sera*, (*la casa d'en Pericó Sera*), (*lo rafal d'en Bertomeu Deulosal*), *lo rafal d'en Pere Domànach*, (*lo rafal d'en Pericó Escanella*), *en Gosalbo, Ssabor, la Tora.* [73]

Noms de camins: *lo cami reyal* (*lo cami del rey* o *la carera del senyor rey*), (*la via de Les Donades*).

La pobla de Montuïri, places i carrers: *la poble, la plasse de la carniseria, la plasse de la Cort* (*la plasa general* o *la plassa*), *la plassa de la Cortera, lo carer d'en Marcús, lo carer Major.*

Albergs o cases: *l'alberch de la dona Carata, l'alberch del regtor* (*la salla del regtor, la case del rechtor, la salla*), *l'alberch de na Frau, l'alberch d'en Antoni Matós, l'halberch d'en Bertoli, sabater* (*la casa d'en Pere Bertoli*), *lo alberch d'en Phalip Muntaner* (*la casa d'en Falip Muntaner*), *l'alberch d'en Pere Crus* (*la casa o pallissa d'en Pere Crus*), *l'alberch d'en Simon Tàpias* (*la case d'en Simon Tàpies*), (*la*) *case de la dona Moje*, (*la casa de la dona Tomasa*), (*la*) *case la dona Sera*, (*la casa*

---

71 Pel context deduïm que *so d'en Bernat Loret* estava dins la pobla, mentre que *sso d'en Ramon Balaguer* consta expressament que estava fora del terme montuïrer, a Manresa, avui Lloret de Vista Alegre, popularment Llorito.

La designació de la partida de terra a base del nom àrab es dóna de manera massiva al segle XIII, l'endemà de la conquesta. Al segle següent es perden bona part dels topònims d'arrel àrab i són substituïts pels noms dels nous propietaris, precedits bona part de vegades per les partícules *ço i d'en*. Durant el segle XVI comencen a aparèixer els primers topònims amb el compost *Son* o *ço d'en* ja totalment gramaticalitzat. (veg. sobretot M. SANCHIS GUARNER: *La partícula Son de Son Armadans y los demás predios mallorquines*, dins "Papeles de Son Armadans", año V, tom XVII (Palma 1960), 176-184. Per a la partícula *xo d'en* del rossellonès veg. P. VERDAGUER: *El català al Rosselló* (Barcelona 1974), 83 i 84.

72 L'alqueria era una agrupació de cases a fora vila, mentre que el rafal era una sola casa, generalment, situada així mateix fora del nucli urbà. Ambdós tipus de construccions foren els normals dins tota la part forana fins a la fundació pel rei Jaume II de les pobles reials de l'any 1300. En l'actualitat a Montuïri es conserven encara *Alcoraia, Es Rafal*, a la dreta de la carretera de Montuïri a Llorito, devora Sa Mudaina, *Es Rafal Aixat*, devora Meià, a la dreta de la carretera de Montuïri a Sant Joan, *Es Rafal Franc*, a l'esquerra de la carretera de Montuïri a Porreres, enfront de la possessió de Son Miró. Aquests topònims, juntament amb *Sa Mudaina* i *Sabor*, són els únics noms de lloc d'origen àrab o, millor dit islàmic, que conservam a Montuïri.

73 *La Tora*, juntament amb *la plasa de la Carnissaria* són dos topònims que apareixen en els primers onze folis del ms., que com ja he dit, són molt deteriorats.

de n'Arnau Pou), (*la*) *case d'en Arnau Sera*, (*la casa d'en Berenguer Holiver*), (*la casa d'en Bernat Claver*), (*la*) *case d'en Bernat Navata*, (*la casa d'en Bernat Pol*) o *l'estable d'en Bernat Pol*, (*la casa d'en Bertomeu Boreyl* o *la taverna d'en Bertomeu Boreyl*, (*la*) *case d'en Bertomeu Ribes*, (*la*) *case d'en Guillem Picorneyl de Castalig*, (*la casa d'en Guillemó Esteva*), (*la casa d'en Guillemó Rosseylló*), (*la*) *case d'en Jacme Sera* (o *l'habitació d'en Jacme Sera*), (*la casa d'en Mateu Vergili*), (*la*) *case d'en Maymó ben Jacop*, (*la*) *case d'en Moxí ben Abrafim*, *la case d'en Moxí ben Maymó*, (*la casa d'en Pere Burgàs*), (*la casa d'en Pere des Camps*), (*la casa d'en Pericó Trobat*), *la case d'en Ramon Rupià*, (*la*) *case d'en Salamó Bellembó*, (*la*) *case d'en Sayt ben Magaluf*, *la case d'en Simon Carbonell* o *la case d'en Simon ortolà*, *las cases de las Covas*.

Altres llocs i edificacions de Montuïri: *lo cantó d'en Pere Domànach* (o *la cantonada d'en Pere Domànach*) *la carnissaria*, (*lo*) *collet de Les Donades*, (*lo*) *coral de la hajustaya*, *lo coral de Les Donades*, *la cort reyal* (*la cort*), (*l'era d'en Bernat Gonyallons*), *la era d'en Bernat Sa Rovira*, *l'era d'en Muntaner*, *l'esglayha*, (*lo*) *forn*, *l'ort de Les Donades*, (*lo*) *mirador de la cortera*, *les pestures d'en Bernat Vert* (*las qintanes d'en Bernat Vert* o *les posasions d'en Bernat vert*), *lo porxo del rey*, *lo porxo de na Careta*, *lo pou*, (*lo*) *prat*, *la presó*, *la cortera*, *la viya d'en Pere Domànech*, *la viya d'en Simon Tàpies*, *les vinyes d'en Pug e d'en Muntaner*.

Topònims menors no montuïrers: *l'alcarie de Monrese*, *lo carer d'en Carboneyl Tayhó*, *Sen Merty*, *Ssanta Ullàlia de Mallorques*.

Toponímia major [74]

Alcúdia. Municipi de Mallorca, al nord-est de l'illa, entre Pollença al nord, i Sa Pobla i Muro al sud. El 1298 el rei Jaume II la declarà vila i cap del seu terme parroquial. El 1965 comptava amb 3608 habitants. Etim.: de l'àrab **al-kudja** «el pujol».
«que.n Bertomeu Boreyl sí era en *Alcúdia*» 11.13.

Berssalona (*Berssallona*). El primer cens conegut d'aquesta ciutat és contemporani del nostre ms.: any 1365. Segons aquest tenia un total de 7641 focs. Etim.: ll. BARCINONE.

---

74 Per a la confecció de les notes històrico-demogràfiques dels topònims majors ens ha estat particularment útil la informació subministrada per la Gran Enciclopèdia Catalana.

«e que con vania de Sasília, que romàs en *Berssalona*» 18v.11 i 12; «e la dita Halicsèn, *eius uxor*, que era de *Berssallona*» 17v.5 i 6.

Campos. Municipi de Mallorca Oriental, situat entre la Marina de Llucmajor a l'oest i Santanyí a l'est. Fou vila fundada l'any 1300 pel rei Jaume II. Al segle XIV la parròquia del terme es traslladà des del Palmer a Campos. El 1970 comptava amb 6662 habitants. Etim.: del ll. parlat pels mossàrabs CAMPOS «camps».
«n'Arnau Tàpies, de la paròquia de *Campos*» 15.19 i 20.

Castalig. Alludeix a Castellitx, caseriu i antic poble del municipi d'Algaida (Mallorca), al vessant septentrional del Puig de Randa. Es tracta d'una antiga alqueria islàmica i d'una de les parròquies de l'illa, organitzada el 1236. Al llarg del segle XIV la població s'anà traslladant a Algaida, de la qual depèn eclesiàsticament des de la tercera dècada del segle XV. La primitiva església (s. XIII) fou ampliada els segles XVI i XVII. Hom hi venera l'antiga Mare de Déu de la Pau. Etim.: del ll. CASTELLUM més el sufix ĪCTUM transformat en [iŝ] en la pronunciació mossaràbica.
«stant salavòs en case d'en Guillem Picorneyl de *Castalig*» 11.4.

Catalunya (*Catallunya, Cataluya*). Segons el fogatge de 1365 hi havia 104.069 focs o famílies, que han estat avaluats com a equivalents a 468.000 habitants. L'etimologia d'aquest topònim és dubtosa.[76]
«Jacme Arnau, que era vangut de *Catalunya*» 18.20 i 21; «li auhí dir que era de *Catallunya*» 18v.8 i 9; «e que vingueran de *Cataluya*» 18v.25 i 26.

Mallorques (*Ciutat, la Ciutat, la ciutat de Mallorques*). Antiga denominació de Palma, capital de l'illa de Mallorca. Durant l'època islàmica fou denominada Madīna Mayūrqa. Al segle XIV, concretament l'any 1364, tenia uns 24.000 habitants. Al segle XVIII, arran del decret de Nova Planta, hom volgué generalitzar l'antic topònim romà de Palma, posat ja en circulació per alguns erudits del segle XVI. Segons la tradició, la Palma romana ocupava el mateix emplaçament que l'actual. Nogensmenys, no han mancat historiadors que han batallat prou per atribuir l'assentament de l'antiga ciutat romana en altres indrets de l'illa. Darrerament, el conegut arqueòleg Guillem Rosselló i Bordoy, gràcies a noves troballes arqueològiques i a una nova revisió a fons de molts materials ha arribat

[76] Vegeu-ne l'estat de la qüestió a GEC, s.v. *Catalunya*.

a la conclusió, d'acord amb la tradició, que l'actual Palma no ha tengut, de fet, solució de continuïtat des de l'època de la Palma romana.[76]
«en Pascual Gilabert, brasser de *la ciutat de Mallorques*» 44. 19; «N'Abram Ssen Tou, jueu de *Mallorques*» 46v.27; «Na Simona, muler d'en Simon Rog, braser e siutadà de *Mallorques*» 14v. 21; «lo dit Arnau Sera prestade li avia per anar-na en *Ciutat*» 28v.30; «e I jova, qui à nom en Banyeras, de *Siutat*» 35.26; «viu vanir en Falip Muntaner, lo qual vania de *la Ssiutat*» 53.28 i 29; «que.n Pericó Tona, prevera benifasiat en Ssanta Ullàlia de *Mallorques*» 34.3 i 4.

Manorcha. Illa de les Balears. La població de Menorca a l'època del regne de Mallorca independent arribava aproximadament als 4.000 habitants. Etim.: del ll. MINORICA.
«La dona Machdallana, muler, *quondam*, d'en Ramon Cortey, habitador de *Manorcha*» 15.1 i 2.

Menacor. Municipi de Mallorca Oriental, a la costa, el més poblat després de la Ciutat. El nucli antic és centrat per Sa Bassa, antiga confluència de camins, la plaça del mercat i l'església parroquial i arxiprestal de Santa Maria, que ocupa el mateix emplaçament que una antiga església gòtica començada el segle XIV. També és del segle XIV la torre de ses Puntes (o torre d'en Mir), casal fortificat. De la residència reial (el Palau), bastida al començament del s. XIV com a lloc de descans del rei de Mallorca, en resta només una torre. La població de Manacor correspon a un nucli islàmic o, potser, romà. En el repartiment, el districte de Manacor fou assignat a Nunó Sans, però aviat tornà a la corona, i el 1300 Jaume II de Mallorca creà la vila de Manacor, entre d'altres. El 1234 la parròquia de Manacor depenia de la de Santa Maria de Bellver (Sant Llorenç des Cardassar), però fou construïda parròquia independent el 1248. La vila adquirí una gran vitalitat a partir del s. XIV. El 1785 tenia 7425 habitants i el 1970 en tenia 23.278. Etim dubtós.
«Bernat Lobet, saig de *Menacor*» 81v.3.

Muntuyri (*Montuyri, Muntuïri, Montueri, Montieri* [sic], *Montuïri*). Vila mallorquina situada vers el centre de l'illa, dalt d'un turó. La primitiva església parroquial, existent ja el 1248, estava al barri del Molinar,

[76] Vegeu un resum d'aquesta qüestió tan controvertida en el *Corpus de Toponímia de Mallorca*, vol. II s.v. *Palma* (1964), 944-960. i, sobretot, en *Mallorca Musulmana Estudis d'Arqueologia*, de G. ROSSELLÓ I BORDOY (Palma 1953), dins el capítol *L'evolució urbana de Ciutat de Mallorca a l'antiguitat*, 49-113.

el sector més alt i més antic del poble. El segle XIV fou edificat un nou temple, al centre de la nova pobla, dedicat a Sant Bartomeu, ampliat al segle XVII i força reformat el segle XVIII. Montuïri fou cap d'un dels districtes islàmics en què es dividia l'illa abans de la conquesta de Jaume I, i comprenia, a més del terme propi actual, els d'Algaida, Lluemajor, Campos i Santanyí.[77] Fou una de les pobles reials fundades pel rei Jaume II l'any 1300. Quant a la població, sabem que l'any 1312 tenia entre 500 i 600 habitants. Durant l'època del rei Jaume III, en els anys 1332-1333, coincidint amb una etapa especialment pròspera, tenia entre 650 i 750 habitants. Durant els anys 1357-1360 la població devia oscillar entre els 550 i els 650 habitants. L'any 1970 tenia 2.546 habitants.[78] Pot ser que l'ètim tingui relació amb una forma llatina *MONTUARIU «monticle».[79]
«en Mateu Ssusia, de la villa de *Muntuyri*» 11.11; «en Bertomeu Ribes, batlle reyal en *Montuyri*» 25.2 i 3; «en Gillemó Borel, de la vila de *Muntuïri*» 38.2; «en Bernat Rosalló, de la vila de *Montueri*» 69.5; «en Pere Domènech, batla rayal en *Montieri*» 69.2; «en Pere Domènech, batle de *Montuïri*» 75.15.

Sasília. Alludeix a l'illa de Sicília.
«viu en Jacme Arnau, para del dit Franssesch, en *Ssasilia*» 18v.4 i 5.

Sineu. Vila situada al bell mig de l'illa de Mallorca. A partir del 1319 començà a residir-hi el veguer de fora i el 1309 hi foren iniciades les obres del Palau reial. L'any 1970, després d'una llarga i intensa emigració, comptava amb 3070 habitants. Ètim desconegut.
«en Jacme Arnau, sa entràs, que axí avia nom, sí estava en la villa de *Sineu*» 17.12 i 13.

Taragona. Capital de l'actual província de Tarragona.
«e que l'auhïa raonar ab lo dit Ribelles, marit seu, moltes vagades, qui era de *Taragona*» 17v.15 i 16.

Valènsia. Capital de l'antic Regne de València.
«[Cata]lina, muler d'en Domingo Jornat, *quondam*, mariner e siuta[dà] de *Valènsia*» 14v.1 i 2.

---

77 Des de l'any 1926 Ses Salines forma municipi independent de Santanyí.

78 Per a més informació sobre la producció, demografia, cultura, etc. de la vila de Montuïri, vegeu J. MIRALLES: *Un poble, un temps* (Palma 1974), sobretot les pàgines 17-58.

79 Vegeu el meu article *Entorn de l'etimologia de Mallorca: estat de la qüestió*, "Randa", Homenatge a Francesc de B. Moll/1, vol. 9, (1979), pàgs. 17-24.

Villafrancha de Panadés (*Villafrancha*). Capital de la comarca del Penedès.
«aquel era estat nat en *Villafrancha de Panadès*» 17.10 i 11; «hahuïa dir, an aquel temps, que.l dit Jacme Arnau que era nadiu de *Villafrancha de Panadès*» 17v.4 i 5; «li auhí dir moltes vagades que eyl que era de *Villafrancha*» 17.14 i 15.

Toponímia menor

POSSESSIONS O PARTIDES DE TERRA PRECEDIDES DE *ço d'en*

sso d'en Berenguer Guall:
«vania de *sso d'en Berenguer Guall*, cavalcant ab lo seu rossí, e con ffo a la plassa» 45.14 i 15.

sso d'en Berenguer Masip:
«era vangut de *sso d'en Berenguer Masip*, on avia ssopat» 35.12.

so d'en Bernat Lorat: pel context deduïm que es refereix a un lloc del barri actual del Molinar, a Montuïri.[80]
«viu lo dit Tona, prevera, axir de la case o salla del rechtor, anan-se'n ab I fadrí en *so d'en Bernat Lorat* a vi» 35v.17-19.

sso d'en Muntaner: a l'encontrada de Les Donades, possessió situada a un quilòmetre al nord-oest de la vila de Montuïri.
«aven-se'n per la carnisaria, faent la via de Les Donades, e aquí, en lo coral de Les Donades, *en sso d'en Muntaner*» 27.13 i 14.

sso d'en Poli Brondo:
«avien pres blat, tot ab tera de delma de *sso d'en Poli Brondo*» 25.17 i 18.

so d'en Prats:
«e.yl dit Franssoy sí.s n'anave ves *so d'en Prats*, ferer» 36v.12.

sso d'en Ramon Balaguer: dins el terme de Manresa, avui Lloret de Vista Alegre.
«fayan messes en *sso d'en Ramon Balaguer* de Manrese» 17v.1 i 2.

so d'en Ribes: a l'encontrada de la possesió de Les Donades.
«lo dit Falip sí avia caragada I axavagade de paylla d'ordi a Les Donades *de so d'en Ribes*» 21v.8-10.

sso d'en Salvador Banat:
«e anà-sse'n *en sso d'en Salvador Banat*» 29v.26.

---

80 És un error pensar que el *ço d'en* (avui *son* o *çon*) designava sempre un lloc de fora vila. Ací, per exemple, *so d'en Bernat Loret* és un topònim urbà.

ALQUERIES, RAFALS I POSSESSIONS EN GENERAL DEL TERME DE MONTUÏRI.

l'alcaria blanca de sso d'en Simon Tàpies: prop de l'actual camí de Pina.[81]
«eran vangudes d'espigollar de *l'alcaria blanca de sso d'en Simon Tàpies*» 14v.24.

l'alcaria de Les Donades (*Les Donades* o *loch de Les Donades*); l'actual possessió de Ses Donades està situada a un quilòmetre de la vila de Montuïri al nord-oest, molt prop de Son Pastor. A principis del segle XIV era propietat de les monges de Santa Margalida.
«dressant la sua via ves *l'alcaria de Les Donades*, qui és via per la qual hom va a les habitacions dels dits dos frares seus» 28.20-22; «e con fo pres de l'ort de *l'alcaria apallade Les Donades* eyl sí s'en/contrà ab en Jacme Sera» 28v.30 i 31 i 29.1; «sí vania de Ssabor e passava per l'ort de *Les Donades*» 21v.20 i 21; «e con foren pres del *loch de Les Donades*» 27.18; «passan per la carnissaria del dit loch, faent la vida de *Les Donades*» 27v.21 i 22; «aven-se'n per la carnisaria, faent la via de *Les Donades*» 27.21 i 22; «aven-se'n per la carnisaria, faent la via de *Les Donades*, e aquí, en lo coral de *Les Donades*, en sso d'en Muntaner» 27.13 i 14; «lo dit Falip sí avia caragada I axavagade de paylla d'ordi a *Les Donades* de so d'en Ribes» 21v.8-10.

(*l'alqueria d'en Bernat Goyolons, casa o cases d'en Bernat Goyolons*): situades prop de les cases de les coves i del camí reial, a l'actual barri del Molinar.
«En *Bernat Goyolons*, delat, jurat e enterogat sobre la dita denunsiasió, e dix qe és ver qe él sí astava *en la sua alqeria* adobant huna aradra, e qe viu dos bous seus en la carera del senyor rey, en lo qual loch él entén aver enpríu» 42v.1-4; «En Bertomeu Deulosal, del dit loch, jurat e enterogat sobre la demunt dite denunsiasió, e dix qe és ver qe él se n'anava e.l seu rafal, e qe con fo en las cases de las covas sí trobà en Gillemó Tàpies, e li dix: «Déu vos sal, en Gillemó!», e.l dit Gillemó que li dix: «Bé siau vengut!», e qe viu *en Bernat Goyolons, qi venia devés la sua cassa* ab huna aguyade e.l qol, e qe se'n venia ves en Gillemó Tàpies, e con fo *en-*

81 Aquesta *alqueria blanca* estava en el terme parroquial de Castellitx, limitant amb el torrent i el camí de Pina: "quandam sortem seu petiam terre quam dictus ugetus... in termino alqueria vocant *alqueria blancha* que est in perochia de castiligio... Affrontat dicta sors seu pecia terre, ex una parte cum honore bernardi rovire, et ex alia parte cum camino que itur apud Pinam, et ex alia parte cum honore simonis tapies et ex alia parte cum torrente" (ARM, Prot. vol. 101 (1357), fol.122v.).

dret de les cases del dit Bernat Goyolons auyí noves» 42.9-15; «e *en Bernat Goyolons estava en lo seu figaral* adobant huna aradra, e *anà-se'n a quasa* e près l'aspasa e la basinata e huna aguyade en la mà, e vench ves mi furossament a les cases de les coves, e dix-me» 43.11-13.

(*l'alqueria d'en Guabriel Domànach*): vers el cantó sud-oest de la vila de Montuïri.
«En Guabriel Domànach, de la paròqia de Muntuyri...dix qu.és ver qu.él *vania de la ssua halcaria*, e con ffo entrant la poble, en dret del seu carer, del dit Simon Carbonell» 58.21-24.

l'alcaria d'en Pericó Sera (*la casa d'en Pericó Sera*): estava situada prop de la possessió de Les Donades.
«e con fo pres de l'ort de l'alcaria apallade Les Donades, eyl sí s'en/contrà ab en Jacme Sera, lo qual vania devés *l'alcaria d'en Pericó Sera*» 28v. 30 i 29.1; «viu lo dit Jacme, que vania devés *case del dit Pericó Sera*» 27v.1.

(*lo rafal d'en Bertomeu Deulosal*): cap al cantó sud de la vila, Per anar-hi hom devia passar per l'actual camí de Sa Cova.
«En Bertomeu Deulosal, del dit loch, jurat e enterogat sobre la demunt dite denunsiasió, e dix qe és ver qe él *se n'anava e.l seu rafal*, e qe con fo en las cases de las covas» 42.9-11.

lo rafal d'en Pere Domànach: prop de l'actual carrer de Santa Catalina Tomàs.
«con foren passat *lo rafal d'en Pere Domànach* eyls sí veran tres hòmens, qui anaven avayl ves lo dit rafal, e puys viu-los que giraren amunt, a cós fet, tornant-se'n, e con foran al cantó d'en Simon Carboneyl» 39.4-7; «e con fforen entorn del *rafal d'en Pere Domànach* eyls ssí veran vanir avayl tres hòmens, los quals dits III òmens tantost giraren cap, e a grans cosses se'n tornaren amunt, e materan-ssa detràs lo canthó de la case d'en Ssimon ortolà» 37v.8-11.

(*lo rafal d'en Pericó Escanella*):
«En Pericó Escanella, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella assò ssaber, que.ll dit jorn e ora él ssí pertén-ssa de la villa e anan-se'n *al seu rafal*» 49v.22-25.

en Gosalbo: molt possiblement aquest nom, catalanització del castellà *Gonzalvo*, està en relació amb un tal Guosalbo Onis, personatge que apareix en els documents montuïrers de devers l'any 1344.[82]

[82] És possible que *Gosalbo* donàs lloc a *Gossauba*, nom d'una possessió de Sant Joan.

«a hora de miganit passada que hi vagera hòmens a I prat, hu poc aval *d'en Gosalbo*» 32.6 i 7.

Sabor: possessió situada al nord de la vila, a l'esquerra de la carretera de Montuïri a Lloret, dalt un turó de l'anomenada serra des Fonoi. Segons DCVB prové d'un nom propi personal de l'àrab persa *Sabor*.[83]
«sí vania de *Ssabor* e passava per l'ort de Les Donades» 21v.20 i 21; «era en la plassa de la cortera ab una escona en la mà e ab l'espasa sinta, que se n'anave en *Ssabor*, e que viu vanir en Falip Muntaner, lo qual vania de la Ssiutat» 53.27-29.

la Tora: es refereix a l'actual possessió de Sa Torre, al nord-est de la vila de Montuïri, molt prop des Velar de sa Torre.[84]
«sí passava per *la Tora* o per alscuns lochs d'equela» 2v.6; «e.yl dit Stamatý sí travassava per les possassions de *la Tora*» 2v.13 i 14.

CAMINS O VIES

lo camí reyal (*lo camí del rey* o *la carera del senyor rey*): alludeix al camí de Sa Cova del barri del Molinar, segurament en un punt de la confluència d'aquest camí amb la carretera de Manacor.[85]
«en *lo camí reyal* li hisqué en Johan» 20.7 i 8; «en *lo camí del rey*, en les encontrades de les posasions d'en Bernat Vert» 42.26 i 27; «viu dos bous seus en *la carera del senyor rey*» 42v.3.

(*la via de Les Donades*): alludeix al camí que va de Montuïri cap a Ses Donades, i que surt de l'actual carrer de Bonavista.[86] Segons veim aquest camí devia continuar fins a Sabor, però avui està tallat vers la meitat del seu trajecte.
«dressant la sua *via* ves l'alcaria *de Les Donades*, qui és via per la qual hom va a les habitacions dels dits dos frares seus» 28.20-22.

---

83 Sabor, juntament amb Sa Mudaina, Es Rafal, Son Fornés, Galiana, formen un redol on abunden les restes arqueològiques megalítiques, sobretot a Son Fornés, on s'està excavant un dels poblats talaiòtics més importants de Mallorca.

84 Sa Torre i Mianes sembla que eren les úniques possessions de Montuïri on hi hagué torres de guaita a l'edat mitjana.

85 Era l'antic camí de Marina, que duia a Porreres. En la confluència amb la carretera de Manacor s'hi trobaren a principis del present segle algunes tombes. Hi ha també algunes coves que foren habitades durant l'edat del bronze.

86 També se'n deia camí de Sa Mostra, lloc on es feien les exhibicions de tir de ballesta i les mostres militars.

LA POBLA DE MONTUÏRI. PLACES I CARRERS

la poble: nucli urbà de la vila de Montuïri, fundat pel rei Jaume II l'any 1300. Formava una espècie de rectangle («*Es Codrat*» entre els vells), avui encara perfectament conservat. Els límits de la pobla reial de Montuïri eren els següents: als extrems, en sentit transversal hi havia els camins que duien als pous comuns de la vila, que eren els actuals carrers des pou del Rei i des Pou Nou. Per la banda del Pou del Rei la línia que marcava el perímetre seguia pel carrer de la Barrera de Son Rafel Mas, avui carrer del P. Vicenç Mas, i, per la banda del Pou Nou seguia pel carrer de l'Amargura. En sentit longitudinal els límits eren: el carrer de Sant Bartomeu, antigament carrer de s'Arraval i carrer de sa Bodega, i el carrer del rei Jaume II, antigament carrer de sa Quintana de Baix, i el carrer de sa Posada. De l'altra banda, al migjorn, el carrer de ses Tres Creus i el carrer de Sant Antoni, antigament carrer de sa Costa, i el carrer de Baix. La columna vertebral d'aquest establit era, com en el moment actual, la plaça Major, el carrer Major i el carrer des Pujol des Porrassar. Aquests carrers continuaven, respectivament, cap al camí vell de Sant Joan de Sineu, avui carrer de sa Trona, i cap al camí de Llucmajor.[87]
«per vós laxaré *la poble* e pandré la gariga» 50.26; «és ver qu.él e Arnau Domànech e en Gillemó Borel qe pertien de *la poble*, e qe se n'anaven dormir al rafal d'en Pere Domànech» 38.19-21; «e dix qu'és ver qu.él vania de la ssua halcaria, e con ffo entrant *la poble*, endret del seu carer, del dit Simon Carbonell» 58.22-24.

la plasse de la carniseria: era anomenada així perquè hi estava emplaçada la carnisseria. Avui se'n diu plaça Vella.[88]
«era en *la plasse de la Carniseria* ab d'altres» 5.11 i 12; «eyl sí estava en *la carniseria* de Muntuyri, e que viu la dita Elichssèn denant case d'en Simon Tàpies» 5v.2-4.

---

87 Pel que fa a l'ordenació urbanística de les noves poblcs de Jaume II, vegeu G. ALOMAR: *Urbanismo regional en la Edad Media: las Ordinacions de Jaime II (1300) en el reino de Mallorca* (Barcelona 1976). Vegeu un dels testimoniatges de l'establiment de la nova pobla reial de Montuïri extret de l'arxiu municipal montuïrer: "P. Pons, batle de vila reyal de Montuyri, a instància I letra tramesa a él per en R. des Bruy e per en P. de Suau, fàu cridar poblicament per en Solanes de Bonastre, corador pòblich de la dita pobla, que tots los pobladors deyen estar e habitar continuadament... la dita pobla e encara que deyen aver abrades [sic] casses e vinya plantada d'aqí a Nadal vinent, sots la pena que.l senyor rey y a possada" (15-XI-1305, vol.16; fol.21).

Vegeu, per a més detalls, J. MIRALLES I MONSERRAT: *Els carrers de Montuïri. Cap a una nomenclatura popular*, "Congrés de Cultura Catalana" (Ciutat de Mallorca 1977), 3 i 4.

88 Veg. *Els carrers*, pàgs. 35 i 36.

la plasse de la Cort (*la plasa general, la plassa*): es refereix a l'actual plaça Major. Deu el seu nom al fet d'haver-hi la cort reial del batlle o la cúria reial.[89]
«lo dit Jacme perti del loch de *la plasse de la Cort*» 28.17 i 18; «açò ha fet an *la plasa general* de la ville de Montuïri» 81.7 i 8, «vania de sso d'en Berenguer Guall, cavalcant ab lo seu rossí, e con ffo a *la plassa*» 45.14 i 15; «s'estava en lo cantó de l'halberch d'en Bertolí, ssabater, so és: salí en *la plassa*» 45v.1 i 2; «que.l demunt dit dic e ora ell sí estave en *la plassa* mirant I joch de taulles» 46v.28 i 29; «e con ffo en *la plassa,* denant case d'en Pere Bertolí, ell encontrà en Jacme Sera» 53v.3 i 4; «stava en *la plassa,* denant la porta d'en Pere Bertolí, sabater» 54.24 i 25.

la plassa de la Cortera: es tracta de l'actual plaça de ses Tres Creus, on hi havia l'edifici de la quartera en què hom venia cereals i llegums.[90]
«era en *la plassa de la Cortera* ab una escona en la mà e ab l'espasa sinta, que se n'anave en Ssabor, e que viu vanir en Falip Muntaner, lo qual venia de la Ssiutat» 53.27 i 29; «la I en lo carer Mayor de la vila de Montueri, l'altre e l'altr[e] en *la plasa de la Cortera,* e l'altre danant lo carer de d'an Marcús [sic] 73.17-19.

lo carer d'en Marcús: no en sabem la localització. Hi vivia n'Arnau Marcús o de Marcús, que en la documentació coetània apareix com a «lapicida».
«la I en lo carer Mayor de la vila de Montueri, l'altre e l'altr[e] en la plasa de la Cortera, e l'altre danant *lo carer de d'an Marcús* [sic]» 73.17-19.

lo carer Major (o *lo carer Mayor*): es tracta de l'actual carrer Major, fins fa pocs anys oficialment anomenat carrer del general Franco. És l'artèria principal de l'antiga pobla reial. D'una banda continua cap a l'antic camí de Sant Joan de Sineu, i de l'altra, cap a l'antic camí de Lluemajor. Durant el segle XIV sabem que hi vivia la comunitat jueva local.[91]
«vench en lo dit loch de Muntuyri en *lo carer Major,* denant case d'en Moxí ben Abraffim, jueu» 46v.5 i 6; «la I en *lo carer Mayor* de la vila de Montueri, l'altre e l'altr[e] en la plasa de la Cortera, e l'altre danant lo carer de d'an Marcús [sic]». 73.17-19.

---

89 Veg. *Els carrers,* pàgs. 34 i 35.

90 Veg. *Els carrers,* pàg. 43.

91 Veg. *Els carrers,* pàg. 31. Segons deduïm pel nostre manuscrit, al carrer Major, a part de la comunitat jueva, hi vivien almenys els següents vesins: Jacme Sera, Bertomeu Argenter, Bernat Loret, Pere Burgàs, Bernat Claver, Bernat Pol, Domingo Rupià, etc.

ALBERGS O CASES DE MONTUÏRI

l'alberch de la dona Carata:
«ell sí era en la carera, denant *l'alberch de la dona Carata*» 62v.18 i 19.

l'alberch del regtor (*la salla del regtor, la case del rechtor, la salla*): es trobava prop de l'església antiga dedicada a Santa Maria (s. XIII). Segons una còpia feta per l'ex-secretari de l'ajuntament de Montuïri Bartomeu Verger i Arbona, la qual conté algunes notes històriques locals, originals del prevere Jeroni Cloquell i Mateu, consta que la rectoria antiga estava en l'actual casa de can Prats, avui carrer des Molinar nº 22, del barri del mateix nom. Entre els papers i fitxes inèdits del P. Andreu de Palma, autor d'un catàleg de l'arxiu municipal d'aquest poble trobam la mateixa afirmació en diferents notes escrites de la seva mà, però res no sabem sobre les bases en què es fonamenten els dits investigadors. També hi ha una tradició popular que sembla confirmar aquesta dada.[92]
«sí isquera de *l'alberch del rechtor* anan-se'n ves case sua» 40.4 i 5, «si passave pel carer, portent de *l'alberch del regtor*, aven-se'n ves la plassa» 41.22 i 23; los quals aquel dit Pericó se'n manaren en *la salla del regtor*» 35v.1; «viu lo dit Tona, prevera, axir de *la case o salla del rechtor*, anan-se'n ab I fadrí en so d'en Bernat Lorat» 35v.17-19; «en Pericó Trobat sí isqué de *case del rechtor*» 40.13 i 14; «Enaprés, lo dit Rovira sí anà a *la salla*» 34v.22.

l'alberch de na Frau:
«se n'entrà en *l'alberch de na Frau*» 71.4.

l'alberch d'en Anthoni Matós:
«eyl, astant bandajat, ha menjat e bagut per moltes de vegades en *l'alberch d'en Anthoni Matós* de la dita perròquia» 80.11 i 12.

l'halberch d'en Bertoli, sabater (*la casa d'en Pere Bertoli*): en la plaça Major, devora l'edifici de la Cort.
«s'estava en lo cantó de *l'halberch d'en Bertoli, ssabater*, so és, salí en la plassa» 45v.1 i 2; «e con ffo en la plassa, denant *case d'en Pere Bertoli*, ell encontrà en Jacme Sera» 53v.3 i 4.

lo alberch d'en Phalip Muntaner (*la casa d'en Falip Muntaner*): prop de la Plaça Major.

---

92 L'única relíquia que tenim d'aquesta antiga rectoria del Molinar és una piqueta d'aigua beneïda que es trobava a l'entrada de can Prats i que duu a baix un relleu que representa una mà. Avui és en poder dels propietaris de la fonda Las Palmeras de la plaça Major de Palma.

«e raquirent [?] aquestes peraules al dit senyor batle en lo dit loch de Montuïri aprés *lo alberch d'en Phalip Muntaner*» 75.18-20; «era dins *en case sua,* ell sí auhí cridar e braga defora en la carera, cuax denant la porta d'en Bernat Pol, traginer» 54.4 i 5.

l'alberch d'en Pere Crus (*la casa d'en Pere Crus* o *la pallissa d'en Pere Crus*): estava prop de la plaça de la Quartera, possiblement a l'actual carrer de ses Tres Creus.
«e asats prop de *l'alberch d'en Pere Crus*» 76v.23 i 24; «e asats prop de *l'alberch d'en Pere Cros* aquests trobaren en Jacme Prats» 77.6 i 7; «ss'estaven al mirador de la cortera...e.lls dits Bernat e Guillem costa avayll sí y coragueran, e con foren davayll lo cantó de *la palissa d'en Pere Crus*» 58v.4-7; «e con fo denant *la pallissa d'en Pere Crus* ell sí viu que.l dit jueu sí fugia per lo carer, e que.ll dit Guillemó Rosseylló sí li coria darera e aquell encalssava, e denant la dita *case o pallissa* aquell sí l'aconsaguí» 51.17-20.

l'alberch d'en Simon Tàpias (*la case d'en Simon Tàpies*): prop de l'església actual de Sant Bartomeu, possiblement al carrer de sa Quintana.
«e con fo en *l'alberch d'en Simon Tàpias,* esperant que lo dit Berenguer Oliver agés descaragade la somada, él sí ohí vau cridant viafores» 69v.13 i 14; «dix sobre aquella so saber, que.l dit die e ora eyl sí estava en la carniseria de Muntuyrí, e que viu la dita Elichssèn denant *case d'en Simon Tàpies*» 5v.2-4; «sí.s ssayhan en lo cantó de *l'alberch de lur para* ssobre una paret, e vayhen en case de la dona Moje, pres l'esglayha» 13v.4-6.

(*la*) *case de la dona Moje*: estava devora l'església, tal volta a l'actual carrer de sa Quintana.
«sí.s sayhan en lo cantó de l'alberch de lur para ssobre una paret, e vayhen en *case de la dona Moje,* pres l'esglayha» 13v.4-6.

(*la casa de la dona Tomasa*): prop de la casa del rector i de la casa d'en Guillemó Rosseylló, segurament al Molinar.
«dementre qu.éls perlaven ab aquel, en Pericó Trobat sí isqué de case del rechtor, e con fo endret *lo portal de la dona Tomase* ell sí se'n tornà en case del rachtor» 40.12-15.

(*la*) *case de la dona Sera*:
«lo dit Jacme sís pertí de la cort, e assèn en *case la dona Sera,* mara d'aquel, per retra-li I carta de donació» 29v.23 i 24.

(*la casa de n'Arnau Pou*):
«La dona Ffransescha, muler d'en Arnau Pou, de la villa de Muntuyri.. que.l demunt dit jorn e ora, en la demunt dita denunciació expressade, la dita Fransescha sí pertia del raffal d'en Pere Domànach, anan-se'n ves *case sua* ab una taula plana de buyna de bous per fer-ne una casa d'ebeylles, e.n lo camí en Guabriell/ Domànach sí la aconsaguí, e anaven-se'n endosos, e con foren en lo cantó de la case d'en Ssimon Carbonell aquí atrobaran lo dit Cimon» 59.21-27 i 59v.1 i 2.

(*la*) *case d'en Arnau Sera*:
«eyl sí vania de *case d'en Arnau Sera* ab una ssomera cavalcant, la quai lo dit Arnau Sera prestade li avia per anar-na en Ciutat, e con fo pres de l'ort de l'alcaria apallade Les Donades» 28v.29-31.

(*la casa d'en Berenguer Holiver*): casa veïna de l'alberg d'en Guillemó Rosseylló, segurament al Molinar.
«e.l dit Pericó Tona sí s'haturà a la porta d'en Guillemó Rossaylló e aranchà l'espasa dient una vagade e moltes al dit Guillemó: «Obri, bort, hobri! hix deffora!», e.yl dit Guillemó sí cridà alta veu en *Berenguer Holiver, vey d'equel*» 35v.19-23.

(*la casa d'en Bernat Claver*): pel context sembla que devia estar en la plaça Major, prop de la casa d'en Bernat Pol.
«que.n Pascual Gillabert, braser, sí pasara *denant la porta d'en Bernat Claver,* barber, anant en case d'en Ssalamó Bellembó, jueu» 44.4-6; «E demanat e on era ne fo la bragua, e dix que denant la porta de l'estable d'en Bernat Pol, asats *pres la porta del dit Bernat Claver*» 44v.29-31; «En Bertomeu Ribes, del dit loch...sí vania de sso d'en Berenguer Guall cavalcant ab lo seu rossí, e con ffo *a la plassa* eyl viu que.ls dits [sic] Bernat Claver sí avia braga e noves ab lo demunt dit Pascual». 45.12-16; «ell dit Bernat sí s'estava en lo cantó del halberch d'en Bertolí, ssabater, so és: salí *en la plassa,* e stant axí lo demunt dit Pascual Gillabert sí passà denant aquell, anan-se'n en case del dit Ssalamó Bellembó, jueu, e con fo pres la porta del dit Bernat, la cadella del dit Bernat sí li isqué ladrant» 45v.1-5.

(*la*) *case d'en Bernat Navata*:
«con la braga d'aquells ja passade era, ella sí vania de *case d'en Bernat Navata*» 55.8 i 9; «estave ab lo dit Guabriel en la villa de Muntuyri, en case d'en Simon Tàpies o en *case d'en Bernat Navata,* per sercar cortins a manlavar per tirar vi» 39.1-3.

(*la casa d'en Bernat Pol*) o *l'estable d'en Bernat Pol*: prop de la casa d'en Bernat Claver, a la plaça Major.
«La dona Catalina, muller d'en Bernat Pol, de la villa de Muntuyri... e dix ssobre aquelles no res ssaber, sinó que hahuí *de case sua* la bragua, mas que no y hisqué» 45.3-6; «E demanat e on era ne fo la bragua, e dix que denant la porta de *l'estable d'en Bernat Pol*, asats pres la porta del dit Bernat Claver» 44v.29-31.

(*la casa d'en Bertomeu Boreyl* o *la taverna d'en Bertomeu Boreyl*): estava situada al Molinar, prop de l'alberg del rector.
«e assò era en dicmanja, en *casa del dit Bertomeu Boreyl*, on ssa muler vania vy» 11.13 i 14; «lo dit jorn e ora eyl sí era en *la taverna del dit Bertomeu Boreyl* ab lo dit Hageg, e aquí bagueran ab d'altres molts que n'i avie, de catius sarcyns e batiats» 11v.4-6; «La dona Marina, muler d'en Bertomeu Boreyl, ssa entràs, de la villa de Muntuyri...que.n la dita nit e ora eyla sí seya *denant la ssua porta*, e que viu que.n Pericó Tona, prevera, sí isqué de la ssalla del rechtor e ab un fadrí anant a vi en so d'en Loret» 35v.3-7.

(*la*) *case d'en Bertomeu Ribes*:
«que.n Pere Trobat, jurat del dit loch, sí passave pel carer, pertent de l'alberch del regtor, aven-se'n ves la plassa per fer e trachtar los nagosis de la paròquia, e con fóra *pres case d'en Bertomeu Ribes*, batlle, aquí ss'encontrare ab en Guillamó Rossalló» 41.21-25.

(*la*) *case d'en Guillem Picorneyl de Castalig*:
«stant salavòs en *case d'en Guillem Picorneyl de Castalig*» 11.4.

(*la casa d'en Guillemó Esteva*):
«En Guillemó Esteva, del dit loch...que.l dit jorn e ora en Guillemó Rosseylló sí estava ab ell e ab d'altres *denant la porta del dit testamoni*, e stant ells axí n'Issach Pochacarn sí passava ab I ase d'en Maymó, jueu» 62.22-26.

(*la casa d'en Guillemó Rosseylló*): estava al Molinar, prop de la casa del rector, veïna de la casa d'en Berenguer Oliver.
«La dona Marina, muler d'en Bertomeu Boreyl, ssa entràs...sí seya denant la ssua porta, e que viu que.n Pericó Tona, prevera, sí isqué de la ssalla del rechtor e ab un fadrí anant a vi en so d'en Loret, e con tornà lo fadrí passà, e.l dit Pericó Tona romàs *a la porta d'en Guillemó Rosseylló*» 35v.3-9; «e.l dit Pericó Tona sí s'haturà *a la porta d'en Guillemó Rossaylló* e aranchà l'espase dient una vagade e moltes al dit Guillemó:

«Obri, bort, hobri! Hix defforal», e.yl dit Guillemó sí crida alta veu en Berenguer Holiver, vey d'equel» 35v.19-23.

(*la*) *case d'en Jacme Sera* (*l'habitació d'en Jacme Sera*): segurament al carrer Major, no lluny de les cases dels jueus.

«que.n'la demunt dita ora ell sí estava denant *case d'en Jacme Sera*, e perlava ab aquel, e dementre que ab aquel perlava ell sí auhí cridar viaffora envés la casa del dit Moxí» 66.17-19; «Enhaprés, viu que.l dit Jacme sí.s pertí de la cort, ananse'n *ves case sua* e près les armes» 27v.19 i 20; «E sobre aquestes peraules, lo dit Jacme pertí del loch de la plasse de la Cort e anà *ves la sua abitació*, e quax encontinent lo dit Jacme retornà ab balesta e croch sint, portant espase e broquer ab I dart en la mà, dressant la sua via ves l'alcaria de Les Donades, qui és via per la qual hom va a les habitacions dels dits dos frares seus» 28.17-22.

(*la casa d'en Mateu Vergili*):

«encara, sí.s n'anà clamar, lo dit jueu, e a cap de pessa, *danant la porta d'en Mateu Vergili* lo dit Guillemó Rossaylló sí s'estava» 51v.5-7.

(*la*) *case d'en Maymó ben Jacop*: al carrer Major, on vivia tota la comunitat jueva montuïrera.

«e.l dit Magaluf sí lavà lo cab e viu aquell om qui.l cridava, e anà-y, e salavòs lo dit Abram se n'antrà en *case d'en Maymó ben Jacop*, para del dit Magaluf» 47.2-4.

(*la*) *case d'en Moxi ben Abrafim*: al carrer Major.

«vench en lo dit loch de Muntuyri en lo carer Major, denant *case d'en Moxí ben Abraffim*, jueu» 46v.5 i 6.

la case d'en Moxí ben Maymó: al carrer Major, veïna de l'anterior.

«e avuí cridar viaffora a la porta, so és: en *la case d'en Moxí ben Maymó*, jueu, vey seu» 67v.20-22; «e auhí cridar a *la case d'en Moxí ben Maymó* tres vagades viaffora, axí que isqueran a la porta e ja ffo tot passat» 67v. 12 i 13; «viu que.n Moxí ben Maymó, jueu, marit sseu, sí ssaya ssobra I biga *denant la ssua porta* ab sson fiyll an la mà, e que per lo carer amunt viu vanir en Pericó Tona, prevera» 68.12-14.

(*la casa d'en Pere Burgàs*): al carrer Major.

«La dona Mergalida, muler d'en Pere Burgas, del dit loch... que ella sí era *dins en casa sua* e ahuí deffora braga e isqué e viu en Jacmó Sera, qui.s raqullý dins en case d'en Bertolí, ssabater» 55.16-21.

(*la casa d'en Pere des Camps*):
«En Pere des Capms [sic], ara habitador de la paròqia de Castalig...que lo dit die e ora demunt contangut, el dit Pere, anan-se'n *ves case sua*, e con fo denant la pallissa d'en Pere Crus ell sí viu que.l dit jueu sí fugia per lo carer» 51.14-18.

(*la casa d'en Pericó Trobat*):
«que.n Pericó Trobat, fill d'en Pere Trobat, de la villa de Muntuyri, sí isquera de l'alberch del rechtor anan-se'n *ves case sua*, e con fo endret la case d'en Guillemó Rosseylló» 40.3-6.

la case d'en Ramon Rupià: prop de la casa d'en Guillemó Rossaylló.
«Enaprés, lo dit Rossaylló sí lasxà aquels e intrà-se'n en case sua, e los dits Ferer e Garau tingueren lur via, e con foren I poch avant, ves *la case d'en Ramon Rupià*, eyls auhiren que.l dit Rossaylló sí avie noves ab lo dit Pericó Trobat» 40.17-21.

(*la*) *case d'en Salamó Bellenbó*: al carrer Major.
«sí pasara denant la porta d'en Bernat Claver, barber, anant en *case d'en Ssalamó Bellembó*, jueu» 44.5 i 6; «ell dit Bernat sí s'estava en lo cantó de l'halberch d'en Bertolí, ssabater, so és: salí en la plassa, e stant axí lo demunt dit Pascual Gillabert sí passà denant aquell, anan-se'n en *case del dit Ssalamó Bellembó*, jueu» 45v.1-4.

(*la*) *case d'en Sayt ben Magaluf*: al carrer Major.
«viu que.l dit Magaluf sa raqullí en *case d'en Sayt ben Magaluf*, e lo dit oma aquell molt furosement del carer lo desonrave e ll'injuriava de peraulla» 47.19-21.

la case d'en Simon Carbonell o *la case d'en Simon ortolà*: prop de la plaça de la Quartera, possiblement a l'actual carrer de ses Tres Creus o a la cantonada del carrer de l'Amargura.
«e con foren en lo cantó de *la case d'en Ssimon Carbonell*, aquí atrobaran lo dit Cimon» 59v.1 i 2; «e con fforen entorn del rafal d'en Pere Domànach, eyls ssí veran vanir avayl tres hòmens, los quals dits III òmens tantost giraren cap, e a grans cosses se'n tornaren amunt, e materan-ssa detràs lo canthó de *la case d'en Ssimon, ortolà*» 37v.8-11.

las cases de las covas: alludeix sens dubte a unes cases que devien estar situades en el lloc avui anomenat *sa Cova*, en el barri del Molinar, devora la carretera de Manacor i del pou comú de sa Cova, lloc on encara es troben algunes coves que altre temps foren habitades.
«él se n'anava e.l seu rafal, e qe con fo en *las cases de las covas*» 42.10 i 11.

ALTRES LLOCS I EDIFICACIONS DE MONTUÏRI

lo cantó d'en Pere Domànach (o la *cantonada d'en Pere Domànach*): «que.n Jacme Prats e.n [Bernat] Tona sí ssayen e estaven en lo *cantó d'en Pere Domànach*, de la dita villa» 25.4 i 5; «que.n lo dit jorn e ora eyl ssí era an aquella *cantonade* on los dits Tone e Prats eran» 25v.15-17.

la carnissaria: a l'actual plaça Vella.
«passan per *la carnissaria* del dit loch, faent la via de Les Donades» 27v.21 i 22; «aven-se'n per *la carnisaria*, faent la via de Les Donades» 27.13.

(*lo collet de Les Donades*): devora la possessió de Ses Donades, a un quilòmetre de la vila.
«e.l dit ase sí corec a la somera e travassava per les eras del *collet*» 21.8 i 9.

(*lo*) *coral de la hajustaya*: darrere la casa del jueu Salamó Bellembó, el qual vivia, com els altres membres d'aquesta comunitat, al carrer Major. Era lloc de reunió per a transaccions comercials.
«dix que totom e tota persona qui aja menys pols ne galines, que vaja al *coral de la hajustaya*, en la case d'en Salomó, jueu» 19.4-6.

lo coral de Les Donades: a la mateixa possessió de Ses Donades.
«aven-se'n per la carnisaria, faent la via de Les Donades, e aquí en *lo coral de Les Donades*, en sso d'en Muntaner, aquí lo dit Jacme sí esparà» 27.13-15.

la *Cort reyal* (*la cort*): a la plaça Major, segurament en la mateixa illeta ocupada per l'actual casa de la Vila.
«Mateu Vergili, corrador fischal de *la cort reyal* de Montuïri» 81.2 i 3; «anaran-se devés *la cort*, e con foran a *la cort* l'ascrivà no y era» 69v.22; «sient en lo banch de *la cort* viu lo dit Jacme» 28.4 i 5.

(*l'era d'en Bernat Gonyallons*):
«En Bernat Gonyallons, de la paròqia de Muntuyri...eyl sí estania ordi per batre en la sua *era* ab la sua companya» 31.2-6.

la era d'en Bernat Sa Rovira:
«que.n Bernat Banet, de la paròqia de Muntuyri, que près V garbes de forment, les quals geyan en *la era d'en Bernat* Sa Rovira» 23.4 i 5.

l'era d'en Muntaner: devora l'alqueria de Ses Donades.
«E asò era pres posta de sol o aquèn entorn. E con lo dit Pere Tolrà ab lo dit Jacme fforen en l'alcaria apallade Les Donades, aut endret *l'era d'en Muntaner*, eyl[s] viren vanir en Pericó Sera» 29.5-8.

l'esglayha: es refereix a l'actual temple parroquial, situat al centre de l'antiga pobla reial. Fou començat a principis del s. XIV. Més tard, al segle XVII fou eixamplat i al XVIII s'hi feren importants reformes. De sempre ha estat dedicat a l'apòstol sant Bartomeu, patró de la vila.[93]
«sí.s ssayhan en lo cantó de l'alberch de lur para ssobre una paret, e vayhen en case de la dona Moje, *pres l'esglayha*» 13v.4-6.

(*lo*) *forn*: es deu referir al forn de la vila, o forn del comú.[94]
«que ela, anant al *forn*, que hoi na Frau» 71.18 i 19.

l'ort de Les Donades: devora la possessió ja citada de Ses Donades.
«lo dit Falip sí avia caragada I axavagade de paylla d'ordi a Les Donades de so d'en Ribes, e dementre que.s n'anave ab la paylla e fo pres de *l'ort de Les Donades*, eyl viu pres lo saffarag I jueu, per nom Moxí Sxiarin» 21v.8-11; «que.l dit jorn e ora eyl sí vania de Ssabor e passava per *l'ort de Les Donades*» 21v.20 i 21; que.n Moxí [Sxiarin], jueu de Mallorques, ssí anava a *l'ort d'en Simon* per aydar a fer parat e.n Maymó ben Jacob, jueu, e con fo a l'ort, dins, davallà eyl e lo fiyl d'en Ssayt e travà l'ase ab lo cabestre» 21.3-6.

(*lo*) *mirador de la cortera*: a l'edifici de la quartera, a l'actual plaça des Molinar o de ses Tres Creus.
«ell e.n Guillem Reffal sí ss'estaven al *mirador de la cortera* e ahuïren colps d'espases e la amiga d'en Simon Carbonell qui qridava, e.lls dits Bernat e Guillem costa avayll y coragueran, e con foren davayll lo cantó de la palissa d'en Pere Crus, ell[s], atrobaren en Simon Carbonell e.n Guabriell Domànach» 58v.4-8.

les pestures d'en Bernat Vert (*las qintanes d'en Bernat Vert* o *les posasions d'en Bernat Vert*): devora el camí de Sa Cova, al Molinar.
«sí trobà los bous d'en Bernat Goyolons en *les pestures d'en Bernat Vert*» 42.3 i 5; «viu los bous en *las qintanes d'en Bernat Vert*» 43.7 i 8; «Enterogat fo qesquna vagade hon los trobà con geyen en tera, e dix tota vagade en lo camí del rey, en les encontrades de *les posasions d'en Bernat Vert*» 42.25-27.

lo porxo del rey: davant l'edifici de la cort reial a la plaça Major.
«hera en *lo porxo del rey*, en la villa de Montuïri» 81.23 i 24.

---

93 "Bn. Cuch, prevera e binifissiat en *l'esglaya de ssan Bertomeu de Muntuyri*" (AMM (3-VII-1374; vol.16, q.J, f.5v.). No hi ha, per ara, cap monografia sobre l'església parroquial de Montuïri.

94 Pel que fa als forns *del comú*, *de la vila* o *de puga* (= puja), vegeu B. Font: *Historia de Llucmajor* (Palma 1972), vol. I, pàgs. 168-170.

lo porxo de na Careta: davant l'alberg de la dona Careta.
«e con lo dit Issach ffo danant *lo porxo de na Careta*, aquí fo en Guillemó Rosseylló» 62.4-6.

lo pou: és possible que es refereixi al pou del Rei, situat als afores del poble, a l'esquerra de la carretera que va cap a Llorito. Com a tal *pou del rei* apareix ja citat al segle XIV, de la mateixa manera que la placeta que l'envolta.[95]
«e que.n Pocacarn, jueu, sí passà ab I ase nagra ab ssària, anant ves *lo pou*» 63v.10 i 11.

(*lo*)*prat*: no sabem a quin prat hom alludeix.[96]
«dix que dilluns, a hora de miganit passada, que hi vagera hòmens a I *prat*, hu poc aval d'en Gosalbo, e aquí que.l maltractaran ab péras e ab ristoladas» 32.6-8; «cyl sí era pertit de case son ssenyor, anant als bous per abeurar, e con fo al *prat* mès-ssa en cor de anar en la villa de Muntuyri» 33.5 i 6.

la presó: devia estar al mateix edifici de la Cort reial.
«que aquel dit Bernat Tona en *la presó* lo tornàs» 26v.20 i 21; «e salavòs pertiren-lo d'equels e ab lo senyor batle encemps a *la presó* lo manaren» 27v.10-12.

la cortera: a la plaça des Molinar.
«ell e.n Guillem Reffal sí ss'estaven al mirador de *la cortera* e ahuïren colps d'espases e la amiga d'en Simon Carbonell qui qridava, e.ll dits Bernat e Guillem costa avayll y coragueran, e con foren davayll lo cantó

---

95 Actualment els pous comuns situats a l'entrada de la vila de Montuïri són els següents: *es pou del Rei*, ja citat, ben possiblement el més antic; *es pou d'en Socias*, a l'entrada de la vila, en el camí que va a Randa, a mà dreta, també prou antic; *es pou des Torrent* o *es pou d'en Rajela*, prop des pou d'en Socias, que data del segle passat, devora el torrent. *Es pou Nou*, al carrer de Palma, venint de Palma a mà esquerra, just davant l'escorxador, que data almenys del segle XV. Davant Sa Cova, al costat de la carretera de Manacor, en la confluència de l'actual camí de Sa Cova (antic camí de Marina), tenim *es pou de Sa Cova*, que ha pres el nom de l'encontrada. A la part baixa del carrer de sa Trona hi ha *es pou des Dau*, fet construir de nou l'any 1958, en el mateix indret on ja en fou construït un l'any 1813, i que al cap d'alguns anys havia estat tapat. Fins als anys cinquanta d'aquest segle hi hagué també un altre *pou des Dau*, que fou tapat, i que estava situat devora el camí del cementeri.

96 No sabem tampoc si aquest prat es referia a una "extensió de terra on es deixa créixer l'herba per a pastura o farratge", o bé a un "aiguamoll o lloc on hi ha aigua embassada". Cal dir que fins a l'època moderna bona part dels comellars de Montuïri eren vertaders aiguamolls, de tal manera que fins aquest segle hom ha hagut de construir síquies i canalitzar torrents per a donar pas a l'aigua. Un d'aquests exemples és l'actual lloc de So na Moiana, entre es Pou de Sa Cova i Es Crevers, on segons la tradició hi havia quasi sempre, almenys a l'hivern, aigua embassada. El mateix s'esdevenia en l'encontrada de Galiana, on encara hi ha gent vella que conta que hi eren freqüents les febres.

de la palissa d'en Pere Crus, ell[s] atrobaren en Simon Carbonell e.n Guabriell Domànach» 58v.4-8.

la viya d'en Pere Domànach: devers el lloc avui anomenat Na Llarga, a l'entrada del poble des de la carretera de Randa.
«pertien de la poble e qe se n'anaven dormir al rafal d'en Pere Domànech ab qè el dit Colel astava, e con foren endret del portel de *la viya d'en Pere Domànech*» 38.20-22

la viya d'en Simon Tàpies:
«anaran en *la viya d'en Simon Tàpies* per manar en Berenguer Oliver, del dit log, lo qual en la dita viya ere» 69v.8-10.

les vinyes d'en Pug e d'en Muntaner:
«eyl sí era pertit de case son ssenyor, anant als bous per abeurar, e con fo al prat mès-ssa en cor de anar en la villa de Muntuyri per damanar a la dona Pujalta una sua guonella, la qual laxade ey avia, e con fo al cantó de *les vinyes d'en Pug e d'en Muntaner*» 33.5-8.

TOPÒNIMS MENORS NO MONTUÏRERS

l'alcarie de Manrese (*Manresa, Manrese, Manrase*): antiga denominació de l'actual vila mallorquina de Lloret de Vista Alegre, a uns cinc quilòmetres de Montuïri. Té l'origen en una antiga alqueria islàmica que, juntament amb les de Paixarí i Llorac, fou donada en el repartiment a un tal Otzet i a altres cavallers de Manresa, que és el nom que rebé fins al segle XVI, quan s'hi establí un convent de franciscans (1551), que edificaren l'església de la Mare de Déu de Loreto. El 1821 l'església fou convertida en parròquia sufragània de la de Sineu, i se'n féu independent el 1913. Malgrat els intents d'esdevenir municipi independent de Sineu del 1812 i del 1821, no se n'independitzà fins al 1922. El 1925 adoptà la denominació de *Lloret de Vista Alegre*, després d'haver-se anomenat *Llorito*, deformació de *Loreto*, de la Verge de tal nom venerada a l'església local. L'any 1970 tenia 893 habitants.

«bé à XXXV anys o aquèn entorn, que eyl sí viu vanir en *l'alcarie de Manrese* lo para del dit Franssech Arnau» 18.14 i 15; «En Manolí, grech veyl, catiu d'en Berenguer Gual de *Manresa*, de la paròqia de Sineu» 18v. 17 i 18; «tots aquels pròmens de *Manrese* sí fayan cab e posaven [en ca]sa sua» 18.1 i 2; «En Pere Balaguer, de la paròqia de Sineu, abitador de *Manrase*» 18.12.

lo carer d'en Carboneyl Tayhó: carrer de la vila de Sineu.
«sí estava en la villa de Sineu, en *lo carer d'en Carboneyl Tayhó*» 17.13 i 14.

Sen Merty: es refereix a la possessió de Sant Martí, dins el terme de Vilafranca de Bonany, una de les més grans, antigues i esponeroses de l'encontrada.[97]
«eyl ssí anà en *Ssen Merty*, e ssots covinenssa vané los dits porchs e.n Pere Moscari de *Ssen Merty*» 22v.1 i 2.

Ssanta Ullàlia de Mallorques: es tracta de l'església de Santa Eulàlia de la ciutat de Mallorca.[98]
«Pericó Tona, prevera benifasiat en *Ssanta Ullàlia de Mallorques*» 34.4.

---

97 Vegeu J. NICOLAU BAUZÁ: *Vilafranca de Bonany, Notas históricas* (Palma de Mallorca 1978), sobretot pàgs. 25-28.

98 Vegeu M. DURLIAT: *L'art en el regne de Mallorca* (Palma 1964), 106-114.

Conclusions

De l'examen detingut d'aquest llibre de Cort reial podem deduir una sèrie de conclusions, tant des del punt de vista estrictament sincrònic com també diacrònic. Des de l'òptica purament sincrònica les conclusions de caire general són les següents:

1. La llengua catalana medieval, almenys en l'època del rei Pere el Cerimoniós, constituïa un sistema lingüístic prou unificat. Tal fet és constatable en els diversos tractaments fònics, en el camp de les formes gramaticals, i, així mateix, en el lèxic i en la formació de mots.

2. Cal dir, però, que aquesta unitat es devia donar més tost en la llengua escrita cancelleresca. Per contra, en la llengua parlada informalment les diferències dialectals devien ésser més o menys accentuades. Ja m'he referit, en estudiar els diversos registres del ms., a les diferències que es poden constatar entre el registre jurídico-cancelleresc, farcit de fórmules prefabricades i clarament estereotipat, el registre epistolar, el registre narratiu, utilitzat pels escrivans per a descriure els fets denunciats i, finalment, el registre colloquial, d'una gran vivacitat i espontaneïtat, i que representa sens dubte un reflex prou fidel de la llengua viva.

3. A més, és obligat de fer menció de les diferències idiolectals entre els diversos escrivents. Els més cultes, a causa dels seus prejudicis cultistes, s'acosten més a la llengua «oficial» de la cancelleria. Generalment la producció escrita d'aquests no és la més interessant des del punt de vista lingüístic, ja que procuren amagar tot quant saben llurs peculiaritats dialectals. Només adesiara, quan transcriuen diàlegs sobretot, se'ls esmuny qualque dialectalisme. Per contra, els escrivans més populars, o menys «ilustrats», empren una llengua que, segons el grau d'instrucció cancelleresca, és més o menys plena d'«incorreccions» des del punt de vista de l'ideal normatiu estàndard de la llengua de l'administració. La llengua d'aquests darrers és, naturalment, més apropada al propi idiolecte parlat. Nogensmenys, els copistes més «populars» de vegades utilitzen més formes ultracorrectes, precisament pel desig de suplir les prò-

pies deficiències d'instrucció, i aquestes formes segurament no es donaven en la llengua parlada. Ací, recordem-ho, tenim l'escrivà D que és el que més s'acosta sens dubte a l'ideal estàndard de la cancelleria reial. Per contra, C i, sobretot, B i E s'acosten més a la llengua viva. F i G i principalment A, són a mig camí entre la llengua culta i la popular.

4. Cal anar molt en compte a l'hora de parlar de «mallorquinismes» en sentit exclusiú quan analitzam un text del s. XIII o, almenys, de la primera meitat del s. XIV. En realitat, els dialectalismes que trobam en aquesta època en els documents mallorquins crec que els trobaríem, així mateix, en els territoris continentals d'on provenien els repobladors catalans. Es tracta segurament de dialectalismes passius, de variants formals provinents de la metròpoli, més tost que de dialectalismes actius produïts en territori mallorquí. I aquí podríem adduir tot un seguit de casos: iodització, article salat, bona part de certes formes gramaticals i de mots, que avui passen per ésser mallorquinismes, però que a l'edat mitjana eren estesos per tot o part del domini lingüístic.

5. Una altra característica de la llengua del ms. és la gran «puresa», la gran autonomia lingüística que assoleix la llengua de cada un dels idiolectes representats. No hi ha cap castellanisme. Algunes formes poden ésser provençalismes, però també podrien ésser rossellonismes, residus d'un influència que durant l'etapa del regne de Mallorca independent es féu particularment sensible. Més important és la influència del llatí, però així i tot aquesta influència es dóna només en l'ús jurídico-cancelleresc i, encara, quasi únicament en el camp de la sintaxi. Per contra, en l'ús narratiu i, menys encara, en el colloquial, no trobam cap influx llatinitzant. Remarquem, encara, el gran equilibri i precisió manifests en certs sistemes gramaticals, com és ara en el de les formes pronominals.

6. Constatam, així mateix, l'existència de tota una sèrie de duplicats formals, tant en el camp fònic com en el morfològic, així com una relativa abundància de mots sinònims, tant en el lèxic nominal com en el verbal. És notable, certament, la gran riquesa sinonímica de diversos «centres d'atracció sinonímica», com és ara «barallar-se», «verga, bastó», «casa», «pegar», «prendre», etc. Encara, cal fer menció de certs mots polisemàntics i d'alguns mots homòfons.

Des del punt de vista diacrònic arribam a les següents conclusions d'ordre general:

7. Amb el temps la llengua catalana medieval s'anà diversificant. Avui podem dir, *grosso modo*, que el mallorquí és un dialecte conservador respecte al català oriental continental, sobretot respecte al barceloní. D'altra banda, l'antiga unitat del català «balear» presenta avui alguns matisos a tenir en compte, de tal manera que el grau de tendència conservadora sembla ésser major en el cas de l'eivissenc que en el mallorquí. D'entre els mallorquinismes actuals, cal distingir aquells que ja provenen del lloc d'origen dels repobladors (dialectalismes passius), d'aquells altres que s'han originat, sobretot a nivell subdialectal, en la pròpia illa (dialectalismes actius). Cal dir, no obstant això, que tant el menorquí com l'eivissenc han adoptat amb el temps algunes solucions més evolucionades que el mallorquí. Per exemple, la conversió de la *o* en *u* en posició àtona, alguns castellanismes com *buscar*, enfront del mallorquí *cercar*, *matxo* en lloc de *mul*, *cuna* en lloc de *bres*, etc.

8. En la lluita entre duplicats i formes sinonímiques, sovint ha triomfat la forma més popular, i de vegades fins i tot la que devia tenir una connotació més vulgar; tot això, evidentment, a nivell de llengua parlada. En d'altres casos, per contra, la llengua de Mallorca encara ara no apareix totalment decidida en la lluita entre certes formes i mots des de l'època medieval. També, dins el camp semàntic són remarcables les evolucions dels significats d'alguns mots, que en alguns casos han ampliat llur abast significatiu, mentre que d'altres l'han reduït, i, així mateix, els canvis formals que han sofert alguns significants. No oblidem tampoc una bona quantitat de formes gramaticals i de mots en general, sobretot els referents a una cultura material i espiritual distinta de l'actual que han arribat a desaparèixer de la llengua viva.

9. A través del temps la puresa original del català medieval s'ha vist trastocada, i avui, a nivell col·loquial, i sobretot entre el jovent ciutadà, s'ha anat reblint més o menys de barbarismes, la major part dels quals són castellanismes totalment innecessaris. D'altra banda, l'equilibri i precisió d'alguns subsistemes gramaticals, com és ara el dels pronoms febles, ha sofert una evolució generalment empobridora.

A dalt, vista parcial de Montuïri des del turó des moli d'en Gospet. A baix, possessió de Ses Donades de les monges de Santa Margalida, una de les més antigues del terme de Montuïri. (Fotos: Vicenç Matas).

dalt, Sabor, una de les poques possessions montuireres que conserven el seu nom des de l'època islàmica.
A baix, clastra de la possessió de Sa Torre (Fotos: Vicenç Matas)

Plaça Major, amb l'empedrat de davant l'església parroquial (antic Fossar o Sagrat).
(Foto: Vicenç Matas).

A l'esquerra, plaça de Ses Tres Creus o des Molinar, antigament plaça de Sa Quartera. A baix, corralet de can Prats al Molinar, on segons la tradició hi havia l'antiga casa del rector o rectoria. (Fotos: Vicenç Matas).

A la dreta, Carrer Major, on vivia la comunitat jueva de Montuiri. (Foto: Pere Escales). A baix, detall de la cuina antiga de la possessió de Sa Torre. (Foto: Vicenç Matas).

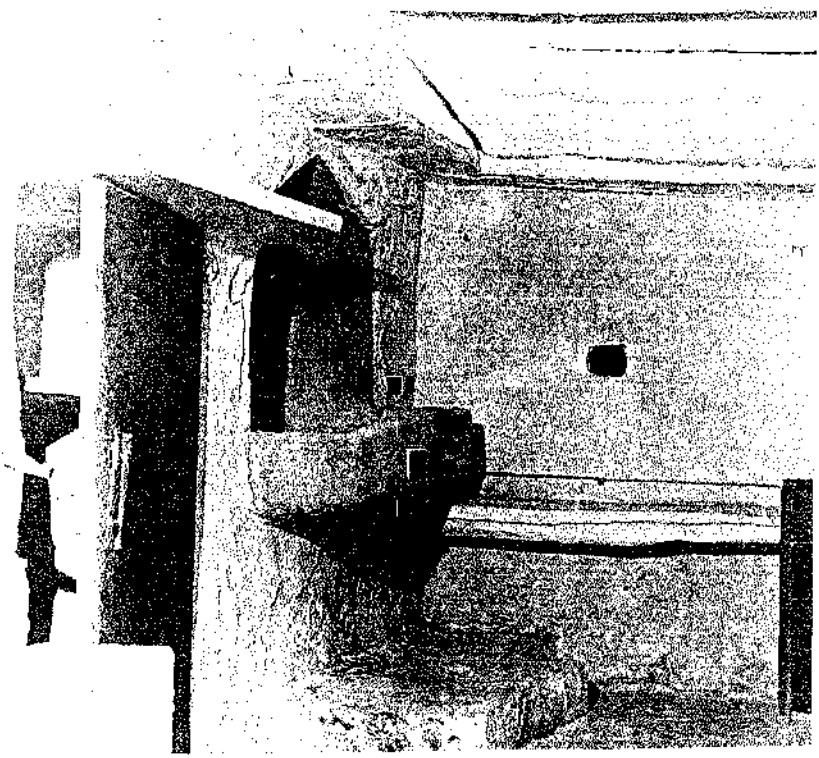

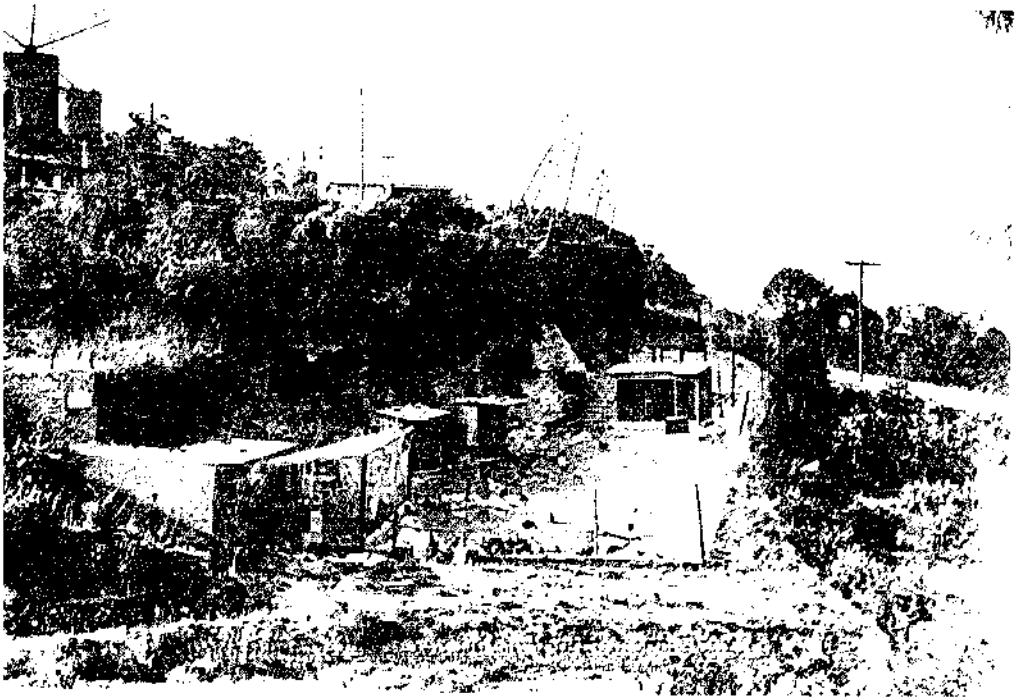

A dalt, vista parcial del barri de Sa Cova. A l'esquerra, campanar i portal de ses dones de l'església de Sant Bartomeu de Montuïri. (Foto: Vicenç Matas).

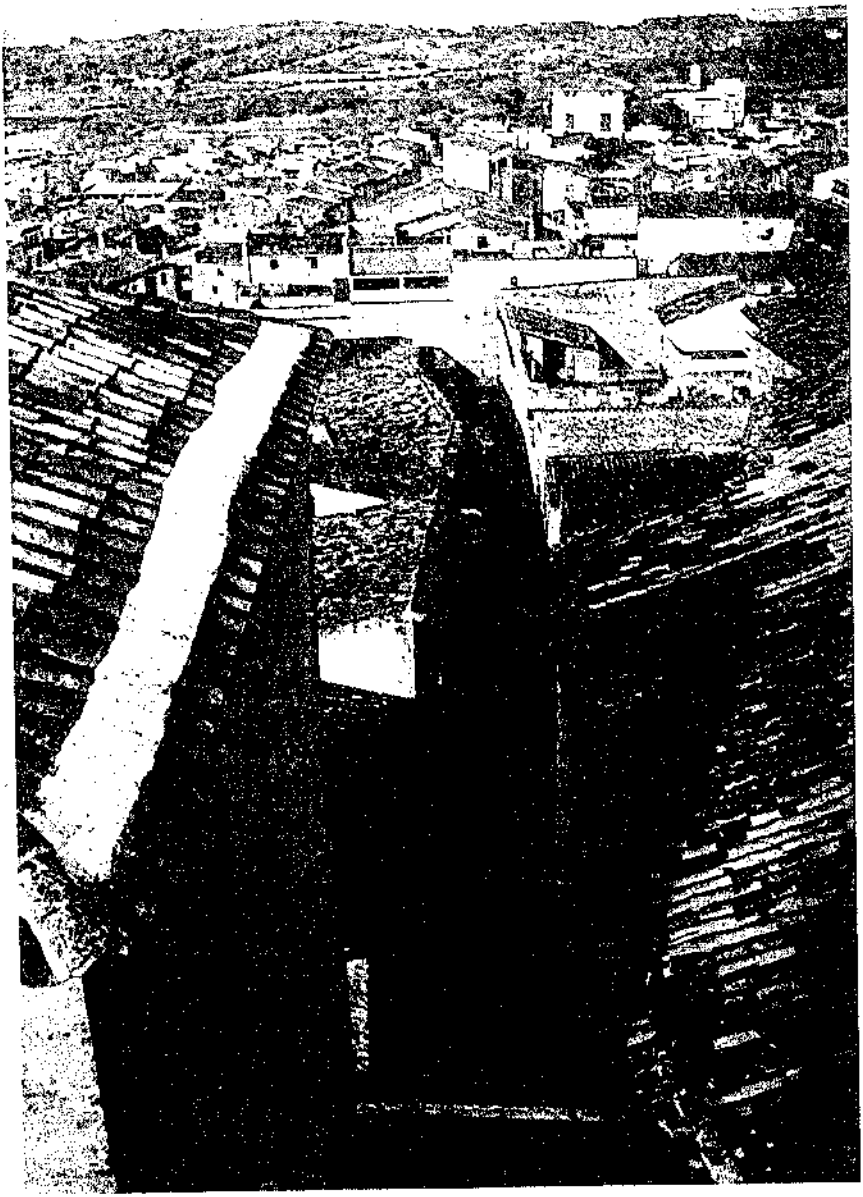

Carrer de Sa Quintana des de dalt del campanar de l'església. Aquí hi devia haver l'alberg de la dona Moja i d'En Simon Tàpies. (Foto: Pere Escales).

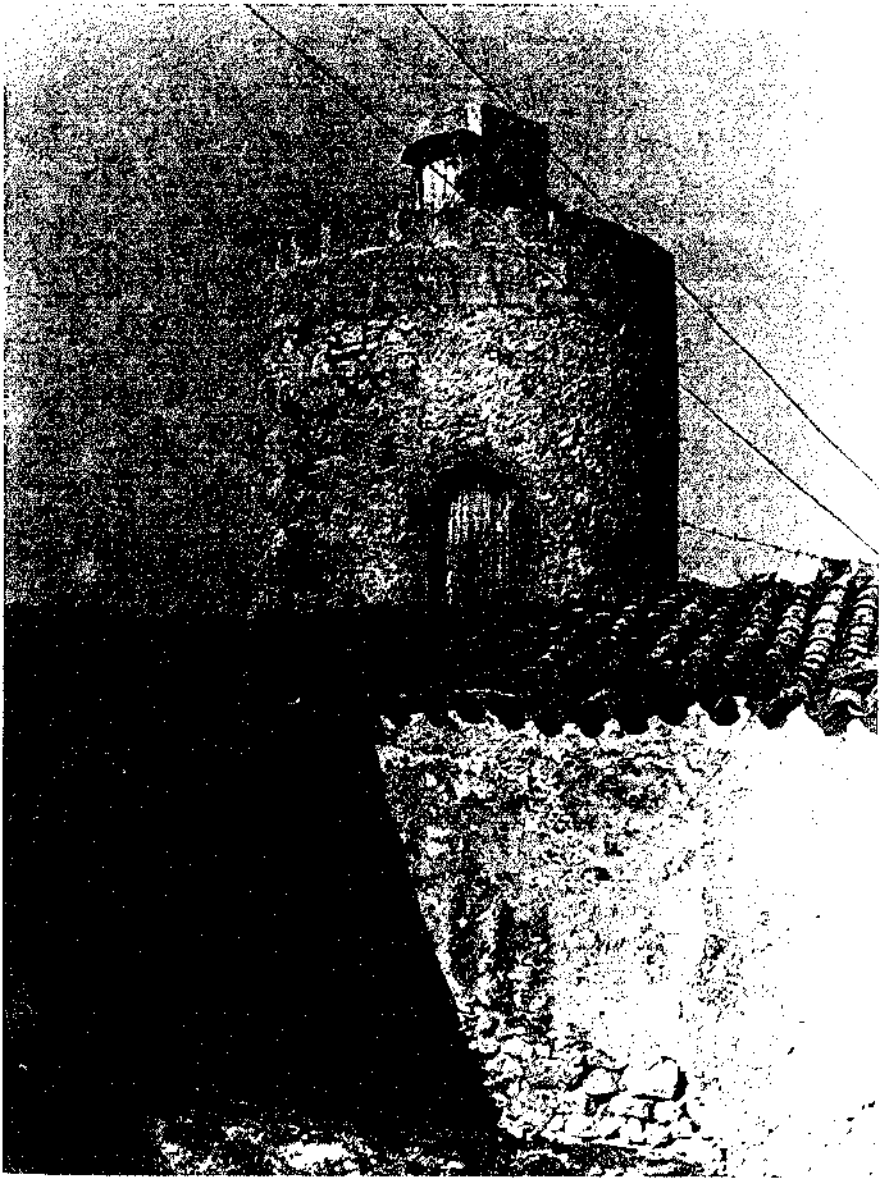

Molí d'En Nadal, al Molinar. Segons la tradició, l'antiga esglesieta de Santa Maria (s. XIII) era al seu costat. (Foto: Vicenç Matus)

EL MANUSCRIT

Text

I

Fol. 11.[1]

Danunciat ffo al senyor an Pere Trobat, batle reyal en Muntuyri, per en Bertomeu Boreyl, del dit [loch, que dic] manja, que om coptava... del mes de...[2] *anno a Nathicitate Domini* M°CCC°LVII, que.n [Hatgeg], sarayn, stant salavòs en case d'en Guillem Picorneyl de Castalig, qui ara és d'en
5 Jacme Rafal, d'equela paròqia, sí vanguera per beura en case del dit Boreyl, on sa vania vi, e que.l dit Hageg [en la] dita case sí furtara o amblara del dit Boreyl unes tesores.

En Hatgeg, sareyn, catiu d'en Jacme Rafal, de la paròqia de Castalig, delat, jurat, interogat en la ssua lig ssobre la dita denunciació, e dix ssaber
10 no eser ver en res sso que an aquel.s contengut.

En Mateu Ssusia, de la villa de Muntuyri, tastamoni, jurat, interogat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que I die, ja molt ha, que.n Bertomeu Boreyl sí era en Alcúdia per la...[3] e assò era en diemanja, en casa del dit Bertomeu Boreyl, on ssa muler vania vy,
15 e la dona muler del dit Boreyl sí li dixera: "E sèyer en Mateu, e ssays aquy, e taniu-ma ma fiylla e daré del vy aquests catius!". E lo qual dit Mateu sí près la infanta e assech-ssa al portal del dit Boreyl, e dementre que la dita dona liurava del vy, eyl ssí viu a I ssarayn apallat Haxec, qui la...[4] d'en Guillem Picornell de Castalig, qui ara és d'en Jacme Raffal, de

---

[1] Començam pel foli 11 perquè els deu primers es troben en un pèssim estat de conservació; només adesiara podem interpretar-hi qualque mot. Amb tot, quan en aquests primers folis ens trobam amb una forma especialment interessant l'estudiam a l'apartat *corresponent del nostre estudi. Així, per exemple,* hem pogut aprofitar diversos topònims i antropònims que no surten a la resta del ms., i, així mateix, alguns mots gramaticals i lexicals alguns dels quals no havien estat documentats fins ara en època tan antiga.

[2] Ambdós casos de punts suspensius representen un espai en blanc del ms.

[3] *Ací manca un mot a causa del mal estat de les voreres del ms.*

[4] També aquí el ms. és molt deteriorat.

la paròqia de Castalig, que tania unas tasores, les quals tasores li viu amagar. Als diu que no y ssab. Intorogat fo [si era] pregat ne ssobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

N'Asmat, sareyn, catiu de la dona Ugata, muler d'en Jaeme Sera, *quondam*, de la paròqia de Muntuyri, [testa]moni, jurat en la sua lig. Intorogat sobre la demunt dita denunciació, e dix que.n lo dit [dia] e ora, eyl ab I catiu batiat d'en Franssesch Arnaudilla sí anaran per beura en la case [d'en Ber]tomeu Boreyl, de la villa de Muntuyri, on sa vania bon vy, e aquy eyls atrobaran...[5] ab I altre sareyn, Mafumet, catiu d'en Guillem Picorneyl, qui bavien ja en la dita case. [Into]rogat fo eyl si viu ne ssab que.l dit Hageg furtàs ne lavàs unes [tesores del dit]

Fol. 11 v.

Boreyl, e dix que no ho viu ne u sab ne que no y ssab res.

En Maffumat, sareyn, catiu d'en Guillem Picorneyl, de la paròqia de Castallig, testamoni, jurat, intorogat en la sua lig[6] ssobre la dita denunciació, e dix ssobre aquela sso ssaber: que.n lo dit jorn e ora eyl sí era en la taverna del dit Bertomeu Boreyl ab lo dit Hageg, e aquí bagueran ab d'altres molts que n'i avie, de catius sareyns e batiats. Intorogat fo eyl si viu ne ssab que.l dit Hageg lavàs ne furtàs en la case del dit Boreyl unas tasores, e dix que no u viu ne u ssab. Intorogat fo si era parent del dit Hageg, e dix que no. Intorogat si era pregat ne sobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

Promeseran en Jaeme Rafal, de Castalig, en Pere des Camps e.n Domingo Rupià, abitadors de la villa de Muntuyri, e da grat en poder d'esta present cort ss'obligaran caseuns d'éls per lo tot, convinens en bona fa ab la present cort, que tota vagade que per la cort raquests na seran, en poder de la present cort tornaran, mort ho viu, en Hageg, sare'in, catiu del dit Jaeme Raffal, o cincuantha lliures reyals de manuts, e d'equy, que ranunciaran a la ley e franquesa de Mallorques, qui diu que abans sie destret lo prinssipal que la fermanssa. E.l dit Rafal, que ranuncia a dret e a fer de sa juradichció e ssotsmat-ssa a fer dret en poder d'esta present cort; e.yl dit Domingo, con és manor de XXV anys, major emperò de XX, que jura contre aquestes coses no vendrà per manor adat ne per altre dret.

---

[5] Lectura molt difícil a causa de la humitat.
[6] *en la sua lig*. Afegit entre línies.

E lo dit Jacme Rafal, sots hobligació de tots sos béns, promat los dits Camps e Ropià gordar de tot dan per la dita raó, abans de dan donat, e aprés dan donat; e per sso, que sse n'obliga fer dret...[7] e a la sua ranun-
25 siant.

Fol 12.

XIII die madii anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIII° venerabilis Guillelmus Ru[berti], vicarius forensis absolvit Atgeg delatum predictum et eius fideiusores a carcere sed non a crimine cum predicta denuntiata legitime non sint probata.

Fol. 12 v. en blanc.

[7] Fragment deteriorat.

II

Fol. 13.

XVI die juniy anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVII°.

Danunciat fo al senyor en Bernat Paliser, batle en Muntuyri per lo senyor rey, que dissabta anit, en lo canallar[1] desús escrit, a ora del seny o aquèn entor[n], sí ach braga en la villa de Muntuyri enfra lo dis-
5 cret en Ramon Lorens, regtor en lo dit loch, en Micollau Bufí, prevera, e.n Guillemó Marc, missatja del rechtor, de una part; e.n Simon Tàpies e.n Guillemó e Fransesch Tàpies, d'equel fiyls, del dit loch, d'altre part, de la qual brega foren nafrats lo dit Micolau Bufí, de colp d'espase[2] per l'esquena, fins escampament de sanch. Item, en Simon Tàpies, de colp
10 de lanssa jus la mamella squera, fins escampament de sanch. Item, en Guillemó Tàpies, de colp de lanssa per la mà, fins escampament de sanch. Item, en Fransesch Tàpies, de colp de lanssa per l'uyll esquera, fins escampament de sanch.

[1] *canallar*. Llegiu "canelar", variant de *calendar* "data".
[2] Sobre l'espasa mallorquina, vegeu A. Pons: *La espada en Mallorca*, CSIC, Instituto Jerónimo Zurita, XLV (1952).

Fol. 13 v.

En Franssesch Tàpies, fiyl d'en Simon Tàpies, delat, jurat, intorogat dir veritat sobra la dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: qu.és ver que.n la dita ora, en la desús dita denunciació contangude, que eyl e.n Guillemó Tàpies, d'aquel frara, sí.s ssayhan en lo cantó de l'al-
5 berch de lur para ssobre una paret, e vayhen en case de la dona Moje, pres l'esglayha,[3] e que.l rechtor e.n Bufí sí eran en case de la dita Moje, e que.l dit Bufí sí s'acostà devés eyls, e puys tornà-sse'n ves l'alberch del rector,[4] eytantost tornà ab en Guillemó March, missatje del rechtor, ab lansses e ab moltes armes, e laxaran-ssa hanar a eyls e aquels nafraran,
10 so és: lo dit Simon, para seu, de colp de lanssa jus la mamella squera, fins escampament de sanch. Item, son frara en Guillemó ab colp de lansse per la mà, fins scampament de ssanch. Item, lo dit Franssesch per l'uyl esquera, de colp de lanssa, fins escampament de sanch. Intorogat fo e qui fèu lo colp de sson para ne d'en Guillemó, son frara, e dix que no u viu. Intoro-
15 gat e qui li donà a eyl en l'uyll, e dix que.n Guillemó March, missatje del rechtor. Intorogat fo eyl si viu ne sab que.l rechtor fes envés eyls nagun colp ne que tresqués armes en contre eyls, e dix que no u viu ne u ssab. Intorogat ffo eyl sy fèu nagun colp de péra ne da les sues armes en la perssone d'equels, e dix que no. Intorogat fo ssi viu ne ssab que son para
20 ne son frara ffessen nagun colp e la perssona d'aquels, e dix que no u viu ne u ssab. Intorogat fo e qui fèu lo colp d'en Bufí, e dix que no.s sab. Intorogat fo e eyl ne son para ne sson frara quines armes tanien, e dix que no nagunes sinó quoltels de tayl.[5] Intorogat fo eyls si avien squira ne malvolenssa entre eyls ne aquels altres, e dix que no.

Fol. 14.

En Guillemó Tàpies, fiyl d'en Simon Tàpies, de la vila de Muntuyri, jurat, intorogat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella assò ssaber: que.n la dita ora eyl e.n Franssesch Tàpies, d'aquel jarmà, sí.s sayen en lo cantó de l'alberch de lur para, e veran vanir lo

[3] Es refereix a la mateixa església parroquial actual, construïda a principis del segle XIV i dedicada a Sant Bartomeu. En el transcurs dels segles ha sofert diverses reformes i ampliacions.

[4] L'alberg del rector es trobava inicialment a l'actual barri des Molinar.

[5] Pel que fa al *coltell* o *punyal*, i en general, a les diverses armes i peces de l'arnès medieval català, vegeu M. de Riquer: *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals* (Barcelona 1968).

5 rector e.n Micolau Bofí e.n Guillemó del ractor, e axí con passaven lo dit Guillemó Tàpies sí dixera: "Qui va aquèn?", e aquels ssalavòs laxaran-ssa córer contre lo dit Guillem Tàpies e Franssesch ab lansses; e aprés, per lo brogit, hisqué lo prom en Simon Tàpies. Intorogat qui nafrà lo dit Guillemó Tàpies en la mà, e dix que.n Bofy li donà ab colp de lanssa en la mà,
10 fins escampament de sanch. Intorogat ffo e qui naffrà sson para, e dix que.n Bofí. Intorogat e qui naffrà en Franssesch en l'uyl, e dix que.n Guillemó...[6] missatja del rechtor. Intorogat si lo regtor hi fèu colp, e dix que no, mas bé lo viu que tirava péras. Intorogat si eyl ni sson para ne sson frara si aportaven negunes armes, e dix que no sinó en Franssesch,
15 son frara, qui tania spase. Intorogat fo e si eyl o sson para o sson frara si feran colp aleú en la perssone d'equels, e dix que no, que eyl sàpie. Intorogat fo eyls ne algú d'eyls si avien malvolenssa ab regtor o ab en Bufí ne ab aleú d'equels, e dix que no.

En Guillemó March, missatja del senyor rechtor, dellat, jurat, intoro-
20 gat dir veritat ssobre la dita denunciació, e dix sobre aquella no res ssaber ne aser ver so que an aquella és contangut.

Fol. 14 v.

[Cata]lina, muler d'en Domingo Jornat, *quondam*, mariner e siuta[dà] de Valènsia, jurada, intorogade [dir] veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.n la ora desús dita eylla [sí] era anade en la case de la dona Moja per manlavar dos pans, e con fo
5 allà eyla viu en [Mi]colau Bufí, prevera,[7] qui ssayha en la case de la dita Moge, que janglava ab ellas, e a poch ss'estach que vench lo regtor, e dix al dit Bufí: "E què fets aquí, e con sou tan pech que axí estats menys d'armes?", e.l dit Bufí sí li dix: "No ajats por, que més faria yo ab aquest bastó de la clau de l'esglaya, que vós ab vostra spase!", e.yl ractor sí li
10 va dir: "Axiu e veu[8] tocar lo senyl", e.l dit Bufí sí li respòs: "Tocau-lo vós, si us plau, que yo así janglaré ab aquestes masdones!", e.yl ractor sí li dix: "Axiu d'equy, que veus aquy òmens, non ssé qi.s ssón!", e salavòs lo dit Bufí sí isqué e près péras en la mà, e va-sse'n ves los òmens, qui eran en Guillemó Tàpies e.n Franssesch Tàpies, frares, qui seyan en la parat

[6] Hi ha un espai en blanc.
[7] [Mi]*colau, prevera*. Afegit entre línies.
[8] *veu*. Ací "anau", 5.ª pers. de l'imperatiu (del ll. VADERE "anar").

15 en sso de lur para, e aquy lo dit Bufí aquels sa laxà anar e aprés sí y corec lo rector ab lo seu misatja, e la dita Catalina ab la dona Moje e na Macdalana, d'aquela fiylla, sís tancaran entrò la braga fo passade, e puys ella viu que.l ractor sí se'n manava en Bufí, e anan-sse'n ves la sua case eyla trobà lo prom en Simon Tàpies e sos fiyls tots nafrats, fins escampament
20 de sanch.

Na Simona, muler d'en Simon Rog, braser e siutadà de Mallorques, jurade, intorogade dir veritat sobre la dita denunciació, e dix ssobre aquella tan sollament ssaber: que.n la dita ora eyla e na Catalina desús dita sí eran vangudes d'espigollar de l'alcaria blanca de sso d'en Simon Tàpies,
25 e volia cuynar per sopar, e.yl cantó de l'alberch del dit Simon Tàpies eylla viu saser en Guillemó e.n Franssesch Tàpies, frares desús dits, e a cab de pessa eylla sí ahuy gran braga e hisqué defora, eylla viu gran trabayl d'armes e qridà viafòs III o IIII vagades, e puys hahuy dir que s'eran nafrats. Intorogade eylla si conaxia aquels qui avien la braga ab los
30 dits Tàpies, e dix que no, mas que à hahuyt dir que.l rector e.n Bufí e.yl missatje del ractor eran Als no y sab.

Fol. 15.

La dona Machdallana, muler, *quondam*, d'en Ramon Cortey, habitador de Manorcha, ara estant per meses en [la] villa de Muntuyri, jurade, intorogade dir veritat ssobre la dita denunciació, e dix sobre aquela tan ssolament sso ssaber: que.n la dita ora eylla sí sopava ab la dona Moje,
5 mara sua, [denant] la sua porta, de caragols,[9] e aquí vench en Nicolau Bufí, prevera, qui avia sonat lo seny del perdó, e aquí.s raonà ab ellas una pessa, e aprés sí vanch lo regtor, qui.l qridà, e anaren-se'n, e salavòs ellas sí tancaran les portes, [e] entraran-sse'n, per [què] dix que res no y viu ne y sab.

10 La dona Franssescha, muler d'en Bertomeu Moge, ssa entràs, ara estant per meses en la villa de Muntuyri, jurade, intoragade dir veritat ssobre la dita denunciació, e dix sobra aquella tan solament sso saber: que.n lo tastamoni de na Machdalana, fiylla ssua, ssa contén, sens pus e sens més.

[9] Sembla que el costum de menjar caragols prové de Catalunya i de Provença, i que d'allà s'estengué per la resta de França i de la Península Ibèrica (vegeu DCELC i DECLLC s. v.).

15 *A XVIIII die junii anno predicto.*

Promès en Pericó Paliser, fiyl d'en Guillem Paliser, de [la] paròqia de Muntuyri, e de grat en poder de la cort ss'obliga, convinent en bona fa ab la present cort, que tota vagade que per la cort raquest na serà, en poder de la cort tornarà, mort ho viu, n'Arnau Tàpies, de la paròqia
20 de Campos, o ssent lliures rayals de manuts.

En ssemblantment, s'obliga en Bernat Tona, del dit loch, que tota vagade que per la cort raquest na sarà, en poder de la present cort tornarà en Guillemó March, missatja del discret en Ramon Lorens, rechtor de l'esglaya de Muntuyri, mort ho viu, ho ssincuantha lliures de manuts. Les
25 presens manleutas foren fetes per manament de l'honrat en Guillemó Rubert, donseyl vaguer de fora, stant eyl en la villa de Muntuyri.[10]

Post hec diemanja... *novembris anno predicto,* en juy costituyt lo desús dit Guillemó March... part del amat en...[11]

Fol. 15 v.

[Di]chmanja, a dos de juny, *anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVII°, a raquesta d'en Nicolau Boffí, prevera, lo ssenyor [Bernat] Paliser, batlle en Muntuyri, mana en... Marí,[12] metja, e.n Guillemó Pons e.n Bertomeu...[13] e.n Jacme Faran, pròmens, que deguessen veura bé e daligentment las na-
5 fras o nafra...[14] en la perssone d'en Simon Tàpies, e lo qual dit metja ab los desús dits pròmens la desús dites nafres o nafra ffeta en la perssone del dit Simon Tàpies aquella vaseran, e aquells, los Sans Avangellis da Déu de hurs mans corporalmens [sic] tocats, juraran[15] denant lo dit seyor batle. Dixeren que si lo dit Simon Tàpies està en vincla ne en dassi-

---

10 Recordem que el veguer de fora des del 1319 vivia a Sineu, població situada al bell mig de l'illa, i que era l'oficial reial que dictava sentència en les causes criminals de les viles de la part forana. Per això, era obligat a desplaçar-se periòdicament a cada vila, acompanyat d'un savi en dret com a assessor jurídic i d'un escrivà.

11 Ambdós espais amb punts suspensius es corresponen amb fragments deteriorats del ms.

12 Ací tenim un espai en blanc. Sabem, però, que aquest metge es deia Jacme Marí i que vivia a Porreres, tot i que es desplaçava adesiara a Montuïri i possiblement a d'altres pobles.

13 Fragment deteriorat.

14 Fragment deteriorat.

15 *corporalmens tocats.* Llegiu "corporalment tocats". El mot *juraran* que ve a continuació és afegit entre línies.

10 plina, que per la dita naffra no tem mort ne dabillitat ne espasma ne altre dan alcun.[10]

X die jullii anno predicto.

En Ssimon Tàpies, de la villa de Muntuyri, jurat, interogat dir veritat, eyl, si despuys que.n Guillemó Tàpies e.n Franssesch Tàpies, fiyls sseus, 15 bandajats ssón, si aquells ha fet o fet fer sacós e ajude de viande ne da diners, e dix que no. Interogat si ssab nuyl hom ni nulla perssona qui aquels o algú d'equells sacós ne ajude los aja feta, e dix que no.

N'Aliessèn,[17] muler del dit Simon Tàpies, jurade, interogade dir veritat, eylla, si ha ffet ssacós ne ajude ne fet fer e.n Guillemó Tàpies e.n Fran- 20 ssesch Tàpies, fiyls sseus, despuys que bandajats foren, e dix eser ver que lo dit Simon Tàpies estava a lla mort,[18] e aquy vench en Guillemó Tàpies, qui damanà perdó al dit para seu e li basà los peus e les mans, e con lo dit Guillemó se'n tornava, aquel donà la dita Eliessèn dos pans, que aquí manjar ne...[19] no volc. Als diu que no y sab.

Fol. 16 i 16 v. en blanc.

---

[16] Sobre la medicina medieval mallorquina, vegeu José M.ª Tejerina: *La medicina medieval en Mallorca*, dins "Historia de Mallorca" coordinada per J. Mascaró Pasarius, V (Palma de Mallorca 1974), 38-192, amb abundant bibliografia.

[17] Accentuam *Aliessèn* amb accent greu perquè devia pronunciar-se amb una "e" tònica. Prova d'això és la grafia *Alicsan* que trobam adesiara en l'escrivà C.

[18] *a lla mort*: llegiu "a la mort".

[19] Fragment illegible a causa de la humitat.

III

Fol. 17.

XVI *die menssis martii anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVII°.

Con per en Pericó Palicer, habitador de la paròqia de Muntuyri, ssien estades dites moltes e diverces injúries e peraules desonestes e.n Franssesch Arnau, abitador del dit loch, entre les quals peraules [e] injúries, dix aquel 5 dit Fransesch Arnau que sson para era moro estat, les quals peraules lo dit Franssesch entén ara ser var[1] no eser veres per tastamonis dichnas de fe, e per sso ffa la present denunciació en manera de capítol.

---

[1] *ser var*: llegiu "ser ver".

N'Andreva, muler d'en Pere da Qaralt, sa entrès, de la villa de Sineu, tastamoni, jurade, intorogada sobra lo demunt dit capítol o denunciació,[2] e dix sobre aquel no eser ver, ans dix que aquel era estat nat en Villafrancha de Panadès. Intorogada fo eyla con ho ssab, e dix con aquel temps, del qual à entorn XXXV anys, poch més o manys, que.l desús dit en Jacme Arnau, sa entràs, que axí avia nom, sí estava en la villa de Sineu, en lo carer d'en Carboneyl Tayhó, que li auhí dir moltes vagades que eyl que era de Villafrancha. Item, dix que avia nom Jacme Arnau, e que era hom de bon tayl e bé catallà en sses fayssons, en ssa peraulla e.n tots sos captanimens, e que era hom bo e covinent. Intorogada fo eyla si ahuïra dir null tems a nuylla perssona, que lo dit Jacme Arnau, para del dit Franssesch, fos estat moro ne catiu, e dix que no, ans sa maravallava molt con aytals peraules d'equel dites eran estades. Intorogada fo si era en res de parantella d'equel, e dix [que no]. Intorogada fo sy fo pregada ne ssobornada per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

Na Guiamona, muler qui fo d'en Jacme Ribellas, ssantràs, de [la paròqia de Sineu, testamoni], jurada, intorogade sobre lo demunt dit capítol ho denuncia[ció, e] dix sobra [aquel so saber],

Fol. 17 v.

que passats ssón XXXV anys que la dita Guiamona ab sson marit sí fayan messes en sso d'en Ramon Balaguer de Manrese,[3] sa entràs, e que viu en Jacme Arnau, para del dit Francsch [sic] Arnau, e n'Alichssèn, *eius uxor*, sa entrès, que estavan en Manrese, e que hahuïa dir, an aquel temps, que.l dit Jacme Arnau que era nadiu de Villafrancha de Panadès, e la dita Halicsèn, *eius uxor*, que era de Berssallona, e que la dita Alichssèn que era parenta d'en Berenguer d'Ortha, sa entràs, de la villa de Ssineu, notari de Mallorques, e d'en Pere de Qaralt, palicer, sa entràs, de la villa de Sineu. Intorogada ffo eylla si auhí dir nuyl temps a nulla perssona o perssones, que.l dit Jacme Arnau fos estat moro ne catiu de nuyl hom en nuyl temps ne si n'avia feyssons ne ssemblansses en peraules ne en res, e dix que nuyl temps eyla no u hahuy dir a nulla perssona del món, que aquel dit Jacme Arnau ffos estat moro ne catiu, ne aquel ssemblansses no n'avia, ans era beyl hom e bé catallà en parensses e fayssons e feytases

[2] *denunciació*. Afegit entre línies.
[3] *Manresa*. Es refereix a l'alqueria de Manresa, avui convertida en la vila de Lloret de Vista Alegre, a uns cinc quilòmetres de Montuïri.

15 e bo, e que l'auhïa raonar ab lo dit Ribelles, marit seu, moltes vagades,[4] qui era de Taragona, que.s raonaven de les lurs teras e lochs, e assò viu moltes e diversses vagades en Menresa, oh encara en case lur, en la villa de Sineu, on estaven, e aquel Jacme Arnau algunes festas hi vanie e y avie son deport, e aquí eyls sse'n raonaven, per què la dita Guiamona dix 20 que.s maravallava fort de les peraulles a aquel dit Frenssesch dites, dién que no eran ne són veras. Als dix no saber. Intorogade si era de parantella, e dix que no. Intorogade fo e si era pregade ne ssobornade per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

En Jacme Ss'Olivera, de la villa de Ssyneu, tastamoni, jurat, intorogat 25 ssobra lo dit capítol [ho denun]ciació, e dix ssobra aquela sso sseber: que passats ssón de XXX en XXXV anys que eyl conaxia...[5] lo para del dit Franssesch Arnau, e que avia nom en Jacme Arnau, e que era...[6] temps sson vey e staven en hu carer dins la villa de Ssineu, e que [hahuí dir] moltes de vagades al dit Jacme, sa entrès, que era nat en Villafrancha...[7] e que 30 era hom assats de mija taylla e que.l viu om bo e bé apariant, que/

Fol. 18.

moltes de vaguades eyl vaya que tots aquels pròmens de Manrese sí fayan cab e posaven [en ca]sa sua e y manjaven e y bavien e y prenien molts e diverses serveys. Intorogat fo eyl ssi ssab ni si auhí dir muyl temps a nuylla perssona, que lo dit Jacme Arnau ffos estat moro ne catiu de nuylla 5 perssone en n.asta tera[8] ne an altre, ne si n'avie fayssons en peraules ne en formes, que eyl degués eser estat moro, e dix que no, que ans era asats beyl prom e ros, en tots sos fets e ssemblansses que era bé catallà. Intorogat fo si.s porie panssar que aquel dit Jacme Arnau fos estat moro, e dix que no, que ans sa maravallava molt d'equelles paraules qui di- 10 tes s'eran. Intorogat fo si era de perentella, e dix que no. Intorogat fo eyl si era pregat ne ssobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

En Pere Balaguer, de la paròqia de Sineu, abitador de Manrase, jurat, interogat sobre la dita denunciasió e capítol,[9] e dix ssobra aquella sso ssaber: que bé à XXXV anys o aquèn entorn, que eyl sí viu va-

---

4 *Moltes vagades.* Afegit entre línies.
5 Mot illegible.
6 Mots illegibles.
7 Mots illegibles.
8 *en n'asta tera:* llegiu "en esta terra".
9 *e capítol.* Afegit entre línies.

15 nir en l'alcarie de Manrese lo para del dit Franssesch Arnau, lo qual avie nom Jacme Arnau. Intorogat fo e quin om era, e dix que era om de mija talla, e que era om blanch e ros e om magranty, ja con vench en l'alcarie de Manrese estar, que ja era veyl e ab la barba pres de tota blancha, que an aquel temps hahuy dir a sson para, en Ramon 20 Balaguer, *quondam*, que.l dit Jacme Arnau que era vangut de Catalunya ab ssa muler.[10] Intorogat fo si nuyl temps auhí dir que lo dit Jacme Arnau fos estat moro ne catiu, e dix que no. Intorogat lo dit Pere si li aparaguera en semblansses ne en faytases ne en la peraule, que aquel dit Jacme Arnau, para del dit Franssesch, degués eser estat moro 25 ne catiu, e dix que no, que ans avie en totes coses semblansses de catallà,[11] e aquel entén que era, e altre no, e que era gran amic de son para e gran amic d'en Bernat Gual, lo prom, sa entrès, e que avien bo passament, marit e muler, e viu que sa muler que ss'aperantave ab en Berenguer d'Ortha, notari, *quondam*, salavòs abitador en la villa de Si- 30 neu. [Als diu que] no y sab. Intorogat fo si era de perantella, dix que no. Intorogat [fo si era] pregat ne sobornat [per fer dit tastamoni, e] dix que no.

Fol. 18 v.

En Massot, sareyn, catiu d'en Quatre Ayns, de la paròqia de Sineu,...[12] la alcarie apallade Manrese, tastamoni, jurat, intorogat en la sua lig dir varitat sobre la demunt dita denunciació o capítol, e dix ssobre aquella tan ssolament ssaber que viu en Jacme Arnau, para del dit Fran- 5 ssesch, en Ssasília fer fayna, que era sarador, e puys, con lo dit Massot passara dessà ab huna nau, que en aquel leny sí vene lo dit Jacme Arnau. Item, dix que despuys lo viu moltes vagades en Sineu. Intorogat fo si li auhy dir d'on era, e dix que moltes vagades li auhí dir que era de Catallu-

[10] Sobre el movinent portuari en el port de la ciutat de Mallorca a l'edat mitjana, vegeu Francisco Sevillano Colom i Juan Pou Muntaner: *Historia del puerto de Palma de Mallorca* (Palma de Mallorca 1974) i Joan Pons i Marquès i Marcel Durliat: *Recerques sobre el moviment del Port de Mallorca en la primera meitat del segle XIV*, en el VI Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (Madrid 1959), 345-363.

[11] Resulta prou suggerent la descripció de la personalitat d'aquest Jacme Arnau, ja que li són atribuïts els trets arquetípics del català de l'època, en contraposició a la del "moro" o descendent de "moros": "escart e magra en la cara", "hom de bon tayl", "hom assats de mija taylla", "bé catallà en ses fayssons, en sa peraulla e.n tots sos captanimens", "hom bo e covinent", "om bo e bé apariant", "assats beyl prom e ros, e.n tots sos fets e semblansses que era bé catallà", "om blanch e ros e om magranty", etc.

[12] Mot illegible.

nya. Intorgat [sic] si li parie que degués eser estat moro ne catiu de nuyl
10 hom, ne si u agués aubït dir, e dix que no, plàcie a Déu, que abans
era bé catallà e bon om, e que con vania de Sasilia que romàs en Ber-
ssalona, e puys, a poch temps, vench desà e amanà muler de Berssalona,
e axí.ls hobí dir moltes vagades an aquel temps. Intorogat fo e cuant
pot aver que eyl l'à vist en Ssineu, e dix que més de XXXV anys ha pas-
15 sats. Intorogat fo si era pregat ne ssobornat per fer lo dit tastamoni, e
dix que no.

En Manoli, grech veyl, catiu d'en Berenguer Gual de Manresa, de la
paròqia de Sineu, tastamoni, jurat, intorogat sobra la dita denunciac'ó
ho capítol, e dix ssobra aquel sso ssaber: que passats són XXXV anys o
20 aquèn entorn, saguons sson albir, que eyl sí viu vanir estar en l'alcaria
de Manresza lo para d'en Franssesch Arnau, e qua avie nom Jacme Ar-
nau e que era om escart e magra en la cara e assats de l'altària del dit
Francesc, poc més o menys, e que era om ja de adat de XLV anys o
aquèn entorn e que era bon om e gran amic e compara de sson senyor en
25 Bernat Gual, santrès, para del dit Berenguer Gual; e que vingueran de
Cataluya lo dit Jacme ab ssa muler, e aquí agueran infans, e que auhí
dir moltes vagades al prom en Berenguer Gual que.l dit Jacme Arnau que
era nat de Villafrancha de Panadès, e ssa muler que era de Berssa[lona]
...que la muler... ss'aparantava ab lo prom en Berenguer d'Ortha, notari
30 ...en Sineu. Intorogat... si viu ne ssab ne auhí dir que.l dit Jacme...[13]

[13] Tots aquests punts suspensius de les darreres línies es corresponen amb fragments del ms. totalment illegibles a causa de la humitat. Sembla, a més, que hi deu mancar algun full. Tot això ens impedeix saber la fi d'aquesta interessant enquesta.

IV

Fol. 19.

Danunciat ffo al senyor en Bernat Palicer, batle en Muntuyri per lo
senyor rey, que.n Mateu Vergili, del dit loch, I jorn, a ora de...[1] en lo
mes de desembre, lo nom del jorn no li racorda, que.l dit Mateu Vergili

[1] Fragment en blanc.

si fèu una crida general[2] per la ville de Muntuyri,[3] qui dix que totom
5 e tota persona qui aja menys pols ne galines, que vaja al coral de la ha-
justaya[4] en la case d'en Salamó, jueu.

En Mateu Vergili, dallat, jurat dir veritat sobre la dita denunciaci-
ció, e dix sobre aquelle eser ver qu.él fèu la dita cride, e assò per [tal]
con lo'n pagaren en Pericó Trobat e n'Antoni, escorxador, en Pericó
10 Mieras e.n Guillemó Rossaylló, fiyl d'en Guillem Rossaylló, e la qual dita
cride fèu sens manament ne lasènsia de la cort.

En Guillem Rafal, delat, jurat, intorogat sobre la dita denunciació,
e dix sso saber: qu.és ver que hahuí ffer la qrida e.n Mateu Vergili,
demunt dita, mas que eyl, equel, per la dita qrida, aquel res no li'n donà
15 ne li'n promès.

Promès n'Arnau Sera.

XIII die mensis madii anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIII° *venerabilis Guillelmus Ruberti, vicarius forensis ad... venerabilis...*[5] *aliorum preterum absolvit Matheum Vergili a carcere sed non a crimine de gratia*
20 *speciali a denunciatis.*

Fol. 19 v. en blanc.

---

[2] Montuïri ha estat, fins fa molt poc temps, un dels darrers pobles de Mallorca que ha conservat el costum de les crides. El saig recorria la vila, tot aturant-se en diverses cruïlles de carrers, i després d'un redoble de tambor feia saber al públic les qüestions d'interès públic local. Temps enrere se solien fer només en diumenge a la plaça Major a la sortida de l'Ofici.

[3] *per la ville de Muntuyri.* Afegit entre línies.

[4] *coral de la hajustaya*: llegiu "corral de l'ajustalla", és a dir, "corral de l'ajust per a fer-hi transaccions comercials".

[5] Ambdós fragments representats per punts suspensius són de lectura molt dubtosa.

V

Fol. 20.

A III die aprillis anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIII°.

Danunciat ffo al ssenyor en Bernat Vert, tanentloch d'en Bernat Pa-
lisser, batle reyal en Muntuyri, que dimarts, *die anno predicto,* a ora
de dinar o aquèn entorn, que.n Pere Ffiguera, majoral de la dona Guia-
5 mona, muler d'en Franssesch Arnaudilla, donseyl, *quondam,* sy sse'n ma-

nà los bous d'en Polí Brondo al coral,[1] los quals dos bous avia presos en lo blat de la dita Guiamona, e dementre que.ls sse'n manà, en lo camí reyal li hisqué en Johan, batiat, catiu del dit Brondo, eyl qual dix al dit majoral: "Per què te'n manes los bous?". "Con en lo blat los he tro-
10 bats que eran!". "Dóna'ls-mal", e.yl majoral li respòs: "Da'm panyora!", e aquel batiat dix: "Yo la't daré!". Va aranchar I punyal e laxà's anar al dit majoral e posà'l-li prop lo ventre, si no que.l dit majoral lo y corac afarar e ajude que ach de I masip de Sineu, jarmà de la dona muler del majoral d'en Brondo, aquel dit Figuera agra mort, e no res
15 menys, que li donà de grans punyades per la cara, con ab colteyl dar no li poch. E on, con aytal cose sia molt litigiose, que catiu hofena algú franch, fo raquest al dit tanentloch de batle de les dites coses eser feta justícia en tal manera que.ls altres na pranan aximpli.

En Johan, batiat, delat, jurat dir veritat sobre la demunt dita denun-
20 ciació, e dix no eser ver so que en aquella és contangut, mas dix eser ver que.l dit jorn e ora eyl sí partia de la villa de Muntuyri aportan-se'n I baral de vi, e que trobà en la carera lo dit majoral, qui se'n manava los bous, e aquels li demanà e aquel dar no.ls li volc, e ssalavòs aquel li donava lo quoltel panyora e aquel no.l volia pendra ne los bous laxar no li volch,
25 ans ab un tros de bastó sa laxà aquel anar, del qual li donà fins escampament de sanch, e puys lo ligà e manà a la cort clamant-ssa d'él. Als diu [que] no y sab.

Fol. 20 v.

En Ssayt ben Magahuf, jueu de Muntuyri, tastimoni, jurat segons la sua lig sobre los manamens de la lig dir veritat ssobre la demunt dita danunsiació, e dix ssobre aquella solament ssaber: que lo dit jorn e ora, en la dita danunciació expressade, eyl sí vania de les alcaries mer-
5 ssajant, e anave darera l'ase e que non viu res entrò que fo a eyls, e viu que tanien lo catiu ligat e que y viu ssanch, mas que.l seu ase sí és

[1] Tot i que no ho digui explícitament, es refereix sens dubte al *corral del rei*, destinat a guardar-hi el bestiar que hom havia trobat aperduat o fent tala. L'animal només era recuperat pel seu amo quan aquest pagava la "corralada", quantitat equivalent al mal que l'animal havia fet a casa d'altri. Alguns vells de Montuïri han sentit dir encara que el corral del rei es trobava darrere l'antiga casa de la vila, exactament en el mateix lloc ocupat per l'actual casa consistorial.

jovo e squivàs[2] e fugiba, per què no s'y poc aturar ne sab con ffo ne quy avia. Als diu que no y ssab.

Promès en Bertomeu Boreyl, de la paròqia de Muntuyri, e de grat en poder [de] la present [cort] ss'obliga [que tota] vagade que per la cort raquest na serà, en poder d'esta present cort tornarà en Johan, batiat, catiu d'en Polly Brondo, mort ho viu, ho XXV lliures reyals de manuts.

Post hec XXX die menssis aprillis anno predicto, en juy costituyt lo demunt dit Boreyl, eyl qual en poder de la present cort tornà lo demunt dit Johan batiat.

Die anno predicto, en juy costituyt en Polí Brondo eyl a la dita manleuta promès estar, renunsian a son for e privilligi. Promès fer drat en esta cort.

[2] *squivàs,* és a dir "tirant a esquiu".

VI

Fol. 21.

VI *die aprillis anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII°.

Danunciat fo al senyor en Bernat Vert, *tanentloch* d'en Bernat Paliser, batle en Muntuyri per lo senyor rey, quem Moxí [Sxiarin], jueu de Mallorques, ssí anava a l'ort d'en Simon per aydar a fer parat em Maymó ben Jacob, jueu, e con fo a l'ort, dins, davallà eyl e lo fiyl d'en Ssayt e travà l'ase ab lo cabestre, e con ac fermat l'ase, eyl sí s'acostà ves lo ssafarag, e.l ca d'en Simon sí li ladrava, e.l dit Simó lo li aüxava,[1] e aprés l'ase sí viu la ssomera del dit Simon, e.l dit ase sí corec a la somera e travassava per les eras del collet, e dementre que.l dit jueu hi coria, eyl dit ca sí li coria darera e[2] cuydan-lo pendra a la cama, e.l dit jueu lavà una pedra de la qual donà al ca, e salavòs en Simon hortollà aquell dit jueu ssa laxà anar ab bestó e aquel legament farí, em tera l'endorochà, e no res menys, ab punys e ab peus aquel legament farí, e pels cabeyls lo garbajà[3] molt e assats dentrò quem fo sadoyl.

[1] *aüxava,* és a dir, "atiava, afuava", del verb *aüixar* o *uixar.*
[2] La *e* hi és sobrera.
[3] *garbajà.* Ací "sacsà".

En Ssimon Carbonel, dallat, jurat, intorogat dir veritat sobre la dita denunciació, e dix no eser ver sso que an aquella és contangut, mas bé dix eser ver que.n lo dit die e ora lo demunt dit jueu sí vench en l'ort ab I ase d'en Maymó, jueu, cavalcan per l'ort ab dos fiyls d'en Sayt, e cavalcan ab l'ase sí li malmateran dues eras[4] de planter de colls...[5] planter tot [lo li] afollaren, e no res/

Fol. 21 v.

menys, encara, lo dit jueu sí lavà una péra ab la qual donà gran pedrada ha I ca del dit Simon, e sallavòs lo dit Simon, per gran despler que se'n donà, donà I enpanta al dit jueu, de la qual enpanta casech en tera, e àls aquel no fèu ne pus no.l tocà. Àls diu que no y hach ne.n ssab.

En Falip, grech, catiu de l'honrat en Berenguer Rubert, testimoni, jurat dir veritat sobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquela sso ssaber: que divenras, a ora de mijorn ho aquèn entorn, lo dit Falip sí avia caragada I axavagade de paylla d'ordi a Les Donades de so d'en Ribes,[6] e dementre que.s n'anave ab la paylla e fo pres de l'ort de Les Donades, eyl viu pres del saffarag I jueu, per nom Moxí Sxiarin, ab I infant jueu vestit de blau, e con foren pres lo saffarag, lo ca de l'ortollà sí.ls ladrà, e l'ortollà qui los huxava lo ca e.l los amatia, e.yl ca pur[7] s'acostava a eyls, e.l dit Moxí ssí lavà péra de què donà al ca, e tantost lo dit Simon ortollà aquel dit Moxí sa llaxà anar ab bestó o ab verga[8] e ab punys e aquel molt legement farí. Intorogat ffo eyl con ssab que.l faris, e dix con viu. Als diu no ssaber.

En Bernat Tona, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, intoragat dir veritat ssobra la dita denunciació, [e dix] ssobre aquella sso ssaber: que.l dit jorn e ora eyl sí vania de Ssabor[9] e passava per l'ort de Les Donades, e con fo pres de l'ort, eyl viu en/

---

[4] *eras*. Ací *era*, té el sentit de "parada o taula d'hort de forma quadrangular, destinada a plantar-hi hortalisses".

[5] Mot impossible de llegir a causa de la humitat.

[6] Allusió a la possessió de Ses Donades, a un quilòmetre de Montuïri. *De so d'en Ribes* és afegit entre línies.

[7] *pur*. Es tracta d'un reforç afirmatiu equivalent a *sí*.

[8] *o ab verga*. Afegit entre línies.

[9] *Sabor*. És el nom d'una possessió situada dalt un turó, a l'esquerre de la carretera de Lloret, a un quilòmetre llarg de la vila de Montuïri. Avui dia el camí alludit ací, que anava de Sabor a Ses Donades, resta interromput vers la meitat del seu recorregut.

Fol. 22.

Cimon hortollà, qui ffaria l jueu, per nom Moxí Cxiarin, e con viu eyl ssa cuydava que ffos ssa muler, que la farís, entrò que.ls fo prop, que viu que era lo jueu. Intorogat ffo eyl si viu ab què.l ffarian, e dix que ab bestó o ab verga e ab punys li donava, e per los cabeyls lo arapanjava
5 e.yl garbajave, e sallavòs lo dit Tona sí li dix: "E per què u fets?", e ssalavòs lo dit Simon aquel laxà. Als [sic]

Intoragat si y avia nuyl hom qui u vess, e dix que och: en Pescual Berbarà e la dona Simona, e àls dix que no y ssab.

XIII *die madii anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII° *venerabilis*
10 *Guillelmus Ruberti, vicarius forensis absolvit Simonem Carbonelli, delatum... a carcere sed non a crimine cum non sit culpabilis... de gratia...*[10] *fecit dictam absolutionem.*

[10] Els darrers punts suspensius es corresponen amb mots de lectura molt dificil.

VII

Divenres, a VI de julliol *anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII° ffo denunciat al discret en Bertomeu Ribes, batlle reyal en Muntuyri,
15 que al primer dic de juliol, *anno predicto*, per lo dit ssenyor batle, a istància d'en Maymó ben Jacob, jueu, ffo feta per en Johan Agost, ssag de la dita cort, manament [d]'enpara e.n Jacme Steva, del dit loch de Muntuyri, en tots los seus béns, axí siens con movens. Enhaprés, que lo dit [és] estat denunciat, per què, lo dit Jacme Steva desats ha tots
20 los sseus béns movens o gran pertide d'aquels; d'on, ffo raquest al dit ssenyor batlle les dites coses eser enquerides, en tal manera que inpunir no romanguan ne justícia no deparescha.

En Jacme Steva, dallat, jurat, intorogat ssobre les desús dites coses, e dix ssobra aquelles qu.és ver que dichmanja, ja maty, a *primo die jullii,*
25 *anno predicto/*

Fol. 22 v.

eyl ssí anà en Ssen Merty,[1] e ssots covinenssa vané los dits porchs e.n Pere Moscari de Ssen Merty; enaprés, que lo dimarts matí aprés vinent,

[1] *Ssen Merty*. Es refereix segurament a la possessió de Sant Martí, avui en el terme de Vilafranca de Bonany.

que lo dit Moscari sí sse'n manà los pochs en Ssen Merty, mas enperò, enaprés, dix lo dit Jacme que eyl res no à venut, ne dels porchs ne
5 dels altres béns, ans los dits porchs comanats ha al dit Moscari, e no res menys, I sua somera, que avia comanade ha en I oma de Sineu, per nom en...[2] Item, més, dix que ha comanat I sseu bou e.n Pericó Paliser, fiyl d'en Guillem Paliser.

En Pere Steva, de la paròquia de Ssineu, testes, jurat, interogat sobre
10 la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que dijous proppassat, qui ffo a V de julliol, *anno predicto*, que.l dit Jacme Steva sí li manà en la dita paròqia I sua ssomera de pèl ros, e aquella li vané per preu de LX ssols. Als diu que no y sab.

XII *die* julliol.

15 Promès en Pere Esteva, de la paròquia de Ssineu, e de grat en poder d'esta present cort ss'obliga, convinent en bona ffa ab la present cort, que tota vagade que per la present cort raquest na ssarà, en poder de la present cort, mort o viu, tornarà en Jacme Steva de Muntuyri o qinsza lliures de manuts, e de convinenssa que ranuncia a dret e a for de ssa
20 juradichció, e ssosmas.a[3] for dret en poder d'esta present cort e a sags d'equella. E no res menys, que ranuncia a la ley e franquesa de Mallorques.

---

[2] Espai en blanc.
[3] *sosmasa*: llegiu "sotmès-se a".

VIII

Fol. 23.

XXVI *die jullii anno predicto.*

Danunsiat ffo al senyor en Bertomeu Ribes, batlle reyal en Muntuyri, que dimarts, a XXIIII del present mes e any desús dit, a ora de vespres o aquèn entorn, que.n Bernat Banet, de la paròquia de Muntuyri, que près
5 V garbes de forment, les quals geyan en la era d'en Bernat Sa Rovira, les quals dites V garbes avien lavades dels cavayllons de la dona Riera e aposades les avien bax, e aprés, que.l dit Bernat baté lo seu, en lo qual mès e mesclà les dites V garbes; enhaprés, que la dona Riera sí anà en la era volent batre lo seu blat e atrobà menys les ssues guarbes e dix:

"En Bernat Banat, en Bernat Banat, vós m'aveu levades les mies V garbes de forment, qui jayen per la era!", e.yl dit Bernat Banet salavòs dix a la dita dona que eylla.n mantia alment e falssa a guise d'àl bassa [sic][1] merdose q.ella era, e no res menys, li dix moltes de villanies molt oreblies [sic][2] enjurioses. Encara, aquella manassà a farir.

En Bernat Taxidor, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, intorogat ssobre la demunt dita denunciació, e dix sobre aquella dix sso ssaber: que hahuí dir a la dona Riera, e li dix: "En Bernat, anau-ma estendre lo meu forment qi és en la era d'en Rovira, que batré'l",[3] e.yl dit Bernat sí anà, e stès lo forment, e con l'ach estès, la dona Riera sí y hanà, e con fo a la era eylla li dix: "En Bernat, con fforment higu.aveu trobat?",[4] e.yl dit Bernat li dix que IIII cavaylons e nou garbes, entre tot.[5] "O, mesqina!", dix la dita dona, "que V cavaylons e II garbes eran!", e salavòs ella dix: "En Bernat Banat, vós m'aveu batudes aquestes V garbes qi.m ffallen e aveu-les mesclades ab lo vostro blat!", e salavòs lo dit Banet tot furosement li dix que.n mentia. Ela li dix: "Non ment, yo, en pagès!", e.l dit Banet, encara, li dix furosement: "Sí.n mantiu bé, na bagassa merdose, que malla yc ssou vengudel,[6] e salavòs la dita dona sí li dix: "E com que.l meu forment sta pres del vostro, e vós lo m'aveu batut ab lo vostro, que no yc ha nagú blat pres del meu sinó vós, que aveu batut menys de mil".

Fol. 23 v.

En Jordi Ros, grech ffranch, testimoni, jurat, intorogat ssobre la demunt dita denunciació, e dix e dix [sic] ssobre aquella sso ssaber: que eyl sí era en la era del dit Bernat Rovira, que aydava a batre en Pere batiat, e aquí viu la dita Riera, qui demanave les garbes de forment al desús dit Banat, e.yl dit Banat aquell molt furosement sy dix e cridà bé dues o III vagades: "Bagassa merdose, que male yc sou vengudel". Del forment, si.l li havia lavat o no, aquí no sab res.

---

[1] *bassa*. Sembla que l'escrivà devia voler escriure *bagassa*, com en la resta de la inquisició.

[2] *oreblies*. Segurament cal llegir "horribles".

[3] *que batré'l*. Afegit entre línies.

[4] *hi.guaveu trobat*. És a dir, "hic haveu trobat".

[5] *entre tot*. Afegit entre línies.

[6] *malla yc sou vengude*: llegiu "mala hic sou venguda", és a dir, "en mala hora sou venguda".

En Pere, batiat franch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobre la dita denunciació, e dix ssobre aquella eser ver so que.n lo tastamoni d'en Jordi Ros és contangut. Intorogat e con sab, e dix con eyl hi era en la dita[7] era seylla ora, e que u auhí, mas no u hauhí sinó I vagade qu.él tocava[8] los àsens ab quà batia, per què no u habuí sinó I vegade que li cridà: "Bagassal", e que li manassà. Als no y sab.

XXVII *die jullii.*

Promeseran en Bernadó Pol, ffuster, e.n Pere Cabrer, ara habitans en la villa de Muntuyri, endosos endecemps e cascú d'éls per lo tot, de grat en poder d'esta present cort ss'obligaren, convinens en bona ffa ab la present cort, que tota vegade que per la cort raquests na saran, en poder de la cort tornaran en Bernat Banat, mort ho viu, ho XXV lliures reyals de manuts. En per sso, ss'obligaren en pur dapòsit e comanda si mateys e tots lus béns presens e avadós, ranunciant a cort de I dic e de III e a ferma de dret e a payores a X dies, spay de ssity a quatre mesos. E d'equí, que ranunciaren a lla ley e franquese de Mallorques, en la qual sa contén que anbans sia destrat lo prinsipal que la fermanssa.

Enaprés, que lo dit Bernat Banet, en juy costituyt lo desús dit Bernat Banet, eyl/

Fol. 24.

qual aquels dits Bernat Pol e Pere Cabrer promat de dan guordar, enbans de dan donat e aprés, obligan-sse en totes aqueles obligacions e spícies en la demunt dita obligació expressades.

En Bernat Banat, del dit loc,[9] delat, jurat, intorogat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix sobra aquela[10] no eser ver sso que.n aquella és contangut, que eyl muyl temps lavàs ne prengués garbes ne blat de la dona Riera ne d'altre. Intorogat e si la dita dona ach contrast ab él en lo dit die e ora per les dites garbes que la dita done li demanava, eyl dix sí eser ver que.n lo dit jorn e ora eyl sí ach contrast e noves ab la dita dona, ssobre les quals peraules lo dit Bernat, eser mugut de ffallonia,[11] irosement cridà e dix a la dita dona, con eyla li deya qu.él li

---

7 *Dita.* Afegit entre línies.

8 *tocava.* Ací *tocar* significa "dirigir el moviment de les bístics quan baten damunt l'era".

9 *del dit loc.* Afegit entre línies.

10 *sobra aquela.* Afegit entre línies.

11 *eser mugut de fallonia,* és a dir "essent mogut de fellonia". Ens trobam davant un de tants casos d'influència llatinitzant en la sintaxi.

havia levades les garbes enblades, qu.ella que.n mentia axí con a vil bagassa qu.ella era, e asò li dix dues vagades, per què àls no li fèu ne li dix, ne àls no y sab.

15 *Post hec* XXVII *die mensis novembris anno predicto venerabilis Miquel de Cerba, domicellus vicarius forensium, visis denuntiatis supra contra dictum Bernardum Baneti et super eisdem, habito consilio cum discreto Antonio de Roaxio, eius asesori, absolvit illum apellationis juxta franquesiam Maioricarum.*

Fol. 24 v. en blanc.

IX

Fol. 25.

XXV *die jullii anno predicto.*

Dauunciat ffo e.yl ssenyor en Bertomeu Ribes, batlle reyal en Montuyri per lo senyor rey, que lo dit die e any desús escrit, a ora del perdó[1] ho aquèn entorn, que.n Jacme Prats e.n [Bernat] Tona sí ssayen e esta-
5 ven en lo cantó d'en Pere Domànach, de la dita vilà, e aquí los dits Tona e Prats sí.s prengueran de noves entre eyls, moltes e injurioses, sobre les quals en Bernat Tona sí.s lavare arencan la sua espase e vench sobre lo dit Prats per aquel hofendre, e ssallavòs lo dit Prats, qui jeya, sí.s lavà posant la mà al seu puyal e aquel arenchà e trasch per dafendre
10 si matex.

En Jacme Prats, dallat, jurat, intorogat[2] ssobre la demunt dita denunciació, e dix sí esser ver so que.n la demunt dita denunciació contengut és.

En Bernat Tonc, delat, jurat, intorogat ssobre la dita denunciació,
15 e dix ssobre aquella sso sseber: qu.és ver que.n lo dit die e ora eyl e.l dit Prats ab molts d'altres ssí sayen e staven en la cantonade d'en Pere Domànac, e aquí dixera lo dit Prats que.l dit Bernat Tona que avien pres blat, tot ab tera de delma de sso d'en Polí Brondo, per I got[3] de vi

---

[1] *perdó.* Afegit entre línies. Abans l'escrivà havia escrit *cespres, però després* ho ratllà.
[2] *jurat intorogat.* És afegit entre línies.
[3] Avui el mot *got* ha estat substituït a Mallorca per *tassó,* però el mot primitiu es troba encara a la comarca d'Artà i Son Servera amb el sentit de "recipient cilíndric de fang cuit, d'un o dos litres de capacitat, amb brec curt, que s'empra per a les matances". Per a més informació sobre la ceràmica popular mallorquina tradicional, vegeu Juan Llabrés Ramis: *La cerámica popular en Mallorca* (Ciutat de Mallorca 1977).

que.l dit Brondo los avia donat, e que si fosen en pina [sic] ne.ls do-
20 nassen vinagra, qu.éls no l'agueran pres[4] e salavòs lo dit Tona si dixera: "E com! Taniu-nos per enbriachs?", e que.l dit[5] Prats dixera: "Poch menys!", e salavòs lo dit Bernat Tona sí li dixera qu.él na mantia per la barba alment e falssa axí con àl e fals qu.él era, e salavòs lo dit Prats sa lavà denpeus e aranchà lo puyal volent hofendre lo dit Tona, e salavòs
25 lo dit Tona posà I infant que tania e mès mans per l'espase e d'equella arancà entorn I palm por ssi a daffendra. Als dix no saber.

Fol 25 v.

En Jacme Steva, testimoni, jurat dir veritat sobre la dita denunciació, e dix ssobre aquela sso sseber: que ja era gran res de les noves dites,[6] con eyl hi sobravanch, per què eyl no viu ne sab qual ha lo tort, mas bé viu lo dit Tona, qui tania entorn la maytat de l'espase treta,
5 e.n Prats, que tania la mà alta e deya: "Gara d'equíl", mas que no poch escusir si tania punyal o no.

En Bernadó Pol, fuster del dit loch, testimoni, jurat, interogat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso[7] saber: que.l dit jorn e ora eyl sí sopava e auhí los dits Tona e Prats novajar e desonrant-
10 sa, e tantost anà-se'n[8] ves eyls e viu que.n Tona sí tania l'espase del tot treta, e.l dit Prats tania puyal tret, molts [sic] irats[9] e furoses la I en contre l'altre, mas àls no y hac ni eyl no ssab qual comenssà ne qual ha lo tort. Als dix no saber.

Arnau des Pou, del dit loch, testimoni, jurat, interogat dir veritat sso-
15 bre la demunt dita denunciació, e dix sobre aquella sso ssaber: que.n lo dit jorn e ora eyl ssí era an aquella cantonade on los dits Tone e Prats eran, enaxí que auhí aquels raonar-sse gallardement de moltes noves del fet del delmar, e de poc en poch eyls sí.s prengueran de noves injurioses, tant e tant que eyls sí.s lavaren, e el dit Pou sí viu que.n Tona
20 sí tania l'espase treta e.n Prats tania lo puyal tret, e assò iradement la

---

[4] *e qui si fossen en pina ne.ls donassen vinagra, qu.éls no l'agueran pres.* Ignoram el sentit d'aquesta frase, a causa del mot *pina* que no sabem a què es refereix. ¿Tal volta es tracta del topònim *Pina*, petita població a escassos quilòmetres de Montuïri?

[5] *dit.* Afegit entre línies.

[6] *dites.* Afegit entre línies.

[7] *sso.* Afegit entre línies.

[8] *anà-se'n.* Afegit entre línies.

[9] *molts irats:* llegiu "molt irats".

I contre l'altre, sinó que bones perssones aquells pertiren. Intorogat qual comenssà ne qual té lo tort, e dix que no li pot bé sovanir ny poch tanir a ment. Als dix no saber.

Fol. 26.

En Pere Gramatge, del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobra la dita denunciació, e dix sobre aquella sso ssaber: que eyl en lo dit jorn e ora eyl ssí viu e ahuí gran brega de noves e de peraules entre en Bernat Tona e.n Jacme Prats, mas no sab lo comaussador ne.l pus
5 colpable qual és. Intorogat eyl si viu aquels tanir armes tretas, e dix eyl tant eser torbat d'equels a pertir, que eyl no poch veura si les avien tretes o no. Als dix no saber.

En Domingo Rupià, de la villa de Muntuyri, testimoni jurat.

Promeseran en Pericó Paliser, fiyl d'en Guillem, Arnau des Pou e.n
10 Berenguer Rubí, tots habitadors de la villa de Muntuyri, tots encemps e cascú d'éls per lo tot, en poder de la cort ss'obligaren, convinent en bona fa ab la present cort, que tota vagade que per la cort raquests na ssaran, en poder de la cort tornaran en Jacme Prats, fferer del dit loch, mort ho viu, ho L llitures reyals de manuts; en per sso, que.s n'obligaren
15 en pur depòsit e comanda si mateys e tots lus béns presens e avadors, e d'equí, que ranunciaren a la ley e franquesa de Mallorques en la qual sa contén que anbans/

Fol. 26 v.

sia convengut lo prinsipal que la fermanssa.

XII[10] *die octobris anno predicto,* en juy costituyt en Jacme Prats, eyl qual presenta la present letre qui.s sagax:[11] De nós, en Miquel de Jerba, donseyl vaguer de fora, a l'amat lo batle de Muntuyri o a son
5 lochtinent, saluts e dillecheció. Certificam-vos que nós avem composat en Jacme Prats, ferer del vostro batlliu, dallat de braga que ach de paraule ab en Bernat Tona del vostro batlliu per vint ssous, los quals avem rabuts.

Datum Mayoricis XX *die mensis octubris anno a Nathivitate Domini*
10 M°CCC°LVIII°.

---

[10] XII. Es possible que calgui afegir-hi alguna xifra, ja que aquest numeral es troba a la vorera del full, molt deteriorat.
[11] *sagax.* Afegit entre línies.

Promeseran en Pere Domànach e.n Pere Crus, abitadors de la villa de Muntuyri, endosos enssemps e caseú d'els per lo tot, en poder de la cort s'obligaren,[12] convinens en bona ffe ab la present cort, que tota vagade que per la cort raquests na saran, en poder de la present cort
15 tornaran en Bernat Tona, mort ho viu, ho cincuantha lliures reyals de manuts. Per què, lo senyor batlle les demunt dites fermansses per la desús escrita les dóna per soltas e per quítyas.

E on, con a XXVII del mes de novembre *anno predicto*, l'ourat vaguer de fora fos en la villa de Muntuyri manant al senyor batle que con les
20 fermanssas desús dites en la dita fermanssa estar no vulen, que aquel dit Bernat Tona en la presó lo tornàs, o d'equel altre manleuta prenguès de ssent lliures; e puys, aquel, sots la dita manleuta en poder del vaguer de fora lo ramatés dins die sert; emperssò, a XXX del present mes, en juy costituyt en Bernat Ssa Rovira, de la villa de Muntuyri, eyl qual
25 en poder de la present cort ss'obliga que tota vagade que per la cort raquest na ssarà, en poder de la present cort tornarà en Bernat Tona, del dit loch, mort ho viu, ho cent lliures reyals de manuts. E assò promat com...[13] en pana de totes macions. E d'equí, que.s n'obliga en pur depòsit e comanda si matex e tots sos béns presens e avadós. E gene-
30 ralment, que ranuncia a cort de I die e de III e a ferma de dret e a donament de panyores a X dies, spay de ssity a quatre meses, e a tots drets de què.n poguessen contrestar. E on, con és manor de XXV anys, major enperhò de XXIII, que jura que contre assò no vendrà ne vanir farà per raó de manor adat ne per altre dret.

---

12 *en poder de la cort s'obligaren*. Afegit entre línies.
13 Fragment illegible a causa de la humitat.

X

Fol. 27.

III *die augusti anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII°.

Danunciat ffo al ssenyor en Bertomeu Ribes, batlle en Muntuyri per lo ssenyor rey, que divenres, a ora de mijorn o aquèn entorn,[1] *die e anno supradicto*, que.n Jacme Sera, de la villa de Muntuyri, sí raquerí al dit

---

1 *entorn*. El final *torn* és afegit entre línies.

5 senyor batlle que denant si vanir fes en Pericó Sera e Arnau Sera, de la dita paròquia, ffrares del dit Jacme, eyls quals, per alcuna questió qui és entre éls,[2] denant lo dit senyor batlle comparagueran, e aquí sobre la lur questió entrevengueran en Jacme Arbonès, prevera e.n Boràs Massanet, eyls quals lo fet d'aquels passificaven. E que.l dit Jac-
10 me sí dixera: "E qu.és!, Vosaltres voleu aver so del meu! Pel cap de Déu que aquí à, com na courà l'escana!". E que tentost lo dit Jacme sí.s n'anà en case sua e près balesta ab tretes,[3] escona o servalera, spase e broquer, aven-se'n per la carnisaria,[4] faent la via de Les Donades, e aquí, en lo coral de Les Donades, en sso d'en Muntaner, aquí lo dit Jacme
15 sí esparà, acorda[da] penssa, los dits Pericó e Arnau, d'aquel frares, per aquels hoffendra. Enaprés, con vonch al cabvespra, pres de posta de sol, que los dits Pericó e Arnau sí.s n'anaven per lur carera, enansse'n en lus alberes, e con foren pres del loch de Les Donades, lo dit Jacme sí isqué dels corals o d'elens[5] ab balesta parade e ab dart en-
20 bagat en contre aquels per aquels dits Pericó e Arnau hoffendra, e si no ffossen alscunes perssones, les quals aquí sobrevingueren, aquels aguera hofesos o morts. Encaran contre aquels ofès lo batle, en tant con qu.éls ab él anaven.[6] Encontinent, ffeta la demunt dita denunciació, lo discret en batle desús dit comenssà de rabre la present enquesta qui.s
25 ssagax:

En Guillemó Tollrà, del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: qu.és ver qu.él sí anhí dir ffurosement al dit Jacme que si eyls volien aver sso del seu, que I lucat[7] o ffaria tot. Enaprés, lo dit die, aprés pos-
30 ta de ssol, los demunt dits Pericó e Arnau sí.s n'anaven en cases lurs, e.l senyor batle desús dit aquels saguí e acompanyan-los, axí con aquel, qui assò ssentia, e que.l dit batle sí dix al dit Guillemó "Prenets les armes e ssaguits-nos!", e salavòs lo dit Guillemó sí près les armes e ab lo dit senyor batle saguí, qui saguia los dits Pericó e Arnau, e con
35 foren a Les Donades, eyl/

---

[2] *per alcuna qui és entre éls.* Afegit interlineal.
[3] *ab tretes.* Afegit entre línies.
[4] La carnisseria donava nom a una de les places de Montuïri. Es tracta de l'actual plaça Vella.
[5] *o d'elens.* Escrit entre línies. Llegiu: "o d'allens".
[6] *Encaran contre aquels ofès lo batle, en tant con qu.éls ab él anaven.* Afegit interlineal.
[7] *lucat:* llegiu "lluquet".

Fol. 27 v.

sí viu lo dit Jacme, qui vania devés caso del dit Pericó Sera, frare seu, ab en Pericó Tolrà, frare del dit Guillemó, e de present qu.él viu los dits Pericó e Arnau, aytantost lo dit Jacme posà el peu en la balesta e aquella parà,[8] e posà y I passador, e tantost aquel ab balesta para-
5 da e ab dart enbagat sí vania furosement en contre aquels, e lo ssenyor batlle aquel deya: "Hudè, bacayllar,[9] à la cort, à la cort!",[10] e asò li dix moltes vagades, e.yl dit Jacme gens per les peraules del senyor batle no s'estava d'etanssar-ssa aquel per ofendre'ls. E dementre saltà I paret, la balesta sí.s dessarà per si mateixa, e.ytantost sí aramí dart,
10 e tentost lo dit Guillemó sí li corech al dart e aquel li tolgué, e salavòs pertiren-lo d'equels e ab lo seyor batle encemps a la presó lo manaren. Als dix que no y sab.

En Pericó Palisser, fiyl d'en Guillem Palisser, del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobre la dita denunciació, e dix ssobre
15 aquella sso ssaber: que lo dit jorn e ora, en la dita denunciació contengude, e.yl sí era en la cort e viu quel dit Jacme sí avia alcuna castió ab los desús dits Pericó e Arnau, frares d'equel, e ssobre les noves d'equels que hauhí dir al dit Jacme que ffurosement: "E pel cab de Déu aqí à, com na courà l'esquanal". Enhaprés, viu quel dit Jacme
20 sí.s pertí de la cort anan-se'n ves case sua e près les armes, so és: balesta ab tretes[11] e dart, spase, broquer e servallera, e passan per la carnissaria del dit loch, faent la via de Les Donades. Als no y viu. Intoroguat si y ssab als, e dix que con vene al vespra, a ora del seny de la oració, e.yl viu vanir lo senyor batle ab en Guillemó Tolrà, qui mana-
25 ven lo dit Jacme Sera, e aquel materan en la presó, e que hauhí dir quel dit Jacme sí.s laxave anar contre los demunt dits ffrares ssens per aquels ofendra, e que si lo senyor de batle no y fos, que y aguera aüdes de moltes feynas. Als dix no saber.

---

8 Es tracta, com es pot entendre, d'una ballesta "d'estrep" o "de croc". Segons DCVB s. v. *ballesta*, aquesta classe de ballesta "al cap superior de l'arbrer tenia un estrep, dins el qual el ballester posava el peu per fer-hi força, mentres amb un croc que duia penjat a la cintura enganxava la corda i l'estirava fins a posar-la subjecta a la nou".

9 *bacayllar*. Ací "vilà, home de costums baixes o delictives". Es tracta d'un terme insultant molt freqüent a la baixa edat mitjana. Pel que fa al seu significat primitiu, vegeu DCVB s. v. *bacallar*.

10 *à la cort, à la cort!* Es a dir, "hi ha la cort, hi ha la cort".

11 *ab tretes*. Afegit interlineal.

Fol. 28.

En Guillem Rossaylló, ciutadà de Mallorques, testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobre la demunt dita denunciasió, e dix ssobre les dites coses ssaber e asser ver que lo[s] dits die e ora, en la dita denunciació contenguts, lo dit Guillem Rossaylló, sient en lo bauch de la cort, viu lo dit Jacme [vi]nent denant lo discret en Bertomeu Ribes, batlle, reqirent que denant si fes vanir en Pericó Sera, del dit loch, d'equel frare, per dir e mostrar en quà li era tangut e vangut lo dit Pericó. Denant lo dit batlle fforen aquí moltes bones perssones, mitigant lo dit Jacme ab lo dit Pericó e Arnau Sera, d'equel frares; lo dit Jacme, no content de les peraules [a] aquel dites per les dites bones perssones, segons que prima fas apararia per la resposta del dit Jacme, dix aytals paraules en acabament: "Per lo cab de Déu, que pus que axí és, I lucat ho ffarà tot!". Enhaprés, ajustan a les dites paraules, sens alcuna resposta a él ffeta per los dits frares, dix: "Per lo cab de Déu, que d'equest fet courà aqí à com l'esquana [sic]!",[12] a les quals peraules lo dit Arnau, frara del dit Jacme, respòs dient: "Donchs, prenets I bestó e donats-nos moltes!".[13] E sobre aquestes peraules lo dit Jacme pertí del loch de la plasse de la Cort[14] e anà ves la sua abitació, e quax encontinent lo dit Jacme retornà ab balesta e croch sint, portant espase e broquer ab I dart en la mà, dressant la sua via ves l'alcaria de Les Donades, qui és via per la qual hom va a les habitacions dels dits dos frares seus. E après, assats ora baxa, lo dit testimoni viu lo dit discret batle vanir ab lo dit Jacme portan les dites armes ab en Guillemó Tollrà, qui ab aquels era. Demanat con sab les dites coses, e ratent raó de la ssua siència, dix que per sso con fo present e les dites coses viu e auhí clarament. Demanat qui foren presens a les dites peraules, dix que molts dels quals no li racorden los noms d'equells sinó en Bernat Vert, lo qual aquelles coses viu e auhí...[15] poch. Demanat si ffo estruït ne ssobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

Fol. 28 v.

N'Arnau Sera, del dit loch, testes, jurat, intorogat dir veritat ssobre les dites coses en la dita denunciació expressades, e dix ssobre aque-

---

12 Ací l'escrivà s'ha fet un embull en l'ordre de la frase. Cal interpretar "per lo cap de Déu que aquí hi ha, com ne courà l'esquena d'aquest fet".

13 *moltes*. S'entén "moltes bastonades".

14 *plasse de la cort*. És l'actual plaça Major.

15 Fragment de lectura molt dubtosa.

lles sso ssaber: que.n lo dit jorn e ora en Pere Ergenter, sag de mandament del senyor batle, manà als dits Arnau Sera e.n Pericó Sera, frares del desús dit Jacme, a istànsia del dit Jacme, que de present demanat lo dit batlle comparaguessen per mostrar e verififficar [sic] la demande la qual eyl[s] han contre lo dit Jacme, eyls quals denant lo diseret senyor batlle vingueran en la cort del dit loch. E tantost e de present alscunes bones perssones en la castió d'equels se oposaren per aquels a pasificar e composar. E dementre axí s'estaven, que.l dit Jacme sí dixera, present lo dit Arnau: "E que pel cab de Déu aquí à, com na courà l'esquana d'equest ffet!", e.yl dit Arnau aquel respòs dient: "Dones, preneu I bestó e dau-nos-en moltes!". Enaprés, con vench al capvespra, entorn del ssol post, los dits Arnau e Pericó sí fayen lur via anan-ssén ves lus cases, eyl diseret batlle anant hab eyls. E con foren pres l'alcaria appallada Les Donades, eyl sí viu en lo camí, ves eyl vinent, lo dit Jacme Sera en si aportant balesta e croch sint e dart e spase, e aquel viu la balesta parar, e ssalavòs lo dit Arnau sí.s mès detràs la somera sua, la qual en Pere Tolrà manava. E aprés lo viu que eubagà lo dart. Als dix que no y viu ne y hauhí, con duptan-ssa d'equel s'era mès detràs la somera, per què àls no y poch veura ne hoir. Demanat e con ssab assò, e dix con o viu e u hahuí, so que.n lo seu testamoni és contangut. Demanat si és istruyt ne sobornat per fer lo dit testamoni, e dix que no. Interogat si per amor ne per favor ne per tamor ha duptat en res fer lo dit tastamoni, e dix que no.

En Pere Tolrà, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, interogat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.l demunt dit jorn e ora, en la demunt dita denunciació contangude, eyl sí vania[16] de case d'en Arnau Sera ab una ssomera cavalcant, la qual lo dit Arnau Sera prestade li avia per anar-na en Ciutat, e con fo pres de l'ort de l'alcaria apallade Les Donades, eyl sí s'en/

Fol. 29.

contrà ab en Jacme Sera, lo qual venia devés l'alcaria d'en Pericó Sera, e salavòs lo dit Tolrà sí li dix: "D'on vaniu?", con sa foren saludats, e.yl dit Jacme li dix que vania de case sa mara, qui està ab lo dit Pericó Sera, eb ratudes les cartes de la donació qi.n fèu, encara, dix lo dit

16 *vania*. Afegit entre línies.
17 Alludeix a la ciutat de Mallorca, o la Ciutat per antonomàsia.

5 Jacme: "Voy no e manjat sinó móres de romaguer". E asò era pres posta de sol o aquèn entorn. E con lo dit Pere Tolrà ab lo dit Jacme fforen en l'alcaria apallade Les Donades, aut endret l'era d'en Muntaner, eyl[s] viren vanir en Pericó Sera e n'Arnau Sera, frares del dit Jacme, encemps ab lo discret en Bertomeu Ribes, batlle en lo dit loch,
10 e tentost con lo dit Jacme los viu, eytantost eyl posà hal peu en la balesta e aquella parà en aquela mès I passador dient: "E pel cab de Déu, ara serà ffet de mi o de vosaltres!", e salavòs lo dit Pere Tolrà sí li deya: "Jacme, no ffasses, que vet-hi lo batlle!". "No!", dix aquel, "que pel cab de Déu, no s'i pot alre fer!". Enaxí que.l dit Jacme ab la ba-
15 lesta parade sí s'acostava ves aquels dits Pere e Arnau ab la balesta sitan,[18] no contrestant que lo senyor batlle, quí li deya: "No sia, no sia, à lla cort!". E dementre lo senyor batle s'acostava aquel, eyl, ssaltant la paret la balesta sí li destanch. E tantost lo dit Jacme sí enbagà lo dart en contre aquels per aquels hofendra, si no fos lo senyor de bat-
20 lle en Guillemó Totolrà [sic] e.yl dit Pere Tolrà, quí aquel d'aquells partiran. Als dix que no y ssab. Dannnat eyl si era instruït ne sobornat per ffer lo dit tastamoni, e dix que no.

En Pericó Sera, de la paròquia de Muntuyri, fra[re] del dit Jacme Sera, testimoni, jurat, interogat ssobre la demunt dita denunciació dir
25 veritat,[19] e dix ssobre aquella sso ssaber: que lo dit jorn e ora, en la dita denunciació contengude, eyl ssí ach manament de part del ssenyor batle de comparer denant eyl per mostrar la demande, la qual lo dit Pericó à contre lo dit Jacme. E con ffo lo dit Pericó a la cort, aquí sa posaren alsemes bones perssones, les quals la questió d'equells passificaven
30 e matigaven. E dementre aquels lo dit fet matigaven, lo dit Jacme sí dixera furosement: "E que.l cab de Déu aqí à, com na courà l'esquana d'equest fet!". E tentost lo dit Jacme sí.s pertí de la/

Fol. 29 v.

cort, anan-sse'n ves la sua case. E a cab de pessa eyl sí u viu, anar lo dit Jacme Sera envós l'alcaria apallade Les Donades, passant per la carnissaria ab balesta ab tretes[20] e ab croch sint e ab dart, espase e broquer. E con vench lo dit jorn, entorn posta de ssol, lo dit Pericó ab

---

18 *citan*. Gerundi de *citar*, ací "brandir, arramir".
19 *dir veritat*. Afegit interlineal.
20 *ab tretes*. Afegit entre línies.

n'Arnau Sera, d'equel frara, e ab lo discret en Bertomeu Ribes, batlle, e.n Guillemó Tolrà, los quals ab eyls anaven, ja penssan-ssa que.l dit Jacme aquels hisqués, e anan-sse'n ves lus cases. E con fforen pres l'alcaria appallade Les Donades, sí.ls hisqué en la carera lo dit Jacme, e tantost posà lo peu en la balesta e aquella parà, vinent ves eyls ab la balesta sarade, e.yl dit senyor batle aquells fèu aturar, e.yl sí.s cuytà e anà ves lo dit Jacme, dient-li: "No sia pas, à la cort!". Demanat eyl si viu que lo dit Jacme aquels sitàs la balesta, eyl dix que no u poch bé escusir con eyl viu aquel ab la balesta sarade, [e] eyl ab lo dit Arnau sí.s posaren detrès [sic] I ssomera que.n Pere Tolrà manava, per què eyl bonament veura no u poch. Demanat si li viu enbagàs lo dart, e dix que no li racorde que u ves. Damanat eyl si entén que.l dit Jacme aquels volgués ofendre, e dix que no.s ssab, mas ssagons que li aparia, que bé aparia que aquels ofendra volgués. Als dix que no y ssab. Demanat eyl si és estruyt ne ssobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

En Jacme Sera, de la villa de Muntuyri, dallat, jurat, interogat d'r veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella no eser ver sso que an aquella ssa contén, sinó tan ssolament que lo dit jorn e ora lo dit Jacme sí.s pertí de la cort, e assèu en case la dona Sera, mara d'aquel, per retra-li I carta de donació, que.él la dita mare sua feta li avia en lo temps de les sues núpcias. Enhaprés, sí.s perty de case la dita mare sua e anà-sse'n en sso d'en Salvador Banat per demanar-li ssent ssous que li davia, e con ffo pertit de sso del dit Banet e tornansse'n ves case sua, e con fo a l'alcaria appallade Les Donades, eyl si viu per lo camí vanir los dits Pericó e Arnau Sera, frares d'aquel, enssemps ab lo discret en Bertomeu Ribes, batle, e con los viu, eyl, stant faló, sí posà lo peu en la balesta e aquella parà, mas aquels no avia ne ac en cor de farir-los, mas faens-los por.[21] Demanat si enbagà dart en contre/

Fol. 30.

aquels, e dix eser ver que aquel enbagà, mas aquels dar no.ls en volia e tantost en Guillemó Tolrà aquel li tolgué. Als no.ls fèu ne.yls dix ne àls no y sab.

Protesta lo dit Jacme la dita confació a eyl no eser perjudicat ne lesió del seu privilligi de la corona, jatssasia que eyl destrat ne forssat no sia estat de fer la dita confació per lo dit senyor de batlle.

[21] *mas faens-los por.* Més tost hauria de dir "mas de fer-los por".

VII *die augusti.*

Promeseran en Pericó Sera e n'Arnau Sera, frares, de la paròqia de Muntuyri, e.n Boràs Massanet, ciutadà de Mallorques, tots encemps e cascú d'els per lo tot, en poder d'esta present cort s'obligaren, convinens en bona ffa ab lo discret en Bertomeu Ribes, batlle en lo dit loch, que tota vagade que per la cort raquests na ssaran, en poder de la present cort tornaran, mort ho viu, en Jacme Sera, del dit loch, ho doentas lliures reyals de manuts. E assò promesera complir e atendra en pana de totes macions. E d'equí, que.s n'obligaren en pur depòsit e comanda si mateys e tots lus béns presens e avadors. E generalment, que renunciaren a cort de I die e de III e a ferma da dret e a donament de panyores a X dies, spay de ssity a quatre meses. Encara més, renunciaren a la ley e frenquesa de Mallorques, en la qual ssa contén que anbans sia convengut lo principal que la fermansse, en tal manera que la I scusar no.s pusch per l'altre. E lo dit Boràs, que ranuncia a dret e a for de ssa juradichció, e ssotmès.a[22] for dret en poder d'esta present cort e a sags d'equella.

Post hec XXVII *die mensis novembris anno a Nathivitate Domini* MCCCLVIII *venerabilis Miquel de Jorba, domicellus vicarius forensis, visis denunciatis supra contra dictum Jacme Sera et super illis, habito consilio cum discreto Arnaldo de Baixio, eius assessori, composuit ipsum Jacobum a predictis pro decem libras quas habuit dictus vicarius.*

En lo present juy costituyt en Jacme Sera, de la villa de Muntuyri, eyl qual en mà e.n poder del discret en Bertomeu Ribas, batlle reyal en lo dit loch, jura Déu eyls Sans Quatre Avangellis de Déu, de les suas mans corporalmens [sic] tocats. Encara, lo dit ssenyor batlle/

Fol. 30 v.

besan en les mans e.n la boca, faén-li ffa e omanatja axí con d'eytals coses ss'acustuma, promatén, sots fa del dit sagrament e omanatja, qu.él d'essí avant no hoffendrà en Phalip Muntaner, del dit loch, del dit Jacme sogra, ne en Pericó Sera ne n'Arnau Sera d'aquel frares, del dit loch, ne hofendre'ls ffarà de dit ne de fet en les perssones ne béns d'aquells irosement ne indegude.

---

22 *sotmes.a*: llegiu "sotmès-se a".

VIII *die augusti anno predicto,* en juy costituyt n'Arnau Aymarich, de la paròqia de Muntuyri, eyl qual presenta la present letre qi.s ssagax: De nós, n'Arnau de Roax, ssavi en dret, portansveus de l'honrat en Miquel de Jerba, donseyll vaguer de fora, a l'amat lo batlle de Muntuyri o a son lochtinent, saluts e dilleció...[23]

[23] Ací el text resta interromput.

XI

Fol. 31.

VIII *die augusti anno predicto.*

En Bernat Gonyalfons, de la paròqia de Muntuyri, testimoni, jurat, interogat dir veritat sobre la demunt dita castió, e dix sobre aquella sso ssaber: que I diehmanja, del qual no li racorda qual diemaja [sic] [1] era, mas que era en lo mes de julliol, antorn posta de sol, eyl sí estania ordi per batre en la sua era ab la sua companya,[2] entre els quals hi era en Mateu Aymaric, fiyl d'en Arnau Aymarich, e stanent lo blat en la era sí y vench en Berenguer Parató, dient al dit Mateu: "Digues, tu, per què m'as feta aquesta enpara que m'as feta?", e.yl dit Mateu li respès e dix: "Que no le t'e feta, mas fer-la t'él", e aquel dix:[3] "Yo no.t són tangut, que tu est tangut a mi!" "Ans", dix lo dit Mateu: "es tu tangut a mi!", e salavòs lo dit Berenguer sí s'acostà al dit Mateu, dient-li: "Fiyl del barba merdose!", o axí li'n dóna de parer,[4] "que yo't pagaré!", e salavòs lo dit Berenguer Parató mantinent donà abatayons[5] ab dos darts que tania per l'escana al dit Mateu irosement, e tantost e de present lo dit Bernat aquel corech, e li tolc los darts, dient-li: "E qu.és! Tu l'as a mi feta, equesta vilania!", e salavòs aquel dit Bernat li lanssà los darts ves I guoret e aquells departí e fèu-lo'n anar. Als no y sab. Demanat qui era ab él, e dix que.n Bernadó Ssabater e la/

[1] *dicmaja*: llegiu "diemenge".
[2] Pel que fa al batre a l'era, vegeu sobretot Pierre Rokseth: *Terminologie de la Culture des Céreales à Majorque* "Biblioteca Filologica"", XV, IEC (Barcelona 1923).
[3] *dix*. Afegit interlineal.
[4] *o axí li'n dóna de parer*. Afegit interlineal.
[5] *abatayons*: "cops de batoll". Ací, per extensió, "cops donats amb un dard".

Fol. 31 v.

dona ssa muler. Demanat si era istruït per fer lo dit testamoni, e dix que no.

En Mateu Aymarich, fiyl d'en Arnau Aymarich, del dit loch, jurat, intorogat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix sobre aquela[6] eser ver tot sso e cuant en lo demunt dit testamoni d'en Bernat Gonyalons contengut és, ssens més ne menys. Demat [sic][7] eyl si per cas de la injúria per lo dit Berenguer Parató a eyl ffeta, entén passaguir ne res posar ha la cort en lo present nagosi, instruir en contre aquel,[8] e dix que no. Intorogat si és estat pregat ne instruït ne ssobornat per fer lo dit testamoni, e dix que no.

En Bernadó Ssabater, del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobra la dita denunciació, e dix ssobre aquella eser ver tot sso e cuant en lo testamoni d'en Bernat Conyalons ssa contén. Intoroguat eyl con ssab, e dix con i era present, en lo dit jorn e ora, e que u viu. Als dix no saber. Dama[nat] si era istruït ne sobornat per fer lo dit testamoni, e dix que no.[9]

---

[6] *sobre aquela*. Afegit interlineal.
[7] *Demat*: llegiu "demanat".
[8] *en contre aquel*. Afegit interlineal.
[9] No hi figura la sentència del veguer.

XII

Fol. 32.

Denonciat ffo al senyó en Bertomeu Ribas, ballla en Muntuyri, que dimarts, a XXVIII del mes d'egost, a hora de miganit pasada, que maltrataran n'Uget Marc.

Demana[t] ffo e antrorag[at] lo dit Huget Marc sobre Déus e als Cotra Avangelis [de] Déu[1] si él los conagé...[2] aquel qui ho.viya ffet, dix que no,[3] mas dix que diluns, a hora de miganit passada, que hi vagera hòmens a I prat, hu poc aval d'en Gosalbo,[4] e aquí que.l maltrac-

---

[1] *Déu*. Afegit interlineal.
[2] Mot illegible.
[3] *que no*. Afegit entre línies.
[4] *d'en Gosalbo*. Afegit interlineal.

taran ab péras e ab ristoladas e.b[5] espazadas de pla tant e tan fort fins a hopta de mort, quel gitaran an tera he li sagaran la coroga e
10 li'n ffera[n] tres trozos e li sagaran la bosa e li'n trageran VI lliures, X sous. Entroragat ffo si aviya sospita en nagú, dix que no. Demanat fo[6] per sagament [sic][7] que aviya fet si sabiya alre, dix que no.

Demana[da] [en]troragade ffo la dona Granela sobra Déus e Sans Avengelis de Déu si en les nàfferas[8] del dit Huget si sabiya res, dix no
15 res seber.

Demanat [fo] e entrorogat lo senyó en Pere Astrap si sabiya. sobra Déus e els Sans Evangelis de Déu,[9] en les nàfferas del demunt dit Huget, dix que no res saber.[10]

Fol. 32 v. en blanc.

---

[5] *e.b*: llegiu "e amb".
[6] *fo*. Afegit interlineal.
[7] *per sagament*: llegiu "per sagament".
[8] *nàfferas*: llegiu "nafres".
[9] *sabiya sobra Déus e els Sans Evangelis de Déu*. Afegit interlineal.
[10] Es tracta d'una simple denunciació. No sabem si hom continuà l'enquesta. En tot cas no hi consta cap sentència.

XIII

Fol. 33.

XVI *die sseptembris anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII°.

En Xanxireyl, batiat nagra, catiu d'en Polí Brondo, dallat, jurat, intorogat sobre la demunt dita denunciació dir veritat, e dix eser ver que dichmanja, *die anno predicto*, a ora de posta de ssol o aquèn en-
5 torn, eyl sí era partit de case son ssenyor, anant als bous per abeurar, e con fo al prat, mès-ssa en cor de anar en la villa de Muntuyri per damanar a la dona Pujalta una sua guonella, la qual laxade ey avia,[1] e con fo al cantó de les vinyes d'en Pug e d'en Muntaner, aquí encontrà en Barbavayre, grech, catiu de la dona Pugdorffilla, lo qual
10 dit grech li dix: "Digues, Xinxirel, per què as tu naffrat ne farit lo catiu de la dona Franssescha Arnaulle?", ed dit Xinxirel li dixera: "Yo

---

[1] *laxade ey havia*: llegiu "lleixada li havia".

no l'e nafrat ne farit, sinó que li e prese l'agullade, que li ratrél".[2] E salavòs, que lo dit Barvayra [sic][3] aquel prenguera per lo cabès e aquel donà del pug per lo cab, e salavòs lo dit Sanxireyl aquel près per los cabeyls e gità'l en tera, e dementre casech aquel dit grech sí donara de la cara en I péra, e salavòs sa nafrà lo dit Barbavayre sobre l'ull. Als diu qua no y ssab. Dama[nat] si o viu alcuna perssone dementre eyls sa baralaven, e dix que no, sinó I om, mas [no] sab qui s'és.

Fol. 33 v.

Promès en Polí Brondo, ciutadà de Mallorques, e de grat en poder d'esta present cort ss'oblyga, convinent en bona ffa ab la present cort que tote vagade que per la cort raquest na ssarà, en poder d'esta present cort tornarà en Ssanxirel, batiat catiu sseu, mort o viu,[4] ho cent lliures reyals de manuts. E assò promet lo dit Polí atendra e acomplir en pana de totes macions. E d'equí, que.s n'obliga en pur depòsit e comanda si matex e tots sos béns presens e avadós. E generalment, que ranuncia a cort de I dia e de III e a ferma de dret e a donament de panyora a X dies, spay de ssity a quatre meses, e de convinenssa que ranuncia a dret e a for de ssa juradichsió e privilligi e sosmès-ssa fer dret en poder d'esta present cort.[5]

[2] *que li ratré*. Ací té un sentit adversatiu: "però que l'hi retré".
[3] *Barvayra*: llegiu "Barbavaira".
[4] *mort o viu*. Afegit interlineal.
[5] No hi figura la sentència del veguer.

XIV

Fol. 34.

XVIII *die octobri anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII°.[1]

Danunciat ffo al discret en Bertomeu Ribes, batlle reyal en Muntuyri, que dijous anit, *die anno predicto*, a ora del sseny del ladre callat, que.n Pericó Tona, prevera benifasiat en Ssanta Ullàlia de Mallorques,[2] sí vin-

[1] Part damunt aquesta data, hi ha, ratllada, aquesta altra: *XXVI die mensis septembris anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIII°*.
[2] Es refereix a l'església de Santa Eulàlia de la ciutat de Mallorca. Vegeu Marcel Durliat: *L'art en el regne de Mallorca* (Mallorca 1964), 106-114.

5 guera, acordade penssa, en la porta d'en Guillemó Rosseylló, fiyl d'en Guillem Rosseylló, ciutadà de Mallorques, so és: en la villa de Muntuyri, lo qual d't Guillemó estava dins la sua case ab la porta tancade, e aquel dit Pericó ab espase treta sí li estava en la porta dient aquel una vagade e moltes: "Obri, bort, he hix defforal", e lo dit Guillemó dix e.n Guillemó
10 Carbó, lo qual ab él era, penssant-sa que fos altre, qui per solàs li n dixés: "Obry!", e.l dit Carbó les portes hobrí, e aquel dit Pericó Tona sí li tirà colp d'espase, del qual donà gran colp a la porta, que I tros de l'espase sí esgranà, volent ausiura o hofendra lo dit Guillemó[3] Rosaylló. Enaprés, no sasava de dir: "Hix, bort, hix deffora", assí que.l dit Gui-
15 llemó no isqué; enaprés, sí vangueren alscunes bones perssones, les quals aquel se'n manaren.

En Guillemó Carbó, ffiyl d'en Pere Carbó, santràs, de la paròqia de Campos, testimoni, jurat dir verital ssobre la demunt dita denunciació, e d'x ssobre aquella sso ssaber: que dijous anit, *die anno predicto*, passada
20 ora del sseny del ladre, eyl ssy estava ab en Guillemó Rossaylló, fiyl d'en Guillem Rossaylló, ciutadà de Mallorques, dins en case del dit Guillemó, e que.l dit Guillemó sí lagia una letre, e dementre que aquel lag'a la dita letre en Pericó Tona, prevera, sí vinguera a la porta del dit Guillemó tocant a la porta dient: "Hobri,/

Fol. 34 v.

bort!", e asò dix dues o tres vagades, e salovòs [sic] lo dit Guillemó Carbó, penssant-sse que fos altri, corach a la porta e aquella hobrí, e.l dit Pericó Tona, penssant-sa que fos lo dit Guillemó Rossaylló, aquel tirà colp d'espase, de la qual donà gran colp a la porta, que I tros de l'espase
5 sí trancà, e si lo dit Guillemó Carbó no.s fos desat, aquel aguera mort o gostat. Encara, despuys, lo dit Pericó Tona sí deya al dit Guillemó Rosseylló: "Ix defora, bort, hix deforal", e.l dit Guillemó Rosaylló sí li responia: "Mas entre tu!", e sobra les noves sí vench en Bernat Tona, para del dit Pericó, eyl qual sí ach noves de paraules vilanes ab en Guillemó
10 Rosseylló e amà-sse'n [sic][4] lo dit Pericó Tona dient: "Vet-en, en en [sic][5] mal guay!". Damat [sic][6] si y viu nagú, qui assò ves, e dix que no,

[3] *Guillemó*. Afegit interlineal.
[4] *amà-sse'n*: llegiu "anà-se'n".
[5] *vet-en en en*. El darrer *en* hi és sobrer.
[6] *Damat*: llegiu "Demanat".

sinó en Pericó Ribes, fil d'en Bertomeu Ribes, batlle, e.n Banyeras, ciutadà, e.n Jacme Arbonès, qui li dix al dit Pericó Tona: "Vet-en, en mal guany, què as tu ca tocar [sic] en porta d'altril".

En Guillem Rovira, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, intorogat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella esser ver que.n la ora demunt dita[7] qu.él sí viu en Pericó Tona, prevera, qui vania dovés so d'en Bernat Loret, e con fo a la porta del demunt dit Guillemó Rosseylló, sí s'aturà, dient una vagade e moltes: "Bort,[8] ix deffora, obri, bort, e hix defora!", e aprés, que hahuí I colp que donà a la porta del dit Guillemó, mas en cuant era luny que seya en la sua porta, e no poch veura si era colp d'espase o de quà. Enaprés, lo dit Rovira sí anà a la salla,[9] e dix/

Fol. 35,

e.n Jacme Arbonès e a d'altres qui y eran: "Coreu a la porta d'en Rosseyó, que veus en Pericó Tona qui.s contén ab en Guillemó Rosseyllól", e salavès en Jacme Arbonès e.n Bernat Tona, para del dit Pericó, sí y coragueran, e ab en Banyeras, siutadà, e aquel dit Pericó Tona delà partiran e manaren-lo-se'n a la ssalla. Als no y ssab. Damanat eyl si y viu neguna persone qui assò ves ne auhís, e dix que la dona Borella e la dona muler del dit Guillem, qui ab él sseyan.[10] Damanat si era istruhït ne pregat ne sobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no.

En Guillemó Rosseylló, ffiyl d'en Guillem Rosselló, ciutadà de Mallorques, testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobre la dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que la dita nit e ora demunt dita, eyl sí era vangut de sso d'en Berenguer Masip, on avia ssopat, e anà-sse'n en case sua e tancà's, e a poch vench en Guillemó Carbó, qui li tocà a la porta, e aquel hobrí, e puys tancaren lur porta, e aprés sí vench en Pericó Tona, prevera, eyl qual li tocà en la porta, cuax tot gint, enpanyent, e dix: "Bort, hobry, e hix defforal", e.yl dit Guillemó, panssant-ssa que fos altre dix e.l dit Carbonet: "Obril". Enaprés, eyl sentí l'espase que aquel tania treta, e dix aquel dit Carbó: "No hobres, que spase té treta!", e aquel ja hach ubert, e dementre les portes s'ubrien, lo dit Tona

---

7 *que.n la ora demunt dita.* Afegit interlineal.
8 *bort.* Afegit interlineal.
9 *a la salla.* Ací es refereix a la "sala del rector", és a dir, a la "rectoria".
10 *qui ab él sseyan.* Afegit interlineal.

tirà l'espase aquel, penssan-sse que fos lo dit Guillemó Rosseylló, de la qual donà sí gran colp a la porta,[11] que si aquel agués aconssaguit, que l'agra mort o consumat. E dementre la porta uberta estava, el dit Tona estant en la porta del dit Roseylló encara li deya: "Bort, hix defforal", eyl dit Guillemó sí li responia: "Mas entre tu o lexa'm axir!". Entretant, sí vane en Jaime Arbonès e.n Bernat Tona, para del dit Pericó, e I jova qui à nom en Banyeras, de Siutat,

Fol. 35 v.

los quals aquel dit Pericó se'n manaren en la ssalla del regtor. Damanat.

La dona Marina, muler d'en Bertomeu Boreyl, ssa entràs, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurada, intorogade dir veritat sobre la dita denunciació, e dix sobre aquella sso ssaber: que.n la dita nit[12] e ora eyla sí seya denant la ssua porta, e que viu que.n Pericó Tona, prevera, sí isqué de la ssalla del rechtor e ab un fadrí anant a vi en so d'en Loret, e con tornà lo fadrí passà, e.l dit Pericó Tona romàs a la porta d'en Guillemó Rosseylló e trasch l'espase, tocant en la porta del dit Guillemó Rosseylló dient: "Hobri, bort, ja est colgat? Obri!", e asò dix moltes vagades. Demanade si donà colp nagú, e dix que bé hahuí I colp, mas no sab de quà era ne en què donà, mas bé viu aquel ab l'espase treta en la porta del dit Guillemó dient les dites paraules.

La dona Machdelana, muler d'en Guillem Rovira, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurada, intorogada dir varitat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que.n la dita nit e ora, en la demunt dita denunciació expressada, ella sí viu lo dit Tona, prevera, axir de la case o salla del rechtor, anan-se'n ab I fadrí en so d'en Bernat Lorat a vi, e con tornà lo dit fadrí ab lo vi, sí passà primer, e.l dit Pericó Tona sí s'haturà a la porta d'en Guillemó Rossaylló e aranchà l'espase dient una vagade e moltes al dit Guillemó: "Obri, bort, hobri! Hix defforal", e.yl dit Guillemó sí cridà alta veu en Berenguer Holiver, vey d'equel. Demanade ella si viu ne auhí que.l dit Tona fes colp de l'aspase, e dix que viu que aquel dit Pericó Tona sí tirà l'espase, de la qual donà gran colp a la porta, dementre que la porta hobrien.

---

[11] Entre *porta* i *que* hi ha un fragment ratllat: *que l'espase hi esgranà e si.*
[12] *nit.* Afegit interlineal.

Fol. 36.

En Pericó Ribes, ffíyl d'en Bertomeu Ribes, del dit loch,[13] testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix sobre aquella sso ssaber: que.n la dita nit e ora eyl sí anave alèn per lo carer, deportan, e viu passar lo demunt dit Pericó Tona, prevera, eyl qual sa
5 acostà a la porta d'en Guillemó Rossaylló, dient-li: "Obri, bort, hobri, que pel cab de Déu, mala ye est vangut. Hix defora!". Demanat si lo dit Tona tania l'espase treta, e dix que bé li viu l'espase treta tanir, e que hauhí que.n donà colp en la porta del dit Guillemó Rossaylló. Demanat eyl si viu que.l dit Guillemó si isquera defora, e dix que no, den-
10 trò que.l dit Pericó Tona anat sse'n fo. Lavòs lo dit Guillemó Rosseylló sí isqué defora e anà entrò en case del senyor batlle, que ja colgat era, e puys tornà-sse'n.

La dona Bevengude, muler d'en Bernat Pons, *quondam*, de la paròqia de Muntuyri, jurade, intorogade dir veritat sobre la demunt dita denuncia-
15 ció, e dix ssobre aquella no res ssaber, sinó tan ssolament que.n la dita ora demunt dita eyla viu que.l dit Pericó Tona sí passava denant la sua porta, que era vangut a vi ab un fadrí en so d'en Bernat Loret, e puys sí sse'n tornà, e a poch, s'estach que vench I seu fiyl, per nom Fransoy, qridant e plorant, dient: "Veus en Pericó Tona, qui mata en Guillemó Ro-
20 ssaylló!". Demanade fo eylla si viu que lo dit Pericó Tona si estagués a la porta d'en Guillemó Rossaylló, e dix que bé u viu, que li estava en la porta, mas no viu que tingués espasa, que tant n'era luny que veura no u podia ne àls no y viu ne y sab.

Fol. 36 v.

La dona Mansseylla, muler d'en Guillem Pol, *quondam*, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurade, intorogade dir veritat sobre la dita denunciació, e dix sobre aquel[a] no res ssaber, sinó con viu en Fransoy Pons, qui vench devés la case del dit Guillemó Rosseylló qridant esglayat,
5 dient que.n Pericó Tona, ab l'espase treta, sí estava a la porta d'en Guillemó Rosseylló, que.l volia matar, e puys viu que.l dit Guillemó Roseylló sí vanch a la case del senyor batlle, qui ja era colgat, e con l'ach qridat e no li fo respost, tornà-se'n. Als no y viu ne y sab.

---

13 *del dit loch*. Afegit interlineal.

En Franssoy Pons, fiyl d'en Bernat Pons, *quondam*, del dit loch, de
10 adat de XII anys o aquèn entorn, testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobre la dita denunciació, e dix sobre aquella sso ssaber, que la dita nit, ora e any desús dit, eyl dit Franssoy sí.s n'anave ves so d'en Prats, ferer, per sercar I sua nabodeta, filla d'en Lorat, e con fo pres la case d'en Guillemó Rossaylló, aquí fo en Pericó Tona, prevera, el qual arancà l'es-
15 pase, anan-se'n a la porta d'en Guillemó Rossalló, e aquí eyl sí li deya una vagade e moltes: "Hobry, bort, hobri e hix deforal", e.yl dit Roseylló, obrén la porta, el dit Tona sí donà gran colp de l'espase a la porta del dit Rossaylló, e.yl dit Guillemó sí tania la lanssa a la porta ab lo fero denant. Àls no y sab ne y viu.[14]

Fol. 37 en blanc.

[14] No hi figura la sentència del veguer.

XV

Fol. 37 v.

XI *die mensis novembris anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIII°.

Danunciat ffo al discret ssenyor en Bertomeu Ribes, batlle en Muntuyri per lo senyor rey, que dichmanja, que om comptava a XI del mes e any demunt dit, a ora del seny del ladra o aquèn entorn, que.n Guillemó Tà-
5 pies ab en Pericó Ssa Plana, missatjas d'en Guabriel Domànach, de la paròqia de Muntuyri, sí anaven en la vila [1] de Muntuyri per manlavar cortins per obs del dit Guabrieyl Domànach, per tirar lo vi,[2] lo qual de l'encant d'en Jacme Reffal, *quondam*, avia comprat, e con fforen entorn del rafal d'en Pere Domànach, eyls ssí veran vanir avayl tres hòmens, los quals dits
10 III òmens tantost giraren cap e a grans cosses se'n tornaren amunt, e materan-ssa detràs lo canthó de la case d'en Ssimon ortolà, e con aquests fforen pres la case del dit Ssimon ortolà, n'Arnau Domànach, del dit loch, ssí isqué de tras lo dit canthó ab l'espase treta en contre lo dit Guillem per aquell ofendra, e aprés del dit Arnau ssí isqué en Guillemó

[1] *vila*. Afegit després sobre la línia en lloc de *paròqia*, que és ratllat.
[2] *per tirar lo vi*. Ací *tirar* deu tenir el sentit de "trascolar", és a dir "fer sortir el vi del cup i fer-lo passar a un altre recipient". En aquest sentit no és consignat al DCVB.

15 Boreyl, del dit loch, nabot del dit Arnau, aytanbé ab l'espase treta contre lo dit Guillem, que ssi no fos lo dit Ssimon hortolà, qui aquells perty, aquell dit Guillem agran mort ho cunsumat, per què, ffo raquest al dit senyor batlle de les dites coses eser diligentment enquest per tal qu.eytals coses inpunir no romangan.

20 Tralat[3] de la confasió de n'Arnau Domànach.

Arnau Domànach, dalat, jurat dir veritat ssobre la dita denunciació, e dix sobre aquella no eser ver sso que s'i contén, mas lo dit jorn e ora, eyl, ab en Monat Colell e ab en Guillemó Boreyl ssí sse n'anaven per lur camí al raffal d'en Pere Domànach colgar-sse, e con fforen pres lo canthó 25 de l'ortolà, eyls sí auhïren ànades cridar e veran amunt dos hòmens vanir, quils aparien enblancats,[4] e panssaren-ssa que fossen catius, qui aguessen emblades les hànades, e dix lo dit Arnau: "En Monet, en Guillemó Boreyll, desau-vos vosaltres detràs lo cantó e yo ffer-m'é avayl, e vauré qui ssón, que ssi us vayan molts, ffugirien, poderl", e axí.s ffèu, e.yl 30 dit Arnau anà avayl ves aquels e viu que.n Guillemó Tàpies era ab I ffadrí d'en Guabriel, e tantost lo dit Guillemó Tàpies[5] mès mans per l'espase e aquella aranquà en contre lo dit Arnau, e lo dit Arnau la sua no aranchà, mas posà's lo manto[6] al bras e posà la mà en l'espase per daffendra's, e dementre que avien axí noves, sobravanch en Simon orto-35 llà, qui aquells perty. Àls no y ach ne y ssab.

Fol. 38.[7]

A XIIII de noembre l'ay MCCCLVIII.

En Gillemó Borel, de la vila de Muntuyri, dalat e enterogat e jurat sobre la denunsiasió, e dix so saber aquela so saber [sic]:[8] que digmenge a vespre, qe hom comtava a XI del dit mes, a hora del sey del 5 ladre, el dit Gillemó Borel e Arnau Domènech e en Monet Colel qe se

---

[3] No oblidem que l'escrivà que prenia nota de la denunciació ho feia estenogràficament, anotant només les dades més importants, que servirien després d'esquema principal per al "trallat" corresponent i definitiu en el llibre de Cort.

[4] *enblancats*. Es a dir, "amb la cara pintada de blanc per a no ser coneguts".

[5] *Tàpies*. Afegit interlineal.

[6] *manto*. Es possible que ens trobem davant l'únic castellanisme del ms. Sigui com sigui, es tracta d'un mot que es troba adesiara en la documentació catalana de principis del s. XIV. També es pot tractar d'un italianisme, o de la variant *mantó*, també documentada ja al s. XIV (Vegeu DCVB s. v.).

[7] Ací comença la intervenció de l'escrivà B.

[8] *e dix so saber aquela so saber*. Es un afegitó interlineal de l'escrivà A.

n'anaven envés lo rafal d'en Pere Domànech, avoncio del dit Borel, per so con avien auyïdes qridar ànades, e qe digera la hu a l'altre: "Qatius an amblades aqestes ànades qe criden, coragam-hil", e con foren andret lo cantó de l'ortolà, Arnau Domànech sa cuytà primer e viu dos
10 hòmens e pensà's qe fosen los quetius qe aportasen les ànades, e con foren de prop los hòmens, e la hu dels hòmens[9] aranquà l'espasa, e aqest fo en Gillemó Tàpies, e en Arnau Domànech qe digera: "Qi és axò?", e qe perlaven amdosos, e en Guillemó Borel viu l'aspasa arancade e digera: "En Monet Colel, anem de qose aval, que aspasa aranqade hi vegl".
15 Enterogat fo si viu que Arnau Domànech si aranqà l'espasa, e dix qe no. Enterogat fo él si la aranqà, e dix qe no, e diu qe tentost vench en Simon ortolà, qi.ls pertí,[10] e qesqú tench sa via. Als dix no saber.[11]

En Gillemó[12] Colel, testimoni, jurat, enterogat sobre la demunt dita denunsiasió, e dix[13] qe hora del sey del ladra[14], qe és ver q.él e Ar-
20 nau Domànech e en Gillemó Borel qe pertien de la poble e qe se n'anaven dormir al rafal d'en Pere Domànech ab qè el dit Colel astava, e con foren endret del portel de la viya d'en Pere Domànech e auyïren trompes tocar a la pobla, e dix la hu a l'altra: "Tornem a la poble a les trompes!", e tornaren-se'n tots tresses[15] entrò al cantó de l'ortolà,
25 e las trompes ageren calat, e dix la hu a l'altre: "Tornem-nos-en dormir!", e giraren-se e auïren cridar ànades e digeren: "Aqestes ànades se'n porten catius!", e van-se'n d'eqèn aval ves lo rafal del dit Domànech, e en Arnau Domànech cuytà's primer, e con fo avant él trobà en Gillemó Tàpies e en Pericó, misatja d'en Gabriel Domànech, e
30 en Gillemó Tàpies e Arnau Domànech novagaven-se, e el dit Colel e en Gillemó Borel coragoren ves aqels, e viu en Gillemó Tàpies ab l'espasa treta. Enterogat fo si la viu traure e n'Arnau Domànech, e dix qe no. Enterogat fo si viu l'aspasa traura e.n Gillemó Borel, e dix qe no. Enterogat si era de perentela, e dix qe no. Enterogat fo si era e.s sobor-
35 nat ne pregat, e dix qe no.

---

9 *dels hòmens*. Afegit interlineal
10 *qi.ls pertí*. Afegit interlineal.
11 *Als dix no saber*. Afegitó de l'escrivà A.
12 *Gillemó*. Ací l'escrivà havia posat inicialment *Monet*, i després ho ratllà.
13 *dix*. Afegit interlineal.
14 *que hora del sey del ladra*. Afegit interlineal.
15 *tots tresses*. Es a dir "tots tres".

Fol. 38 v.

En Simon Carbonel, jurat, entarogat sobre la demunt dita denunsiasió, e dix qe és ver qe digmenge, qe hom comtava a XI del dit mes, a hora del sey del ladra, qe él, estant en sa cassa[16], qe hoí noves, e qe hisqé e anà devés les noves, e qe auyí-u, qe en Guillemó Tàpies e Arnau Domànech qe.s contrestaven, qe.s posà la mà en la barba, e qe dix a Arnau Domànech: "E qe per aquesta barba, qe yo e tu nos en voureml". Enterogat fo si y viu alre, e dix qe no. Enterogat fo si era pregat ne sobornat ne si era de perentela, e dix qe no.

Promeseran degara [sic][18] en poder de la present cort en Pere Domànech e Arnau Sa Manera, de la vila de Muntuïri, covinent en bona fe ab lo seyor en Bertomeu Ribes, batle rayal, qe tota vagade qe per él raqest na sarà, qe tornaran en Guillemó Borel, mort ho viu o XXV lliures, e d'esò solagaren [sic][19] sots pena de totes masions e qe renunsien a tot dret qe valer los pusqe.

Semblantment, s'obligaren qe tota vagade qe per la cort raqests na saran, qe tornaran Arnau Domànech, mort o viu, o XXV lliures en poder de la cort del bisbe.[20]

Pericó[21] Ssa Plana, nissatja d'en Guabriel Domànach, testamoni, jurat, intorogat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquelle sso sseber: que.n lo dit jorn e ora, en la demunt dita denunciació expressada, eyl sy vania ab en Guillemó Tàpies, del dit loch de Muntuyri, qui aytambé/

Fol. 39.

estave ab lo dit Guabriel en la villa de Muntuyri, en case d'en Simon Tàpies o en case d'en Bernat Navata, per sercar cortins a manlavar per tirar vi que.l dit Guabriel comprat havia de l'ancant de malerba per portar-lo-sse'n. Item, con foren passat lo rafal d'en Pere Domànach, eyls sí veran tres hòmens, qui anaven avayl ves lo dit rafal, e puys viu-los

---

16 *cassa*: *llegiu* "casa".
17 *e Arnau Domànech que.s contrestaven*. Afegit interlineal.
18 *degara*. Desconeixem el significat d'aquest mot.
19 *solagaren*. Sembla que cal llegir "s'obligaren".
20 El bisbe de Mallorca des del 1349 al 1363 fou Antoni de Collell (Vegeu GEC s. v. *Mallorca*).
21 L'escrivà A torna a intervenir.

que giraven amunt, a cós fet[22], tornaut-se'n, e con foran al cantó d'en Simon Carboneyl, hortollà, eyls sa materan detràs lo cantó, e con los dits Guillemó Tàpies e Pericó foren pres del cantó, I poc abans detràs lo cantó sí isqué n'Arnau Domànach, del dit loch de Muntuyri, ab l'espase
10 treta vinent contre lo dit Guillemó Tàpies per aquel hofendra, e aprés del dit Arnau sí hisqué en Guillemó Boreyl, del dit loch, aytambé ab l'espase treta en contre lo dit Guillem Tàpies, e lo dit Guiliem aytanbé arenchà la sua espase dient al dit Arnau: "Domànech Arnau, pertixta de mi, que yo no e ància de tu! Vet-en!", e salavós lo dit Arnau e
15 Guillemó Borel tantost stojaren les espases, e.l dit Guillem Tàpies aytanbé estogà la sua. Entretant vench en Simon hortolà e pertí'ls, e cascuns se n'anaran e àls no y hach. Entorogat si y viu nagú qi y sobravingués, e dix que no, sinó lo dit Simon ortolà e.u Monat[23] Colel, qui aytambe.yls aydà a depertir. Intorogat si era istruït ne sobornat per fer
20 lo dit testimoni, [e] dix que no. Intorogat si era de parentella de naguna de les parts, e dix que no. Intorogat si era malvolent de naguna de les parts ne més amich de la I que de l'altre, e dix que no era pus malvolent ne pus amich de la I que de l'altra.

Post hec die martis XXVII *die mensis novembris anno predicto vene-*
25 *rabilis Miquel de Jerba, domicellus vicarius forensis, visis denunciatis supra contra dictos Arnaldum Domenech e Guilielmum Borellum et super eisdem, habito consilio cum discreto Arnaldo de Roaxio composuit illos ipsos pro quadraginta solidos singulos viginti solidos, quos habuit dictus vicarius.*

30 *Item dicta die venerabilis Miquel de Jerba, domicellus vicarius predictus, visis denunciatis supra contra dictum Guilielmum Tapias de consilio discreti Arnaldi de Roaxio eius assessoris absolvit ipsum a predictis juxta franquesiam Majoricarum.*

Fol. 39 v. en blanc.

---

22 *a cós fet*, és a dir "corrents". No és registrat a cap recull lexicogràfic.
23 *Monat*: llegiu "Monet", és a dir, "Guillemonet".

XVI

Fol. 40.

V *die decembris anno a Nathivitate Domini* MCCCLVIII°.

Dananunciat [sic] [1] fo al diseret senyor en Bertomeu Ribes, batlle en Muntuyri, que dimecras anit, a ora del seny ho aquèn entorn, que.n Pericó Trobat, fill d'en Pere Trobat, de la villa de Muntuyri, si isque-
5 ra de l'alberch del rechtor anan-se'n ves case sua, e con fo endret la case d'en Guillemó Rosseylló, que lo dit Guillemó Rossalló sí li isqué, acordade penssa, ab l'espase treta dient contre aquel dit Pericó: "Vols res?".

En Guarauló Vigat, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, intoro-
10 gat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.l dit jorn e ora, eyl ab en Ferer Gombau, del dit loch, sí s'estaven a la porta d'en Guillemó Rosseylló parlant ab aquel, e dementre qu.éls perlaven ab aquel, en Pericó Trobat sí isqué de case del rechtor, e con fo endret lo portal de la dona Tomase ell sí se'n
15 tornà en case del rachtor, e salavòs dix lo dit Guillemó Rossaylló: "En Ferer Gombau, preste'm l'espase, que yo veuré qui és aquest qui.ns hich va escoltant!", e.l dit Ferer no u volch fer. Enaprés, lo dit Rossaylló sí làsxà aquels e intrà-se'n en case sua, e los dits Ferer e Garau tingueran lur via, e con foren I poch avant, ves la case d'en Ramon Ru-
20 pià, eyls aubïren que.l dit Rossaylló sí avie noves ab lo dit Pericó Trobat defora en la carera, e que.l dit Roseyló sí daya al dit Trobat: "Yo t'ic faré anar scoltant!". Als no y viu ne y sab. Demanat si y viu espase ne espases tretes, e dix que no, mas que tentost sa pertiren la I de l'altre.

Fol. 40 v.

En Ferer Guombau, del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella eser ver tot so e cuant en lo testamoni d'en Guarau Viguat s.contangut, sens més o menys.

---

[1] *Dananunciat*: llegiu "denunciat".

En[2] Guillemó Rosseló, fil d'en Guillem Rosseló, ciutadà, delat, jurat e anterrogat sobre la denunsiació contre eyll posade, e dix... saber:[3] que hora del seyn del ladra, que fo dimecres, que hom comptave a V del mes de deembre, lo dit Guillemó sí astant a la sua porta defore, perlant ab lo dit Farrer Gombau e ab lo dit Garau Viguet, e parlant tots tresos sí veran axir I hom de dins l'alberch del rector, lo qual dit hom hisqué ab lo cap cubert, e dix lo dit Guillemó: "Quin hom és aquest?", e raspongueran los dits Farrer Gombau e Garau Viguet, e digueran: "No u ssabem!", e salavòs tantost dix lo dit Guillemó Rosseló: "Farrer, presta'm l'espase!", e lo dit Farrer respòs: "No u ffaré yo, que si m'ere hobs, con ho farie yo?", e tantost lo dit Guillemó Rosseló antrà-se'n dins la sua case, e tanttost près la sua spase, isqué-sse'n defore, e dementre que stave axint de la sua porta lo dit Pericó Trobat va passar, e diguere lo dit Guillemó: "Qui va là?", e responera lo dit Pericó Trobat: "Yo son!",[4] e lo dit Guillemó li dix: "Con vas ab cap cubert?", e eyll respòs: "Que tatu affer".[5] Respòs lo dit Guillemó: "Com par que serches mall", e aquel Pericó Trobat que li dix que "Ans lo serques tu!", e dix-li tantost lo dit Guillemó: "Vet-an, en bon.ore, fe ton prou, que si altre vagade t'ich ancontre en la mie ancontrade ab cap cubert, no saràs ben mon amich!", e en assò lo dit Pericó anà-se'n. Als diu que no sap.

Post hec, diluns, die deshembre *anno predicto*, en juy costituyts en Bernat Rossaylló e.n Bertomeu Ferer, de la villa de Muntuyri abitadós, e de grat en poder de la present cort s'obligaren endosos ensemps e cascú d'éls per lo tot, convinens en bona fa ab la present cort, que tota vagade que per la cort raquests na saran, que.n poder de la pres/

Fol. 41.

ent tornaran en Guillemó Rossaylló, fiyll d'en Guillem de Roseylló, ciutadà, mort o viu[6] ho cinquanta lliures reyals de manuts. E assò promeseran complir en pana de totes macions sagons escriptures e totes justes macions. E d'equí, que.s n'obligaren, endosos ensemps e cascú d'éls per

[2] Tot aquest paràgraf és obra de l'escrivà F.
[3] Sembla que entre *dix* i *saber* hi ha un mot: *sos*, que deu haver de ser llegit "ço".
[4] Al ms. tenim *yo so*, abreujat. Transcrivim *son* "som", perquè aquesta és la forma corrent en la resta del ms.
[5] *que tatu affer*. Desconeixem el significat d'aquesta frase.
[6] *mort o viu*. Afegit interlineal.

5 lo tot, en pur depòsit e pura comanda sí mateys e tots lus béns presens e avadors. E generalment, que ranunciaren a cort de I die e de III, e a ferma da dret e a donament da payores a X dies, e a ferma de dret e a donament de panyores a X dies, spay de sity a quatre meses. Item, més, que ranunciaren a totes gràcias e rameys del senyor rey e de madona la 10 ragina e a tots hofasials d'equels, tant en inpatrades con enpatradores, e a gràcia de mos qresadors, tant en nombra de perssones con en cumú d'altres e a tots drets da què contrestar poguesen.

Post hec octava die februarii anno a Nathivitate Domini M°CCCL*nono venerabilis Bernardus de Ulmis, domicellus vicarius forensis, visis denun-* 15 *tiatis supra contra dictum Guillermonum Rosilionis et super eisdem habito consilio cum discreto Arnaldo de Roiax*[*sic*],[7] *eius assessoris, absolvit ipsum Guillelmonum a predictis et eius manulevatores, scilicet a carcere sed non a crimine juxta franquesiam Majoricarum.*

[7] *Roiax*: llegiu "Roaix".

XVII

XVI *die decembris anno predicto.*

20 Denunciat fo al discret en Bertomeu Ribes, batlle en Muntuyri, que dichmenja, *die anno predicto,* a ora de vespres ho haquèn entorn, que.n Pere Trobat, jurat del dit loch, sí passave pel carer, pertent de l'albereh del regtor, aven-se'n ves la plassa per fer e trachtar los nagosis de la paròqia,[1] e con fóra pres case d'en Bertomeu Ribes, batlle, aquí 25 ss'encontrare ab en Guillamó Rossalló, fill d'en Guillem Roseylló, lo qual dit Guillemó sí li travassara denant el dit Trobat, deszant-sa d'equel e prenent l'altre part del carer. Encara, lo dit Guillemó altre vagada li travassara denant aquel, tant tro que li donà una musclada, injuriant aquel.

30 En Johan Lopis, del dit loch de Muntuyri, testimoni, jurat, interogat/

[1] Fins pràcticament el segle XIX els jurats i després els regidors foren els encarregats dels "negocis" de la parròquia.

Fol. 41 v.

sobre la damunt dita denunciasió, e dix sobra aquella no res veura ne res ssaber. Interoguat si era pregat ne sobornat per fer lo dit tastamoni, e dix que no. Demanat si per amor ne per favor à fet lo dit tastamoni, e dix que no.

En Ferer Guombau, del dit loch, testimoni, jurat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix semblant del dit d'en Johan Lopis demunt dit.

Octava die mensis februarii anno a Nathivitate Domini MCCCL*nono venerabilis Bernardus de Ulmis, domicellus vicarius forensis, visis denuntiatis ssupra contra dictum Guillermonum Rossilionis et super eisdem, habito consilio cum discreto Arnaldo de Roaxio, eius assessoris absolvit ipsum Guillermonum a predictis et eius fideiussores scilicet a carcere sed non a crimine juxta franquesiam Majoricarum.*

XVIII

Fol. 42.[1]

En l'ay MCCCLVIIII, diluns, a IIII de marths[2] fo denunsiat e.l seyor en Bertomeu Ribes, batle reyal, per en Gillemó Tàpies, del dit loch, qe él sí trobà los bous d'en Bernat Goyolons en les pestures d'en Bernat Vert, ab qi lo dit Gillemó Tàpies estava, e con los ach meses e.l coral sí vengé en Bernat Goyolons e el seu misatge e tolien-los-li forsívolment, e aqest defansava-lo-los, sí qe lo dit Bernat Goyolons e.l seu misatge se laxaren anar ves él, sí qe si no fos en Bertomeu Deulosal, qe l'agren mort, qi lo los tolgé dues vagades.

En Bertomeu Deulosal, del dit loch, jurat e enterogat sobre la demunt[3] dite denunsiasió, e dix[4] qe és ver qe él se n'anava e.l seu rafal, e qe con fo en las cases de las covas[5] sí trobà en Gillemó Tàpies e li

[1] Aquí recomença la intervenció de l'escrivà B. Encapçala aquesta enquesta un llarg fragment, ratllat, que diu: "en l'ay MCCCLIIII a IIII de marths diluns a IIII de marths fo denunsiat e.l seyor en Bertomeu Ribes, batle reyal, per en Gillemó Tàpies, del dit loch, qe en Bernat Goyolons, del dit loch, e en Bernat Sabater, misatge del dit Bernat Goyolons".

[2] *marths*: llegiu "març".

[3] *demunt*. És escrit posteriorment damunt la ratlla.

[4] *e dix*. Afegit interlineal.

[5] Aludeix al lloc actual de Sa Cova, devora la carretera de Manacor, als afores de Montuïri.

dix: "Déú vos sal, en Gillemó!", e.l dit Gillemó que li dix: "Bé siau vengut!", e qe viu en Bernat Goyolons qi venia devés la sua cassa ab huna aguyade e.l qol, e qe se'n venia ves en Gillemó Tàpies, e con fo endret les
15 cases del dit Bernat Goyolons auyí noves e girà-se e viu en Gillemó Tàpies e en Bernat Goyolons abdosos qaura en tera, e tornà-y, e con fo a yels [sic] [6] trobà qesqú ab los coltel[s] de tay, qesqú en la mà, e el dit Deulosal tolgé lo coltel e.l dit Gillemó Tàpies e en Bernat Sabater, misatge del dit Bernat Coyolons, tolch lo coltel e.l dit Bernat Coyolons ab qi
20 él estava, e con los ach pertits tornava-se'n ves lo seu rafal, e con fo altre vagade endret les qases del dit Bernat Goyolons, él sí auyí peraules e girà's e viu-los altre vagades [sic] [7] qaure en tera e tornà-y, e qe ai [?] [8] viu qe lo misatge qe deya: "Huldè,[9] en Guillemó, laxau-lo!", e qe deya a son seyor: "Sèyer, anem-nos-en!", e qe lo dit Bertomeu qe los pertí e
25 qe se n'anà ves casa sua. Enterogat fo qesquna vagade hon los trobà, con geyen en tera, e dix tota vagade en lo camí del rey, en les encontrades de les posasions d'en Bernat Vert. Entarogat fo si és pregat ne sobornat per fer lo testimoni, e dix qe no. Enterogat fo si era de perentela naguna de les parts, e dix qe no.

Fol. 42 v.

En Bernat Coyolons, delat, jurat e enterogat sobre la dita denunsiasió, e dix qe és ver qe él sí astava en la sua alqería adobant huna aradra, e qe viu dos bous seus en la carera del senyor rey, en lo qual loch él entén aver enprin, e qe vyu venir en Guillemó Tàpies e qe
5 dix e.l misatge del dit Bernat: "E en bort, fil d'ora bagasa,[10] qe pes qul de[11] Déu, qe si.o[12] us hic trop altre vegade, qe yo us...",[13] mas qe no hoyí qè li dix. Més avant, él, auïdes aqestes noves, près huna aguyade en la mà e anà-se'n devés los bous, e qe digera: "Gillemó Tàpies, qina raó as tu qe tu.m desonres mon misatje? Si es bous trobes en
10 res del teu, mene'ls e.l coral e dar-t'em peyora!", e qe lo dit Gillemó

---

6 *yels*: llegiu "ells".
7 *vagades*: llegiu "vegada".
8 *ai*. És possible que calgui llegir "hi".
9 *huldè*: llegiu "udè!", variant de "oidà".
10 *fil d'ora bagasa*: llegiu "fill d'hora bagassa".
11 *pes qul de*. En la mateixa línia segueix *des*, amb la *s* ratllada. *Dalt* la línia el mateix escrivà escriví *Déu*.
12 *si.o* llegiu "si io".
13 Després de *us* hi ha un punt.

qe responera e qe dix: "E Santa Maria, ten grau alquayt[14] cuydau vos eser, qe pel qul de Déu, qe sí faria negex[15] a vós!", e qe el dit Bernat Coyolons qe li dix:[16] "Gillemó Tàpies, fe ton prou e faràs qe sam [?]!",[17] e an asò, qe lo dit Gillemó qe aranquà lo coltel e vench ves él, e qe
15 jurà qe: "Pes qul de Déu, qe yo vouré vós qi soul", e an asò, yo viu-lo venir, e enpengí'l e anara en tera, e pris-li la mà a on tenia lo coltel e tengí-la-li ferem [?],[18] e an asò, en Deulosal vench e pertí'ns. Enterogat fo e él si l'avia escomès, e dix qe no, qe anans se'n luyava d'él. Enquara, diu qe con lo dit Deuslosal los ach pertits, qe el dit Bernat
20 sí se n'anava, qe se'n tornava, e qe lo dit Guillemó qe tornà ves él e qe li dix qe: "Pel quap de Déu, qe altre vagade nos en vourem! E qi sou, vosaltres, merde merdosa?", e lo dit Bernat dix: "Yas, vet peyora hu diner!", e.l dit Guillemó qe jurà qe pel cap de Déu qe no.l pendria, e an asò, lo dit Bernat Coyolons dix al misatge: "Bernat, da-li aqex ser-
25 box!", e lo dit Gillemó près-lo. E an asò, va'l enpèyer e qeygé, e an asò, en Deuslosal vench altre vagade e pertí'ns.[19]

En Bernat Sabater, dalat,[20] jurat e entaroga[t] sobra la demunt dita denunsiasió, e dix qe és ver qe él sí viu qe en Gillemó Tàpies sí avia mesos los bous al coral, e qe deya e.l jover del dit Bernat: "Bort, fil
30 d'ora bagasa!", e an asò, en Bernat Coyolons auyí-u e vench ab huna aguyade en la mà, axí con sa va tot jorn, per demanar los bous e.l dit Gillemó, e qe viu qe el dit Gillemó qe vench ves lo dit Bernat e qe li dix: "Grans alqayts sou vosaltres, qe as rechtor vos fot vostre cosina jarmana, qe no.n feu naguna venga",[21] e an asò, qe en Gillemó Tàpies
35 qe aranquà lo coltel e qe vench ves lo dit Bernat, e lo dit Bernat qe li alargà la mà a hon tania lo coltel e enpengé'l e va qaura, e con...[22] el dit Bernat Sabater e en Deulosal foren atesos per/

---

14 *alquayt*: llegiu "alcaid", és a dir "guardià", en sentit irònic, naturalment.

15 *negex*: llegiu "negueix", és a dir, "així mateix, igualment".

16 *que li dix*. Afegit interlineal.

17 *sam*. Desconeixem el significat d'aquest mot.

18 *ferem*. Segurament cal llegir "ferm", és a dir "de ferm, sense afluixar".

19 Des de *e lo dit Bernat* fins a *pertí'ns* el text està molt desordenat i és ple d'interpolacions. Això ens ha obligat a redreçar-ne l'ordre.

20 *dalat*. Afegit interlineal.

21 *venga*: llegiu "venja", és a dir "venjança".

22 Mots illegibles.

Fol. 43.

tiren-los, e con los ageren pertits, diu qe lo dit Gillemó qe deya e.l dit Bernat: "Bort, fil d'ora bagasa, qe altre vagade nos en veurem, qe en tot loch t'esperaré!", e an asò, qe el dit Bernat qe l'enpengé, qe van quara [sic][23] amdosos, e an asò, en Deulosal e yo qoragem-i e pertim-
5 los altra vagade, e diu q.alra no y sap.

En Gillemó Tàpies, demanat per jurat de les coses qi.s sagexen.

En Gillemó Tàpies, jurat e enterogat, e dix qe és ver qe él sí viu los bous en las qintanes d'en Bernat Vert, ab qi lo dit Guillemó estava, e dix a hu fadrí, qi guardava los bous: "Fadrí, tots jorns ta prech
10 qe no ich mates los bous e no te'n vols estar!", e pris los bous e mislos al coral, e en Bernat Goyolons estava en lo seu figaral adobant huna aradra, e anà-se'n a quasa e près l'aspasa e la basinata e huna aguyade en la mà, e vench ves mi furossament a les cases de les coves, e dix-me: "Renquayós merdós, per qe m'as mesos es bous e.l coral?", e.n Bernat:
15 "Con eren en so de mon senyor!". "Tantes de bestonades n'auré, qe no.n poràs més dur!", e dix-li: "En Bernat, feu vostre prou, con la qort m'à esqalivat, e no.m vuy pendre ab vós!", e.l dit Bernat an asò va-li saqudir l'aguyade e donà-me'n al musqla e yo vag-li pendre l'aguyade, e tentost con yo li agí presa l'aguyade, él va'm afarar e abrasar e anam-ne abdosos
20 en tera, e vench en Bernat Sabater, quyat del dit Bernat, e van-me aqí gafar abdosos, e an asò, vench en Deulosal e pertí'ns. E aprés asò, en Bernat Goyolons dave'm hu diner per peyore,[24] e yo dixí: "Dats-me peyora qonaxadora, qe lo diner no.l vuy!", e an asò, va'm altra vagade saqudir l'aguyade, e an asò, lo dit Bernat Sabater, quyat, se'n vench e va'm afarar
25 per les cames, daroqà'm e lo dit Bernat Goyolons aranquà lo puyal e matinent donà-me'n al pits e asqorxaren-ma la qara e las mans. Entarogat fo él si u...[25] ne si li fèu nagun dan, e dix qe no, e amanà-se'n los bous del qoral forsívolment meys de peyora. Als diu qe no y sap. Demanat ell ssi viu ne ssab altres persones qui assò vessen ne ssàpien, e dix que
30 no, sinó en Deulosal e.n Bernat Sabater.[26]

---

[23] *van quara*: llegiu "van caure".

[24] *per peyore*. Afegit interlineal.

[25] Mot de lectura molt difícil. Sembla que diu *comasa*...

[26] Des de *Demanat* fins a *Sabater* és obra de l'escrivà A. A continuació, hi ha una frase, ratllada, del mateix escrivà A: "Promès en Simon Tàpies, de la villa de Muntuyri, e de grat en poder de la present cort s'obliga que tot".

Fol. 43 v.[27]

Promeseren en Ferer Goyolons, en Gillem Rafal, e en Pericó Pons, en altra manera apelat Mosqari, qesquns d'éls per lo tot, covinens ab la present cort, qe tota vagade qe per la dita cort reqest[s] na saran, qe tornaran en Bernat Goyolons del dit loch, mort ho viu, ho C lliures.

Promeseran Arnau des Pou e en Berenger Rubí, de la vila de Muntuiri, qesquns d'éls per lo tot, covinens ab la present cort qe tota vagade qe per la dita cort reqest[s] na sara[n], qe tornaran en Bernat Sabater, del dit loch, mort ho viu, ho XXV lliures.

Promès[28] en Ssimon Tàpies, de la vila de Muntuyri, e de grat en poder de la present cort s'obligà que tota vagade que per la cort raquest na sarà, en poder d'esta present cort tornarà en Guillemó Tàpies, ffil sseu, mort ho viu ho XXV lliures reyals de Mallorques manuts.

Postquam secunda die junii anno a Nathivitate Domini M°CCC°L°*nono venerabilis dominus Arnaldus de Roaxio, jurisperitus et assessor vicesgerens venerabilis Bernardi de Ulmis, domicelli vicarii forensis, visa inquisitione predicta et mitis* [?] *eiusdem admisit ad compositionem viginti solidos predictum Bernardum Guanyalons pro commissis per eum quosque XX solidos. Ipse venerabilis vicesgerens recepit.*

Et ibidem dictus venerabilis assessor et vicesgerens cum non constet de denuncialis contra dictum Bernardum Sabaterii juxta regiam ordinationem inde factam absolvit ipsum a carcere et eius fideiussores.

---

[27] Els dos paràgrafs encapçalats per *promeseren*, que segueixen a continuació són, de nou, de l'escrivà B.

[28] Aquest paràgraf torna a ser de l'escrivà A.

XIX

Fol. 44.

XVII *die junii anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIIII.

Danunciat ffo al discret en Pere Domànach, batlle en Muntuyri, que dichmanja vespra, que om comtave XVI *die junii anno predicto*, a ora del seny de la horació ho haquèn entorn, que.n Pascual Gillabert, braser, sí pasara denant la porta d'en Bernat Claver, barber, anant en case d'en Ssalamó Bellembó, jueu, lo qual obs avia, per tal con ab aquell logat s'e-

ra per l'endamà a sagar, e anant per lo carer I cadela del dit Bernat Claver sí li isqué volent-lo mordre, e.ll dit Pascual, volent-sa dafendra da haquella, aranchà lo quoltcyll, e.n Bernat Claver sí isqué a la
10 porta dient: "E com![1] Ab lo coltell vos laxau anar vós a la mia cadella! Ara la m'aguésseu vós tocadel", e asò dix molt furosement. Encara, dixera més: "E sol[2] gosau-la tocar!", e.ll dit Pascual li respòs dient que per sert qu.ell sa defandria de la cadella, e dementre que.ll dit Pasqual se n'anave per la carera, que.l dit Bernat Qlaver sí li ven-
15 guera detràs parant-li la cama denant la sua e anpanyent-lo per tal que aquell enderoquar posqués. Enhaprés, lo dit Bernat sí aranchà lo quoltcll, del qual donà aquel dit Pascual per lo bras sinestre finss escampament de ssanch.

En Pascual Gilabert, brasser de la ssiutat de Mallorques, naffrat, jurat,
20 intorogat dir veritat ssobre les coses en la damunt dita denunciació contangudes, e dix ssobre aquelles sso eser ver: que dichmanja anit, que om coptava XVI del mes e any demunt dit, a ora del seny de la oració[3] o aquèn entorn, que.l dit Pascual sí anava en case d'en Salamó Belembó, jueu de Muntuyri, ab lo qual s'era logat a sagar,[4] que li digués que li
25 estojàs la faus que tania sua, qui estava en I tarat e.s banyava, e con fo denant la porta d'en Bernat Claver, berber del dit loch de Muntuyri, una cadalassa del dit barber sí isqué de la case volent mordra lo dit Pascual en la cama, e.l dit Pascual sí aranchà I seu coltell per dafendre's de la cadella. Entretant, lo dit barber sí isqué a la sua porta molt furosement,
30 diennt al dit Pascual: E qu.és! Ab lo quoltell vos laxau anar a la mia cadela!",[5] e lo dit Pascual li respòs: "Ban/

Fol. 44 v.

ssé,[6] que ab queshacom[7] m'é yo a daffendra de la cadella!", e diguera lo dit Bernat: "E pel cab de Déu, que si la m'aguésseu tocade, que

---

1 Després de *e com!* hi ha *sènyer* ratllat.

2 *sol*: llegiu "sols".

3 *de la oració*. Afegit interlineal.

4 *a sagar*. Afegit entre línies.

5 De primer l'escrivà havia escrit *cadeleta*. Després ratllà la terminació *eta* i afegí *a* entre línies.

6 *banssé*: llegiu "bensé", és a dir "certament, naturalment".

7 *queshacom*: llegiu "quesecom", és a dir "quelcom".

mala ye fórau vanguts!". Encara, li deyha: "E tocau-lla!", e lo dit Pascual sí.s partia d'él anau-se'n per ssa carrera,[8] e lo dit Bernat sí li
5 vench de tras e parà-li la cama denant la ssua, espanyent-lo pel musclo, volén-lo endarocar, e no poch. Eytantost mès mans per lo punyal e aquel trasch irosement en contre aquell tirant-lo-li en la cara, volent-lo ausiura, e.l dit Pasqual, qui viu vanir lo coltell, tirà's atràs e no.l tocà. Enhaprés e tantost, lo dit Bernat sí li tirà altre colp a ma-
10 nera d'estoch e aquel Pascual nafrà en lo bras sinestre lejament, fins escampament de ssang. Encara, més, lo volia ausiura e l'agra mort, si Déus e bones gens no.l li aguessen tolt. Damanat ell ssi pose clamor en contre lo dit Bernat Claver, dalat, e dix que d'aquell ssa clama e.n raquer justícia d'aquell eser feta, en tal manera que.ytals coses
15 inpunir no romanguan. E no res menys, soplega aquel eser donade provesió e maeió per metge, con ell no aja de qua. Damanat qí y era, e dix que.l dit jueu, e.n Bertolí, ssabater, qui eytambé li vench ab coltell tret e d'altres molts, los quals ell no conex, con no és del loch, per què ell puscha les gens conèxer.

20 En Pericó Ssabater, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.n la dita ora, en la dita denunciació expressada, eyll sí era estant en la sua cambre, e ahuí que.n Bernat Claver deyha: "Sèyer, no hajau por, que no us mordràl", e asò hahuí dir al dit Bernat
25 ben dues vagades, enhaxí que no se'n panssava àls, e stave's axí dins sa case, entrò a cab de pessa, que hahuí cridar viaffora a la muler del dit Bernat Claver e a d'altres dones, e salavòs ell hi corach ves ssella part e viu en Pascual Gillabert, qui estava ab lo coltell tret e cridant: "Nafrat-m'àl". E demanat e on era ne fo la bragua, e dix que
30 denant la porta de l'estable d'en Bernat Pol, asats pres la porta del dit Bernat Claver. Damanat qui era ne y sobrevench en la dita braga, e dix que no.n conaxia nagú, sinó que li aparia que y fos en Pericó Loret; los altres no.ls conach. Damanat ell si era de parantella de nagú d'equells, e dix que no. Damanat si era pregat[9] ne sobornat per fer
35 lo dit testa/

---

[8] *carrera*. És un dels pocs casos en què l'escrivà A fa servir la *rr* per a representar la [ʀ].

[9] Entre *era* i *pregat* hi ha un mot ratllat que sembla dir *de para*.

Fol. 45.

moni, e dix que no. Damanat si per amor ne per favor ne per tamor en res s'era hahüt en contre veritat en lo dit testamoni, e dix que no.

La dona Catalina, muller d'en Bernat Pol, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurade dir veritat sobre les coses en la demunt dita denunciació contengudes, e dix ssobre aquelles no res ssaber, sinó que hahuí de case sua la bragua, mas que no y hisqué. Demanade e què y hahuí, ssagons son vijares, que.n Bernat Claver li dixera: "En bon hom, anauvos-en, en bon guany!", e assò li dix entorn dues vagades. Damanade ella ssi ssab qui y era, e dix que no y hisqué, mas que li aparia que y hahuís en Bertomeu Ribes. Als dix no saber. Damanade general,[10] e dix que no.

En Bertomeu Ribes, del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.l demunt dit jorn e ora ell sí vania de sso d'en Berenguer Guall, cavalcant ab lo seu rossí, e con ffo a la plassa eyl viu que.ls dits [sic][11] Bernat Claver sí avia braga e noves ab lo demunt dit Pascual, lo comanssament ne da quà, axò diu no saber, mas viu que.l dit Bernat sí ach del dit Pascual una gran enpantha, e ja ca[12] li havia dit que.s n'anàs en bon guany ho an mall. Enaprés, que.ls viu posar les mans al collteyll, mas no viu ne sab si'lls arancharen, qu.él, pansant-ssa que.s fossen pertits, pertí-se'n e fèu-ssa enlà. A poch, s'estach que.l dit Pascual sí vench dient qui era batlle, "que equell bacallar traydor m'à naffrat!". "Com! Naffrat!" dixera lo dit Bertomeu, "A mal guany!", e pertí's d'equí, e anà-se'n. Als no y viu ne y sab. Damanat si viu que.l dit Pascual fos nafrat, e dix que no. Demanat qi y hera en la braga, e dix que gens hi veya, mas que eran estrangeras, per què nagun no.n conaxia ne sab qui.s són. Als dix no saber.

En Bernat Claver, del dit loch, dalat, jurat, demanat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació en contre aquell posade, e dix no eser ver so que an aquelle.s contén, mas enperhò, que.ll dit jorn/

---

10 *general*. Es tracta d'una construcció llatinitzant. Cal interpretar "en general, generalment".

11 *que.ls dits*: llegiu "que el dit".

12 *e ja ca*: llegiu "e ja que".

Fol. 45 v.

e ora, en la dita denunciació contengude, ell dit Bernat sí s'estava en lo cantó de l'halberch d'en Bertolí, ssabater, so és: salí[13] en la plassa, e stant axí, lo demunt dit Pascual Gillabert sí passà denant aquell, anansé'n en case del dit Ssalamó Bellembó, jueu, e con fos pres la porta del dit Bernat, la cadella del dit Bernat sí li isqué ladrant, e.l dit Bernat d'elà on era sí li manassà och lavent [sic][14] una péra, de la qual a la dita cadella donar volia per tal con li ladrava. E lo dit Pascual sí aranchà lo seu coltell volent donar a la cadella, sí que.n cuydà donar a la dona muller del dit Bernat, sí que lla dita dona quax n'ach paor. E salavòs lo dit Bernat sí.s n'anà devés la sua porta dient a la dona sa muller que.s n'antràs en case donar a manjar aquexa infanta,[15] e dient al dit Pascual que.s n'anàs e que no agués paor de la cadella ja, que.l dit Pascual se n'antrà en case del dit jueu, e a poch, s'estach que isqué, e tantost con viu la cadella sí li aranchà lo coltell, e lo dit Bernat sí li dixera moltes vagades: "En bon om, anau-vos-en en bon guany, en nom de Ssenta Maria, que no ajau paor de la cadella, que no us tocaràl". E lo dit Pascual molt furosement dixera injúries e peraules villanes al dit Bernat Claver, sens que.l dit Bernat de peraule ne de fet no l'enjuriave en res; hoch encara, qu.eranchà altre vagade lo quoltell ficant lo cap,[16] volent-lo ficar per lo ventre, al dit Bernat, si fer-ho posqués, sinó que lo dit Bernat, dafanent-ssa d'equell, lo seu coltell aranchà, rabatent-li los colps los quals aquell li donava, o donar li volia,[17] per què rabatent-li los seus colps sí aquell sa naffrà,[18] si naffrat en res és, per què àls no y ssab ne y fèu.

Promès en Guillem Blanquer, de la villa de Muntuyri, que tota vegade que per la present cort raquest na sarà, en poder d'esta present cort tornarà en Bernat Claver, mort o viu, ho L llitures de manuts.

---

13 *salí*: llegiu "ça allí".

14 *lavent*: llegiu "llevant".

15 *donar a manjar aquexa infanta*. Afegit interlineal.

16 *cap*. Observem que aquí tenim ja un cas ben primerenc de *cap a* amb el mateix sentit d'ara en comptes de *devers, envers o vers*, que són les formes corrents en català medieval. La frase és prou clara si collocam la proposició *volent-lo ficar per lo ventre* al final. D'aquesta manera, la frase quedaria així: "eranchà altre vagade lo quoltell ficant-lo *cap al* dit Bernat, volent-lo ficar per lo ventre...".

17 *o donar li volia*. Afegit interlineal.

18 *sa naffrà*. De primer l'escrivà va escriure *ssa naffrà*. Després ratllà *ssa na* i afegí, entre línies, *sa na*.

Post hec die jovis XIIII *mensis novembris anno a Nathivitate Domini* M°CCC°L°*nono venerabilis dominus Bernardus de Partagassio domicellus vicarius forensis attentis... de consilio venerabilis Berengarii d'Ortha jurisperitus assessoris... compossuit dictum Bernardum...*[19] *tribus libris quas habuit dictus vicarius.*

[19] Els punts suspensius de les darreres ratlles corresponen a mots illegibles a causa de la humitat.

XX

Fol. 46.

XIIII *die jullii anno* LVIIII°.

Danunciat ffo al discret en Pere Domànach, batlle, que.n Fransesch Merty, de la paròqia de Muntuyri habitador, sí lavara e furtà e.n Romeu Company LX reyals d'or ab un almassot[1] e ab un capell da li ligats, los quals diners diuen li lavà dijous, a quatre de juliol *anno predicto,* a ora de despertada o aquèn entorn.

Post hec XIIII die jullii anno predicto, lo discret senyor en Pere Domànach aquell demunt dit Franssesch Merty ffèu sitar ligítymament, e aprés, aquel, per en Mateu Vergili, corador fiscal, ab sso de trompata bandajar-lo fèu en la villa e loch de Muntuyri, axí con d'eytalls coses da fer s'acustuma.

Compleatur inquisitio.[2]

[1] *almassot.* Es tracta d'un derivat d'*almussa* (*almussot* > *almassot* > *almassot*).
[2] *Compleatur inquisitio.* És escrit amb la mateixa lletra que les sentències. Sens dubte és obra de l'escrivà del veguer, que mana que es compleixi el bandejament dictat pel batlle.

XXI

Fol. 46 v.

XXII *die jullii anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIIII°.

Danunciat ffo al discret en Pere Domànach, batlle en Muntuyri per lo senyor rey, que diluns, *die et anno predicto,*[1] ha hora de vespres

[1] *die et anno predicto.* Afegit damunt la retxa.

tocades[2] ho haquèn entorn, que.n Bernat Vergili, de la paròqia de Mun-
5 tuyri, ara estant en la paròqia de Castalig, sí vench en lo dit loch de Muntuyri en lo carer Major, denant case d'en Moxí ben Abraffim, jueu, dient: "En Magaluf ben Maymó, ojau!", e.l dit Magaluf anà ves lo dit Bernat Vergili e lo dit Bernat sí li dix: "Digau, en Magaluf, què us deg yo per la panyora que tanits mia?", e.l dit Magaluf li respòs, dient
10 que: "Per tot lo mes de marts proppassat ma[3] davíau XLV sous, e despuys ma davau la puge dell dit temps enssà!", e.l dit Bernat li respòs irosament: "En ca, fill da ca, que no és axí, que no.t deg tant!", e salavòs lo dit Magaluf sí.s perty d'ell, anan-se'n ves case d'en Ssayt, jueu, cunyat seu, e.ll dit Bernat Vergili li n'anà datràs dient e cridant-li:
15 "Traydor, ffill da traydor!", e con fo pres la porta d'en Sayt, lo dit Bernat li percudí I colp ab una aguyada que tania, del qual li donà per l'escana I gran colp. Enhaprés e tantost, posà la mà en l'espasa, e d'equella trasch entorn la maytat per aquell ofendra o ausiura si pogués, sinó cuon [sic][4] n'Asina, juyha, d'equell jarmana, sa mès enmig d'éls,
20 de la qual injúria lo dit Magaluf denuncia al dit sènyer batlle, raquirent aquell la dita injúria eser en tal manera punida,[5] que.ytalls coses ne semblans inpunir no romanguen. Demanat qui y eran presens, e dix que la dona muller d'en Bertomeu Ribes e la mara del dit Bernat e la muler d'en Bertomeu Gonyalons e.n Pericó Vert, e d'altres perssones les
25 quals no li racorden, e la muler d'en Bernat Lorat.

N'Abram Ssen Tou,[6] jueu de Mallorques, tastamoni jurat sobre los deu manamens de la lig,[7] intorogat dir veritat sobre les coses demunt denunciades, e dix ssobra aquelles tan solament saber: que.l demunt dit die e ora ell sí estave en la plassa mirant I joch de taulles[8] ab lo dit
30 Magaluf, qi y també lo mirava, ell sí viu I oma, lo qual no conaxia, ab una bístia, qui cridà lo dit Magaluf ben Maymó, e aquell/

---

2 Després de tocades hi ha un afegit interlineal ratllat: *die et anno predicto*.
3 Primer l'escrivà escrigué *li* i després ho ratllà i entre línies posà *ma*.
4 *sinó cuon*: llegiu "sino con".
5 Després de *punida* hi ha, ratllat, *que si en tal manera*.
6 *Tou*. També pot dir *Ton*.
7 *sobre los deu manamens de la lig*. Afegit interlineal.
8 *joc de taulles*: llegiu "joc de taules". Es tractava d'un "joc semblant al de damos, en el qual s'usava un tauler dividit en dos compartiments i cada un d'aquests en dotze caselles quadrades i alternant les blanques i les negres..." (DCVB). Per als jocs medievals mallorquins, vegeu Mateo Rotger y Capllonch: *Historia de Pollensa* I (Palma de Mallorca ²1967), 221-227; Antoni Pons: *Historia de Mallorca* II (Palma de Mallorca 1965), 225-227; I. Rullan: *Historia de Sóller* I (Palma), 395-401.

Fol. 47.

tania lo cab bax, e no u hohïa, e.l dit Abram sí li dixera: "Am mi[9] Magaluf, veus là que us qriden!", e.l dit Magaluf sí lavà lo cab e viu aquell om qui.l cridava, e anà-y, e salavòs[10] lo dit Abram se n'antrà en case d'en Maymó ben Jacop, para del dit Magaluf, per cosir-ssa una gramayha
5 sua, per què res no y viu[11] entrò a cab de pessa, qu.ell hahuí crits de viaffora, e isqué daffora porta, e no y viu res ne nulla perssona. Damanat eyll si u hahuí dir a naguna perssona, e dix que u hahuí dir a la dona Elichssèn, mara d'en Pere Domànach, que.n Bernat Vergili li avia donade I bona bestonade al dit Magaluf. Als dix no saber.

10 En Gehudà ben Ffaron, jueu de Mallorques, tastamoni, jurat sobre los X manamens de la lig, intorogat dir veritat ssobre les coses demunt demunt [sic] denunciades, e dix ssobre aquelles tan solament saber: que.l dit jorn e ora eyll sí era en la villa de Muntuyri, sién-sa denant la porta d'en Moxí ben Abrafim, jueu de Muntuyri, e stant ell axí sí viu novajar de
15 noves en Magaluf ben Maymó ab un om, lo qual no conaxia, con ell fos estranger, e viu que.ll dit om aquell sí injuriave e avillava lo dit Magaluf ben Maymó, jueu demunt dit. Damanat e si li donà colp d'agullade, e dix que axò no viu. Demanat si li viu espasa trer, e dix que no, mas que viu que.l dit Magaluf sa raqulli en case d'en Sayt ben Magaluf, e
20 lo dit oma aquell molt furosement del carer lo desonrave e li'injuriava de peraulla. Als dix no saber.

En Pericó Vert, de la paròqia de Muntuyri, tastamoni, jurat, intorogat dir veritat sobre la dita denunciació, e dix sobre aquella tan solament saber: que.l dit jorn e ora ell sí mirave joch de taules e y travasava, e
25 ben luny ell hohí novajar en Bernat Vergili demunt dit ab lo dit Magaluf, e no res menys, que hahuí que.n Bernat Vergili sí dixera: "Totom matrà testamoni que.n Magaluf m'à lavada péra e.n posà la mà en lo coltelll".[12] En Sayt, qui.s mès entre ells per partir-los, àls no y ssab ne y viu.[13]

Fol. 47 v., 48 i 48 v. en blanc.

---

9 *Am mi*. Desconeixem el significat d'aquest o aquests mots. Es tracta d'una expressió típicament judaica?

10 *salavòs*. Entre *sala i vos* hi ha ratllat, *voll*.

11 Després de *viu* hi ha *res* ratllat.

12 Entre *e.n p* i *lo coltell* hi ha uns mots ratllats que no encertam a llegir. D'altra banda, *osà* [sic] *la mà* es troba damunt la ratlla com a afegitó interlineal.

13 La sentència del veguer és totalment illegible per mor de la humitat i del mal estat de les voreres d'aquest full.

XXII

Fol. 49.

VII *die augusti anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIIII°.

Danunciat ffo al discret en Pere Domànach, batlle, que.n Bernat Vergili, de la paròqia de Castalig ara habitador, que diluns,[1] que om coptave[2] a V del present mes, que ora da despartada o aquèn entorn, que.l dit Bernat sí vench[3] en la era d'en Bernat Ssa Rovira, de Muntuyri, on en Maymó ben Jacob, jueu, era. e con hi via lo dit Maymó, ell ssí vench molt hirosement e furose contre lo dit Maymó ab la lanssa brendén, volent-lo aussiura, e moltes e diversses vagades aquell dit Maymó la dita lanssa li aramí qridant aquell aquell [sic]: "En ca, barba merdose, que per aytal da Déu, que yo us ausiuré, que vós ma n'aveu fetes moltes!". E no res menys, que lo dit Bernat sí dixera I infant, ffill d'en Tona: "Tonet, vols hanar en Muntuyri, e digues e.l ca, fill de ca, en Magaluf ben Maymó, que vénga assí, que son para lo voll, que pel cab da Déu, yo'ls aussiuré!".

En Bernat Rossalló, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, interogat dir veritat sobre les coses en la demunt dita denunciació expressades, e dix ssobre aquelles sso ssaber: que.l dit die e ora demunt dit, ell sí era ab en Maymó ben Jacob, jueu, que mesuraven fforment en la dita era, e aprés vench en en [sic] Bernat Vergili demunt dit ab en Pericó Escanella de Muntuyri, e con foren en la era lo dit Bernat sí dixera e.l dit Maymó: "En ca, fill da ca, que pell cap da Déu, e vós vos sou clàmat en Siutat de mi sens que no y ha rabó per què, e que pel cab de Déu, que vós ma tor/

Fol. 49 v.

nareu aquells XXV ssous, que avets aüts de ma sogra per jornalls e macions injustament e yo é.ls aüts a pagar, ho pell cab da Déu, yo us ausiuré!", e lo dit Maymó li respòs que no havia son para de tan bons cans, fills da cans nodrits!",[4] e aquí e aquí [sic] entre ells agueran

[1] *diluns*. L'escrivà inicialment havia escrit *dimarts*, després ratllà *marts* i afegí *luns* entre línies.
[2] *coptave*: llegiu "comptava".
[3] L'escrivà escrigué de primer *ere* i després ho corregí i escrigué *vench* sobre la ratlla.
[4] *nodrits*. Afegit interlineal.

5 moltes noves, de les quals no li recorden, mas bé hahuí dir e.ll dit Bernat que dix ha hu fadrí, fill d'en Bernat Tona: "Vols anar a Muntuyri, e digues e.n Magaluf ben Maymó que vénga así, que son para.ll voll, e dar-t'é IIII diners!.[5] e.l dit fadrí sí dix: "Dau-los-ma!", e.l dit Bernat aquells no li donà. Damanat ell ssi viu que.l dit Bernat li ara-
10 mís al dit Maymó lanssa ne espase, e dix que no, que ell ho ves. Als dix no saber, sinó que.l dit Maymó sí li daya: "En Bernat! Deg-vos res? Anau-vos-en clamar!".

En Bernat Ssa Rovira, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat sobre les coses demunt denunciades, e dix ssobre aque-
15 lles tan solament saber: que.l dit jorn e ora, eyl, pertent-sa del rafal d'en Pere Domànach, e anà-se'n a la sua era, e aquí atrobà en Maymó ben Jacob, jueu, qui seya sobra I sach de blat, e.n Bernat Vergili, qui ab lanssa li astava devant, e auhí que li deya: "Pel cab da Déu, en ca, fill da cha, vós ma tornareu XXV ssous, que vós aveu haüts de ma ssogra, o
20 mala ych ssou vang[ut]!". Assò li hahuí dir. Demanat si y viu ne y hahuí àls, e dix que no, ne àls no y sab.

En Pericó Escanella, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella assò ssaber, que.ll dit jorn e ora él ssí pertén-ssa de la villa e anan-
25 se'n al seu rafal, e con fo ffora la villa, ell ssí atrobà en Bernat Vergili, endosos anaren-se'n tro a la era d'en Bernat Sa Rovira, e con foran a la era aquí trobaren en Maymó, jueu demunt dit, ab en Bernat Rosseylló, e con lo dit Bernat Vergili ffo pres en Maymó, él sí posà o ficà la lanssa en terra e sobre aquelle.s recoldava. E tantost sí dix al dit May-
30 mó: "En cha, ffill de CM cans, e vós ma vendreu contre e us ssou clamat de mil". E.l dit Maymó sí li dix: "E ca[6] y ha si ma'n son clamat! Daman so del meu", e lo dit Bernat sí li dix moltes vagades: da bones lanssades/

Fol. 50.

com li donàs e de bones coltalades que hom li...[7] no que ell digués que ell les li donàs. Damanat ell si viu que.ll dit Bernat Vergili digués a I ffill d'en Bernat Tona: "Tonet, yo't daré VI diners e ve'm a

[5] *e dar-t'é IIII diners.* Afegit interlineal.
[6] *e ca:* llegiu "e que".
[7] Després de *li* hi ha un mot començat per *do* i un forat.

Muntuyri, e digues en Magaluf esdentagat e digues-ly que vénga assy, que sson para lo voll!", e dix que och,[8] mas no viu que aquell tragués los diners ne al ffadri los donàs, ne àls no y sab. Damanat general, e dix que no.

La dona Endreva, muler d'en Bernat Rosselló, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurade, interogade sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso seber: que.l dit jorn e ora en la dita denunciació expressade, ella ab sson marit e ab en Maymó sí eran en la era d'en Bernat Sa Rovira, e aquí sí vench en Bernat Vergili, e con fo pres del dit Maymó, ell sí li dixera: "En ca, ffill da cha, e vos sots anat clamar de mill". Ella sí eser [sic] torbade[9] de paor que avia, no poch bé tanir a ment a les peraules, mas que bé li racorda que lo dit Bernat sí daya e.l dit jueu: "Ca, fill da ca!". Damanada ella si auhí que.l dit Bernat Vergili digués en Tonet, fill d'en Bernat Tona, que anàs a Muntuyri e qua digués en Magaluf ben Maymó que a la era anàs, que son para lo vol, que li daria VI diners, ella dix eser ver que.ll dit[10] Vergili que o dix, mas que no trasch los VI diners ne.lls li donà. Àls dix no saber. Damana[t] general, e dix que no.

En Bernadó Tona, fill d'en Bernat Tone, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix sobra aquelle sso seber: que.ll dit jorn e ora en la era d'en Bernat Sa Rovira aquí vench en Bernadó Vergili, ell qual[11] dix en Maymó: "En ca, fill da ca, que pel cab da Déu, per vós laxaré la poble e pandré la garíga, que pa estern vuyll manjar!". Item, dix al dit Tonet que anàs al dit loch de Muntuyri e que digués en Magaluf esdentagat, fill d'en Maymó, que vangués, que son para lo volia e dar-l'ia VI diners, mas que.lls no li donà ne aquell no y anà. Als dix no saber. Damanat general, e dix que no.

Fol. 50 v.

En Bernat Vergili, ara habitador de la paròqia de Muntuyri, dalat, jurat, demanat dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella no eser ver, mas bé dix que.és ver que.ll ffo en la era on

---

8 *e dix que och.* Entre línies.

9 *eser torbade.* Ens trobam davant una nova mostra de sintaxi llatinitzant. Hi escauria *essent torbada.*

10 *dit.* Entre línies.

11 *qual.* Afegitó interlineal.

lo dit Maymó era e raonan-se de peraules, axí que.s contrestaven, qu.ell sí li dix: "Ca, fill da' cal", e àls no li dix, sinó que lo dit Maymó sí quaragava e no avien qui.lls aydàs a caragar, e salavòs lo dit Bernat sí li dix: "Tremit a ton fill en Magaluf que.t vénga aydarl", e.l dit Maymó dix que no avie qi y tremates, e salavòs lo dit Bernat dix: "Yo daré e.n Tonet quatre diners e que y vaja e qua vénga e.ydar-vos à".[12] Als no y sab.

Divenres,[13] a ora de despertada, XXVII de satembra,[14] astant a la cort en Bernat Vergili, lo qual lo senyor batla manament fau que acal asaguràs en Magaluf ben Maymó, lo qual dix que no.l calia asagurà [sic],[15] que no li avia res fet, sinó que al dit Magaluf l'avia ramit de I péra, e que lo dit Bernat li donà ab unas coragades, que lo Bernat tania an las mans, I colp en presènsia dal batla e d'altres persones.

Post hec die jovis XIIII *mensis novembris anno a Nathivitate Domini* M°CCC°L°*nono venerabilis dominus Bernardus de Pertagassio domicellus vicarius forensis de consilio sui venerabilis assessoris attentis meritis premissarum et paupertate dicti Bernardi Vergili, composuit eumdem pro comissis pro tribus libris quas habuit dictus vicarius.*

---

12 *e.ydar-vos à*: llegiu "e aidar-vos ha".
13 Aquest paràgraf és de l'escrivà C.
14 *XXVII de satembra.* Afegit sobre la ratlla.
15 *asagurà*: llegiu "assegurar". És un dels pocs casos de pèrdua de *r* final etimològica que trobam en el ms.

XXIII

Fol. 51.

Danunciat ffo al ssenyor batlle, que divenres, a XVI del mes d'agost, *anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIIII°*, a ora de vespres ho aquèn entorn, que n'Issach, fill d'en Jusseff, jueu de Mallorques, sartra, anant per la villa de Muntuyri sercant per gonyar, e con ffo danant la porta d'en Pere Crus sí li isquò en Guillemó Rosseylló, ffill d'en Guillem Rosseylló, e aquell donà da grans colps ab punys e ab mans per la perssone del dit Hissach, dentrò que aquí atès en Pere des Camps, qui aquells perty. E no res menys, despuys que lo dit Pere des Camps aquells pertits hach, lo dit Guillemó aquell dit Hissach sa laxà hanar, tirant-li dues péras, de les quals si avangut l'agués, de la

una o de l'altre aquell agra mort; d'on, fo raquest al dit senyor batlle de les dites coses eser diligentment enquest, en tal manera que aytalls coses inpunir no romangan.

En Pere des Capms [sic],[1] ara habitador[2] de la paròqia de Castalig, testimoni, jurat, intorogat ssobre la demunt dita danunciació, e dix ssobra haquella sso ssaber: que lo dit die e ora demunt contangut, el dit Pere, anan-se'n ves case sua, e con fo denant la pallissa d'en Pere Crus, ell sí viu que.l dit jueu sí fugia per lo carer, e que.ll dit Guillemó Rosseylló sí li coria darera e aquell encalssava, e denant la dita case o pallissa aquell sí l'aconsaguí e aquell donava ab los punys da grans puyades, entrò que.l dit Pere aquells pertí, e despuys que.lls hach pertits, el jueu se n'anava qridan viavora[3] ves la cort, lo dit Guillemó aquell dit jueu tirà I péra de la qual no.l ffarí, e puys lo dit Guillem sí se'n tornà per alens on era vangut. Damanat ell ci ssab qui u comenssà ne per què.s moch ne qual era colpable, e dix que no, ne àls dix no saber. Damanat generall, e dix que no. Damanat si u viu negú, e dix que och, totes les dones qui estan al carer; encara, en Jacme Ugat e.n Magaluf ben Maymó.

Fol. 51 v.

En Guillemó Rosselló, ffill d'en Guillem Rosselló, ciuta[dà] de Mallorques, dallat, jurat, damanat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso eser veritat, que.l dit jorn e ora lo dit Issach sí avia braga ab en Guillemó Borell, de la villa de Muntuyri, e de I ffill de na[4] Pou, infants, e.ls quals donà de bons bufats; encara, sí.s n'anà clamar, lo dit jueu, e a cap de pessa, danant la porta d'en Mateu Vergili lo dit Guillemó Rossaylló sí s'estava, e lo dit jueu passave e.l dit Guillemó sí li dixera: "E qu.és!, jueu, tu as ffet lo mal aquells fadrins, encara ta n'est anat clamar!", e lo dit jueu aquell desordonadament li respòs, e salavòs lo dit Guillemó d'aquell ach I colp ho dos ab punys. E ssalavòs lo dit jueu fugí, e.ll dit Guillemó sí li tyrà dues péras de rera, de les quals no.l farí ne les li tirave per voler de donar-li'n. Àls no y sab.

---

1 *Capms*: llegiu "Camps".
2 Després de *habitador* tenim, ratllat, *de la villa de Muntuyri*.
3 *viavora*. Variant de *viafora*.
4 A continuació de *denna* tenim, ratllat, *Bernat Tona*, i sobre la ratlla: *Pou*.

XIIII die novembris anno predicto.

15 Manleva en Guillem Rosseylló, ciutedà de Mallorques, en Guillemó Rosseylló, fill seu sobre dit, lo qual promet tornar en poder de la cort tota vegade que per la cort sia raquest, viu o mort, o en nom de pena XXV lliures al fisch del senyor rey aplicadores, e d'aquèn, obliga si e tots sos béns en qualque loch hon sien, renunciant a tots drets contre aques-
20 tes coses vinents, e spacialment a son for subjugant si e tots sos béns per les coses sobre dites al for del batle de Montuïri, renunciant encara a la ley e a la franquesa de Mallorques, so és, que diu que abans sie convengut lo principal que la fermansa.[5]

Post hec die jovis XIIII *mensis novembris anno a Nathivitate Domi-*
25 *ni* M°CCC°L*nono venerabilis dominus Bernardus de Pertagassio, domicellus vicarius forensis attentis meritis praemissarum de consilio venerabilis Berengarii d'Ortha jurisperiti assessoris...*[6] *Guillermoni Rossilionis...*[7] *per viginti solidos quos habuit dictus vicarius.*

Fol. 52 i 52 v. en blanc.

[5] Des de la data que encapçala aquesta manlleuta fins a *fermansa* és obra de l'escrivà D.
[6] Mots illegibles.
[7] Mots illegibles.

XXIV

Fol. 53.

Danunciat ffo al senyor batlle que diluns, que hom coptava ha XVIIII dal mes d'agost,[1] *anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIIII°*, ha ora da tèrcia o aquèn entorn, que.n Jacmó Sera, sient en la porta d'en Pere Bertuly,[2] e que.n Pere Paliser, fill d'en Guillem, sí passara per la ca-
5 rera ab I dart en la mà,[3] e que.ll dit Jacmó Sera sí li dixera: "E qu.és! Ab dart hich va om per villa!", e qu.ell li dixera: "E com! Vols res?", e que.l dit Jacme que dixera ho voller, e salavores e tentost, aquells

[1] Després de *d'agost* tenim, ratllat, *ha ho*.
[2] Després de *d'en* tenim, ratllat, *la de*. A continuació l'escrivà escrigué *P. Ber* i unes lletres que semblen ser g. a. s. (*Bergas?*). Després ratllà aquestes lletres finals i afegí *tuly* entre línies, és a dir, *Bertuly*.
[3] *ab I dart en la mà*. Afegitó interlineal.

s'acostaran es tira[ren] darts e pedres, e puys s'abrassaren la I e l'altra es tragueran armes, e quean Muntaner que y sobravenguera, e que ab aquells ensemps fayha braga e part.

En Jacmó Sera, de la villa de Muntuyri, dallat, jurat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix sobre aquella tan ssolament ssaber: que lo dit jorn e ora, en la demunt dita denunciació expressado, quell saya ell portal d'en Pere Bertolí ab d'altres, e quean Pericó Paliser, passant per la carera aportant I dart en la mà, lo dit Jacme sí li dixera en ssolàs: "E qua aportes armes per mi?", ell dit Pericó Paliser sí respès: "E com! Volls-na?", e aquell respès dién: "Hoch!", e ssobra les dassús dites noves, quean Ffalip Muntaner que ych sobravench ab I bestó en la mà, e mès-ssa enmig d'aquells e aquells perty. Damanat si ach àls entre ells, e dix que no. Damanat si.s tragueran armes ne altres coses, e dix que no. Demanat si s'entén a clamar ne res posar en contre lo dit Pericó Paliser ne en Muntaner, ne contre nulla altre perssone, e dix que no.

En Pericó Paliser, fill d'en Guillem Paliser, *quondam*, de la villa de Muntuyri habitador, dalat, jurat e damanat dir veritat sobre les coses demunt proposades, e dix ssobra aquelles so qi.s ssag[uex]: quel jorn e ora demunt dit, aquel sí era en la plassa de la Cortera [4] ab una escona en la mà e ab l'espasa sinta, que se n'anave en Ssabor, e que viu vanir en Falip Muntaner, lo qual vania de la Ssiutat, e con/

Fol. 53 v.

lo viu ell sse'n tornà ves lo dit Muntaner dién-li: "En mal gaany, tot diem fareu badocajar d'exa ssomera quean daveu prestar!", e pertf's del dit Falip, anan-se'n vert [sic] [5] casa sua, e con ffo en la plassa, denant case d'en Pere Bertolí, ell encontrà en Jacme Sera, qui era ab altres,[6] lo qual li dix: "E qu.és! Armes as lavades?", el dit Pericó, ananses girà's,[7] e sí li respòs dient-li: "E com!, ssènyer, ssab-vos greu?". E ssalavòs éls ss'acostaren la I a l'altre, e prengueran-ssa abrassan-ssa, e salavòs lo dit Pericó sí arapà lo coltell al dit Jacme. Damanat si rancaren espases, e dix que tant era furós, que no li recorda si s'i trach

---

4 *plassa de la Cortera*. Es tracta de l'actual plaça de Ses Tres Creus o dos Moliner.
5 *vert*. Variant de *vers*.
6 *qui era al> altres*. Afegitó entre linies.
7 *ananses girà's*. Afegitó interlineal.

10 armes o no. Damanat ell si tirà dart, e dix que no n'à meanbranssa naguna. Damanat e ssi lo dit Sera si tirà pilotes ne péras en contre ell ne altre, e dix que nos ssab ne que no u vaé. Damanat ell si viu quen Muntaner aquí fos contre nagú d'éls, e dix que no li apar quen Muntaner hi fos contre nagú d'éls, que ans li apar que y era per pertir-los, quen-
15 tre[8] eylls ssa matia. Demanat en Jacmó si era en malvolenssa ab ell,[9] e dix que no u ssab, cor no y avia entre ells aüt per què, per què dix en les dites coses alra no ssaber.

Fol. 54.

En Phalip Muntaner, de la villa de Muntuyri, dallat, testimoni, jurat, interogat ssobra la dita danunciació, e dix ssobre aquella so saber:[10] que lo dit die e ora, en la damunt dita danunciació contanguda, ell sí era dins en case sua, ell sí auhí cridar e braga defora en la carera,
5 cuax denant la porta d'en Bernat Pol, traginer, e aquell salavòs sí isqué daffora ab una verga, cuax a poxa da hom,[11] la qual tania en la mà, e ab aquella corach hallà hon la dita bragua era, e que viu en Jacmó Sera, genra seu, qui avia bragua da noves e de contrast ab en Pericó Paliser, cunyat sseu, sí que llo dit Muntaner, vaent que aquells eran
10 genra e cunyat seus, que tantost ell sis mès al mig d'aquells per pertir-los de la braga, e aquells ab la verga que tania donà he la I e a l'altra e aquells pertí aytant con poch. Damanat ell ssi ssab qual d'aquests Jacme e Pericó comenssà la braga, e dix que no. Damanat ell si viu nagú d'aquells que tirassen péras ne pilotes ne darts ne que tra-
15 guessen coltells ne espases, e dix que de tot assò no n'à memòria ne li'n recorda res, que tant era despagat e nassassitat que avia en la sua perssone, que tentost se'n tornà en case sua e no y tanch a ment. Damanat si auhí dir qual comanssà d'aquells la dita braga, e dix que no. Damanat si y viu nagú en la dita braga, e dix que moltes persones hi viu, mas
20 de sert no poria dir e qui són ne qui no. Als dix no saber.

En Guillem Mestre, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat sobra la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que lo dit die e ora, en la demunt dita denunciació contanguda,

---

8 *qu.entre*. Afegit sobre la ratlla. Entre *pertir-los* i *eylls* hi ha una paraula ratllada.

9 *ab ell*. Afegit entre línies. L'escrivà havia escrit *ab aquell* però després ho ratllà.

10 L'escrivà escrigué de primer *aquella*. Després ho ratllà i escrigué damunt la ratlla *aquella so saber*.

11 *cuax a poxa da hom*. No entenem el significat d'aquesta expressió.

ell dit Guillem sí ssaya e stava en la plassa, denant la porta d'en Pere
25 Bertolí, sabater, e aquí pres s'estava en Jacmó Sera, dallat, e aprés sí
vench en Pericó Paliser, fill d'en Guillem Paliser, ab I dart en la mà e
l'espasa sintha, e.ll dit Jacmó Sera sí dixera: "E qui ych va ab dart en sa
mà per villa?", e.l dit Pericó sí li res/

Fol. 54 v.

posera: "E com! Volls-na?", e.l dit Jacme li dix: "A tu és!".[12] E ssa-
lavòs van-ssa acostar la I a l'altre irosement, e los dits Guillem Mes-
tre e.n Pere Bertolí aquells partiren ab en Guillemó Rosselló, qui y era.
Enhaprés, sí vench en Falip Muntaner del dit loch ab una perxa en la
5 mà. E ssalavòs lo dit Pericó Paliser ssa ravalà contre lo dit Jacme e
aquell tirà lo dart. Enhaprés, van-ssa habrassar amdosos e viu que lo
dit Pericó Paliser sí tania I coltell tret en la mà, damentre estaven
abrassats, lo qual avia tolt al dit Jacme, e viu que aquell, estans abras-
sats, li'n donava da pla, o foren dos o tres colps. E tentost lo dit Gui-
10 llem Mestre alà corach afarant la mà al dit Pericó per tal que ab lo
quoltell mal fer no posqués. E despuys e tantost, lo dit Jacme d'aquell
sa descorporà tirant-ssa hatràs ves la porta d'en Bertolí e mès maus
per l'espase e aquella aranchà. E salavòs sí vangueran en Pericó Pa-
liser e.n Muntaner devert [sic] [13] lo dit Jacme, e salavòs lo dit Jacme, qui
15 aquells viu vanir, sí.s raqullí dins case del dit Pere Bertolí, e salavòs
lo dit Falip Muntaner sí li tirà I péra, de la quall farí en la brancha del
portal del dit Bertolí. E no res menys, que viu que dementre quells
dits Pericó e Jacme estaven abrassats, quell dit Ffalip Muntaner sí
donà ab la vergua o perxa de grans perxanquades aquells, no poria
20 bé escosir a qual donava d'amdosos. E salavòs lo dit Guillem Mestre
corach ves lo dit Muntaner, e aquell la dita perxa li tolch. Damanat
si lo dit Muntaner e era contre alcú d'aquells, e dix que no.s sab,
que ans ha hahuït dir al dit Muntaner que y era per aquells ha partir.
Item, dix, més, que viu al dit Jacme tirar contre aquells dits Pere e
25 Falip, no.s ssab si.lls tirà péras o pillotes. Demanat si abans qu.ell sa raqulís
si avia tirat lo dit Jacme so que tirà, e dix que abans qu.ell sa raqulís dins
la case, que ja avia tirat contre aquells que.s que.s fos. Dema[nat]

---

12 *a tu és*. És a dir, "per a tu és".
13 *devert*. Variant de *devers*.

si u avia hahuït dir a nagú d'aquells res contre lo dit Jacme, e dix que hahuí dir e.ll dit Muntaner que.ll dit Jacme sí li avia tirada I pilota, de la qual l'avia farit al caparó que tania al cap, que del cab lo li lavà e.l li endarochà en tera. Damanat si àls hi sab, e dix que hahuí dir a na Mergalida, serventa d'en Bernat Vert, que y avia trobades dues pilotes en la carera. Encara, dix, més, saber que dementre la braga era, que viu vanir en Pericó Paliser, fill da n'Esteva Paliser, del dit loch, ab/

Fol. 55.

I bestó en la mà, del qual alcun colp ffer no li'n viu, que ans deyha que y era coragut per aquells ha pertir. Item, hahuí dir a qui.s qui.s fos qui dix que la dona muler del dit Muntaner que avia lavat lo caparó del cap al dit Jacmó Sera. Àls dix no ssaber. Intorogat janeral, e dix que no.

Na Catalina, muler d'en Bernat Poll, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurade, intoroga[da] ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber tan ssolament: que con la braga d'aquells ja passade era, ella sí vania da case d'en Bernat Navata, e con fo en la pla[ssa] que viu en Pere Bertolí, qui tani[a] l'espasa treta en la sua porta dient: "Null om no.m fassa forssa en case mia!" Damanade si en lo dit loch viu nagú qui res hi sabés, e dix que no li racorden aquells qi y eran ne qui no. Damanada ella ssi ssab la braga d'aquells per què moch ne qual n'és colpable, e dix que no. Damanada si ssab entre als quals era la braga, e dix que no. Damana[da] general, e dix que no.

La dona Mergalida, muler d'en Pere Burgàs, del dit loch, testimoni, jurada, intorogada dir veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.ll dit jorn e ora, en la damunt dita denunciació contanguda, que ella sí era dins en casa sua e ahuí deffora braga e isqué e viu en Jacmó Sera, qui.s raqully dins en case d'en Bertolí, ssabater, e viu en Muntaner, qui estava entre los altres ab hun perxanch al mig, que li aparia que.ll tiràs. No.s ssab si.ls pertia o per què. Demanade ella si.lls viu tanir espases tretes ne tirar dart ne pillotes, e dix que no. Damana[da] la dita braga perquè.s mogé ne per què no, e dix que no [ho sap]. Demanada si sab qual és pus colpable d'equells que la dita braga avie,[14] e dix que no.

[14] *avie*. Afegit entre línies.

Fol. 55 v.

Damanade entre els quals era ne fo la braga, e dix que no.s ssab. Damana[da] si era de parantella de nagú d'aquells, e dix ella sí eser parenta d'en Jacmó Sera. Demanade si era en malvolenssa de nagú dels altres, e dix que no. Demanada janerall, e dix que no.

En Pere Bertolí, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que eyll, estant en sson portall viu ab en Guillem Mestre en Guillemó Rossalló e.n Jacmó Sera, él ssí viu vanir devés la cortera en Pere Paliser, fill d'en Guillem, ab l'espasa sinta e I dart en la mà, e que.n Jacmó Sera sí dixera: "E que armes aveu lavades?", e.ll dit Pere Paliser, no ssabent a qui u deya, e girà's e dix: "E que dius-ho per mi?". e tantost ells ssa aramiran la I a Faltre, e tantost lo dit Bertolí ab lo dit Mestre e Rossayllló aquells pertiren, e con los agran lunyats, ell viu que.n Jacmó Sera qui tirà, no.s sab si tyrà, péra ho pilota, ne no poch aytanpoch escusir a qui la tirà ne a qui no. Demanat si.s penssa a qui la tirà, e dix axò no saber; e stant axí en aquella braga sí ssobravanch en Phalip Muntaner ab I perxanch larch ab lo qual donà al dit Jacme Sera, e tantost dix que hahuí una veu qui dix: "Gare, garel".' E salavòs lo dit Pere Bertolí sa girà e viu-ssa da pres lo demunt dit Pericó Paliser, lo qual tirà lo dart al dit Jacmó[15] Sera irosament, del qual lo farí en lo manto, e an aquell manto lo l'i ficà, e tantost corach-ssa affarar e abrassar ab lo dit Jacmó Sera e tantost trach-li lo coltell que.ll dit Jacme tania, mas io no viu que d'equell li donàs ne.ll li aramís. Enaprés, qui.s qui fossen depertiren-los, e lo dit Jacmó tirà's ves lo cantó del dit Bertolí e mès mas[16] [sic] per l'espase e aquella trasch, e viu que vangueren pedres, les quals tiraven contre lo dit Jacmó. Damanat si viu qui les tirava, les dites péras, e dix que no u vaé, qui les tirava, ne u hahuí dir aytanpoch, e ssalavòs lo dit Jacme sí.s n'antrà dins l'alberch del dit Bertolí, e dementra que lo dit Jacme sa raculí, ell dit Bertolí viu que.n Falip Muntaner sí tirà una péra contre lo dit Jacme, de la qual donà a la brancha del portall del dit Bertollí. E tantost aquí atès lo discret en Bertomeu Ribes, salavòs tanentloch de Batlle, qui tota la braga d'equells pertí, e despuys àls no y viu ne y ssab. Demanat ell si és de

[15] *Jacmó*. Afegit entre línies en lloc de *Pere*, que apareix ratllat.
[16] *mas*: llegiu "mans". És possible que es tracti d'un rossellonisme. Sigui com sigui, es tracta d'un hàpax.

parantella de nagú de tots aquells, e dix que no. Demanat si és en malvo-
35 lenssa de nagú d'aquells, e dix que no és ver que.n Muntaner ha ffet
alcú despler, so és, que li demanà per la paròqia, so que.ll dit Bertolí
no entén a deura. Demanat si per amor ne per favor ne per prechs ne per
paor ne per malvolenssa ne sobornació en lo dit testamoni en res à pro-
ceyt, e dix que no.

Fol. 56.

En Domingo Rupià, de la vilà de Muntuyri, testimoni, jurat, dama-
nat dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso
ssaber: que lo dit jorn e ora, eyll, estant en case sua, sí viu les gens
qui corien ves la plasse e corach là, e con fo a la plassa, la demunt
5 dita braga ja pertida era e no y viu res, sinó tan sollament que viu en
Jacmó Sera, qui s'era racullit en case d'en Pere Bertolí, e.n Falip Mun-
taner, qui estech daffora ab I perxa en la I mà e una péra en l'altre.
Demanat si viu que.l dit Muntaner aquella tiràs ne.s ffes lo continent,
e dix que no. Demanat si y viu nagú ab les arma[s] tretas, so és: espases
10 ne quoltells, e dix que no, ne àls dix que no y viu ne y sab. Demanat tot
general, e dix que no.

En Ssalamó Belembó, jueu de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir
veritat sobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella no res
saber, con eyll aquella ora ne de tot aquell jorn fins al cabvespra, ell en
15 lo loch de Muntuyri no ffo.

En Guillemó Rosseló, ffill d'en Guillem Rosseló, ciutadà de Mallor-
ques, testimoni, jurat, demanat dir veritat ssobre la demunt dita denun-
ciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que.ll demunt dit jorn e ora, en la
demunt dita danunciació expressade, ell sí era en la plassa, denant la
20 porta d'en Pere Bertolí, ssabater, ab en Guillem Mestre e.n Pere Ber-
tolí e.n Jacmó Sera, estant axí que staven denpeus, el dit Jacme tania
en la mà una cada[na] [17] de bísties e una agullade e l'espase ssintha e
un tabart vert. E aprés sí viu vanir en Pere Paliser, fill d'en Guillem,
qui vania devés la cortera ab l'espase sinta e ab I dart en la mà, e
25 dementre lo dit Pericó passava, en Jacme Sera sí dixera con hi vania:
"Que lanssa e darts hich aporta hom!", e lo dit Guillemó sí li respòs,
penssan-ssa que a ell ho digués, qui n'avia aportades, "per tal con ara

[17] *cadana*: llegiu "cadena".

sson vengut d'equella braga que deyan que n'avien aüda en Guabriell Domànach ab en Simon ortollà, qui fugia, e aviem-lo encalssat". Encontinent, lo demunt dit Pericó Paliser sí.s girà e dix: "E com! Vols-na?", e.l dit Jacmó dix: "Hoch!". E tantost lo dit Sera sí s'entortollà lo manto en lo bras e acostavan-ssa la I a l'altre./

Fol. 56 v.

Encontinent, lo dit Guillemó Rosselló sí aranchà la ssue espase e mès-ssa al mig d'equells entre ell e.lls altres, qui ab ell eran, aquells pertien. E de present vench en Falip Muntaner, ell qual vench ab I gran perxanch, el qual tirà en mig d'aquells, del qual donà al dit Guillemó, qui e.l mig d'equells s'era mès, an lo bras dret. Demanat si lo dit Muntaner tirava més ha la I d'equells que a ll'altre, e dix que no li aparia que y fos més per la I que per l'altre espacial, con sus al mig donà. Encara, que donà a ell, qui no era de la braga, per què.s penssà que.ll dit Muntaner hi era per aquells a pertir més que per àlls. Demanat si viu que nagú d'aquells tirassen péras ni pilotes ne darts, e dix que viu que.n Jacme Sera sí tirà que.s que.s fos ves e.n Falip Muntaner, ssogra seu,[18] ho fo péra ho pilota, de la qual li aparach que li'n donàs aut[19] al caparó, que.ll caparó viu que quesach del cab al dit Muntaner, E aprés viu que.l demunt dit Pericó Paliser cuax a mantinent sí tirà lo dart al dit Jacme Sera, del qual li donà en lo bras sinestra on lo dit Jacme tania lo manto ab què.l ssa parà. Damanat si y viu àls, e dix que och, que viu da present que lo dit Pericó Paliser sí s'afarà e s'abrasà ab lo dit Jacmó e aquell tolch lo coltell e.l li trasch de la bayna, del qual donar no li poch, cor aytantost lo y contrestaren. Enhaxí que les gens que aquí eran ab lo dit Guillemó ensemps, aquells pertiren. E aprés que aquells agren depertits, lo demunt dit Jacmó sí.s tirà atràs ves la case d'en Pere Bertolí e aranquà l'espasa, entrà-sse'n en case del dit Bertolí, e.ll dit Guillemó[20] sí viu vanir una péra, la [qual] donà en la brancha del portal del dit Bertolí. Damanat ell si viu ne sab qui la dita péra tirà, e dix que no, mas que hahuí dir a uns e altres que.n Muntaner l'avia tirada. Als dix pus anant no ssaber. Demanat si és de perantella de nagú d'equells, e dix que no.[21] Damanat si é[s] pregat

18 Després de *sogra seu* tenim, ratllat, *de la qual*.
19 *aut:* llegiu "alt".
20 *e.ll dit Guillemó*. Escrit entre línies.
21 *que no*. Afegit interlineal.

ne sobornat per fer lo dit testamoni, e dix que no. Demanat si per amor ne per favor ne per paor ne per malvolenssa ne per sobornació s'és haüt en lo dit testamoni, e dix que no.

Na Mergarita, ffilla d'en Macià Arnau, ssa entràs, qui està ha serventa ab en Bernat Vert, del dit loch de Muntuyri, testimoni, jurada, dama[na]da dir veritat sobra la demunt dita denunciació, e dix sobre aquella sso ssaber: que.ll demunt dit jorn e ora, ella sí vania de sso d'en Bernat Lorat ab I fforch d'aylls, e.n la plassa encontrà en Pericó Paliser, fill d'en Guillem, qui aportava l'espasa sinta e I dart en la mà e vania devés la cortera, e.n Jacme Sera sí estava an la plassa ab en Bertolí e ab en Mestre e.n Guillemó Rosselló, e con lo dit Paliser/

Fol. 57.

fo endret d'equells, o que ja.ls passava, lo dit Jacme sí li dixera: "E que armes as lavades!", e.l dit Paliser sí.s g[irà] e aquell respòs dient: "E com! Vols-na?", e.l dit Jacme dix:[22] "Hoch!", e aranchà l'espase, e.l dit Paliser enbagà lo dart e [viu] que aquells qi y eran, qui.ls pertien, e viu que.n Falip Muntaner sí vench a ells ab I perxa d'oliu, de la qu[al] donà entre aquells; no ssab si.ls donà o no, ne a qual donà... Demanada si lo dit Muntaner tirava més a la I que a l'altre, e dix que no.s ssab, ans ssa pensa que u faya per pertir-los, e dix que viu que.n Jacme Sera sí tirà que.s que.s ffos, péra o pilota, d'equella part vert [sic] en Muntaner, mas que no li'n donà, que.l dit Muntaner ssa baxà. Demanada si tirava lo dit Sera més e.n Muntaner que.ll dit Pericó Paliser, e dix que bé no li ssové a qual més tirava, mas que viu que.n Muntaner sa elinà. Demanada si àls e[23] viu ne y ssab, e dix que no, que anà-sse'n, que vergonya n'avia d'estar en la plassa entre los òmens. Damanade janeral, e dix que no.

XXI d'egost *anno predicto*.

Promeseran en Pericó Sera e n'Arnau Sera, de la paròqia de Muntuyri, e de grat en poder d'esta present cort s'obligaren, *in ssolidum*, que tota vagada que per la cort raquests na ssaran, en poder de la cort tornaran en Jacmó Sera, dallat, mort ho viu, o cent lliures reyalls de Mallorques manuts. E d'equí, que.n ranunciaren a la ley e franquesza de Ma-

[22] *dix*. Entre línies.
[23] La *e* és sobrera.

llorques, [en] la qual sa contén que anbans sia destret lo principal que la fermanssa. Encara, que la I escuar[24] no.s pusca per l'altra. E d'equí, que.s n'obligaren en pur depòsit e pura comanda si mateys e tots lurs béns presens e avadors.

En ssemblantment, ss'obligaren en Bernat Paliser e n'Asteva Paliser, de la paròqia de Muntuyri, *in solidum*, que tota vagade que per la cort raquest[s] na ssaran, en poder d'esta present cort tornaran en Pericó Paliser, fill d'en Guillem Paliser, mort ho viu, ho cent lliures reyalls de Mallorques manuts.

En ssemblantment, ss'obligaren en Bernat Paliser e n'Asteva Paliser de la dita paròqia, *in ssolidum/*

Fol. 57 v.

que tota vagade que per la cort raquest[s] na ssara[n] en poder d'esta present cort tornaran en Falip Muntaner, de la villa de Muntuyri, mort ho viu, ho cincuantha lliures reyalls de Mallorques manuts.

Post hec die martis tertia mensis septembris anno a Nathivitate Domini antedicto, venerabilis dominus assessor, attentis meritis praemissorum, et habita deliberatione cum venerabile Berengario d'Ortha, iurisperito assessori suo nec minus et habita de hiis collatione cum discreto Bartolomeo Mertini percuratore fischi, cum denuntiata contra dictum Philippum Muntanerii minime essent probata nec contra eundem essent iudicia quibus condempnandus existat questionibus seu tormentis absolvit eundem a carcere juxta ordinationem regiam inde factam.

Item compossuit dictum Jacobum Serra per IIII libras quas habuit dictus dominus vicarius. Et ideo jussit manuleutas per ipsum praestitas cancellari.

Item compossuit dictum Petrum Pellicerii per octo libras quas habuit dominus vicarius, et ideo jussit manuleutas per ipsum praestitas cancellari et haberi penitus pro cancellatis.

---

24 *escuar*: llegiu "excusar".

XXV

Fol. 58.

Danunciat ffo al discret en Bertomeu Ribes, portansveus del discret en Pere Domànach, batlle en Muntuyri, que diluns, que om comptave XVIIII del mes d'egost, *anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIIII°*, al ssol hixén,[1] que.n Ssimon Carbonell, ortollà, de la paròqia de Muntuyri, sí acor-
5 dadement e ab cor de penssa ab l'espase treta sus en lo cantó de la sua case del dit Carbonell agoytà en Guabriell Domànach, de la dita paròqia, tanentloch d'escrivà de la cort reyall del dit loch de Muntuyri, e aquell l'espasa li tirà molt irosement, que aquell...

En Simon Carbonell, dalat, jurat, demanat dir veritat ssobre la da-
10 munt dita denunciació, e dix ssobre aquella eser ver: que diluns, a ora da mija tèrcia ho haquèn entorn, qu.ell sí estava en la ssua porta e que en Guabriell Domànach sí vania[2] ves la ssua alcaria, e con ffo pres del dit Ssimon, lo dit Ssimon sí li va dir: "Compara, mal vos està que una porssella m'avets manjadel", e aquell dit Guabriell sí li respòs: "No,
15 plàcia a Déu, que ans na mantiul", e teutost lo dit Guabriel va posar la mà en l'espase, e lo dit Ssimon tantost si posà la mà en la sua espase. Damanat ffo ell sí aranquà l'espasa e qua anàs ves lo dit Guabriell, e dix que no. Damanat si posà clamor en contre lo dit Guabriell Domànach, e dix que no. Intorogat ffo si y avia nagú, con ells las noves
20 agueran, e dix que no. Als dix que no y ssab.

En Guabriell Domànach, de la paròqia de Muntuyri, dalat, jurat dir veritat ssobra la dita denunciació, e dix qu.és ver qu.él vania da la ssua halcaria, e con ffo entrant la poble, endret del seu carer, del dit Simon Carbonell, e assò ha ora de tèrcia o aquèn entorn, e que.n Simon Car-
25 bonell que l'escomès de noves furosement, e eyll, asxí con aquell qui volia braga, deshaxie's d'equell axí con mills pogué, per ssassar-sse da affany. Entorogat ffo ssi y viu nagú, dix que no, que eyll ves. Entorogat ffo si vol res posar contre aquell, e dix que no.

Fol. 58 v.

En Bernat de Romanyà, de la paròqia de Muntuyri, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobra la damunt dita denunciació, e dix ssobre

---

1 *al ssol hixén*. Afegit interlineal. Després de *Simon* tenim el mot *hortollà* ratllat.
2 Després de *sí* l'escrivent escrigué *pasava*. Després ho ratllà i ho canvià per *vania*.

aquella sso ssaber: que.l jorn e ora en la demunt dita denunciació contenguda, ell e.n Guillem Reffal sí ss'estaven al mirador de la cortera[3] e ahuïren colps d'espases e la amiga d'en Simon Carbonell qui qridava, e.lls dits Bernat e Guillem costa avayll sí y coragueran, e con foren davayll lo cantó de la palissa d'en Pere Crus, ell[s] atrobaren en Simon Carbonell e.n Guabriell Domànach, qui forment e hirose sa colpajaven ab les espases nues, e que.ll dit Guabriell sí dafugia al dit Symon, cuax arera culles,[4] e.ll dit Simon fortment envés aquell s'ancaragava, sinó que.lls dits Bernat e Guillem ab d'altres qi y ataneran aquells pertiren. Damanat ell ssi sab e qual moch la braga d'aquells ne qual és pus colpable, e dix no res ssaber, cor en lo lur comanssament no ffo. Damanat él sí ssabia que.l dit Guabriel tangués loch d'escrivà, e dix que no sinó per hahuir dir; enhaprés, con la braga fo pertida, el dit Guabriel sí dix: "A ych òmens del rey qui.ll prenguan, aquest om?", e dixeran alsguns: "E qui ych és cort?", e.l dit Guabriell dix: "Yo tench loch d'escrivàl". Damanat sí y viu nagun colp a nagú d'aquells, e dix que no, sinó que viu en Guabriell Domànach, qui avia pres I colp ssots ssa xella, lo qual li avia tayades les robes, mas que no encarnà. Demanat general, e dix que no.

Fol. 59.

En Guillem Raffal, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, demanat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que.n lo dit jorn e ora, en la dita denunciació contanguda, el dit Guillem ab en Bernat de Romanyà sí estaven en lo mirador de la cortera del dit loch, e que hahuïren devayll gran braga e qrits que l'amiga d'en Simon Carbonell ffaya; e salavòs lo dit Guillem ab lo dit Romanyà costa avayll sí coragueran, e con foren devayll lo cantó de la pallissa d'en Pere Crus, ells hi atrobaren en Guabriell Domànach e.n Simon Carbonell, qui.s colpajaven molt furosament e hirose ab les espases nuas, e viu que.ll dit Guabriell sí daffugiha aquell, cuax arera cullas, e que.ll dit Ssimon molt hirosement sobra aquell ss'encaragava, sinó que.ll dit Guillem Rafal e Bernat Romanyà ab d'altres los pertiren. Damanat ell ssi ssabia que.ll dit Guabriell tangués loch d'escrivà, e dix que no u ssabia; és ver que.ll veya escriura e star a la cort. Encara, hahuí

[3] *mirador de la cortera*. Devia estar situat en alguna de les cases de l'actual plaça de Ses Tres Creus.
[4] *arera culles*: llegiu "arrere cules".

15 dir al dit Guabriell con foren pertits, que manave a les gens qui y eran que aquell prenguessen. Demanat ell ssi ssab qual d'equells moch la dita braga ne quals d'aquells pus colpable és, e dix que no [ho sap]. Damanat si ssab qu.entre aquells agués nagun colp ne nafres, e dix d'essò no res ssaber. Demanat general, e dix que no. Demanat e qi y era, e dix
20 que.n Bernat Claver.

La dona Ffransescha, muler d'en Arnau Pou, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurada, intorogada dir veritat ssobra la demunt dita danunciació, e dix ssobra aquella sso ssaber: que.l demunt dit jorn e ora, en la demunt dita denunciació expressade, la dita Fransescha sí pertia del raffal d'en
25 Pere Domànach, anan-se'n ves case sua ab una taula plana de buyna de bous per fer-ne una casa d'ebeylles, e.n lo camí en Guabriell/

Fol. 59 v.

Domànach sí la aconsaguí, e anaven-se'n endosos, e con foren en lo cantó de la case d'en Ssimon Carbonell, aquí atrobaran lo dit Cimon, qui estava ab l'espase en la mà ab lo foura[5] e ab tot, e viu que saludaren-ssa, e con ssa fforan ssaludats lo dit Simon sí dixera al dit Gua-
5 briell: "En Guabriell, vós m'aveu manjada la mia porsella!", e.l dit Guabriell li respòs: "Sertas, no e pas!", e.l dit Ssimon sí tornà e li dix: "Sertas, sí aveu pas!",[6] e salavòs lo dit Guabriell li dix qu.ell na mantia per la barba. E tantost posaren les mans a les espases la I a l'altre, e aquelles tragueren hirosament, sí qu.ells si.s colpagaven legament, tant que.l
10 dit Simon casech l'espase, e.l dit Guabriell sí li descarà[7] colp, mas no l'avench, e.l dit Simon cobrà l'espase e ajunta [?][8] farida ell sa laxava anar ves lo dit Guabriell molt furosament, sinó que.ll dit Guabriell sí li daffugí, entrò que ajunyiren[9] moltes perssones, qui aquells pertiren. Damanade ella ssi ssabia que.ll dit Guabriell tangués loch d'escrivà, e dix
15 asxò no ssaber, mas que hahuí que con la braga ffo pertida, que.ll dit Guabriell que diguera: "Praneu-lo!", e que.n Bernat de Romanyà sí li dixera: "E com! Taniu vós loch de batlle?", e.ll dix: "Hoch, e comet-lo ha vós".[10] Als dix no ssaber. Demanade si era de parantella, e dix que no,

---

5 *foura*. Variant de *folre*.
6 *sí aveu pas!* Ací el *pas* té un valor de reforç afirmatiu.
7 *descarà*: llegiu "desserrà".
8 Es dubtós que digui *ajunta*.
9 *ajunyiren*. Es a dir "s'ajuntaren".
10 *e comet-lo a vós!* Es a dir "e us l'atorgo".

sinó que.n Ssimon qu.és son compara[11] de una borda que ha d'equella
20 fembra que té. Damana[t] general, e dix que no. Demanade si viu que la hu ne l'altre d'equells aguessen nagun colp ne nafres en les lurs perssones, e dix que no u ssab ne u viu.

La dona Catarina, muller d'en Bernat Navata, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurada, interogade sobre la demunt dita danunciació, dit qu.és
25 ver qu.ella viu que tanien les espases tretes abdosos, e no ssab ssi sse'n ffariren o no, sso és: en Cimon Carbonell Carbonell [sic] e.n Guabriell Domànach. Alra dix que no y ssab. Entorogade general, e dix que no.

Fol. 60.

Promeseran e da grat en poder de la cort s'obligaren en Guillemó Roseylló, ffill d'en Guillem Roseylló, siutadà de Mallorques, en Bernat Ffaurat,[12] en Bernat Claver, e.n Johan Lopis, tots de la paròqia de Muntuyri, e tots enssemps e cascú d'éls per lo tot, convinens en bona ffa ab
5 la present cort, que tota vagade que per la cort raquests na saran, en poder d'esta present cort tornaran en Simon Carbonell, del dit loch, ho L lliures de reyalls de Mallorques manuts.

Fol. 60 v.

Post hec die jovis XIIII mensis novembris anno a Nathivitate Domini M°CCC°L nono, venerabilis dominus Bernardus de Pertagasio, domicellus vicarius forensis, de consilio sui venerabilis assessoris compossuit dictum Simonem Carbonelli per triginta solidos, quos habuit dictus dominus vi-
5 *carius. Item compossuit dictum Gabrielem Domenech per decem solidos quos habuit dictus vicarius.*

Fol. 61 i 61 v. en blanc.

---

11 Ací *compare* és pres en el sentit de "padrí de fonts d'un infant en relació a la padrina". És a dir, que aquesta Francesca era padrina de fonts de la bordeta d'en Simon.

12 *Faurat*: llegiu "Fauret".

XXVI

Fol. 62.

Danunciat ffo al discret ssènyer batlle, que dijous, que om comptave a XXII d'agost de l'any Nostro Senyor M°CCC°LVIIII°, a ora de vespres ho aquèn entorn, que n'Issach Pocacarn, jueu de Mallorques, merser,[1] sí anave abourar I ase d'en Maymó ben Jacob, jueu de Muntuyri, e con lo dit Issach ffo danant lo porxo de na Careta, aquí fo en Guillemó Rosseylló, fill d'en Guillem Rosseylló, ciutadà, el qual ab jóvens saltava a bestons,[2] e dementre lo dit jueu passava, lo dit Guillemó sí près ab dues mans l'ase per lo peu darer e aquell estirassagava [e] en Magaluf ben Maymó, jueu del dit loch, el qual sí li dix: "Udà, e per què escuxau l'ase? E con no.l laxau anar!", e asò dix per tal con l'ase era de son pura. E tantost lo dit Guillemó Rosselló molt irosement e furose ssa laxà hanar en contre lo dit Magaluf, e aquell afarà en la barbe e li donà molts e diversses colps, sinó que haquelles bones persones, qui ab ell eran, quills pertiren. Encara, no res menys, con aquells pertits agueran, lo dit Guillem Roseylló aquell dues péras irosement li tirà, que si d'eleuna d'equelles l'agués farit, que aquell aguera mort; hoch encara, li vench lo dit Guillemó ab lanssa brandén, de la qual li aguera donat tal colp que d'equell fóra mort, si Déus e aquelles bones perssones no fossen aquell agra mort; per què, raquer 'lo dit Magaluf al dit sènyer batlle que de les dites coses sia diligentment enquest, en tal manera que aytals coses inpunir no romangan.

En Guillemó Esteva, del dit loch, testimoni, jurat, damanat dir veritot ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.l dit jorn e ora en Guillemó Rosseylló sí estava ab ell e ab d'altres denant la porta del dit testamoni, e stant ells· axí n'Issach Pochacarn sí passava ab I ase d'en Maymó, jueu, e.n Guillemó Rosselló

---

[1] *merser.* Escrit entre línies.

[2] *saltava a bestons.* En altres documents del mateix arxiu trobam d'altres mencions d'aquesta activitat: "foren a la casa de la dita dona e sagueren en aquella quaix tot lo jorn, que saltaven ab aquest an una saltadora que y feren" (12-II-1385, vol. 35, f. 70 v.); "los quals tots ensemps saltaren corregueren e.s deportaren fins al vespre" (idem, f. 71). Qui sap si no ens trobam davant un joc, o dansa (?), relacionat amb el ball dels bastons, típic de diverses comarques catalanes, o, tal volta, amb un antecedent del ball dels cossiers, típic encara avui d'Algaida i Montuïri. (Vegeu G. Llompart: *Las danzas procesionales*, dins "Historia de Mallorca" coordinada per J. Mascaró Pasarius, V (Palma 1974), 601-606, amb abundant bibliografia.

lo dit ase près per la cama, e aquí ell lo tania, e.n Magaluf ben Maymó, fill del demunt dit Maymó ben Jacob, lo qual dix al dit Rosseylló: "E laxats l'ase, en mal guanyl", e va-li donar ab lo puny gran colp al
30 bras ab què tania l'ase, e.l dit Guillemó sí laxà l'ase, e aquí matex éls emdosos sí s'aramiran los punys, dels quals ssa donaran de bons colps; enhaprés, sa van afa/

Fol. 62 v.

rar a cabeylls e a les barbes, e axí.s tingueran I bona pessa, e con ssa foren pertits dels cabeylls, lo dit Guillemó Rossaylló tantost sa clinà ha una péra, la qual li tyrà, de la quall donà al dit jueu en l'escana, e lo jueu entrà-se'n en case sua. Als no y hach, puys. Damanat e qui era ab ells, e dix que.n Pericó Tolrà e.n Guillemó Blanc
5 e.n Pericó Trobat, e.n Guillemó des Cros. Damanat janeral, e dix que no.

En Pericó Trobat, ffill d'en Pere Trobat, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, demanat dir veritat sobra la demunt dita damunt dita
10 [sic] denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.n lo testamoni d'en Guillemó Esteva contangut és. Demanat eyll con ho ssab, e dix con ell hi era present ab lo dit Guillemó Esteva e ab en Pere Tolrà. Demanat si era malvolent de nagú d'aquells, e dix que no. Demanat general, e dix que no.

15 En Guillemó Blanch, ffill d'en Pere Blanch, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.l dit jorn e ora en la demunt dita dannunciació expressada ell sí era en la carera, denant[3] l'alberch de la dona Carata ab lo dit Guillemó Rosseylló e ab d'altres
20 jóvens, que saltaven ab bastons, e que n'Issach Pocacarn, jueu, que pasara ab I ase d'en Maymó e que.n en [sic] Guillemó Rosseylló sí afarà l'ase per la cama e aquell tania afarat; entretant vench en Magaluf ben Maymó, jueu, fill d'en Maymó ben Jacob, qui ja aquí era,[4] qui dix al dit Guillemó Rossaylló: "E laxau ssà[5] l'ase, en mal guanyl", e près lo
25 bras del dit Rossalló ab què tania l'ase, e ssobra assò agueran noves e aramiran-ssa los punys/

---

[3] *denant*. A continuació d'aquest mot tenim, ratllat, *la porta da*.
[4] *qui ja aquí era*. Afegitó interlineal.
[5] *e laxau ssà*: llegiu "e lleixau ça", és a dir "e deixau aquí".

Fol. 63.

enaxí que.l dit Guillemó Roselló sí li comenssà da donar ab lo puny al dit jueu e.l dit jueu aytambé donà aquell, e ssalavòs afararen-ssa a cabells e a barbes, e axí.s tingueran una pessa, e puys pertiren-los, e con los agueran pertits, lo dit Guillemó Rosselló sí.s clinà a una péra
5 e aquella tirà al dit Magaluf, de la qual li donà I colp pel costat, e puys àls no y viu. Damanat qual té per pus colpable d'aquells, e dix que ell té alcuna cose per pus colpable lo dit Guillemó, en cuant ell primer sa près afarar l'ase; és ver que.l dit Magaluf n'ach una enpenta abans que.ll dit Guillemó lo tocàs. Damanat si és en malvolenssa ab
10 nagú d'aquells, e dix que och, ab en Guillemó Rosselló. Damanat si li volria aver fet desalt ne si lli volria fer, e dix que no, mas que no.s parla ab ell. Demanat si per malvolenssa res avia dit ne prossaït en lo dit testamoni, e dix que no. Demanat si era de parantella del dit Guillemó Rosseylló, e dix que hoch, sson cosí jarmà, que.n Gui-
15 llem Rosseylló, para del dit Guillemó, és son avonclo, jarmà de sa mara.[6] Demanat si per amor ne tamor ne per favor ne per prechs ne per sobornació ne per desalt[7] en res avia proceyt en lo dit del seu tastamoni, e [dix] que no.

En Pere Tolrà, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, damanat dir
20 veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix sobra aquella sso ssaber: que.l dit jorn e ora, ell estant ab aquells jóvens, qui saltaven ab brujons en lo dit loch,[8] que.n Pocacarn, jueu,[9] si pasà ab I ase d'en Maymó ben Jacob, e que.n Guillemó Rossaylló, fill d'en Guillem Rossalló, sí près l'ase que.l dit jueu manave per la came darera e l'ase ragintna-
25 ve e.n Magaluf ben Maymó si.s lavà, e abdosos sos punys ell sí donà al [sic] brasos[10] del dit Guillemó ab què tania l'ase afarat, e salavòs lo dit Guillemó sí laxà lo dit ase e aramí lo puny al dit jueu e aquell a ell, dels quals sa donaren de grans punyades, e puys lo dit Magaluf sí corach a I brujó que.n Guillemó Esteva tania e no.l poch aver, e.l
30 dit Guillemó sy corach a una lanssa que y avia, d'en Pere Paliser, e no la poch aver, que vadade li fo. E asalavòs tornaren-sa afarar la I a

---

6 *jarmà de sa mara*. Entre línies.
7 *ne per desalt*. Entre línies.
8 *en lo dit loch*. Entre línies.
9 *jueu*. Entre línies.
10 *al brassos*: llegiu "als braços".

l'altre a cabeills e a barbes, e aquí s'escaballaren una pessa, e puys aquells perti-/

Fol. 63 v.

ren, e con los agran pertits, el dit Magaluf sis tirà atràs, e.l dit Guillemó a una péra sa clinà de la qual tirà e d'equella farí lo dit jueu pell costat, e despuys no y ach àls. Demanat tot generall, e dix que no.

En Guillemó Rosseylló, ffill d'en Guillem Rosseylló, ciutadà, dallat, jurat, damanat dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella no eser ver so que an aquells contengut, emperò qu.és ver que.ll dit jorn e ora en la dita danunciació expressade, ell ab d'altres, ell sí saltava ab brujons ab en Guillemó Esteva e ab en Pericó Trobat en lo dit loch,[11] e que.n Pocacarn, jueu, sí passà ab I ase nagra ab ssària, anant ves lo pou, e dementre que.ll dit Guillemó s'estava salí e l'ase passave, sí li donà ab lo corn de la ssària al costat gran colp. E ssalavòs lo dit Guillemó sí près lo dit ase per la cama darera, e dementre aquell lo dit ase lo dit Guillemó tania, sí vench en Magaluf ben Maymó, jueu de Muntuyri, e molt irosement vench contre lo dit Guillemó, e aquell donà ab puny gran colp en lo bras ab què l'ase tania. E salavòs lo dit Guillemó sí li dix: "E qu.és! Eytal ssolàs ma faràs tu!", e lo dit Magaluf, no tanent-sa encara per content del colp que donat li avia, encara sí li donà I buffet. E tantost ab aquell ssa afarà als cabeills; encara lo naffrà amb les mans arapan-lo, de la qual [sic] arapades[12] o arpades sanch li ssacodí. Demanat ell si li aranchà coltell ne espase en contre aquell, dix que no. Demanat ell si li tirà péra al dit Magaluf, e dix que no sinó I taròs de terra del qua li'n donà per l'escana. Àls dix no ssaber.

Aquestas fermanses són per dues enquestes en est libra escrites contre lo dit Guillemó.

Post hec XI die ceptembra *anno a Nathivitate Domini M°CCC°LVIIII°*, en juy constituïts en Pere Blanc, en Berenguer Mateu, en Pere, ssabater, appallat Pere Bertolí, tots de la villa de Muntuyri, e de grat en poder d'esta present cort ss'obligaren tots enssemps e cascú d'éls per lo tot, que tota va/

---

11 *en lo dit loch*. Afegit entre línies.
12 *de la qual arapades*: llegiu "de les quals arrapades".

Fol. 64.

ga[da] que per la cort[13] raquest[s] na saran, en poder de la present cort tornaran, mort ho viu, en Guillemó Rosselló, fill d'en Guillem Rosalló, siutadà,[14] ho XXX lliures reyals de Mallorques manuts. En per so, que.s n'obligan en pana de totes macions, e d'equí, que.s n'obligan en pur da-
5 pòsit e comanda si mateys e tots lus béns presens e avadors.

Encontinent, en lo present juy costituït lo demunt dit Guillemó Rosselló, el quall promat los demunt dits da dan guordar, e assò anbans de da [sic] dan donat e aprés da dan donat, e asò promès complir en pana de totes macions, sags, escriptures e totes justes macions. E d'equí, que.s
10 n'obliga en pur depòsit e comanda si matex e tots sos béns presens e avadors. E de convinensa que en tot cars [sic][15] que aquells o aleú d'equells en res condapnats saran per la demunt dita rahó, que aquel vol que aquells de present poscan fer exacució de tans de béns d'equell, que abasten a la cose per aquells pagade, e.lls dans, intereses per aquell
15 o aquells sostanguts, tant aquell present con absscnt. E generalment, que ranuncia a cort de I die e de III, a ferma de dret e a donamens de panyores a X dies, espay de city a quatre meses, e a tots altres drets de què contrestar pogués; e on, con és manor de XXV anys, major enperò de XVIII anys, jura contre aquestes coses no vendrà ne vanir farà, per
20 rahó de manor adat ne per altre rahó.

Post hec die jovis XIIII mensis novembris anno a Nathivitate Domini M°CCC°Lnono venerabilis dominus Bernardus de Partagasio, domicellus vicarius forensis, de consilio sui venerabilis, assessoris compossuit dictum Guillelmonum Rossilionis per viginti solidos quos habuit dictus
25 *vicarius.*

Fol. 64 v. en blanc.

---

[13] Després de *cort* tenim, ratllat, *s'obligaren*.

[14] *fill d'en Guillem Rosalló, siutadà*. Afegit entre línies.

[15] *cars*. Ultracorrecció. Llegiu "cas".

XXVII

Fol. 65.

XI die cestembra *anno predicto.*

Danunciat ffo al discret en Pere Domànach, batlle, que.n Berenguer Rubí, del dit loch de Muntuyri, al qual enparades li eran quatre bótes[1] a istància de n'Arnau Ssa Manera, que aquell en menyspreu de la cort
5 les dites bótes alienades e tresportades ha, sens lissència de la cort.

En Berenguer Rubí, de la villa de Muntuyri, dalat, jurat,[2] damanat dir veritat ssobra la demunt dita danunciació, e dix ssobre aquella eser ver que eyll, estant mallalt e de malaltia agreujat, la dona Rumia, *eius uxor,* les dites bótes vané per aquell ha provayr, per què, con lo dit Ru-
10 bí lavat ffo, les dites bótes en case sua[3] no atrobà, ans la dita Romia aquell dix que per ell a provayr vanudes les avia. Damanat ell ssi ssab les dites bótas qui les ha hahüdes ne comprades, ne si ssab qui les ha ne en poder de qui ssón, e dix que no.s ssab res.

A XXVII de satembri l'ay present, lo sènyer batla sitar fèu per
15 an Johan Agosts,[4] sag, e.n Berenguer Rubí, dal dit loch, lo qual s'és absantat, per què, lo dit Johan lo sità en son alberch per la primera e per la sagona e per la tèrsia e perentòria, que an altre manera que sarà bandayat.

Post hec a XXVIII de satembre *anno a Nathivitate Domini M°CCC°L*
20 nou, en juy costituït en Jacme Prats, ferer dal dit log, e de grat en poder de la present cort s'obliga que tota vagade que per la cort raquest na sarà, en poder de la present cort tornarà, mort ho viu, en Berenguer Rubí ho L lliures rayals de Malorches manuts. En per so, que.s n'ubliga en pana de totes masions, e d'equí, que.s n'ubliga en pur depòsit e comanda si
25 matex e tots sos béns presents e avadós.

Fol. 65 v.

Subsequenter die jovis XIIII mensis novembris anno a Nathivitate Domini M°CCC°Lnono, venerabilis dominus Bernardus de Pertagassio, domicellus vicarius forensis, prospectis meritis praemissorum, et habita rela-

---

[1] Després de *bótes* tenim, ratllat, *demana.*
[2] *jurat.* Escrit després damunt la ratlla. Al marge esquerre el mateix escrivà escrigué *no vol jurar.*
[3] *sua.* Entre línies.
[4] *Agosts*: llegiu "agost". Aquests dos paràgrafs són de l'escrivà C.

tione veridica quod dictus Berengarius Robi cum... res emparate predicte
5 *fuerunt vendite gravi egritudine detinebatur, quidque etiam est persona pauperima et misserabilis in tantum... de eleemosinis vitam eius subportare haec absolvit ipsum...*[5] *a denuntiatis.*

[5] Els diversos punts suspensius d'aquesta sentència es refereixen a mots de lectura molt dificultosa.

XXVIII

Fol. 66.

XXIII *die* ceptembra *anno a Nathivitate Domini* M°CCC°LVIIII°.

Dammciat ffo al ssenyor en Pere Domànach, batlle en Muntuyri per lo senyor rey, que dichmanja a vespra, que om comptave a XXII del present mes e any demunt dit, a ora del seny del ladra ho aquèn entorn,
5 que.n Moxí ben Maymó, jueu, sí estava en case ssua ab ssa muller e ab ssa ssogra e ab ssos infans. E aquí vangueran en Bernat Tona,[1] prevera, e n'Arnau Domànach, frara d'en Pere Domànach, de la villa de Muntuyri, ab les espases tretas, laxan-ssa anar al dit Moxí ab les dites espases, tirant-les aquelles per ausiura-los aquell e.lls seus[2] infans e muller e tot.
10 Encara, intraren dins l'alberch del dit Moxí ab les espases tretes per aquells ausiura, con dit és, sinó con lo lum fo apagat, e no.ls atrobaran; d'on, lo dit juen raquerí lo discret batlle de les demunt dites coses diligentment, en guira [sic][3] en tal manera qu.eytals coses ne ssemblans inpunir no romanguan.

15 En Franssesch Arnau, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, interogat sobra la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella assò ssaber: que.n la demunt dita ora ell sí estava denant case d'en Jaume Sera, e perlava ab aquell, e dementre que ab aquell perlava, ell sí auhí cridar viaffora envés la case del dit Moxí, e tentost ell sí corach ves ssella
20 part e vin lo dit Moxí e ssa muller e sa sogra cridar,[4] e auhy dir aquells

[1] *Tona.* Afegit després entre línies. En realitat, l'atacant no és en Bernat, com diu aquí, sinó en Pericó. Es tracta d'un error del copista. Més envant parla ja sempre d'en Pericó.

[2] *seus.* Afegit posteriorment entre línies en lloc de *lurs*, que apareix ratllat.

[3] *en guira.* Segurament cal llegir "en guisa".

[4] *cridar.* Afegit entre línies.

que.n Bernadó Tona e n'Arnau Domànach[5] los eran vanguts ab espases tretas, e entraren en case lur[6] per aquell ausiura. Als no y ssab ne y viu. Demanat general, e dix que no.

Fol. 66 v.

En Ffranssoy Pons, macip d'en Bernat Lorat, testimoni, jurat, demanat dir veritat sobre la demunt dita danunciació, e dix ssobre aquella no res ssaber, que ell no y era ne y ffo en lo dit loch, con la braga ffo, que ans vanía de les ssijes, que avien somades ffetes de blat ab en Bertomeu Argentó [e] encontraren los dits Bernat Tona e Arnau Domànach que.s n'anaven. Demanat si aportaven espases tretas, e dix que no. Demanat generall, e dix que no.

La dona Machdalana, muller d'en Bertomeu Argenter, testimoni, jurada, damanade dir veritat ssobre la damunt dita denunciació, e dix ssobre aquella no res ssaber, sinó tan ssollament que.n la damunt dita hora ella sí auhí dar en la portha del demunt dit Moxí I colp, e no res menys, que y hahuí grans crits. Demanade ella lo dit colp que hahuí si era de péra o de bestó o d'espase, e dix que ans li aparach bé que era colp d'espassa. Damanade ella si viu ne sab qui eran aquells qui aquest maliffí ffayen, e dix que no, mas que u ahuí dir als jueus, que.n Pericó Tona, prevera, e n'Arnau Domànach eran aquells qui lo dit maliffí feran. Als dix no saber. Demanade janerall, e dix que no.

En Bernat Loret, sartre de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat dir veritat sobre la demunt dita danunciació, e dix ssobre aquella no res ssaber, que dix que.n las ssijas era, on és lo forment dal delma, que avia fetas ssomades, axí que no y era ne y viu res ne res no y sab. Demanat janeral, e dix que no.

Fol. 67.

La dona Catarina, muler d'en Bernat Loret, testimoni, jurade e demanade dir veritat, e dix que prenys era e jurar no volch,[7] mas dix de

---

[5] Després de *Arnau*, hi ha, ratllat, el mot *Tona*.

[6] Després de *case* l'escrivent consignà *sua*. Després ratllà aquest mot i el canvià per *lur*.

[7] Des de sempre l'embaràs ha estat envoltat de creences més o menys supersticioses. Aquesta de no jurar quan una dona era prenys podria afegir-se a la tirallonga extraordinària que en registra Joan Amades en la seva obra *Folklore de Catalunya. Costums i creences.* (Barcelona 1969), 15-20.

peraula quella porta tania tancada, que son marit no y era, per què res diu no saber.

La dona Mergarida, muler d'en Pere Burgas, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurada, damanade dir veritat ssobre la dita danunciació, e dix ssobra aquell[a] no res vesser ne saber, que dix que colgade era ella e sson marit con habuí lo brugit, per què no s'i lavaren ne res no y saberan. Demanade janeral, e dix que no.

En Bernat Claver, barber de la villa de Muntuyri, testimoni, jurat, intorogat dir veritat sobra la demunt dita danunciació, e dix ssobre aquella no res ssaber, que colgat era aquella hora, per què res no y viu ne y ssab. Demanat janeral, e dix que no.

La dona Johanata, muller d'en Bernat Claver, del dit loch, testimoni, jurade, damanade dir veritat ssobra la demunt dita denunciació, e dix ssobra aquella no res ssaber, que colgade era ab sson marit, per què res no y ssab ne y viu. Demanade janerall, e dix que no.

Fol. 67 v.

La dona Catarina, muller d'en Bernat Poll, de la villa de Muntuyri, testimoni, jurade e damanada dir veritat ssobre la demunt dita denunciació, e dix ssobre aquella no res ssaber, que dix que colgade era, mas qu.és ver que ella hahuí lo brugit e, cuax tota nua, sa fèu a la sua porta, e que viu en la porta del dit Moxí molta gent, mas no y viu colps ne espases tretas,[8] ne àls no y sab ne y viu. Demana[da] general, e dix que no.

Na Butllara, juyha, muller d'en Moxí ben Habraffim, jueu de Muntuyri, testimoni, jurada, intorogade dir veritat[9] ssobra la demunt dita danunciació, e dix ssobre aquella no res ssaber, en tant con era dins case sua ab la porta tancade, que faya lo lit, e son marit que dormia ssobra la taula, e auhí cridar a la case d'en Moxí ben Maymó tres vagades viaffora, axí que isqueran a la porta e ja ffo tot passat, per què res no y viu, sinó quells hahuí dir quen Pericó Tona, prevera, e n'Arnau Domànach los volien matar. Àls dix no ssaber. Demanade general, e dix que no.

En Moxí ben Abraffim, jueu del dit loch, testimoni, jurat, intorogat dir veritat ssobra la damunt dita denunciació, e dix ssobra aquella no

[8] Després de *tretas* tenim, ratllat, *e dix que no.*
[9] *dir veritat.* Afegit entre línies.

res ssaber, sinó que.n la ora demunt dita que ell ab les portas tancades
20 era e qua dormia en la ssua taula, so és: que bacava, e avuí cridar viaffora a la porta, so és: en la case dén Moxí ben Maymó,[10] jueu, vey seu, e salavòs ell si.s despertà e obrí la porta e viu an Moxí ben Maymó e sa muller que eran a la lur porta e que.s traballaven dieus que.n Pericó Tona e n'Arnau[11] Domànach los volien matar. Àls no y viu ne y
25 ssab. Demanat janeral e dix que no, sinó que.l dit Moxí qu.és fill de sson[12] cosin jarmà.

Fol. 68.

La dona Maymona, juyha, muller d'en Maymó ben Jacob, jueu del dit loch, mara del demunt dit Moxí,[13] jurade e damanade dir veritat sobre la demunt dita dannnciació, e dix ssobra aquella[14] no res ssaber, que dios, en case sue era, ab la porta tancade, e que hahuí cridar al dit Moxí
5 e a sa muller viafora, e salavòs ella si isqué defora e viu moltes gens a la porta del dit Moxí, fill seu, e pel carer, e ahuí lo brugit, mas àls no y viu ne y sab, sinó que.l dit fill seu daya que.n Pericó Tona lo volia matar. Àls no y sab.

Na Rossa, juyha, muller d'en Moxí ben Maymó, testimoni, jurade, in-
10 torogade dir veritat ssobra la demunt dita dannnciació, e dix ssobre aquella sso ssaber: que.ll dit jorn e ora en la dita denunciació expressade ella ssí viu que.n Moxí ben Maymó, jueu, marit sseu, sí ssaya ssobra I biga denant la ssua porta ab sson fiyll an la mà, e que per lo carer amunt viu vanir en Pericó Tona, prevera, e n'Arnau[15] Domànach, jarmà d'en Pere
15 Domànach, ab los cabs cuberts,[16] e lo dit Moxí si.s lavà, entran-sse'n en case sua, dient-los: "Déus vos do bona nit!", e aquells res no li digueran, e con lo dit Moxí tanchava la porta, aquells ab les espases tretas van farir a la porta e tantost se n'entraren dins la case, e.l dit Moxí volén cridar e aquells li dixeran: "No n'isqua mot!", e lo dit Moxí e la dita
20 Rossa sí.s coragueran amagar, qui entre lenya, qui entre bótes, e.n la case no avia lum, per què aquells tant no.ls sercaran ab les espases per la case, que no.ls trobaren, e anaren-se'n.

---

10 *Maymó*. Afegit entre línies en lloc de *Habrafim*, ratllat.
11 Després de *n'Arnau* tenim, ratllat, *Tona*.
12 Després de *son* l'escrivà començà a escriure *jarm*, però després ho ratllà.
13 Després de Moxí tenim *e dix*, corregit.
14 *aquella*. Afegit entre línies.
15 Després de *n'Arnau* tenim, corregit, *Tona*.
16 *Ab los cabs cuberts*. Entre línies.

Mauleva en Bernat Thona, de la perròquia de Montuyri, an [sic] Arnau Domènech sobra dit, lo qual era en la presó del senyor rey; promet
25 aquel tornar tota vegade que per la cort sie raquest, viu o mort, o XXV lliures a la cort reyal aplicadores, e d'equèn, obliga si e sos béns, renuncian a tots drets contra assò vinents.[17]

Post hec die jovis XIIII mensis novembris anno a Nathivitate Domini M°CCC°L°nono venerabilis dominus Bernardus de Partagasio, domicellus
30 *vicarius forensis attento... denunciata... dictum Bernardum... fuit probata... quibus... absolvit...*[18]

Fol. 68 v. en blanc.

[17] Aquest paràgraf és obra de l'escrivà C.
[18] Tots aquests punts suspensius de la sentència es corresponen amb fragments del ms. en molt mal estat i totalment illegibles.

XXIX

Fol. 69.[1]

II *die octobri anno a Nathivitate Domini M°CCC°L°nono.*

Desnunsiat fo al discret en Pere Domènech, batla rayal en Montieri[2] [sic], que dimecras, *die et anno predicto*, a ora de seyn de vespres o aquan antorn, que en Bernat Rosalló, de la vila de Montueri, sí anant per
5 la vila e per les plasas de aquala e quarés, matent so altas vaus, cridant[3] viafòs ab en Guillem Rosalló, qe.l sagia, aconsalant-lo que cridàs viaforas per la dita pobbla.

Fol. 69 v.

En Pere Domanch [sic],[4] balla en lo dit log, testimoni, jurat e anterogat dir veritat sobra la desnunsiasió, dir seber sobra aquela[5] que aquel dia, anantes de ora de vespres, él sí era vangut de la Siutat, e de present en Bernat Rosalló, del dit log, comperech denant lo dit batla

[1] L'escrivà C torna intervenir a bell nou a partir d'aquí.
[2] *Montieri*: llegiu "Montuïri".
[3] *cridant*. Afegit interlineal en lloc de *matent*, corregit.
[4] *Domanch*: llegiu "Domènech".
[5] *sobra aquela*. Afegitó interlineal.

5 requirent aqual que lo sacreste dels béns d'en Guillem Pug complir li degés, e lo dit balla per retre justícia complida fèu posar lo sayal rayal an la porte del dit Guillem des Pug, e anaprés e tentost, lo dit balla per complir justísia al dit Bernat e ab en Johan Agost, sacg,[6] anaran en la viya d'en Simon Tàpies per manar en Berenguer Oliver, del
10 dit log, lo qual en la dita viya ere, que aqual rabés e rabra degés en sacreste tots los béns del dit Guillem des Pug, mobbles, e lo dit balla, tornant-se'n de la dita viya ab lo dit Berenguer Oliver per qui era anat, e con fo en l'alberch d'en Simon Tàpias, esperant que lo dit Berenguer Oliver agés descaragade la somada, él sí ohí vau cridant viafores e fau-
15 sa defora en la charera, e de present fèu manament que tothom lo sagís. Encontement, ab aquals qual sagian anà-se'n ves lo viafores...[7] e atrobà en Bernat Rosalló denant la porte d'en Mateu Vergili. Encontement, lo dit batla sí li dix: "Què, en Bernat, e que anau que cridau viaforas?", e lo dit Bernat que respòs per so con no li faya justísia, e raspòs lo dit batla:
20 "Uldè, no vats[8] que ya fas los vostres fets! Ara vaya que per sert ab justísia que yo vos en feré pinedral", e de present lo dit batla ab él ansemts[9] anaran-se devés la cort, e con foran a la cort l'ascrivà no y era e aspararan l'escrivà, e de present, huït lo viafores, l'ascrivà vanch. Con lo dit escrivà fo vangut, en Guillem Rosalló presentà I proteste al batla, lo
25 qual batla plesentment hoí.

[Aquesta inquisició continua en el foli 73]

Fol. 70 i 70 v. en blanc.

---

[6] Després de *sacg*, "saig", tenim, corregit, *sa n'anà*.
[7] Després de *viafores* hi ha un mot illegible.
[8] *vats*: llegiu *veets*, és a dir "veis", en mallorquí modern.
[9] *ansemts*: llegiu "ensems".

XXX

Fol. 71.

A X de vuytubri.

Desnunciat fo[1] al senyó de batla, que dimecres a vespre, entorn pasat ora del sey del ladra, que en Bernat Soler, da la vila de Montueri, que se n'entrà en l'alberch de na Frau, del dit log, per acala[2]

---

[1] Després de *fo* tenim, corregit, *que dimecras*.
[2] *acala*: llegiu "aquella".

5 a offendra e ausiura, e aqual antrà per las parats del dit alberch, e no romàs[3] al dit[4] Soler de acala ausiura, sinó que la dita Frau sa tanchà a I casa. E acastas[5] cosas la dita Frau sa pensa que fet aya per tal que lo dia matex, a ora de migdia, que la dita dona muler d'en Bernat Soler acala[5] ora avia mort a la dita Frau I galina, per què la dona
10 muler dal dit Soler na fau clamts[6] al dit Soler, de què de present que fo vengut, lo dit Soler na anà manasar a la dita Frau de ausiure aqala, e per consagent, acala ora que desús as dit,[7] lo dit Bernat se n'antrà per las parats dal dit alberch, e que la dita Frau mostre los pasas per on lo dit Bernat Soler era entrat per acala ausiura, si no.s fos tancada
15 an una casa e no agés cridat altes vaus viafores.

Na Alicsan,[8] muler d'en Bernat Tona, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, enterogat de dir verita[t] que seber a la dite desnunsiasió, dir seber[9] que dimarsts prop pasat que ela, anant al forn,[10] que hoí na Frau e la dona muler del dit Bernat Soler que.s contanian e.s novayavan
20 per I galina. Damanade entarogada saber sobra l'antrada de l'alberch de na Frau, dir saber que asats acala ora, que ela, perlant en son alberch, que oí alsguns crits qui li era de viyaras que fosan crits de infant, e dir no saber àls.

Guillemó Rosalló, de la dita vila, testimoni, jurat, entarogat dir veritat
25 sobra la dita dasnunsiasió, dir no seber res.

Fol. 71 v.

Guillem[11] Borel, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, entorogat dir varitat sobr[e] la dita desnunsiasió, dir saber que lo dia prop pasat que él lavava I bóte, e con fo axit de la bóte,[12] que él sí oí que la dona na Frau sa novayava ab la dona muler d'en Bernat Soler, desonrant-

---

3 *romàs*. Sembla que hauria de dir *haguera* o *hagra romàs*, en el sentit de "hauria desistit".

4 Després de *dit* tenim, corregit, *alberch*.

5 *acastas*: llegiu "aquestes".

6 *clamts*: llegiu "clams".

7 *as dit*: llegiu "és dit".

8 *Alicsan*: llegiu "Elicsèn".

9 Cal no oblidar que la complicació extremada d'aquestes construccions és deguda a la influència de la sintaxi llatina i a la versió no gaire escrupolosa d'un escrivà no massa "savi".

10 Després de *forn* tenim, corregit, *que oí da*.

11 Després de *Guillem* tenim, corregit, *Rosaló*.

12 Es tracta, naturalment, d'una bóta congrenyada.

5 sa sobra dabat de I galine, no donant oraya què dayan. Damanat[13] si y sab en lo romanent, dir no saber àls.

Na Catalina, muler d'en Bernat Fauret, del dit log, testimoni, jurat, entoro[gat] dir varitat sobra la dita desnunsiasió, dir saber que dimecres a vespre, pasat ora del say dal ladra, ela, astant en son lit, que oí cridar 10 algunes vau[s][14] grans crits viafores, no saber qui.s cridava ni qui.s no. Damanada entarogade qui la...[15] àls saber, dir que no.

Na Marió, muler d'en Bernat[16] Soler, de la dita vila, testimoni, jurada, entarogada dir veritat que saber an la dite desnunsiasió, dir que les galines de la dita Marió que algunas vagades sí fan algun afay en 15 las casas de la dita Frau, per què la dita Frau sí tranchà la ancha de I galina de la dita Marió, per què la dita Marió sí trobà an son alberch I galina de la dita Fraue, fo dimecres prop pasat,[17] no li racorda quina ora, e la dita Marió lavà de tera I garot e tremès-la al [sic] galina,[18] no sab si la matà ne sí no; e asò fau per guardó a re-20 tra de so que ela avia fet a la sua. Damanada entarogada quina ora sa colgà, dir a ora del say[19] dal pardó. Damanada entarogada si.s lavà son marit, la nit, dir que no tro al gorn.[20]

Bernat Faurat, del dit log, tastimoni, jura[t], entorogat dir varitat que saber an la dite desnunsiasió, dir saber que él, astant en son lit 25 que dormia,[21] que.s dresà e que huí alguns crits de viafores, los qùals no sab quins sa són,[22] que s'i volch lavar, sinó que no huí despuys alra, e dir àls no saber.

Fol. 72.

Bernat Soler, dalat, jurat, entarogat dir varita[t] acala ora hon era de que dimecres proppasat, que con agé sopat, que de present se n'anà a pensar de sos àsans, e que estach alguna ora de la nit denant

---

13 L'escrivà consignà de primer *Damanada*. Després corregí *nada*, i a continuació afegí *nat*.
14 *algunes vaus*: llegiu "algunes veus", ací amb el sentit de "algunes vegades".
15 Evidentment l'escrivà oblidà algun mot.
16 Després de *Bernat* hi ha un mot ratllat que sembla que diu *Ferer*.
17 *prop pasat*. Afegit entre línies.
18 *al galina*: llegiu " a la galina".
19 *say*: llegiu "seny".
20 *gorn*: llegiu "jorn".
21 Després de *dormia*, ratllat, diu *en son lit*.
22 *quina sa són*: llegiu "quins se són", és a dir, "quins són".

la porte d'en Polat[23] e dins la casa d'en Polat, e tocat lo sey del per-
5 dó, que sa n'anà en son alberch e mès-sa al lit, que no.s lavà tro que.s fau gorn. Damanat si li vol mal, dir que no, ans as sa perenta, per què, si li fayen mal, que na dafendria.

Pericó Frau, fil de la dona Frau, de la vila de Montueri, testimoni, entarogat dir que dimecres proppasat a vespre, a ora de pasat lo
10 sayn dal ladra, que él astava ab sa mare e [sic] I casa,[24] la qual és lur, e que[25] en Bernat Soler, del dit log, que sa n'antrà an son alberch de la dita Frau per les parats, e con fo al pati de la casa, que la dita Frau que lo santí e va's tancar[26] en una casa per por que ach d'equel, e él, astant al pati de la casa, que manasava la dita Frau de ausiura-la
15 e faya son esforts[27] que matés las portes desonran-la e vituperan-la lo cual Pericó Frau e sa mara na Frau cridant viafòs.

Post hec a XI de vuytubri *anno a Nathivitate Domini MCCCLnono* en juy costituït en Bernat Goyolons, de la paròquia de Montueri, e de grat en poder de la present cort s'obliga que totes vagades que per
20 la cort raquest sarà, en poder de la cort tornarà, mort ho viu, en Bernat Soler ho L lliures de rayals de Maloreches manuts. En per so, que.s n'ubliga en pane de totes masions, e d'equí, que.s n'ubliga en pur depòsit e comande si matex e tots sos béns presensts[28] e avadós.

Post hec die jovis XIIII mensis novembris anno a Nathivitate Do-
25 *mini M°CCC°L°nono, venerabilis dominus Bernardus de Pertagassio, domicellus vicarius forensis... denunciata... contra dictum Bernardum de Soller et eius uxor minime sunt probata nec contra eosdem aliqua...*[29] *juditia absolvit ipsos a carcere justa ordinationem regiam inde factam.*

Fol. 72 v. en blanc.

Fol. 73. [Continuació de l'enquesta XXIX]

La dona Aliesan, muler, santràs, d'en Pere Colel, de la vila de Montueri, jurate [sic][10] anterogade fo sobra la dita desnunsiasió, dir sa-

---

23 *Polat*: llegiu "Polet".
24 *e I casa*: llegiu "a una casa".
25 Després de *e que*, ratllat, tenim *Bernat Faurat*.
26 Després de *tancar* tenim, corregit, *en son*.
27 *esforts*: llegiu "esforç".
28 *presensts*: llegiu "presents".
29 Els punts suspensius de la sentència es corresponen amb lliçons molt dificultoses.

10 *jurats*: llegiu "jurada".

ber...[11] de satembra l'ay present, anantes de sayns de vespres, que huí que en Bernat Rosayó cridava viafòs, e asò ouí per duas vaus[12] al mig dal carer de la vila. Demanade si saber per què cridava viafòs, dir saber que huí dir al dit Bernat que deya al batla que li [fes] justísia. Demanada enterogade sobre lo senyó de batla hon era, dir saber que acala ora hera dins la vila an l'alberch d'en Simon Tàpias, e que, hoïts los crits, que lo batla de present ab d'altres corac là al viafòs. Demanada entarogada qui era ab lo batla, dir que en Simon Tàpias, en Berenguer Holiver[13] e Tomàs Bender, e d'altras que no li racordan.

La dona Franscasch[a], muler de n'Arnau des Pou, de la vila de Montueri, testimoni, jurat [sic],[14] entorogade fo sobra la dita desnunsiasió, dir saber que dimecras a II de satembra l'ay present, anantes de sayns de vespres ho antorn aquals, que huí que en Bernat Rosayó qridava viva veu,[15] e asò per III vagades, la I en lo carer Mayor de la vila de Montueri, l'altre e l'altr[e] en la plasa de la Cortera, e l'altre danant lo carer de d'an [sic] Marcús. Demanade si saber per què cridava viafòs, dir saber que hoí dir al dit Bernat que deya que al batla que li fes justísia. Demanade aquala ora saber lo senyor de batla on era, dir saber que aqual era en la vila de Montueri en l'alberch d'en Simon Tàpias, e que encontenent, hoïts los crits de viafores, que lo batla que cridà que tothom que.l sagís, e que ab moltas persones corent atès al viafòs. Demanade si sab qui era, dir saber que en Simon Tàpias, en Berenguer Holiver, en Johan Agost, sacg, e d'altres que no li racordan.

Fol. 73 v.

En Pere Coste, siutadà de Malorches, testimoni, jurat, enterogat dir veritat que seber en la desús dita desnunsiasió, dir saber an aquala que dimecres, entorn de ora de vespres, a II de uytubri l'ay present, que huí que en Bernat Rosalló, de la vila de Montueri, que en la plasa de la Cortera cridava viafòs per moltes vaus d'ent[16] que: "No trop justísia!". Demanat si sab aquala ora lo senyor de batla saber hon era,

---

11 Fragment deteriorat del ms.
12 *per duas vaus*: llegiu "per dues veus", amb el sentit de "per dues vegades".
13 Després de *Holiver* hi ha, ratllat, *en Simon Bander*.
14 *jurat*. En realitat tocaria dir *jurada*.
15 Després de *viva veu* tenim, corregit, *per e asò per III crits*.
16 *dient*. Afegit interlineal.

di[r] no saber,[17] sinó que aprés a un poch, que él que viu vanir lo batla ab en Bernat Rosalló e ab d'altres. Als no saber.[18]

En Pere des Camps, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, entero-
10 gat dir verita[t] que seber en la desús dita desmunsiasió, dir saber en aquala que dimecras, entorn a ora de vespres, a II de vuytubri l'ay present, que huí que.n Bernat Rosaló altes vaus cridava viaforas per tota la via, lo qual deya que al batla no li faya justisia. Demanat si sabia lo batla hon era, dir saber que decuntinent cridant lo viafòs lo viu aquí an
15 la plasa denant la cortera ab d'altres. Demanat qui er[a], dir que no li racorda, tansts[19] i eran; enfra los altres, que hi viu en Johan Agost, en Tomàs Bender e.n Bernat Rosalló.

Na Mergalide, muler d'en Pere Burgàs, testimoni, jurat, e[n]tarogat dir varitat que saber en la dita desmunsiasió, dir saber que entorn ora
20 de vespres, a dos de vuytubri l'ay present, que en Bernat Rosalló, de la dita vila, que per tota la vila cridant viafores sagent-lo ab él en Guillem Rosalló, siutadà de Malorques, dién-li dient [sic] an aquel Bernat: "Crida, pensa de cridar viafores!",[20] e asò per moltes vagades li dix. Damanade entarogade...[21] batla aquala ora hon ere, dir saber que enconte-
25 nent lo senyor de batla.../[22]

Fol. 74.

present dient: "Yo fas les vostres faynas e vós matau viafores per la pobbla!". [Dema]nat si era nagú ab lo batla present, dir que en Johan Agost. Diu saber àls.[23]

En Simon Tàpias, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, entarogat
5 dir varitat...[24] a las dites desmunsiasions que dimecras, antorn ora de sayns de vespres, astant [en] son alberch, que huí altes vaus cridar viafòs[25] e.n Bernat Rosayó, de la dita vile,[26] e [de] present lo senyor batla, que era aquí present an l'alberch dal dit Simon, mana[ment] fèu

17 Després de *saber* l'escrivà consignà *damanat*, però després ratllà aquest mot.
18 Hi manca, evidentment, *dix*.
19 *tansts*: llegiu "tants".
20 *viafores*. Afegit entre línies.
21 Manca un bocí a la vora del full.
22 Manca un bocí del full.
23 Hi manca, naturalment, *no*.
24 Fragment deteriorat del ms.
25 *viafòs*. Afegit interlineal.
26 Després de *vile* l'escrivà consignà *Damanat* i després ho ratllà.

al dit Simon e a d'altres que avia en la charera, quals sagisau an aqual
10 [via]foras, e de present, que totom l'acompayà. Damanat si sab lo batla què's fau, dir que no sab àls, con ell vanamava, e anà-sa'n a la sua viya, hon avia vanamadós, per tal quals ajudàs, e àls dir no seber.

En Berenguer Oliver, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, entarogat dir veritat, saber a les dites desnunsiasions, que dimecres, en-
15 torn ora de sayns de vespres, a II de vuytubri l'ay present, que él, astant en l'alberch d'en Simon Tàpias que buydava I somada de vanamu, present lo batla, lo qual aquala ora li raquaria e manament faya que prangés lo sacreste dels béns d'en Guillemó des Puig, que los tenga en sa comande e ratre con damanat li sarà, e sobra aquastes peraules, que
20 lo sènyer batla comansà de qridar: "Sagiu-ma an aquast viafores!", e que lo dit batla corach là. Demanat e antaroga[t] si sab àls, dir saber no àls [sic].[27]

Fol. 74 v.

En Pera Lorat, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, entarogat dir varitat sobra la desnunsiasió, dir seber an aquala que dimecres, entorn ora de sayns de vespres, a II de vuytubri l'ay present, que.n Bernat Rosalló, del dit log, anava critant [sic][28] per la vila de Montueri
5 altes vaus, cridava viafòs, e que lo dit Guillem Rosalló que anava detràs lo dit Bernat Rosalló dient: "Cridats altes vaus viafòs!" e que lo dit Bernat no rasasava de cridar lo viafores. Demanat si saber aquala ora lo senyor de batla hon ere, dir que poch avia pasat que.l[29] viu pasar per la carera ab lo dit Bernat,[30] que li deya que li fes justísia[31]
10 portant I ascriptura an la mà, de què lo sènyer batla raspone [?] a él que volanter li farà justísia, e que anà-sa'n a l'ascrivà. Demanat si sab alra, dir no saber.

En Pera Farer, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, enterogat dir varitat sobra la dasús desnunsiasió, dir saber en aquala que dime-
15 cres, entorn ora de sayns de vespres, a II de uytubri l'ay desús dit, que.n Bernat Rosalló, del dit log, anava cridant per la pobbla altes vaus via-

---

27 *dir saber no àls*: llegiu "dir no saber àls".
28 *critant*: llegiu "cridant".
29 Després de *que.l* hi ha, corregit, *l'avia vist ab lo dit balla*. A continuació entre línies figura *viu*.
30 *ab lo dit Bernat*. Entre línies.
31 Després de *justísia* l'escrivent consignà *el batla*, però després ho ratllà.

fores, anant ab él en Guillem Rosaló de Malorches, qui li daya: "Pensau de cridar altes vaus viafores amunt e aval!", e.l desús dit Bernat no sasava de cridar lo viafores. Damanat aqual saber hon era al batla aqual[a] ora, dir saber que poch avia que lo senyó de batla ab lo dit Guillem Rosalló pasava per la carera dient que li fes justísia, e lo dit batla que li raspòs que ya la li faya, e que agés l'ascrivà. Demanat saber alra, dir que no.

Fol. 75.

En Bertomeu Ribes, de la vila de Montueri, testimoni, jurat, entarogat dir varitat sobra la desnunsiasió, dir saber que dimecres, a hore de sayns de vespres, a II de vuytubri l'ay present, dir saber que lo dit Bernat Rosalló anava per la pobbla cridant viafores ab I paper en la mà, dient que no trobava justísia, e pasant denant la carnasaria, anantsa'n per lo carer, entre an Marcús e.n Curús [sic],[32] e que lo senyor de batla de present vane-na per lo carer aval, e dix-li lo dit bala [sic][33] al dit Bernat: "E que yo fas las vostres faynas, e vós matats viaforas! Per sert, que yo vos an castigaré!", e que encontinent, que lo senyor de balla ab lo dit Bernat ansemts sa n'anaran devés la cort. Damanat saber àls en lo fet, dir que no.

Bernat Rosseylló, delat, confessat de dir veritat al segrament sobre la denunciac'ó demunt posade, e dix sobre aquela qu.ell lo die e any desús dit, a ore de vespres, aquest Bernat Rosseylló raqueria a l'honrat en Pere Domènech, batle en Montuïri, que ell per justície que li dagués fer sacreste dels béns d'en Guillem Pug, del dit loch, ab raquesta feta de l'honrat savi en dret e jutge en Guillem Figuera, lo qual hera deputat per lo[34] senyor rey en aquests[35] ...e raquirent [?] aquestes peraules al dit senyor batle en lo dit loch de Montuïri aprés lo alberch d'en Phalip Muntaner, aquest Pere Domènech, batle, no volent fer justicie al dit Bernat[36] Rosseylló e veya que.ll dit batle se pertie d'aquí e feya aparès que no.l scoltàs. Seslavors,[37] lo dit Guillem Rosseylló, frare

---

32 *Curús*: llegiu "Crus".
33 *bala*: llegiu "batle".
34 Després de *per lo* hi ha, corregit, *honrat*.
35 *en aquests*. Afegit entre línies, i seguit d'un mot que no encertam a llegir.
36 L'escrivà consignà de primer *Bernat*. Després ho corregí tot escrivint entre línies *Guillem*.
37 *seslavors lo dit*. Afegit entre línies. Entre *scoltàs* i *Guillem* hi ha, ratllat, *fo aquí*.

del dit Bernat e procurador del dit Bernat, dix al dit Bernat: [38] "Pus que no.n vol fer dret lo batle, cridats, donques, viafforel", e que.l dit Ber-
25 nat...[39] cridà III o IIII vegades anant per la ville viaffores, per ço con lo dit batle no li volie fer compliment a la raquesta qu.ell li feya. Demanat per què ho feya, e dix que per ço con no li volie fer compliment...[40] a la raquesta que li feya.[41]

Post hec die veneris prima die madii, anno a Nathivitate Domini
30 *M°CCC°LX° venerabilis dominus Berengarius d'Orthi... vicesgerens honorabilis Bernardi de Pertegassio, domicelli vicarii forensis admissit ad compossitionem [Bernardum] Rosilionis delatum predictum a denunciatis contra eumdem per II libras de voluntate predicti...*[42]

Fol 75 v. en blanc.

---

[38] *dix al dit Bernat*. Afegit després entre línies. També, entre *Bernat* i *pus que* tenim, ratllat, *e dix-li*.

[39] Després de *Bernat* hi ha un mot que no encertam a llegir.

[40] Mots ratllats illegibles.

[41] En general es pot dir que aquest testimoniatge, original de l'escrivà D, constitueix el paràgraf del ms. més ple de ratllats i acotacions tant als marges com entre línies. Així, al marge de la dreta encertam a llegir: "era a la era prop... casa sua, e vench en Guillem Rosseyllò, procurador del dit Bernat e dix-li que ell li havia raquest que fes... d'en Guillem Pug". També entre línies hi ha alguns mots difícils de llegir, però que en definitiva no creim que canviïn sensiblement el fil narratiu de la denunciació.

[42] Els punts suspensius de la sentència es refereixen a fragments deteriorats del ms.

XXXII

Fol. 76.

XXV de... l'any...[1]

A audiència de mi, Pere Domènech, batle reyal en la paròquia de Montuïri, és pervengut que con diemenge vespra proppasat en Gabriel Domènech, tinentloch de batle en la dite perròquia, ab d'altres per-
5 sones menàs la guayta per la ville de Montuïri, e an hora no legude e inhonesta aquest Gabriel[2] atrobàs en Jacme Prats, ferer, Bernat Pol

---

[1] Deduïm que el dia que tingué lloc aquest fet fou el 20 d'octubre del 1359, que caigué en diumenge. De nou trobam la intervenció de l'escrivà D, ja pràcticament fins a la fi del ms.

[2] Després de *Gabriel* hi ha un mot ratllat illegible.

e Arnau Manera, habitadors de la dite perròquia, prop l'alberch d'en Pere Crus, los quals aportaven spases e altres armes no legudes, sagons vigares del dit Gabriel, los quals hòmens foren demenats per lo
10 dit Gabriel e per los altres que ab él heren que.s liurasen a la cort e que.ls donasen les armes, e que aquests aytals responeren que tots heren cort, e que si volien les armes, que per la punte les haurien a pendre. Finalment, que.ll dit Manera arranchà la sua spasa...[3] la punte envés lo dit lochtinent de batle, dient que aytambé tenie ell loch
15 de batle per son cunyat, so és a saber, per mi, dit batle. Finalment, que aquests digueren moltes peraules desonestes en contra lo dit tinentloch de batle, les quals coses, yo, dit batle, per saber veritat de les coses devant dites enquerí del fet sagons que.s saguex.

Gabriell Domènech sobre dit, jurat e interrogat sobre les coses de-
20 vant dites, e dix sobre aqueles de veritat açò saber, que con per alscuns bons hòmens de la ville de Montuïri fos stade feta clamor a aquell Gabriel de alscuns hòmens no coneguts, qui de nits anaven per la ville de Montuïri e sodegaven les portes de les dones, oltra lur volentat, aquest Gabriel per saber lo fet e per signar[4] aytals coses, ajustà ab si III hòmens
25 de la dita ville de Montuïri ensemps ab dos saigs, lo nom dels quals són aquests, so és: Guillem Blanch, Pericó Trobat, Pere Ses Oliveres e los saigs Thomàs Vilaür e Johan Agost. Enaxí que diemenge vespre prop pasat, hora pasade de la d'asquella del foch de Ciutat, so és a saber, que molt havia que.ll seny del ladre [havia] calat, enaxí que aquest anant ab
30 los dits hòmens atrobaren Jacme Prats...[5] devant l'alberch d'en Pere Crus, e aquest dix-los: "Aquestes...[6] pas a la cortl", e aquests respongueren: "Tots som de la cortl", enaxí que/

Fol. 76 v.

aquest demenà-los les armes que tanien, e aquests respongueren que pel cap da Déu, que per la punte les haurien a pendre...[7] dix aquest a la cort, e respòs sobre açò, lo dit Manera, que aytambé s'era ell cort, que tenia loch de son cunyat, so és saber, d'en Pere Domènech, ena-

---

[3] Mot illegible.
[4] *signar*. Ací té el sentit de "verificar".
[5] Manca un bocí de full.
[6] Fragment deteriorat.
[7] Després de *pendre* hi ha una paraula que no encertam a llegir però que sembla ésser *honde* o *houde*.

xí que sobre açò lo dit testimoni fèu-los menament, sots pena de cent lliures, que li daguesen donar les armes e quell saguisen, faent encara menament al dit Prats spacialment e Bernat Pol que li aydasen a pendre les armes del dit Manera que le tenia[8] treta en contra lo dit testimoni. Sobre açò, que aquests dos qui y heren ab lo dit Manera respongueren-li que no u farien, cor ja tenia companya e saigs ab què.ls li[9] poria fer tolra, enaxí quell dit Manera tenia la dita spasa treta envés lo dit tinentloch de batle, dient aquestes peraules o semblans: "Venits-les ara nos tolra!", e lavòs lo dit testimoni, dient aquestes peraules anà-se'n, so és saber: "Tots vosaltres siats testimonis d'aquestes coses!", e dementres que aquest se n'anave, lo dit Prats descenyie's la spasa dient: "Javets [?][10] sènyer, veus assí la mia, que no val tant!", e lo dit tinentloch de batle respòs-li: "Sènyer, no les vuyl, hara!", e anà-se'n e àls no y hac.

Thomàs Vilaür, saig de la dita cort, testimoni, interrogat sobre les coses denant dites, e dix sobre aquelles de veritat açò saber, que diemenge a vespre proppasat, calat lo seny del ladre, aquest testimoni ensemps ab en Johan Agost, saig, Pericó Ses Oliveres, Guillemó Blanch e Pericó Trobat anaven a la guayta ab en Gabriel Domènech, e asats prop de l'alberch d'en Pere Crus aquests trobaren[11] en Jacme[12] Prats, Arnau Manera e Bernat Pol, de la ville de Montuïri, e aquests demanaren-los de part del rey les armes, les quals tenien. Sobre açò, quell dit Arnau Manera arrancà la sua spasa, e dix que mils era ell batle que no lo dit Gabriel, e que si la volia, que per la punta la hauria a pendre. Sobre açò, lo dit Gabriell dix aytals peraules: "Donques, pus que ell és batle [anem-nos] colguar!", e lavores anaren-se'n tosts,[13] e altres coses no y hac.

Fol. 77.

Johan Agost, saig de la dita cort, testimoni, jurat e interrogat sobre les coses denant dites, e dix sobre aqueles de veritat so és saber: que diemenge a vespra proppasat, calat lo seny del ladre, aquest testi-

---

8 L'escrivà escrigué de primer *avia*. Després ho corregí i entre línies escrigué *tenia*.
9 Després de *li* tenim, ratllat, *faria tol*.
10 Sembla que diu *jauts*. ¿Es possible que calgui interpretar *hi havets* (< HIC HABETIS), paral·lel a *fas* < hi has (< HIC HABES)?
11 Abans de *trobaren* aquest mot es troba repetit però ratllat.
12 Mot illegible.
13 *tosts*: llegiu "tots".

moni ensemps ab en Thomàs Vilaür, saig, Pericó Ses Oliveres, Guille-
5 mó Blanch e Pericó Trobat anaven a la guayte ab en Gabriel Domè-
nech, e asats prop de l'alberch d'en Pere Cros [14] aquests trobaren Jac-
me Prats, Arnau Manera e Bernat Pol, de la ville de Montuïri, e aquests
demenaren-los de part[15] del senyor rey les armes, les quals tenien. So-
bre açò, que.l dit Arnau Manera arrancà la sua spasa, e dix que mils
10 hera ell batle que no lo dit Gabriel, e que si la volia, que per la punta
la hauria a pendre. Sobre açò, lo dit Gabriel dix aytals peraules: "Don-
ques, pus que ell és batle anem-nos colguar!" e lavores anaren-se'n tots,
e altres coses no y hac.

Guillemó Blanch, testimoni, jurat, demenat sobre les coses denant
15 dites, e dix sobre aqueles sagons que lo dit Thomàs Vilaür ha deposat,
no res tolt ni res anedit.

Pericó Trobat, testimoni, jurat sobre les coses denant dites, e dix
sobre aquelles de veritat sagons que lo dit testimoni demunt dit ha depo-
sat, no res tolt ni res anedit.

20 Pericó S'Olivera, habitador de la dita peròqia, testimoni, jurat e
interrogat sobre les coses devant dites, e dix sobre aqueles de veritat
açò eser ver, que diemenge vespra proppasat, en la devant dite hora,
poch més o poch menys, aquest testimoni anave a guayte ab lo dit Gabriel
Domènech, tinentloch de batle e ab...[16] devant nomenats, enaxí que an-
25 contraren los devant dits Jacme Prats, Arnau Sa Manera e Bernat [Pol]
prop de l'alberch d'en Pere Crus, a als quals fo dit per lo saig, so és:
per en Thomàs [Vilaür] dit, que donasen les armes a la cort, les quals
portaven, e seslavors,

Fol. 77 v.

que respòs lo dit Arnau Sa Manera; "Sènyer, vigares m'és que vós no
daguésets menar hom que de part sia a la guayta!", enaxí que.ll dit
testimoni pensàs o cugitàs que açò digués per ell, e dix-li: "Manera,
qui és part?", e lo dit Manera dix: "Calats, en Pericó S'Olivera, que
5 entra vós e yo quant o saberm!", e seslavors aquest respòs: "Si.m ta-
niu de part, yo no y pusch alra fer, que forsat na son!", e anconti-

---

14 *Pere Cros*. Es tracta del mateix Pere Crus que hem vist abans.

15 L'escrivà havia escrit d'antuvi *menament*. Després ho corregí i entre línies afegí *part*.

16 Manca un bocí de full.

nent lo dit Arnau Sa Manera respòs que pell cap de Déu, que ell menería demà vespra la guayta e no lo dit testimoni. Hoc encara, que ell era cort o tinentloch de batle e no lo dit Domènech, e ancontinent lo dit Gabriell menà que hom li tolgués la spasa, e aquest Arnau arancà bé la dita spasa, e lo dit Gabriel menave a als saigs que li tolguesen la spasa, enaxí que no n'i hac nagú que s'i gosàs aventurar, e lo dit Gabriel dix aquestes o semblans peraules:[17] "Pel cap de Déu, que yo cridaré viafforal", e aquest Arnau respòs: "Cridats asats!" e seslavors lo dit Gabriel dix que hom li fes testimoni d'aquestes coses, e anà-se'n e lexà'ls star, e altres coses no y hac, ajustant que ell[18] hoí que.ll dit Jacme Prats dix dues o tres vegades: "Sènyer, si volets la mia spase, veus-la[19] assí!", e lo dit tinentloch de batle no se...[20] avant.

XXVIII die mensis octobris, l'any sobra dit, comperech en Jacme Prats, de la dita perròchia, e presentà so que.s saguex: de part[21] d'en Bernat de Pertagàs, donzell vaguer de fora, a l'amat lo batle de Muntuyrí o a son lochtinent, saluts e dilecció. Con nós hajam compozat per certa quantitat de moneda en Jacme Prats, habitador del vostre batliu, e hajam ramès a.n Bernat Poll lo crim, si alcun havía comès per la inobidiècie feta al batle en levar les armes a n'Arnau Manera, empersò, us deym e us manam que.ls dits Jacme e Bernat d'aquí anant per aquesta rahó no inquietets, e assò no mudets. *Datum Maioricis XXVII die octobris anno a Nathivitate Domini MCCCL nono.*[22]

Fol. 78.

Arnau Se Manera, acusat sobre dit, jurat e interrogat sobre les coses denant dites, e dix sobre aqueles ten solament açò eser ver e cert, que.ll die demunt dit, aquest, ensems ab lo dit Jacme Prats e en Bernat Pol, heren anats voure I ase en una case prop l'alberch d'en Pere Crus, enaxí que trobaren[23] aquí en lo carrer en Gabriel Domènech ab lo saig, enaxí que demenaren-nos les armes, enaxí que nós volíem-les...[24]

---

17 Hi ha mots ratllats illegibles.
18 Hi ha, ratllats, *hohí hoy*, i, a continuació, *hoí*.
19 L'escrivent posà de primer *vets-la*. Després ratllà *vets* i sobre la ratlla afegí *veus*.
20 Mots illegibles.
21 Entre *de* i *part* hi ha, ratllat, *nós*.
22 Aquest paràgraf és obra de l'escrivà G.
23 Després de *trobaren* tenim, ratllats, *aquí en lo*. Després aquests mots estan repetits de bell nou.
24 Mot illegible.

donar benignament, mas demenam-los qui tenia loch de batle. Sobre açò, que.ll dit Gabriel, ensems ab los altres sobre dits, se n'anaren e lexaren-nos aquí, jasie açò que.ll dit Jacme Prats donave la dite spase al dit[25] Gabriel Domènech, e él no la volch. Sobre açò, aquests se n'anaren. Demanat per què era fuyt, e dix que per so con hoy-o dir, que contre ell se posave alcuna clamor, e sobre açò, abans que no fos mès en presó volie que.ll senyor vaguer, qui ja here daffore, fos aquí ab lo qual d'aquestes coses pogués perlar, e àls no y hac.

Manleve en Jacme Prats an [sic] Arnau Se Manera demunt dit, lo qual promès tornar tota vegada que per la cort sie raquest, viu o mort, o cent lliures al fisch del senyor rey aplicandas, e d'aquèn, obliga si e tots sos béns, renuncian a la ley e franqueses de Malorques, dient que anans sie convangut lo principall que la fermansa.

A XIIII del mes de janer l'any MCCCLX, comperech lo dit Jacme Prats, manlevedor del dit Arnau Sa Manera, e mès en poder de la cort lo dit Arnau Se Manera, axí con s'i here obligat, en pena de C lliures. E ancontinent lo senyor en Pere Domènech, batle de Montuïri, liurà lo dit Arnau Se Manera[26] a l'honrat en Berenguer Rubert...[27] axí con a carseller que matés lo dit Arnau Se Manera en poder del[28] senyor veguer de fora o mill lliures en nom de pena, e d'esí s'obligà si...[29] e sos béns en nom de dapòsit e de comande, e renuncià a son privilegi, e ancara a la ley e franquese de Malorques, dient que anans sie convengut lo principal que la fermansa.

Fol. 78 v.

De nós, Bernat de Pertagàs, donzell vaguer de fora, a l'amat lo batle de Montuïri o a son lochtinent, saluts e dilecció. Certifficants que per l'onrat en Berenguer Rubert, donzell, havem reebut Arnau Manera, del vostro batliu, ensemps ab la anqueste de la qual vos havíem scrit, per què, con ajam aquelle alongat tro a la primera visitació, manam-vos que per la dite rahó no.l destrengats, si de nós altre manament no havíets en contrari. *Datum Maioricis XV die januarii anno a Nathivitate Domini M°CCCLX°.*

---

25 Després de *dit* tenim, ratllat, *senyor batle.*
26 Després de *Se Manera* tenim, ratllat, *al dit.*
27 Després de *Rubert* hi ha un mot que sembla que diu *donzell.*
28 Després de *del* l'escrivà escrigué *cort del rey,* però després ho ratllà i afegí *del senyor* entre línies.
29 Fragment deteriorat.

Tertio die mensis aprillis anno predicto comparuit Arnaldus Sa Ma-
10 *nera et obtulit litteram sequentem:* De nós, en Bernat de Pertagàs, donzell vaguer de fora, a l'amat lo batle de Montuïri o a son lochtinent, saluts e dilecció. Con nós, de volentat e consentiment de l'honrat mosèn Bernat de Tous, cavaller e governador general del Regne de Malorques,[30] a prechs e interesses de alscunes notables e bones persones hajam ramès
15 lo crim a n'Arnau Se Manera, del vostre batliu, delat de invesió feta en Gabriel Domènech, lavors tinentloch vostre en lo dit offici, empersò, vos deym e us manam que.ll dit Arnau Se Manera en persona ni en béns per la dite rahó no inquietets, ans aquell per solt e...[31] no res menys, li fets...[32] e cancellar a l'scrivà de la vostra cort totes manleutes dades
20 aquí per citasió desús dite, faent registrar la present en lo peu de la sua inquisició a memòria de la cosa feta. *Datum Maioricis XXXI die martii anno a Nathivitate Domini MCCCLX°.*

Fol. 79 i 79 v. en blanc.

---

30 El càrrec de governador general del regne de Mallorques fou creat pel rei Pere el Cerimoniós l'any 1344. Normalment el càrrec recaigué en cavallers, i el de Mallorca no podia ser ni aragonès ni dels comtats del Rosselló i Cerdanya. Bernat de Tous ocupà aquest càrrec des del 1359 fins al 1367. Abans ho havia estat Artau de Foces i de Cabrera (vegeu GEC s. v. *Mallorca* i s. v. *governador*).

31 Mots illegibles.

32 Mot també illegible a causa de la humitat.

XXXII

Fol. 80.

XIII *die mensis novembris anno* LVIIII.

Con a audiència de mí, Pere Domènech, batle per lo senyor rey en la perròquia de Montuyri, sie pervengut que con en Pere Porta, de la dita perròquia, a instància de diverses creadors fos bandajat públicha-
5 ment per la forma acustumade, que astant eyl bandajat fo fet secors e ajuda per alcunes persones al dit Pere Porta; en per amor d'assò, yo, dit batle, per saber veritat de les coses sobra dites, enquerí del fet segons que.s saguex.

Pere Porta sobra dit, jurat e interrogat de veritat, demanat sobra
10 les coses denant dites, e dix sobra aqueles de veritat assò saber e eser

ver que eyl, astant bandajat, ha menjat e bagut per moltes de vegades en l'alberch d'en Anthoni Matós de la dita perròquia.[1] Interrogat si lo dit Anthoni Matós sabia que lo dit Pere Porta fos bandajat, e dix que hoc, que entre altres creadors aquest Anthoni fo I d'aquels qui feran
15 bandajar lo dit Pere Porta. Damanat si despuys que era bandajat és astat acuylit per altres persones, e dix que no, sinó per lo dit Anthoni, axí con dit ha. Damanat per quantes vegades fo acuylit, eyl, astant bandajat, per lo dit Anthoni, e dix que per I vegade tan solament.[2]

Anthoni Mates, acusat sobre dit, jurat e interrogat de veritat sobre
20 les coses demunt dites, e dix sobre aqueles per què per nul temps despuys que.ll dit Pere Porta és bandegat él no mengà [a l'al]berch ni près [3] alcun sacós al dit Pere Porta en casa del dit Anthoni Matós,[4] e altres coses no y hac ne no y [sab].

Manleva en Jacme Mates a.n Pere Porta sobre dit, lo qual hera en
25 la presó del senyor rey, lo qual promet tornar tote vegade que per la cort sie raquest, viu o mort...[5] lliures...[6] aplicadores.

...XIIII mensis novembris anno a Nathivitate Domini M°CCC°L°nono ...de Pertagasio, domicellus vicarius forensis de consilliis... Matas per duabus libris quas habuit dictus vicarius... Porta...[7]

Fol. 80 v.

...[8] XVIII del mes de noembre l'any MCCCLnou.

Lo dia e any desús dits, lo discret en Pere Domènech, batle reyal en Muntuyri, mana a.n Jacme Matós,[9] de la dita perròquia, que d'essí[10] per diemenge tot jorn primer vinent tornarà en poder de la present
5 cort en Pere Porta, de la dita perròquia, sots pena de la manleuta demunt contenguda, per la qual pena lo dit Jacme en poder de la present cort de

---

1 Després de *perròquia* l'escrivà començà a escriure *interga* i després ho ratllà.
2 Aquests dos primers paràgrafs que encapçalen la present enquesta són obra de l'escrivà C.
3 Després de *pres* l'escrivà escrigué *alscuns*, però després corregí aquest mot i escriví *alcun*.
4 *en casa del dit Anthoni Matós*. Afegit entre línies.
5 Mot illegible.
6 Ací el ms. és molt deteriorat. Aquests dos darrers paràgrafs són obra de l'escrivà B.
7 Tots aquests punts suspensius de la sentència es corresponen amb fragments molt deteriorats del ms.
8 Fragment illegible. Aquest darrer paràgraf és obra de l'escrivà C i és ratllat.
9 Després de *Matós* hi ha un mot illegible.
10 *d'essí*. Entre línies.

grat sa obliga si mateys[11] e tots sos béns presens e esdevinadors, renunciant a la epístola...[12] e a tots altres drets qui d'equèn poguessen contrestar.

[11] *mateys*: llegiu "mateix".
[12] Mot illegible.

XXXIII[1]

Fol. 81.

XX *die novembris anno predicto.*

Denuncia en Mateu Vergili, corrador fischal de la cort reyal de Montuïri, que.n Pulí Brondo, ciutedà de Malorques, li ha tolt fursívolment, e manasant encara, sagons que.s saguex: I catiu, per nom Joan Xinxa-
5 rell, lo qual era en poder del dit corrador, comenat per la cort en penyore per certa quentitat de monede en què lo dit Pulí Brondo és tengut en Lorens de Perdines, ciutedà de Malorques, e açò ha fet en la plasa general[2] de la ville de Montuïri, present en Pere Domènech, batle reyal, e presens moltes d'altres gens, enaxí que lo dit Brondo dix ab menasses
10 al dit Mateu Vergili que.s fes denant, si lli volia tolra, e que él vouria qui s'i guosaria asegar, e que sobre açò, lo dit senyor batle, qui present era, dix a al dit Pulí Brondo, que male ley [?] feya, e que jaquís lo dit catiu, e que lo dit Pulí Brondo respòs e dix que non faria res, e que él vouria qui.ll li tolria, e que él que.s fes denant; e sobre açò, lo batle li dix que
15 s'aturàs, e aquest Pulí Brondo que brocà la mule en què cavalcave, e dix que no volia res fer, per què lo dit corrador requerí al dit senyor batle de peraule, e encara ab protestació, que él lo n'affrontava...[3] lo senyor governador que de les dites forses li fes justícia. Sobre açò, yo, dit [Pere] Domènech, sabent totes les dites coses esser fetes e dites en
20 presència mia, e volent d'aquelles anquerir fiu fer la present inquisició.

[Boràs] Massanet, siutedà de Malorques, testimoni, jurat e interrogat sobre les coses denant dites, e dix sobre...[4] que.ll die demunt dit,

[1] Tota aquesta darrera enquesta és obra de l'escrivà D.
[2] *plasa general.* Es refereix a l'actual plaça Major.
[3] Ací hi ha un forat.
[4] Tant aquests punts suspensius com en general els altres d'aquest darrer full es corresponen a fragments deteriorats.

abans de ora de vespres, lo dit testimoni sí hera en lo... porxo del rey, en la villa de Montuïri, ensemps ab lo batle e Gabriel Domènech... Me-
25 nacor e d'altres... enaxí que aquest viu venir cavalcant en Pulí Brondo... devés la quertera a la dite plasa de Muntuïri envés lo dit porxo e menave I catiu... dix-li aquestes peraules falonament, a son vigares: "Ve avant, barba merdose... qui.s parerà denant!", sobre açò, que vench en Mateu Vergili, corrador... "Sènyer, plàcia-us que.n fasats tornar la penyora que.n
30 Brondo se'n mena!"... batle que seya al dit porxo se levà e dix: "En Brondo, lexats.../

Fol. 81 v.

e lo dit Brondo... avant!", e brochà la dita mule, e anà-se'n ab lo catiu, e àls no y viu ne no y ouhí.

Bernat[5] Lobet, saig de Menacor, testimoni, jurat e interrogat sobre les coses demunt dites, e dix sobre aquestes de veritat açò sa-
5 ber: que.ll dic denunciat, en la dita hore, poch més o poch menys, aquest testimoni, ensemps ab d'altres persones, era en lo porxo del rey de la ville de Montuïri, enaxí que viu en Pulí Brondo, ciutedà de Malorques, venir cavalcant en I mule devés la quertera del dit loch envés lo porxo. Denunsiat qui menave devant I catiu seu per nom Johan, lo qual a ins-
10 tància d'en Lorens de Perdines hera penyorat e an poder del corrador. Finalment, que ell viu e hoy[6] lo dit Pulí Brondo, que dix a al dit catiu aquestes o semblans peraules: "Ve avant, barbe merdosa! Mit-te primer, que yo vouré qui.s parerà devant per tolre't a mi!".[7] Sobre açò, que vench en Mateu Vergili, corrador de la present cort, e dix: "Sènyer batle, fets-me
15 tornar la penyore [que.n] Brondo se'n mena!". Enaxí que.ll senyor batle dix al dit Brondo: "Sènyer en Brondo, [tornats] la penyore", enaxí que no... bé lo dit Brondo que respòs... mule an què cavalcava, e mès-se lo catiu danant e anà-se'n, e àls no y sab.

Gabriel Domènech, de la ville de Montuïri, testimoni, jurat e interro-
20 gat sobre les coses... e dix sobre aqueles de veritat tan solament açò saber... demunt dit... o aquèn entorn, lo dit testimoni ab d'altres perso-

---

[5] Part damunt aquest testimoniatge el copista havia començat a escriure *Bernat Lobet de Mana*, però després ho ratllà.

[6] L'escrivà posà, de primer, *ouhí*. Després ho ratllà i ho substituí per *hoy*.

[7] L'escrivà escrigué primer *tolra a mi*. Després ho ratllà i afegí entre línies *parerà devant per tolre't a mi*.

nes sí hera en [lo] porxo del rey de... Montuïri, enaxí que viu vanir cavalcant en Pulí Brondo, ciutedà de Ma[lorques] ...la quartera de la dite ville de Montuïri envés lo dit porxo, enaxí... dix en Pere Domènech, bat-
25 le, que era en lo dit porxo aquestes... "Sènyer batle, teniu-me per ascusat, que veus en Pulí Brondo qui se'n mena..." dit senyor batle, entra moltes peraules les quals a aquest testimoni no.../

CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ

En la transcripció del text he seguit en principi el mateix criteri que el de la col·lecció *Els Nostres Clàssics*. Per tant, he regularitzat l'ús de les majúscules, de la *u* i de la *v*, de la *i* i de la *j*, però mantenc la distinció en el cas de les consonants inicials *s* i *f*, les quals apareixen com a dobles en algun escrivà. Separ els mots d'acord amb el català actual i desenvolup les abreviatures. He adoptat els signes de puntuació i d'accentuació, l'apòstrof i el guionet del català actual. Amb el punt volat indic les elisions que avui no tenen representació gràfica. Per dificultats d'impressió no he pogut marcar l'accent ni la dièresi en la *y*. Quant als noms de pila, he optat per representar-los sempre amb el nom complet. Indic les llacunes del text mitjançant punts suspensius, o, quan això m'ha estat possible, les suplesc pel fragment que hi escau entre claudàtors. Consign, encara, l'ús de l'interrogant i del *sic*, també entre claudàtors.

BIBLIOGRAFIA

1. Diccionaris consultats.

AGUILÓ, M: *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per..., revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu* (Barcelona 1915-1934).

ALADERN, J.: *Diccionari popular de la Llengua Catalana* (Barcelona 1904-1906).

ALBERTÍ, S.: *Diccionari de la Llengua Catalana* (Barcelona 1975).

ALCOVER, A. M.ª i MOLL, Fr. de B.: *Diccionari Català-Valencià-Balear* (Palma 1930-1962).

AMENGUAL, J.: *Nuevo Diccionario Mallorquín-Castellano-Latín* (Palma 1858-1878).

BALARI I JOVANY, J.: *Diccionari Balari. Inventario lexicográfico de la lengua catalana, compilado por J. Balari y publicado por M. de Montoliu* (Barcelona 1927-1936).

BALBASTRE I FERRER, J.: *Recull de modismes i frases fetes, català-castellà i castellà-català* (Barcelona 1973).

BASSOLS DE CLIMENT, M. i BASTARDAS I PARERA, J.: *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae. Voces latinas y romances documentadas en fuentes catalanas del año 800 al 1100* (Barcelona 1960 i ss.)

COROMINES, J.: *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana* (Berna-Madrid 1954-1957).

Diccionari etimològic i complementari de la Llengua Catalana. Amb la collaboració de Joseph Gulsoy i Max-Cahner. Curial - Caixa de Pensions "La Caixa". (Barcelona 1980-1984), 4 vols. publicats.

DIEZ, F.: *Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen* (Bonn 1887).

DU CANGE: *Glossarium Mediae et infimae Latinitatis* (París 1840-1850).

ESTEVE, BELLVITGES I JUGLÀ: *Diccionario catalán-castellano-latino* (Barcelona 1803-1805).

FABRA, P.: *Diccionari General de la Llengua Catalana*, Catalònia (Barcelona 1968³).

FERRAZ Y CASTÁN, V.: *Vocabulario del dialecto que se habla en la Alta Ribagorza* (Madrid 1934).

FERRER I PARPAL, J.: *Diccionario Menorquín Castellano* (Maó 1883-1887).

FIGUERA, A.: *Diccionari mallorquí-castellà* (Palma 1840).

FIGUERAS, E. i POCH, R.: *Nou vocabulari de barbarismes* (Barcelona 1973).

FRANQUESA, Manuel: *Diccionari de sinònims.* Pròleg de R. Aramon i Serra (Barcelona 1971).

FULLANA, Miquel: *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció* (Palma 1974).

GADEA, Martí: *Diccionario general valenciano-castellano* (València 1891).

GARCÍA DE DIEGO, V.: *Diccionario etimológico español e hispánico* (Madrid 1955).

GODEFROY, F.: *Dictionnaire de l'ancienne langue Française et de tous ses dialectes du IXe. au XVe. siècle* (París 1881-1902).

GRIERA, A.: *Diccionari de Rims de Jaume March,* IEC, Biblioteca Filològica, VIII (Barcelona 1921).

Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya (Barcelona 1935-1947).

GUAL CAMARENA, M.: *Vocabulario del Comercio Medieval. Colección de aranceles aduaneros de la Corona de Aragón (siglos XIII y XIV)*, Diputación Provincial de Tarragona (1968).

GULSOY, J.: *El Diccionario Valenciano-Castellano de Manuel Joaquín Sanelo.* Sociedad Castellonense de Cultura (Castellón de la Plana 1964).

JANÉ, Albert: *Diccionari Català de Sinònims* (Barcelona 1972).

LABERNIA, P.: *Diccionari de la llengua catalana amb la correspondència castellana i llatina* (Barcelona 1839).

LACAVALLERIA Y DULACH, J.: *Gazophylatium Catalano-Latinum* (Barcelona 1696).

LEVY, E.: *Provenzalisches Supplement - Wörterbuch* (Leipzig 1894-1924).

MASSOT I MUNTANER, J.: *Un vocabulari mallorquí-castellà del segle XVIII*, ER, XIII (1968), 147-163.

MEYER-LÜBKE, W.: *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* (Heidelberg 1935³).

MOLL, F. de B.: *Diccionari Castellà-Català* (Palma 1977).

Diccionari Català-Castellà (Palma 1977).

Suplement català al "Romanisches Etymologisches Wörterbuch" de W. Meyer-Lübke, AORLL, I (1928), 179-240; IV (1931), 105-170.

Vocabulari Mallorquí-Castellà, amb inclusió de les paraules típiques de Menorca i Eivissa (Palma 1965).

Vocabulari tècnic dels molins de vent de les Balears, BDC, XXII (1934), 1-35.

POU, O.: *Thesaurus puerilis* (València 1575).

RAYNOUARD, M.: *Lexique Roman, ou dictionnaire de la langue des troubadours composée avec les autres langues de l'Europe Latine* (París 1838-1844).

TARONGÍ, J.: *Diccionari Mallorquí-Castellà* (Palma 1878). (Un sol volum publicat de la A a la F).

TORRA, P.: *Dictionarium seu Thesaurus catalano-latinus verborum ac phrasium* (Barcelona 1726).

UNOS AMIGOS: *Diccionario manual o Vocabulario completo mallorquín-castellano* (Palma 1859).

VIVES, A.: *Vocabulario Mallorquín-Español* (Palma 1935).

2. Gramàtiques consultades.

AMENGUAL, Juan José: *Gramática de la lengua mallorquina* (Palma 1835).

ANGLADE, J.: *Grammaire de l'ancien Provençal ou ancienne langue d'oc* (París 1921).

BADIA MARGARIT, A. Mª.: *Gramática Catalana*, Gredos (Madrid 1962).

BALLOT I TORRES, J. P.: *Gramática i apologia de la llengua cathalana* (Barcelona 1814).

BOFARULL, A. i BLANCH, A.: *Gramática de la lengua catalana* (Barcelona 1866).

BUSQUETS, J.: *Curs pràctic d'ortografia i elements de gramàtica* (Palma 1931).

DIEZ, F.: *Grammatik der romanischen Sprachen* (Bonn 1882).

FABRA, P.: *Gramàtica catalana*, IEC (Barcelona 1918), 1 reed. Aqua, 1981.

Grammaire catalane (París 1918).
Gramática de la lengua catalana (Barcelona 1912) i reed. Aqua, 1982.
Introducció a la gramàtica catalana. Revisada, ampliada i publicada per R. Aramon i Serra (Barcelona 1968).
FEBRER I CARDONA, Antoni: *Principis de la lectura menorquina* (Maó 1804).
FORTEZA, T.: *Gramática de la lengua catalana* (Palma 1915).
FOULCHÉ-DELBOSC, R: *Abrégé de grammaire catalane* (Barcelona 1902).
GRIERA, A.: *Gramàtica històrica del català antic* (Barcelona 1931).
JANÉ, Albert: *Gramàtica catalana* (Barcelona 1970).
MARVÀ, Jeroni: *Curs pràctic de gramàtica catalana* (Barcelona 1932).
Curs superior de gramàtica catalana. Catalònia. Nova edició, revisada i ampliada per E. Artells (Barcelona 1968).
MOLL, F. de B.: *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (Palma 1968).
Rudiments de Gramàtica Preceptiva per a ús dels escriptors balèarics (Palma 1937). Reeditada el 1962.
NONELL, J.: *Gramàtica de la llengua catalana* (Barcelona 1906²).
SALVADOR, Carles: *Lliçons de gramàtica valenciana, amb exercicis pràctics* (València 1951).
Gramàtica valenciana (València 1952).
SANCHIS GUARNER, M.: *Gramàtica valenciana* (València 1950).
SOLER, Julio: *Gramática de la lengua menorquina* (Maó 1858).
ULLASTRA, Josep: *Grammatica cathalana*. Estudi i edició crítica a cura de Montserrat ANGUERA (Barcelona 1980).

3. Edicions i estudis lingüístics de textos medievals.

ALART, J.B.: *Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*, RLR, III, (París 1881), 265-291; IV, 44-61. 244-256, 353-385, 502-514; V, 80-102; VII, 42-61; VIII, 48-70; X, 57-69, 241-253; XI, 173-177.
ALCOVER, A. M.: *Dissertació doctoral del Dr. Martí Niepage*, BDLLC, VI (1910-1911), 178-185, 229-234; VII (1912), 1-6.
ALCOVER, A. M.: *La llengua mallorquina escrita* (recensió de la tesi de M. Niepage), BDLLC, VI (1910-1911), 25-32.
ALPERA, Lluís: *Los nombres trecentistas de botánica valenciana en Francesc Eximenis* (València 1968).
ARAMON, Ramon: *Algunes poesies bilingües en cançoners catalans*, IEC, ER, IX (1961), 85-126.
Les edicions de textos catalans medievals, "Boletín de Dialectología Española", XXXIII (1953-1954), 197-266.
BADIA, A. M.ª i MOLL, F. de B.: *La llengua de Ramon Llull*, "Obres esseneials de Ramon Llull", II (Barcelona 1960), 1299-1358.
BADIA I MARGARIT, A. M.ª: *Calcs lingüístics en les lletres reials escrites per Johan de Coloma, secretari de Ferran el Catòlic, de 1483 a 1510*, Hom. Vicens, II (1965), 41-54.

Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols. Unas normas del siglo XV sobre pureza de la lengua catalana, BRABLB, XXIII (1950), 137-152; XXIV (1951-52), 83-116; XXV (1953), 145-153.
La versió catalana de la "Divina Comèdia" d'Andreu Febrer, dins *La llengua catalana ahir i avui* (Barcelona 1973), 44-101.
Les morceaux français de la Chronique catalane de Bernat Desclot, Tra. Li.Li., XI (1973), 533-540.
Notes per una caracterització lingüística dels manuscrits del "Llibre de Contemplació". Contribució a l'estudi de la llengua de Ramon Llull, ER, X (1962), 99-130.

BATLLORI, Miquel: *La langue littéraire dans l'épistolaire catalan des Borgia*, VIII CISR, II (1960), 55-57.
Un llibre de manescalia en català a la Biblioteca Universitària de Bolonya, AORLL, V (1932), 179-223.

BOHIGAS, Pere: *La llengua de Jaume i Pere March*, dins "Mélanges offerts à Rita Lejeune", I (Gambloux 1969), 339-451.
Un nou fragment del Lançalot català, ER, X (1962), 179-187.

BRUGUERA, J.: *Notes al vocabulari de la Crònica de Jaume I*, Col. Basilea, 1976. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 83-115.

BRUMMER, Rudolf: *Eine altkatalanische Urkunde in Montblanc (prov. Tarragona)*, "Orbis", XVIII (1969), 367-373.
Ramon Llull, eine Literaturstudie, Zr. Ph, LXXXIV (1968), 340-379.

BUSQUETS I MULET, J.: *El códice Latino arábigo del repartimiento de Mallorca (parte Latina)*, BSAL, XXX (1941-1953), 708-758.
El códice latinoarábigo del Repartimiento de Mallorca (texto árabe), "Homenaje Millás-Vallicrosa" (Barcelona 1954), 243-300.

CASAS HOMS, J. M.: *Joan de Castellnou. Segle XIV. Obres en prosa* (Barcelona 1969).
Llibre del batle reial de Barcelona, Berenguer Morey (1375-1378), "Fundació Vives-Casajuana" (Barcelona 1976).
Torcimany de Luís de Averçó. Tratado retórico provenzal y diccionario de rimas. Siglos XIV-XV. Nota preliminar per J. Rubió i Balaguer, CSIC (Barcelona 1956).

COLL I ALENTORN: *Crònica de Bernat Desclot*, ENC (Barcelona 1949), vol. I.

COLON, G.: *Recensió de Revest y Corzo, Luis: Libre de ordenacions de la vila de Castelló de la Plana*, Zr. Ph., LXXVI (1960), 285-291.
Llibre del Consolat de Mar. I. Pròleg de Francesc de Borja Moll. Premi "Gumersind Bisbal Gutsems". Fundació Salvador Vives i Casajuana - Fundació Noguera (Barcelona 1981).

COLON, G. i GARCIA, Arcadi: *Furs de València* (Barcelona 1970).

COROMINES, J.: *Las vidas de Santos Rosellonesas del manuscrito 44 de París*, "Anales del Instituto de Lingüística", Mendoza, III (1943), 126-211. Trad. en *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona 1971), 276-362.
Les homilies d'Organyà, edició crítica millorada i anotada, dins *Entre dos llenguatges*; Curial, Vol. I (Barcelona 1976), 127-153.
Sur les Homélies d'Organya, "Bulletin Hispanique", LXIII (1960), 45-54.

Tarifa dels corredors de Barcelona l'any 1271, dins *Entre dos llenguatges*. Curial. Vol. I, (Barcelona, 1976), 154-165.

CRESCINI, V. i TODESCO, V.: *La versione Catalana della Inchiesta del Sant Graal*. Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca Filològica, X (Barcelona 1917).

FARAUDO DE SAINT-GERMAIN: *El "Libre de les Medicines Particulars"*. Versió catalana del text àrab del *Tratado de los medicamentos simples* de Ibn Wàfid, toledà del segle XI (Barcelona 1943).

El "Libre de Sent Sovi", recetario de cocina catalana medieval, BRABLB, XXIX (1951-52). Reeditat en ENC, 115 (1979), a cura de Rudolf Grewe.

El texto de los "Mil Proverbis" de Ramon Llull, atribuido a Salomón en un códice valenciano del siglo XIV, "Homenaje a Millàs-Villacrosa", I, CSIC, (Barcelona 1954), 551-586.

Libre de la figura del uyl. Text català traduït de l'àrab per mestre Joan Jacme (Barcelona 1933).

FERRANDO FRANCÈS, A.: *Llibre del Consolat de Mar* (València 1978).

FRANK, István: *La vie catalane de sainte Marguerite du manuscrit de Barcelone*, ER, II (Barcelona 1949-50), 93-106.

GALMÉS DE FUENTES, A.: *El mozárabe levantino en los "Libros de Mallorca y Valencia"*, dins "Nueva Revista de Filología Hispánica", IV (1950), 313-346.

GARCÍA SANZ, Arcadi: *El cronicó de Benifassà* (Castelló de la Plana 1973).

GÖKCEN, A.: *The language of "Homilies d'Organyà"*, Hom. de Boer (1977), 59-69.

GRIERA, A.: *Diccionari de rima de Jaume March* (Barcelona 1921).

GRIFFIN, David A.: *Los morarabismos del "Vocabulista" atribuido a Ramon Martí*, "Al-Andalus", XXIII (1958), 251-337; XXIV (1959), 85-124, 333-380; XXV (1960), 93-170.

GUIX SUGRANYES, J. M.: *El "Llibre de la Cadena" de Reus. Règim jurídic de la vila en l'Edat Mitjana*, I (Reus 1963).

KNIAZZEH, Ch. S. M. i NEUGAARD, E. J.: *Les Vides de Sants Rossellonceses*, "Fundació Vives-Casajuana", (Barcelona 1977-78), 3 vols.

LEIMGRUBER, Veronika: *El "Llibre del Coch" de Robert de Nola*, "Biblioteca Torres Amat" (Barcelona 1977).

MEIER, Harri: *Futur und Objektspronomen im altkatalanischen "Llibre d'Hores"*, "Romanistisches Jahrbuch", XIX (1968), 327-335.

MIRET I SANS, J.: *Antics documents de llengua catalana i re-impressió de les "Homilies d'Organyà"* (Barcelona 1915).

Aplech de documents dels segles XIe i XIIe per a l'estudi de la llengua catalana, BRABLB, VI (1912), 348-357; 381-395.

Documents dels segles XI, XII, XIII, "Revista de Bibliografia Catalana", IV (1907).

Documents en langue catalane. Haute vallée du Segre. XI, XII siècles, "Revue Hispanique", XIX (New York-París 1908).

Documents per l'història de la llengua catalana, BRABLB, VIII, 373-385.

Patrius Sermo. Documents en català vulgar del temps del Rey en Jaume I, "1er. Congrés Internacional de la llengua Catalana", 1906 (Barcelona 1908), 522-529.

Pro sermone plebeico, BRABLB, VII (1913), 30-41, 101-115, 163-185, 229-251, 275-280.

MOLHO, M.: *Les Homélies d'Organyà*, "Bulletin Hispanique", LXIII (1961), 186-210.

MOLL, F. de B.: *El "Corbatxo" de Boccaccio, traduït al català per Narcís Franch. (segle XIV)*, "Edicions de l'obra del Diccionari". Extret del BDLIC, XVII (1935), 5-47, 65-80, 97-132, 145-152. Reed. en *Textos i estudis medievals*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1982), 43-119.

Entorn del lèxic del "Liber Elegantiarum", Col. Basilea, 1976. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 117-140. Reeditat a *Textos i estudis medievals*, id., 281-306.

L'opuscle de R. Llull sobre el pecat d'Adam. Assaig d'edició crítica, AORLL, V (1932), 297-310. Reed. a *Textos i estudis medievals*, id., 25-41.

Notes per a una valoració del lèxic de R. Llull, dins "Estudios Lulianos", I (1957), 157-206. Reed. a *Textos i estudis medievals*, id., 165-220.

MUNDÓ, Anscari M.: *Domains and rights of Sant Pere de Vilamajor (Catalonia): a Polytych of c. 950 and c. 1060*, dins "Speculum", XLIX (1974), 238-257.

El poliptic dels béns i censos de Sant Pere de Vilamajor, dins "Archivo histórico y Museo Fidel Fita", circular n.º 9 (Juny 1961), 48-67.

Un monument antiquíssim de la llengua catalana, dins "Serra d'Or", any II, n.º 6 (1960), 22 i 23.

NEUGAARD, E. J.: *A critical edition of a portion of the 13 th century "Vides de Sants Rosselloneses", with introduction, notes, table of proper names and glossary*, University of North Carolina at Chapel Hill diss. (1964).

NIEPAGE, M.: *Laut und Formenlehre der Mallorkinischen Urkundensprache*, RDR, I (1909), 300-385; II (1910), 1-55.

ODENKIRCHEN, Carl Josef: *A Preliminary Chrestomathy of old Catalan* (North Carolina 1949).

OLEZA, J. de: *Zur Bestimmung der Mundart der Katalanischen Version der Graalsage (Codex 1.79 sup. Ambrosiana. Mailand)*, "Biblioteca Balmes" (Barcelona 1928).

PAR, A.: *Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans*, ADRLL, IV (1931), 171-187.

Curial e Güelfa. Notes lingüístiques i d'estil, AORLL, I (1928), 119-150.

Sintaxi catalana. Segons los escrits en prosa de Bernat Metge, "Beihäfte zur Zeitschrift für romanische Philologie", 66 (Halle 1923).

PUJOL, P.: *Documents en vulgar dels segles XI, XII i XIII procedents del bisbat de la Seu d'Urgell*, "Biblioteca filològica", IEC (Barcelona 1913).

L'acte de consagració i dotació de la catedral d'Urgell de l'any 819-839, "Estudis Romànics", II (Barcelona 1917), 92-115.

REIXAC, Baldiri: *Instruccions per l'ensenyança de minyons*. Tom II. Introducció, transcripció i notes a cura de Salomó Marquès i Albert Rossich. Collegi Universitari (Girona 1981).

REVEST Y CORZO, Luís: *Libre de ordenacions de la vila de Castelló de la Plana* (Castelló de la Plana 1957).

RIERA I SANS, Jaume: *El cavaller i l'alcavota* (Barcelona 1973).

RIQUER, Martí de: *La lengua de los poetas catalanes medievales*, VII, CILFR (Barcelona 1955), I (1955), 171-179.
Jordi de Sant Jordi. Estudio y edición (Granada 1955).
Obres de Bernat Metge. Ed. crítica, traducción y prólogo (Barcelona 1959).
Guillem de Berguedà. Estudio histórico, literario y lingüístico (Abadia de Poblet 1971).

RODON, Eulàlia: *Notas sobre formas latino-romances en documentos de los siglos IX-XI*, "Eremita", XXXVII (1969), 411-414.

ROVIRA ERMENGOL, J. (editor): *Usatges de Barcelona*, ENC (Barcelona 1933).

RUBIÓ, J.: *Influència de la sintaxi llatina en la Cancelleria catalana del segle XV*, VII CILFR (Barcelona 1953), (1955), 357-364.

RUBIÓ I LLUCH, A.: *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409). Col·lecció de documents per a la història de l'expedició catalana a Orient: els ducats d'Atenes i Neopàtria* (Barcelona 1947).

RUSSELL-GEBBET, P.: *Mediaeval Catalan Linguistic Texts*, Dolphin Book (Oxford 1965).

SANCHIS GUARNER, Manuel: *La lengua de Ausias March*, RFV, VI, 1959-1962), 85-99.

SCHIB, Gret: *Doctrina pueril*, de R. Llull, ENC (Barcelona 1972).
Sant Vicent Ferrer. Sermons, III (Barcelona 1975).
Vocabulari de Sant Vicent Ferrer, "Premi Gumersind Bisbal Cutsems, 1976", (1977).

SERRA I RAFOLS, Elies: *Cinc Lletres privades catalanes del segle XIV*, BSCEH, I (1925), 25-31.

SOBERANAS, A.: *Diàlegs de Sant Gregori*, ENC (Barcelona 1968), vol. II.
Una versió desconeguda d'"Augats, seyós qui credets Déu lo Payre", ER, X (Barcelona 1962), 147-154.

SOLDEVILA, Ferran: *Les quatre grans cròniques, de Jaume I, Bernat Desclot, Ramon Muntaner i Pere III*. Amb la supervisió de Miquel Coll i Alentorn (Barcelona 1971).

TAVANI, Giuseppe: *Termini marinereschi catalani secondo il Llibre de Consolat de Mar*, "Bollettino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo / Bulletin de l'Atlas Linguistique Méditerranéen", X-XII (1968-1970), 221-230.

UDINA MARTORELL, F.: *El "Llibre Blanch" de Santes Creus (cartulario del siglo XII)* (Barcelona 1947).

VENY I CLAR, Joan: *Interés lingüístico del "Regiment de preservació de pestilència", de Jacme d'Agramont (s. XIV)* XI CILFR, 1965, II (Madrid 1968), 1017-1029.
"Regiment de preservació de pestilencia" de Jacme d'Agramont (segle XIV). Introducció, transcripció i estudi lingüístic (Tarragona 1971).

VERNET, Joan: *Lexicologia de Bartomeu de Tresbéns*, ER, XIII (1963-1968), 275-276.

VERNET, J. i ROMANO, David: *Tractat d'astrologia de Bartomeu de Tresbéns* (Barcelona 1957).

VIDAL, P.: *Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*, RLR, XXIX, 53-76; XXX, 257-276; XXXI, 59-78; XXXII, 146-167, 410-430, 542-549.

4. Obres consultades sobre gramàtica històrica.

AEBISCHER, P.: *Contribution à la protohistoire des articles "ille" et "ipse" dans les langues romanes*, "Cultura Neolatina", VIII, (1948).
Le suffixe "-arius" en catalan prélittéraire, "Misc. Griera", I (1955), 1-14.

ALARCOS LLORACH, E.: *Algunas consideraciones sobre la evolución del consonantismo catalán*, "Misc. homenaje a Martinet", II (1958), 5-40.
Resultados de Gc,t en la Península Ibérica, "Archivium", IV (1954), 330-342.

ALCOVER, A. M.: *La "z" llatina i el sufixe -* ĭcĕm *dins el català*, BDLLC, X (1918-19), 54-64.

ARNAU, M.: *Sobre el canvi -CO en -QUA en el català pre-literari*, ER, XII (1963--1968), 213-219.

BADIA, A. M.: *Els orígens de la frase catalana*, "Anuari de l'Institut d'estudis catalans" (Barcelona 1952).
Gramàtica històrica catalana, Noguer (Barcelona 1951). Reed. en cat. Ed. Tres i Quatre (València 1981).
L'articulació de la C' en català primitiu i la seva acció en el procés CE'-CI'-. (Complement a una llei fonètica catalana observada fa poc temps), ER, VII (1959-1960), 1-9.
L'Atlas lingüístic de Catalunya i el problema de la sibilant sonora s (fon. /z/) procedent del llatí -D- (i de C' -TY), RVF, II (1952), 7-32.

BARNILS, P.: *Problemes de fonètica històrica*, BDC, VI (1918), 69-76.

BASTARDAS, J.: *Particularidades sintácticas del latín medieval. Cartularios españoles de los siglos VIII al XI* (Barcelona 1953).
El Català pre-literari, Col. Basilea, 1976. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 37-64.

BERCHEM, M. T.: *Considérations sur le parfait périphrastique VADO + infinitif en catalan et Gallo-roman*, XI, CILFR, III (1968), 1159-1170.

BREKKE, K.: *L'E (= o, i) latin en ancien français et majorquin*, Rom. XVII (1886), 89-95.

CASALLARCH, R.: *La acción perturbadora de la yod en el vocalismo tónico español y catalán*, "Analecta Calasanstiana" (1960-1961), 4-6.

COLON, G.: *A propos du parfait périphrastique VADO + infinitif en catalan, en provençal et en français*, TraLiLi., XII (1975), 31-66.
Le parfait périphrastique catalan "VA + infinitif" IX CILFR, I (1961), 165-176.
Sobre el perfet perifràstic VADO + infinitiu en català, en provençal i en francès, Col. Amsterdam, 1970. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1976), 102-144.
Uns mots sobre la pèrdua de la R final etimològica, RVF, II (1952), 57-65.

COROMINES, J.: *Algunes lleis fonètiques catalanes no observades fins ara*, ER, III (1951-52), 201-230; reed. dins "*Lleures i converses d'un filòleg*, (Barcelona 1971), 183-209.
Aportacions catalanes i hispàniques a l'estudi de la fonètica històrica francesa, dins *Entre dos llenguatges*, I (Barcelona 1976), 109-126.
De gramàtica històrica catalana: a propòsit de dos llibres, "Studia Philolo-

gica et Litteraria in Honorem L. Spitzer", (Berna 1958) 123-148. Reed. dins *Lleures*, 245-275.
Estudis de fonètica històrica, dins *Entre dos llenguatges*, I (Barcelona 1976), 13-108.

FABRA, P.: *La coordinació i la subordinació en els documents de la cancelleria catalana del segle XIV*, IEC (Barcelona 1926).
Le catalan dans la "Grammaire des langues romanes" de W. Meyer Lübke et dans le "Grundriss der romanischen Philologie", "Revue Hispanique", XVII (1907), 1-45.

FOUCHÉ, P.: *Essai de grammaire historique de la langue catalane* (Perpignan 1918).
Morphologie historique du Roussillonnais (Toulouse-París 1924).
Phonétique historique du Roussillonnais (Toulouse-París 1924).

GRIERA, A.: *Gramàtica històrica del català antic* (Barcelona 1931).

GULSOY, J.: *L'evolució de la terminació adjectival -IDUS en català i castellà*, dins "Estudis de llengua i literatura catalanes", II (1981), 25-42.

KLESPER, O.: *Beiträge zur Syntax der altkatalanischen Konjunktionen*, BDC, XVIII (1930), 321-421.

LAFONT, R.: *Reflexion sobre lo perfach perifrastic amb anar en catalan e en occitan*, ER, XII (1963), 271-277.

LÜDKE, H.: *Die strukturelle Entwicklung der romanischen Vocalismus* (Bonn 1956).

MENDELOFF, H.: *The Catalan Periphrastic Perfect Reconsidered* "Romanistisches Jahrbuch", XIX (1968), 319-326.

MOLHO, M.: *L'aorist perifràstic català*. Col. Amsterdam, 1970, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1976), 67-100.

MOLL, F. de B.: *Gramàtica històrica catalana*, Gredos (Madrid 1952).

MONTOLIU, M.: *Morfologia del verb segons els documents catalans del Rosselló publicats per N. Alart*, ER, I (1916), 91-116.

PAR, A.: *La desinència -o del indicatiu present*, AORLL, III (1930), 169-176.
"Qui" y "que" en La Peninsula Ibérica. II. En el dominio catalán, RFE, XVI (1929), 1-34, 113-147.
Sintaxi catalana segons els escrits en prosa de Bernat Metge (Halle 1923).

RAFEL I FONTANALS, J.: *Fonologia diacrònica catalana: aspectes metodològics*. Col. Amsterdam, 1970. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1976), 47-65.
La "u" catalana d'origen consonàntic, ER, XII (1963-68), 179-211.

RASICO, Ph.: *Alguns problemes cronològics de les sibilants catalanes*, dins "Actes del I Colloqui d'estudis Catalans a Nord-Amèrica", Illinois, 1978. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1979), 91-109.
El desenvolupament dels fonemes / ʒ / i / ʃ en el català pre-literari: Qüestions de fonologia històrica, cronologia i geografia lingüística, dins "Estudis de llengua i literatura catalanes", II (1981), 5-24.
El tractament català dels grups de nasal o liquida més oclusiva, a la llum de la documentació medieval: precisions fonològiques, dins "Estudis de llengua i literatura Catalanes", III (1981), 9-25.

21

Estudis sobre la fonologia del català literari, Curial, Edicions Catalanes (Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1982).

RUSSELL-GEBBET, P.: *Mediaeval Catalan Linguistics Texts*, Dolphin Book, Oxford (1965).

SCHÄDEL, B.: *Untersuchungen zur Katalanischen Lautentwicklung* (Halle 1904).

SCHÜRR, F.: *Nochmals über das Diphthongierugsproblem im Iberoromanischen und besonders im Katalanischen*, ER, XII (1963-68), 173-178.

SEIFERT, E.: *Die Verbum "Habere" und "Tenere" im Katalanischen*, ER, VI (1957-1958), 1-74.

SOFF, I.: *Die Formen der Katalanischen Verbalendungen von den Anfängen der schriftlichen Überlieferung bis 1400* (Erlangen-Nürnberg 1962).

SOLÀ, J.: *Estudis de Sintaxi Catalana*, Ed. 62 (Barcelona 1972-73).

SPITZER, L.: *Syntaktische Notizen zur Katalanischen*, "Revue de Dialectologie Romane", VI (1914), 81-136, 237-240.

TRAGER, G. L.: *The use of the latin demonstratives (especially "ille" and "ipse") up to 600 A. D., as the source of the Romance article* (New York 1932).

VALLCORBA I ROCOSA, J.: *Ús dels verbs "estar" i "ésser"*, "Butlleti dels Seminaris d'Ensenyament del Català". Maig, oct. 1968; gen., 1970; abril, 1972.

5. Obres consultades sobre història de la llengua.

ALART, J. B.: *Études historiques et philologiques sur la langue catalane* (Paris 1881).

ALCOVER, A. M.: *Questions de llengua y literatura catalana*, BOLIC, I (1902-1903), 209-560.

AMENGUAL I BATLE, Josep: *La llengua del poble dins els sínodes mallorquins*, "Randa", 6 (1977), 5-26.

ARAMON I SERRA, R.: *Problèmes d'histoire de la langue catalane*, dins "La Linguistique Catalane". Klincksieck (Paris 1973), 27-80.

BADIA I MARGARIT, Antoni M. i MOLL, Francesc de B.: *La llengua de Ramon Llull*, dins "Ramon Llull. Obres essencials", Selecta, II (Barcelona 1960), 1299-1358.

La versione della "Divina Comedia" di Andreu Febrer (sec. XV) e la lingua letteraria catalana, VIII, CISR, II (1960), 3-35. Republicat: *La versió catalana de la "Divina Comèdia" d'Andreu Febrer*, dins *La llengua catalana ahir i avui* (Barcelona 1977), 44-101.

Les morceaux francais de la Chronique catalane de Bernat Desclot, Tra.Li.Li., XI (1973), 533-540.

L'estat present de les investigacions sobre la llengua catalana, dins *Estudis de Llengua, Literatura i Cultura Catalanes*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1979), 11-39.

Llengua i cultura als Països Catalans (Barcelona 1964).

Notes per a una caracterització lingüística dels manuscrits del Llibre de Contemplació. Contribució a l'estudi de la llengua de Ramon Llull, ER (1962), 99-130.

Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols, BRABL, XXIII, 2 (1950), 137-152, 83-116; i XXV (1953), 145-163.

BADIA I MARGARIT, Antoni: *Els orígens de la frase catalana*, "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", (1952), 43-54.

Entorn de la formació de la llengua literària en català, dins "Estudis de llengua i literatura catalanes IV". Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1982), 5-21.

Gramática histórica catalana, Noguer (Barcelona 1951). Trad. en català: *Gramàtica històrica catalana*, Tres i Quatre (Estudis i Investigacions, 4) (València 1981).

La formació de la llengua catalana. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1981).

L'Alt Urgell i el català occidental naixent. Col. Andorra, 1979. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1980), 349-377.

La llengua catalana ahir i avui, Curial (Barcelona 1973).

BALDINGER, Kurt: *La formación de los dominios lingüísticos en la Península Ibérica* (trad. de l'alemany), Gredos (Madrid 1962).

BASTARDAS, J.; BASSOLS i D'ALTRES: *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae. Voces latinas y romances documentadas en fuentes catalanas del año 800 al 1100* (Barcelona 1950 i ss.).

Nota sobre la influència dels Glossaris en el llatí medieval català (segles X-XI), dins "In Memoriam Riba" (1973), 67-73.

Particularidades sintácticas del latin medieval (Cartularios Españoles de los siglos VIII al XI) (Barcelona 1953).

BASTARDAS, J.: *El català pre-literari*, Col. Amsterdam, 1970. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 37-64.

El latin medieval, dins "Enciclopedia lingüística hispánica", CSIC, I (1960) 251-290.

BOHIGAS, P.: *Bastero i els orígens de la llengua catalana*, dins "Miscel·lània Fabra" (Buenos Aires 1943), 27-36.

La llengua de Jacme i Pere March. "Mélanges offerts à Rita Lejeune", I, 339-351. Reeditat dins *Aportació a l'estudi de la literatura catalana*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1982), 139-154.

La llengua del cançoner d'Estanislau Aguiló. Dins *Aportació a l'estudi de la literatura catalana*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1982), 155-180.

BRAMON, Dolors: *Una llengua, dues llengües, tres llengües*, dins Pere Sisè, "*Pels i senyals: Raons d'identitat del País Valencià*" (1977), 17-47.

BRUGUERA, Jordi: *Notes al vocabulari de la Crònica de Jaume I*, IV Col. Amsterdam. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 83-115.

Vocabulari marítim de la Crònica de Jaume I, "Randa", 11 (Homenatge a Francesc de B. Moll / 3) (1980), 63-69.

BRUMMER, R.: *L'importance de la prose dans la formation de la Langue Littéraire Catalane*, "Atti del VIII Congresso Internazionale di Studi Romanzi", Firenze, II (1956), 91-96.

BRUNET, J.: *Sobre l'antiguedat de la llengua catalana*, "Avenç" (1893), 149-154.

BURNS S. I., R. I.: *La muralla de la llengua. El problema del bilingüisme i de la interacció entre musulmans i cristians al Regne medieval de València*, dins

"L'Espill", Núm. 1 i 2. Tres i Quatre (València 1979), 15-35. Reproduït dins *Jaume I i els valencians del s. XIII*, Tres i Quatre (València 1981), 303-330.

CAHNER, Max: *Llengua i societat en el pas del segle XV al XVI*, V Col. Andorra, 1979. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1980), 183-255.

CARBONELL, Jordi: *Les paraules en l'estil de Joan Rois de Corella*. Dins "Homenatge a Carles Riba" (1954), 140-142.

Notes sobre els "Principis de lectura menorquina" de 1804, ER, VIII (1961-1966), 195-214.

CASAS HOMS, J. M.: *Torcimany de Luis de Averçó. Tratado retórico gramatical y diccionario de rimas. Siglos XIV-XV*. Nota preliminar por J. Rubió Balaguer, CSIC (Barcelona 1956), 2 vols.

COLON, G.: *El léxico catalán en la Romania*, Gredos (Madrid 1976).

La llengua catalana en els seus textos, Curial (Barcelona 1978), 2 vols.

Léxico y lexicografía catalanas, dins "Revista Española de Lingüística", núm. 9, 2 Gredos (1979), 441-461.

COMPAGNA PERRONE CAPANO, A. M.: *Català i italià en els comptes d'un mas reial de la Puglia a mitjan segle XV*, dins "Estudis de llengua i literatura catalanes III". Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1981), 47-58.

CORBERA I POU, Jaume: *Tomàs Aguiló i Forteza i la qüestió de la llengua*, "Randa", 9 (Homenatge a Francesc de B. Moll / 1) (1979), 97-116.

COROMINES, J.: *El que s'ha de saber de la llengua catalana* (Palma 1972).

Entre dos llenguatges, Curial (Barcelona 1976-1977), 3 vols.

Las Vidas de Santos rosellonesas del manuscrito 44 de París. "Anales del Instituto de Lingüística" (Mendoza) III (1943), 126-211. Trad. en *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona 1971), 276-362.

Lleures i converses d'un filòleg, El pi de les tres branques (Barcelona 1971).

Sobre les prosificacions de poemes didàctics en el "Llibre de les dones" d'Eximenis, dins *Entre dos llenguatges*. I (1976), 166-240.

Sobre l'estil i manera de Martí J. de Galba i el de Joanot Martorell, dins "Homenatge a Carles Riba" (1954), 168-184. Republicat a *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona 1971), 363-378.

Sobre les Homilies d'Organyà, "Bulletin Hispanique", XLVI (1964), 45-54.

DÍAZ Y DÍAZ, C.: *El latín de la Península Ibérica*, dins ELH, I (1960), 153-290.

DUARTE I MONTSERRAT, Carles i MASSIP I BONET, M. Àngels: *Síntesi d'història de la llengua catalana*. Presentació d'Antoni M. BADIA I MARGARIT. Edicions La Magrana. (Barcelona 1981).

DUARTE I MONTSERRAT, Carles: *De l'origen dels mots* (Material per a l'ensenyament). Amb dibuixos de Margalida GARCIA ANDREU. Indesinenter (Barcelona 1981).

FABRA, P.: *El català literari*, Barcino (Barcelona 1932).

FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Lluís: *Consideracions entorn d'un pla de glossari de la llengua catalana medieval*, "Miscellània Fabra" (Buenos Aires 1943), 143-172.

FERRANDO FRANCÈS, Antoni: *Consciència idiomàtica i nacional dels Valencians*. Universitat de València, Institut de Ciències de l'Educació, Institut de Filologia Valenciana (Monografies i Assaigs, 4) (1980).

FERRIS, Vicent: *Les construccions absolutes en Tirant lo Blanch*, RVF, VII (1975), 193-239.

GALMÉS DE FUENTES, A.: *Resultado de ll y ly y ly, c'l en los dialectos mozárabes*, RLR, (1965), 60-97.

GALLINA, Annamaria: *Una tradizione catalana quattrocentesca della "Divina Comedia"*, FR, IV (1957), 325-366.

GÖKÇEN, Adrian: *The language of "Homilies d'Organyà"*, Homenatge a Josephine de Boer (1977), 59-69.

GRIERA, A.: *Carácter de los documentos catalanes más antiguos*, "Spanische Forschungen", I (1928), 142-148.

GRIFFIN, David A.: *Los mozarabismos del "Vocabulista" atribuído a Ramon Martí* (Madrid 1961) [=AL-An, XXIII (1958), 251-337; XXIV (1959), 85-124; 333-380; XXV (1960), 93-170].

GUAL CAMARENA, M.: *Vocabulario del comercio medieval. Colección de aranceles aduaneros de la Corona de Aragón (siglos XIII y XIV)* (Tarragona 1968).

GUILLEUMAS, Rosalia: *La llengua catalana segons Antoni Rubió i Lluch* (Barcelona 1957).

MARTÍ DE RIQUER: *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals* (Barcelona 1968).

MARTÍ I CASTELL, Joan: *Estudis de català medieval. La llengua de Ramon Llull*, Indesinenter (Barcelona 1981).

MEIER, Harri: *Futur und Objektspronomen in alkatalanischen "Llibre d'Hores"*, "Romanistisches Jahrbuch", XIX (1968), 327-335.

MENÉNDEZ PIDAL, R.: *Orígenes del español. Estado lingüístico de la Península Ibérica hasta el siglo XI* (Madrid 1926).

METZELTIN, Michael: *Cap a una teoria semàntica dels textos exemplificada amb el Llibre de Evast e Blanquerna, de Ramon Llull*, IV Col. Basilea. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 65-81.

MILÀ I FONTANALS: *Estudios de lengua catalana* (Barcelona 1875).
Notas de primitiva lengua catalana, "Revista Histórica", III (Barcelona 1876), 289-295.

MIRALLES MONSERRAT, Joan: *Sobre la transcripció i glossari del Llibre de Bons Amonestaments*, "Diario de Mallorca", 25 maig 1972.

MOLAS, Joaquim: *Literatura catalana antiga*, Vol I (segle XIII); vol III (segle XV), 1.ª part. (Barcelona 1961-1964).

MOLL, F. de B. i BADIA, A. M.; *La llengua de Ramon Llull*, dins *Obres essencials* de Ramon Llull (Barcelona 1960). Republicat en *Textos i estudis medievals*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1982), 123-163.

MOLL, F. de B.: *Els llatinismes de la "Logica nova"*, "Estudis Franciscans", XLVII (1935), 57-65. Republicat a *Textos i Estudis medievals*, id., 221-232.
Entorn del lèxic del Liber elegantiarum, IV Col. Basilea. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 117-140.
Notes per a una valoració del lèxic de Ramon Llull, "Estudios Lulianos", I (1957), 157-206. Republicat en *Textos i estudis medievals*, id., 165-220.

MONTOLIU, Manuel de: *La llengua catalana i els trobadors* (Barcelona 1957).

NICOLAU D'OLWER, Ll.: *Apunts sobre la influència italiana en la prosa catalana*, EUC, II (1908), 166-179 i 306-320.
L'expansió de Catalunya a la Mediterrània Oriental (Barcelona 1926).

DE OLEZA, Joseph: *Zur Bestimmung der Mundart der Katalanischen Version der Graalsage* (Codex A. 79 sup. Ambrosiana, Mailand). Inaugural Disertation zur... (Barcelona 1928).

OLIVAR MARÇAL: *Notes entorn de la influència de l'Ars dictandi sobre la prosa catalana de la cancelleria de finals del segle XIV i el ms. Y 129-7 de la Colombina*, EUC, XXII (1936), 631-653.

PAR, A.: *Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans*, AORLL, IV (1931), 171-187.
"Curial e Güelfa". Notes lingüístiques i d'estil, AORLL, I (1928), 119-150.
Notes lingüístiques y d'estil sobre les inscripcions y cartes de Catalunya al segle XVIè. Casa de Caritat. Discurs llegit a la Real Acadèmia de Buenas Letras (Barcelona 1924).
"Qui" y "Que" en la península ibérica. II. En el dominio catalán, RFE, XIII, 337-349; XVI, 1-34; 113-147.
Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge. "Beihäfte zur Zeitschrift für romanische Philologie", 66 (Halle 1923).

RIQUER, M. de: *Examen lingüístico del "Libre dels Feyts d'armes de Catalunya" de Bernat Boades*, BRABLB, XXI (1948), 247-274.
Història de la literatura catalana, Vols I, II, III. (Barcelona 1964).
La lengua de los poetas catalanes medievales, "Boletín de Dialectología Española", XXXIII (1954-1955), 171-179.
La llengua i l'estil de Tirant lo Blanch, dins *Tirant lo Blanc*, (Barcelona 1947), 158-174.
La llengua de les poesies d'Andreu Febrer, a "Apèndix" a *Poesia d'Andreu Febrer* (Barcelona 1951).
Obras de Bernat Metge (Barcelona 1959).

ROCA, J.: *"Estar" més gerundi en català antic*, ER, VIII (1961), 189-193.
Tenir + participi en català antic, a "Miscellània Filològica dedicada a Mons. A. Griera", II (Barcelona 1960), 295-312.
Verbs auxiliars afins a "estar" en català antic, ER, VI (Barcelona 1957-1958), 165-168.

RODON RINUÉ, Eulàlia: *El latín medieval como fuente para los orígenes de los romances hispánicos*, XII CILFR (Bucarest 1978), II (1971), 145-149.
El lenguaje del feudalismo en el siglo XI en Cataluña. Contribución al estudio del latín medieval (Barcelona 1957).
Notas sobre formas latino-romances en documentos de los siglos IX-XI, "Emerita", XXXVII (1969), 411-414.

RUBIÓ BALAGUER, J.: *Influència de la sintaxi llatina en la cancilleria catalana del segle XV*, VII, CILFR (Barcelona 1953), II (1955), 357-364.
La cultura catalana del Renaixement a la Decadència, Ed. 62 (Barcelona 1964).
Literatura catalana, dins *Historia general de las literaturas hispánicas*. Di-

rigida per Díaz-Plaja. Barcelona, I (1949), 645-676; III (1953), 886-930; IV (1953), 495-597; V (1958), 216-337.

RUBIÓ I LLUCH, A.: *La cultura catalana en el regnat de Pere III*, EUC, VIII (1917).
La lengua y cultura catalanas en Grecia en el siglo XIV (Madrid 1899), 95-120.
La llengua catalana a Grècia, "Primer Congrés Internacional de la Llengua catalana" (1906), 235-248.
L'oratòria política de Catalunya en l'Edat Mitjana, EUC, III (1909), 213-224.
Un cop d'ull sobre'l passat y el present de la llengua catalana, "Revista Catalana" (1899).

RUSSELL-GEBBET, Paul: *L'estructura de les oracions condicionals de realització impossible en el català medieval*, III Col. Cambridge, 1973. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1976), 207-216.
Mediaeval catalan linguistics texts, Dolphin Book (1965).

SANCHIS GUARNER, M.: *Aproximació a la història de la llengua catalana*, Salvat (1980).
El mozárabe peninsular, dins "Enciclopedia Lingüística Hispánica", Vol I, CSIC (1960), 293-342.
Els components de la llengua catalana, dins *Història de Catalunya*, I, Aedos (Barcelona 1969), 255-272.
Factores históricos de los dialectos catalanes. "Estudios dedicados a R. Menéndez Pidal", CSIC, VI (Madrid 1956), 151-186.
"Introducció" a Sant Vicent Ferrer. Sermons de Quaresma (València 1973), 7-35.
Introducción a la historia lingüística de Valencia (València 1949).
La lengua de Ausias March, RVF, IV (1959-1962), 85-99.
La llengua dels valencians, Tres i Quatre (València 1972).
Sobre la data de les Regles de purisme idiomàtic de Bernat Fenollar, ER, X (1962), 307-310.

SANSONE, Giuseppe: *Studi di filologia catalana* (Bari 1963).

SAROIHANDY, J.: *Das Katalanische*. "Ein Grundriss der romanischen Philologie", de G. Gröber. 2.ª ed. (1904-1906), 841-877.

SCHIB, Gret:. *Els sermons de Sant Vicent Ferrer*. III Col. Cambridge, 1973. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1976), 325-336.

SEIFERT, Eva: *Das Katalanische in den Werken von Friedrich Diez*, EUC, "Homenatge a Antoni Rubió i Lluch", XXI (1936), 193-199.

SOLÀ, Joan: *A l'entorn de la llengua*, Laia (Barcelona 1977).
Bibliografia d'història de la llengua, dins "Anuario de la Facultad de Filología de la Univ. de Barcelona" (1976), 549-561.
Sobre el llatí a l'ensenyament medieval, "Randa" 9 (Homenatge a Francesc de B. Moll / 1) (1979), 65-71.

SOLDEVILA, Ferran: *L'ús del pretèrit perifràstic en la Crònica de Muntaner*, ER, XII (1963-1968), 267-270.

TAVANI, Giuseppe: *Sobre la versificació de Gilabert de Pròixita* (1 i 2), dins "Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, II/IV". Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1981/1982), 125-144/105-122.

UDINA MARTORELL, F.: *El marco histórico del dominio lingüístico catalán* (siglos VIII-XI), VII CILR (Barcelona 1953), 1955, 85-91.

VENY, Joan: *Els parlars. Síntesi de dialectologia catalana*, Dopesa (Barcelona 1978). N'hi ha una 3.ª ed. corregida i augmentada ap. Ed. Moll (Palma de Mallorca 1982).

Interés lingüístico del "Regiment de preservació de pestilència" de Jacme d'Agramont (s. XIV), XI, CILFR, (Madrid 1965), 1968, 1017-1029.

VERES D'OCON, E.: *La diptongación en el mozárabe levantino*, RVF, II (1957), 137-148.

WIERUSZOWSKI, Hel: *The rise of the catalan language in the 13 th. century*, "Modern Language Notes", LIX (1944), 9-20.

6. Estudis sobre el català de les Balears.

ALBRANCA, F.: *Recorts de la dominació mora en la parla menorquina*, "1er Congrés Internacional de la Llengua Catalana" (Barcelona 1906), 400-403.

ALCOVER, A. M.ª: *Concordansa del participi amb el terme d'acció*, "1er Congrés Internacional de la Llengua Catalana" (Barcelona 1906), 124-129.

Dialectes catalans i llur estensió i característiques principals, BDLLC, X (1919), 519-522.

Disertació doctoral del Dr. Martí Niepage, BDLLC, VI (1910-11), 178-185; 229-234; VII (1912), 1-6.

Els eyvissenchs, BDLLC, XII (1921-22), 49-65.

Grafia del sò balear e en el sigle XIV. La conjunció copulativa representada per... an el mateix sigle, BDLLC, VI (1910-1911), 168-169.

La llenga mallorquina escrita (recensió de la tesi de M. Niepage), BDLLC, VI (1910-1911), 25-32.

La llengua catalana té sintaxi propia, "1er Congrés Internacional de la llengua catalana" (Barcelona 1906), 351-399.

L'article "es" i "sa", BDLLC, VII (1912-1913), 5 i 6.

Notes dialectològiques de Menorca, BDLLC, VIII (1915), 237-241.

Una mica de dialectologia catalana, BDLLC, IV (1908), 194-303.

Varietats dialectals que presenta el català, BDLLC, I (1902), 149-158.

La llengua que parlen ara les Illes Balears, procedeix del muszaràbich de tals illes o dels pobladors catalans que hi dugué el Rey Jaume I?, BDLLC, XIV (1925), 16-65.

La questió de So'n (So-d'En), BDLLC, XII (1921-22), 343-344.

L'article "es" i "sa" dins la toponímia catalana, BDLLC, II (1905), 347-360.

L'article "es" i "sa" dins la toponimia actual del Principat, BDLLC, IX (1917), 349-352.

Un altre esquitx de casos sobre la questió de so'n (So-d'En), BDLLC, XIII (1923-24), 57-59.

ALCOVER, A. M.ª i MOLL, F. de B.: *La flexió verbal en els dialectes catalans*, AORLL, II (1929), 73-184; III (1930), 73-168; IV (1931), 9-104; V (1932), 9-72.

ALOMAR, G.: *Es indispensable per a la vida i progrés de la llengua l'unificació absoluta de l'ortografia*, "1.er Congrés Internacional de la Llengua Catalana", (Barcelona 1906), 411-469.

BADIA I MARGARIT, A. M.: *El Diccionari d'Alcover i Moll*, dins *Llengua i cultura als països catalans* (Barcelona 1964).

Notes per una caracterització lingüística dels manuscrits del "Llibre de Contemplació". Contribució a l'estudi de la llengua de Ramon Llull, ER, X (1962), 99-130.

Anglicisms in the catalan language of Menorca, "English Studies", XXXIV (1953), 279-282.

Dialectalismes baleàrics en Ramon Llull? Una qüestió de mètode. "Randa", 9, "Homenatge a Francesc de B. Moll / 1" (1979), 31-49.

Dialecto Balear. Dins *Enciclopedia de la cultura española*. Dirigida per F. Pérez Embid. Vol. I (Madrid 1963), 647-649.

Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesivols, BRABLB, XXIII (1950), 137-152; XXIV (1951-1952), 83-116; XXV (1953), 145-153.

(amb F. de B. Moll): *La llengua de Ramon Llull*, dins "Obres essencials de Ramon Llull", Selecta, II (Barcelona 1960), 1299-1358.

BARNILS, P.: *De fonètica balear*, AORLL, VI (1933), 47-50.

Dialectes catalans, BDC, VII (1919), 1-10.

L'articulació de la K i la G mallorquines, AORLL, VI (1933), 51-57.

Zur kenntnis einer mallorkinischen Kolonie in Valencia, Zr. Ph. XXXVI (1912), 601-602. Reproduït a AORLL, VI (1933), 181-188.

BATLLORI, M.: *Dos textos mallorquins dialectals de les darreries del trescents*, "Randa", 11, "Homenatge a Francesc de B. Moll / 3" (1980), 71-78.

BERTONI, G.: *Cat. Mall. "son" monso, fondo, campo*, "A. Rom.", XXII (1938), 381.

BIBILONI, G.: *Els problemes ortogràfics de les formes balears de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació*, "Affar", 1. Departaments de català. Fac. de Lletres (Mallorca 1981), 21-24.

BREKKE, K. *L'E (= o, i) latin en ancien français et en majorquin*. "Romania", XVII (1888), 89-95.

Vokalismus der Mallorkinischen. "Romania", XVII, 91 i ss.

BUSQUETS, J.: *Curs pràctic d'ortografia i elements de gramàtica. Text i classe d'exercicis* (Palma 1931).

Curs pràctic d'ortografia (Ciutat de Mallorca 1969²).

Una reminiscència musulmana en la rondallística mallorquina, "La Nostra Terra", II (1929), 533-534.

CALVERAS, J.: *Variants de les preposicions "a", "en", "ab" en els dialectes catalans*, AORLL, I (1928), 151-178.

CARBONELL, Jordi: *Notes sobre els "Principis de la llengua menorquina"*, ER, VIII (1961), 195-214.

COSTA I LLOBERA, M.: *La preposició a en l'acusatiu*. "1.er Congrés Internacional de la llengua catalana" (Barcelona 1906), 119-123.

No hem de permetre que la llengua catalana sia esclava ni tributària de cap altra llengua. Ibidem. 516-518.

CRESCINI, V. i TODESCO, V.: *La versione catalana della Inchiesta del Sant Graal*,

secondo il codice dell'Ambrosiana di Milano 1.79 sup, IEC, Biblioteca Filològica, X, LVII (Barcelona 1917).

[Diversos Autors]: *Polèmica d'en Pep Gonella* (Palma 1972).

FERRER I PARPAL, J.: *Quertille des Dialècte Menurqui* (Menorca 1857).
Tratado de Analogía del Dialecto Menorquín (Mahón 1872).
Tratado de lectura del Dialecto Menorquín (Mahón 1870).

FORTEZA, T.: *Contestació a la pregunta sobre la palabra* PEYTES, BSAL, II (1887-1888), 28-30.
Observaciones generales sobre la lengua materna, "Museo Balear" (1888), 95, 295 i 408.
Sintaxis del articulo, BSAL, VII (1897-1898), 63 i 64.

FULLANA, Miquel: *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció* (Mallorca 1974).

GINARD I BAUÇÀ, R.: *Cançoner popular de Mallorca* 4 vols. (Palma 1966-1975).

GRIERA, A.: *Contribució a una dialectologia catalana* (Barcelona 1921).
Dialectologia Catalana, "Escuela de filología" (Barcelona 1949).
El dialecte balcàric, BDC, V (1917), 1-33; VI (1918), 1-14.
El parlar d'Eivissa i Formentera, BDLLC, VII (1913), 26-36.
La calaixera de Mn. Alcover, BDC, IV (1916), 1-10.
Notes eivissenques, BDC, XVIII (1930), 139 i 140.

GRIMALT, Josep A.: *El vocalisme de Felanitx*, "Mayurqa", VIII (1972), 57-63.

GUITER, H.: *Étude de Linguistique historique du dialecte minorquin* (Montpellier 1943).

HADWIGER, J.: *Das Haupttonige A im Mallorkinischen*, "Romanische Forschungen", XX (1907), 713-740.

INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENCS [M. VILLANGÓMEZ]: *Curs d'iniciació a la llengua* (Eivissa 1972).

LLOMPART, J. M.ª: *El diccionari català-valencià-balear*, "Papeles de Son Armadans" XVII (1960), 337-350.

UN MAHONÉS: *Principis de la lectura menorquina* (Mahón 1804).

MASCARÓ, Joan i RAFEL I FONTANALS, Joaquim: *La ǫ intervocàlica balcàrica*, "Randa", XI (Homenatge a Francesc de B. Moll / 3), (1980), 37-44.

MASSOT I MUNTANER, Josep: *Els mallorquins i la llengua autòctona* (Barcelona 1972).
Els mallorquins, l'Església i la llengua autòctona, "Lluc", març de 1971, 66-69.
Església i poble a Mallorca del segle XX, "Lluc", desembre de 1975, 10-13.
La "Societat d'amics del país". Jaume Pujol i el català de Mallorca, dins "In memoriam Riba" (1973), 261-275.
Pompeu Fabra i Mallorca, "Serra d'Or", agost de 1969, 41-42.
Un vocabulari mallorquí-castellà del segle XVIII, ER, XIII (1963-1968), 147-163.

MELIÀ, Josep: *Estimem la nostra llengua* (València 1973).
Informe sobre la lengua catalana (Madrid 1970).

METZELTIN, Michael: *Cap a una teoria semàntica dels textos exemplificada amb el "Llibre de Evast e Blanquerna" de R. Llull*, IV Col. Basilea, 1976. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977), 65-81.

MIRALLES I MONTSERRAT, JOAN: *Sobre la transcripció i glossari del Llibre de Bons Amonestaments*. "Diario de Mallorca", 25 de Maig de 1972.
Un poble un temps (Palma 1974).
[amb LLOMPART, J. M.ª]: *Un poeta del segle XVIII: Miquel Socias de Tagamanent*, "Lluc", octubre de 1970, 13-16.

MOLL, A. M.: *Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco*, RFE, XLI (1957), 341-371.

MOLL, Francesc de B.: *Alguns mots d'origen aràbic*, ER, XIII (1963-1968), 55-56.
Bernard Schädel i els inicis de la lingüística catalana, Hom. Vicens, I (Barcelona 1965), 95-100.
Comment a été fait le "Diccionari català-valencià-balear", X CILFR, [Strasbourg 1962], III (1965), 819-930.
Consultes de llenguatge, BDLLC, XV (1933), 41-43, 61-63, 137-138; XVI (1934), 26 i 27, 71 i 72.
El Habla de Mallorca, dins *Historia de Mallorca* coordinada per Mascaró Pasarius, V (Palma 1973), 353-388. Trad. i reed. Ed. Barcino (Col. Popular)
El parlar de Mallorca (Barcelona 1980).
Els dialectes i la llengua catalana. Obra del "Diccionari català-valencià-balear" (Barcelona 1957).
Els dialectes i la llengua literària (Barcelona 1957).
Els dos diccionaris (Barcelona 1957).
Els parlars baleàrics, VII CILFR [Barcelona 1953], II, 1955, 127-136.
Entre R. Llull i el Decameron, "Bollettino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo", X-XII (1968-1970), 433-441.
Epistolari de Pompeu Fabra a mossèn Antoni M.ª Alcover (Tarragona 1969).
Espigoladures dialectals, ER, VIII (1961), 179-184.
Espigoladures Filològiques. I: L'adverbi "ad illas horas" en català. 2. Notes etimològiques i lexicals (Palma 1925).
Estática y dinámica del catalán en Mallorca, "Papeles de Son Armadans", L (1960), 161-175.
Estudi fonètic i lexical del dialecte de Ciutadella, "Misc. Alcover" (Palma 1931), 397-460. Reeditat, amb modificacions, a "Randa", 8 (1979), 5-48.
La lengua de las Baleares (enseñada a las personas de habla castellana) (Palma 1971-1972), 2 vols.
L'home per la paraula (Palma 1974).
L'ús del vernacle en la litúrgia de les Illes Balears, "II Congrés Litúrgic de Montserrat", II (Secció Jurídica, Secció de Filologia, Secció d'Art) (Montserrat 1967), 193-205.
Notes per a una valoració del lèxic de R. Llull, "Estudios Lulianos", I (1957), 157-206. Reeditat en *Textos i estudis medievals*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1982), 165-220.
Ortografia mallorquina, segons les normes de l'Institut adequada al llenguatge de totes les Balears (Palma 1931).
Promptuari d'ortografia per a ús dels escriptors baleàrics (Palma 1963).
Ressenya de l'estudi de H. Guiter, *Étude de Linguistique historique du dialecte minorquin*, ER, I (1947-1948), 230-234.

Transcripció de cançons populars amb notes sobre fonètica sintàctica, AORLL, VII (Barcelona 1934), 9-39.
Vocabulari tècnic dels molins de vent de les Balears, BDC, XXII (1934), 1-35.
[amb mossèn A. M. Alcover]: *La flexió verbal en els dialectes catalans*, AORLL, II (1929), 73-178; III (1930), 73-168; IV (1931), 9-104; i V (1932), 7-92.

MOREL-FATIO, A.: *Notes sur l'article dérivé de IPSE dans les dialectes catalans*, "Mélanges Reunier" (Paris 1886).
Rapport adressé à M. le Ministre de l'Instruction publique sur une mission philologique à Majorque (Paris 1882).

NIEPAGE, M.: *Laut-und Formenlehre der Mallorkinischen Urkunden sprache*, "Revue de Dialectologie Romane", I (1909), 300-385; II (1910), 1-55. També n'hi ha edició en un sol volum (Halle 1909).

OBRADOR BENNÀSSAR, M.: *Glosari al Libre de Gentil e los tres savis Libre de la primera e segona intenció. Libre de Mil proverbis.* (Palma 1901).

OLEZA, J. M. d': Ressenya de B. Schädel, *Nova Art de Trobar. Un art poëtique catalan du XVIe siècle*, "Mélanges Chabaneau" (1908).
El "Diccionari" de Mn. Alcover, "Razón y Fe", LXXXV (1928), 401-409.
Zur Bestimmung der Mundart der katalanischen Version der Graalsage. (Codex 1.79 sup. Ambrosiana, Mailand). Biblioteca Balmes (Barcelona 1928).

ORLANDIS, R.: *Necessitat de l'estudi del llatí per fomentar la filologia catalana*, 1.er Congrés Int. Ll. Cat. Barcelona (Barcelona 1906), 317-321.

ROKSETH, P.: *L'article majorquin et l'article roman derivé de IPSU* "Boletim de Filologia" (1952), 86-100.
Terminologie de la Culture des céréales à Majorque, IEC, Biblioteca Filològica (Barcelona 1916).

ROSSELLÓ, J.: *Glosario de las voces desusadas de las Obras rimadas de Ramón Llull*, "Obras Rimadas" (1859), 701-771.

RUIZ PABLO, A.: *Restes que van deixar en el llenguatge menorquí les invasions ingleses*, "1.er Congrés Internacional de la Llengua Catalana" (Barcelona 1906), 345-349.

RULLAN, I. *Apuntes para un vocabulario mallorquín etimológico* (Palma 1899).

RUSSELL-GEBBET, P.: *Mediaeval Catalan Linguistic Texts*, Dolphin Book (Oxford 1965).

SANCHIS GUARNER, Manuel: *El molins de vent de Mallorca*, "Biblioteca Folklòrica Barcino" (Barcelona 1955).
Le Diccionaire historique et dialectal du catalan "Alcover-Moll". Travaux, problèmes et méthodes, "Orbis", II (1953), 104-112.
Factores históricos de los dialectos catalanes. Estudios dedicados a Menéndez Pidal, VI (1956), 151-186.

SANCHO, A.: *El acento mallorquín*, "Misc. Fil. A. M. Alcover", (Mallorca 1932), 525-538.

SAPON STANLEY, M.: *Contribución metodológica a la encuesta dialectal*, IX, CILFR, (Lisboa 1959), III, (1961-62), 69-77.

SCHÄDEL, B.: *Mallorca*, RDR, I (1909), 267-268.
Mundartliches aus Mallorca (Halle 1905).

SEGUÍ I PUNTAS, Mateu: *La llengua catalana a Palma de Mallorca*, "Serra d'Or", juliol de 1971, 37 i 38.
L'ús de la llengua catalana pels poetes menorquins actuals, "Lluc", maig de 1970, 131 i 132.

SERRA ORVAY, V.: *Apreci en què és tinguda a Eyvissa la llengua pròpia. Ullada dalt dalt a algunes questions de gramàtica euvissenca*, "1.er Congrés Internacional de Llengua Catalana" (Barcelona 1906), 183-187.

SPELBRINK, W.: *Die Mittelmeerinseln Eivissa und Formentera. Eine Kulturgeschichtliche und lexicographische Darstellung*, BDC, XXIV (1936), 184-281; XXV (1937), 1-147.

SPITZER, L.: *"Catalinons"*, BDLLC, XVIII (1936), 102-103.
Glanures dans le Diccionaire Alcover-Moll, BDLLC, XVI (1934), 140-142.
Zu den Etymologien der "Diccionari Alcover", "Misc. Filològica dedicada a Mn. Alcover", (Mallorca 1932), 405-472.

TARONGÍ, M.: *Observacions ortogràfiques y literàries*, "El trovador mallorquín" (1883).

VENY, Joan: *Aproximació a l'estudi del dialecte eivissenc*, "Randa", 5, (1977), 5-41.
Dialectologie Catalane, dins *La linguistique Catalane*. Ed. Klincksieck (París 1973), 289-337.
El llegat lingüístic mallorquí a Tàrbena (Alacant), "Lluc", maig del 1972, 130-132.
El valencià meridional, dins *Problemes de Llengua i Literatura Catalanes*, "Actes del II Colloqui Internacional sobre el català". Amsterdam 1970. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1976), 145-230 i, sobretot, 166-179.
Els noms de l'esternut en català, ER, XLV (1963-1968), 95-125.
La nostra llengua, dins *Campos, ahir i avui* (Campos 1974), 78-93.
Los supervivientes románicos de "talentum", "deseo", RLR, XXI (1957), 106-137.
Notas léxicas sobre el habla de Campos (Mallorca), dins *Orbis*, XII (Louvain 1963), 132-140.
Notes phonétiques sur le parler de Campos (Majorque), "Boletim de Filologia", XX (Lisboa 1962), 323-340.
Paralelismos léxicos en los dialectos catalanes, RFE, XLII (1958-1959), 1-59; i XLIII (1960), 1-86.

VIVES, A.: *Vocabulario mallorquín-español* (Palma 1935).

7. Estudis sobre onomàstica balear.

AGUILÓ ADROVER, C.: *La toponímia marina de Felanitx, Santanyi i Ses Salines (Mallorca)*, "Randa", 10 (1980), 25-49.
Mapa toponímic de Sa Dragonera (Palma 1982).
Mapa toponímic de l'Arxipèlag de Cabrera. Gràfiques Miramar (Palma de Mallorca 1980).
El mapa toponímic de l'Arxipèlag de Cabrera, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", II (1980), 15-18.

Plaja: un cas de fidelitat a la fonètica medieval, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", V (1981), 44-45.
Topografia submarina i talassonimia en el Migjorn de Mallorca, "Randa" 12 (1981), 73-82.
La toponimia de Sa Dragonera. Recopilació i classificació, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", X (1982), 13-28.
Mapa toponímic de Sa Dragonera format per (...) (Palma de Mallorca 1982), 1 full.
Sa Punta de Sa Cossia o Sa Punta de Sa Curria? Consideracions sobre un topònim del litoral de Santanyí, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", XI (1983), 24-26 i 36.

ALCOVER, A. M.ª: *Els noms de lloch i de familia balears que figuren dins el documents contemporanis de la Reconquista cristiana*, BDLLC, XIV (1925), 133-151.
Els noms de lloch que figuren dins lo llibre II de la Crònica de Fra Marsili, BDLLC, XIV (1925), 177-203.
La llengua que parlen ara a les illes Balears procedeix de muzaràbichs de la's illes, o dels poblادors catalans que hi duguè el Rey En Jaume I?, BDLLC, XIV (1925), 16-65.
La qüestió del So'n (So d'En), BDLLC, XII (1921-22), 343-344.
Un altre esquitx de casos sobre la qüestió del So'n (So d'En), BDLLC, XIII (1923-1924), 57-59.
L'article "es" i "sa" dins la toponimia actual del Principat, BDLLC, IX (1917), 349-352.
L'article "es" i "sa" dins la toponimia catalana, BDLLC, (1905), 347-360.
Per que servex la Toponimia, BDLLC, II (1904-1905), 225-287 i 345-378.

ASÍN PALACIOS, M.: *Contribución a la toponimia árabe de España* (Madrid-Granada 1944).

BADIA, A. M.ª i MARSÀ, F.: *Le "Corpus de Toponímia Catalana"* "Onoma", III (1952), 51-55; "Pirineos" VII (1952), 519-533.

BAGUÉ, E.: *Noms personals de l'Edat Mitjana*, Ed. Moll (Palma 1975).

BARCELÓ Miquel: *Sobre tres topònims berebers a les Illes orientals d'Al-Andalus*, "Faventia" 2/2, (1980), 131-133.
La toponimia tribal i clànica bèrber a les illes orientals d'Al-Andalus, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", X (1982), 42-46.

BARCELÓ, Maria: *Anotacions sobre l'interès de les "Talles" com a repertori antroponímic: Segle XV*, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", X (1982), 81-85.

BIBILONI, G.: *La ciutat de Mallorca: consideraciones sobre un topònim*, "Randa", 9 (1979), 25-30.

BOFARULL, P. de: *Repartimiento de Mallorca*, dins "Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón", XI (Barcelona 1856), 1-149.

BUSQUETS I MULET, J.: *El códice latino-arábigo del repartimiento de Mallorca (parte latina)*, BSAL, XXX (1941-1953), 708-758.
El códice latinoarábigo del Repartimiento de Mallorca (texto árabe), dins "Homenaje a Millàs-Vallicrosa", I, CSIC (Barcelona 1954), 243-300.

COLOM MATEU, M.: *Onomàstica lulliana. L'antroponímia i la toponímia dins l'obra catalana de Ramon Llull* (Mallorca 1977).

COROMINES, J.: *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, Ed. Moll (Palma 1954).

Estudis de toponímia catalana, Ed. Barcino (Barcelona 1965-1970), 2 vols.

L'Onomasticon Cataloniae, "Onoma", IV (1953), 44-50.

COROMINAS, J. i MASCARÓ PASARIUS, J.: *Aproximació a la toponímia mossàrab balear*, "Societat d'Onomàstica, Butlleti Interior", X (1982), 29-41.

[Diversos autors]: *Presentació del Mapa Toponímic de l'Arxipèlag de Cabrera de Cosme Aguiló Adrover* (Santanyí 1980). Amb parlaments del batlle de Santanyí, Miquel Pons, Joan Miralles i Cosme Aguiló.

DOLÇ, M.: *La toponímia més remota de les illes*, "Randa", 9 (1979), 9-15.

FERRER Y ALEDO, J.: *La nomenclatura que emplean los pescadores de esta isla para designar los diferentes puestos de la accidentada costa de Menorca*, "Revista de Menorca" (1909), 177, 255, 287, 341 i 367.

FLEXAS, B.: *Surnoms à Artà (Majorque)*. Extret dels "Annales de la Faculté de Lettres d'Aix", XLI (1966), 171-189.

GALMÉS DE FUENTES, A.: *El mozárabe levantino en los "Libros de Repartimientos" de Mallorca y Valencia*, "Nueva Revista de Filología Hispánica", IV (1950), 313-346.

LÓPEZ CASASNOVAS, J. F.: *La toponímia de Menorca. Estudis. Estat actual*, "Societat d'Onomàstica. Butlleti Interior", IX (1982), 25-31.

LLULL MARTÍ, A.: *Passat, present i perspectives de futur dels estudis d'Antroponímia a Mallorca*, "Societat d'Onomàstica. Butlleti Interior", IX (1982), 32-64.

Noms de bateig més representatius a Mallorca, "Societat d'Onomàstica. Butlleti Interior", II (1980), 10-14.

Malnoms de Mallorca (dedicat a Margalida Casassayas, de Palma, i Miquel A. Rayó d'Inca), "Societat d'Onomàstica. Butlleti Interior", VIII (1982), 14-17.

MASCARÓ PASARIUS, J.: *Corpus de toponimia de Mallorca* (Palma 1962-67).

Erratas en la toponimia de la cartografía menorquina (Ciutadella 1954).

La toponimia de Mallorca, dins "Boletín de la Cam. de Comercio, Ind. y Nav." (Palma 1961).

MASCARÓ PONS, J.: *Noms de bateig, llur transmissió a Ciutadella de Menorca*, "Societat d'Onomàstica. Butlleti Interior", X (1982), 66-80.

MIRALLES, J.: *Contribució a l'estudi de la població medieval mallorquina I*, "Mayurqa", Vol. V (Palma 1971), 75-97.

Contribució a l'estudi de la població medieval mallorquina II, "Mayurqa", Vol. XI (Palma 1974), 99-123.

Els malnoms, "Lluc", juny 1969, 14-16.

Els malnoms. Estudi lingüístic dels motius de Montuïri, "Lluc", Palma, març 1970, 15-17.

Entorn de l'etimologia de Montuïri: estat de la qüestió, "Randa", 9 (Homenatge a Francesc de B. Moll / 1), (1979), 17-24.

Els estudis de toponímia de Mallorca. Estat de la qüestió, "Societat d'Onomàstica. Butlleti Interior", Vol. 9 (Barna 1982), 11-24.

Estudi històric dels malnoms de Montuïri, "Lluc", Palma, abril 1970, 13-14.

La població de Montuïri durant el regnat de Jaume I, "Lluc", Palma, gener 1970, 18-20.
Normes per a l'aplec i l'estudi dels malnoms, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior". Cinquè Colloqui de Vic (1980), 29-37.
Sobre l'etimologia dels llinatges Socias i Picornell, "Mayurqa", Vol. XVI (Palma 1976), 367-373.
Els renoms, malnoms i noms de casa, "Societat d'onomàstica. Butlletí Interior", V (1981), 38-39.

MOLL, F. de B.: *El fichero de toponimia Balear*, "IV Congreso Internacional de Ciencias Onomásticas" (Salamanca 1955), I (1958).
El habla de Mallorca, dins "Historia de Mallorca" de J. MASCARÓ PASARIUS. Vol. V (Palma 1973), 353-388. Reeditat per l'ed. Barcino (trad.): *El parlar de Mallorca. Caracteristiques pròpies. Comparació amb el català continental, amb el menorquí i amb l'eivissenc* (Barcelona 1980).
Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears). *Assaig de divulgació lingüística*, Ed. Moll (Palma 1959).
Mossèn Alcover i l'Onomàstica, "Societat d'Onomástica. Butlletí Interior", IX (1982), 5-10.

MOREU-REY, E.: *Els nostres noms de lloc*, Ed. Moll (Mallorca 1982).
Reflexions sobre els malnoms de Mallorca, Menorca i Eivissa, "Randa", 10 Homenatge a Francesc de B. Moll / 2), (1980), 51-61.
Renoms, motius, malnoms i noms de casa, Editorial Millà (Llengua viva, 4), (Barcelona 1981).
Toponimia urbana i onomàstica vària (Palma 1974).

PICORNELL, C.: *La nova toponimia de les Illes Balears. Una aportació als topònims sorgits arrel del turisme*, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", X (1982), 86-100.

PONS, M.: *La presentació del mapa toponímic de l'Arxipèlag de Cabrera de Cosme Aguiló*, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", V (1981), 42-43.

POVEDA I SÁNCHEZ, A.: *Aigües i corrents d'aigua a la toponimia de Mayūrka segons el Llibre del Repartiment*, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", X (1982), 45-57 i mapa.

RIERA I SANS, J.: *Antroponimia jueva mallorquina (segles XIII-XV)*, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", X (1982), 58-65.

ROSSELLÓ BORDOY, G.: *Mallorca musulmana (Estudis d'Arqueologia)* (Palma 1973).

ROSSELLÓ VERGER, V.: *Anotacions a la toponomàstica del migjorn i xaloc de Mallorca*, BSAL, XXXII, (1961-62), 792-795.
La peristencia del catastro romano en el Migjorn de Mallorca, dins "Estudios sobre centuriaciones romanas en España". Universidad Autónoma de Madrid (1974), 137-155.
Canvis de propietat i parcellacions al camp mallorquí entre els segles XIX i XX, "Randa", 12 (1981-82), 19-60.

SANCHIS GUARNER, M.: *El mozárabe peninsular*, ELH, I (1962), 293-342.
Els parlars romànics anteriors a la reconquesta de València i Mallorca. Institución Alfonso el Magnánimo (Valencia 1961²).

La partícula "Son" de Son Armadans y los demás predios mallorquines, "Papeles de Son Armadans", XVII (1960), 176-184.
Las minorías religiosas en la toponimia de Cataluña, Valencia y Mallorca, V, "Cinquième Congrès International de Toponymie et d'Anthroponymie" (Salamanca 1955), I (1958), 467-473.

VENY, C.: *Un texto de Hecateo, Kromyusa y Melusa*, BSAL, XXXI (1955-1956), 251-254, 770-781.

VENY I CLAR, J.: *Llucmajor a través de la seva toponimia* (Llucmajor 1976).

VERNET, J.: *Toponimia arábiga*, ELH, I CSIC (Madrid 1960), 561-578.

VIDAL ALCOVER, J.: *El mapa de Cabrera de Cosme Aguiló*, "Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior", III (1981), 15-17.

VILLANGÓMEZ LLOBET, M.: *Tornant a la toponimia eivissenca*, "Lluc" (maig 1970), 129-130.

ZAFORTEZA MUSOLES, D.: *La Ciutat de Mallorca. Ensayo histórico-toponímico* (Palma de Mallorca, 1953-60), 4 vols (obra incompleta).

8. Estudis sobre el dret vigent a Mallorca a l'edat mitjana.

AGUILÓ, E. de K.: *Franqueses y privilegis del regne*, BSAL, Vol V (1893-94), 43 i ss., Vol VI (1895-96), 25 i ss., Vol VII (1897-98), 3 i ss.
Colección de leyes suntuarias, BSAL, II (1887-88), 190 i ss. III (1889-90), 5 i ss.
Ordenacions del governador Joan Aymerich, BSAL, IV (1891-92), 203.

ÁLVAREZ, C.: *La justicia en el antiguo reino de Mallorca* (Palma 1971).

BOFARULL, P. de: *Ordinacions de la Casa Reial d'Aragó*, dins "Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón", V (Barcelona 1850).

BROCÀ, G. M.ª de: *Ordinacions fetes en Cort per tota Catalunya y les illes de Mallorca, Ibiza y Menorca*, "An. Inst. Est. Cat.", I (1907), 266-275.

CHUECA ZAVALA, E.: *Apuntes de derecho foral balear*, dins *Historia de Mallorca* coordinada per Mascaró Pasarius, I (Palma 1973), 204-224.

ELÍAS DE TEJADA, F.: *Historia del Renacimiento Jurídico Catalán*. Tom II: *Mallorca y Menorca clásicas* (Sevilla 1963).

FONT RIUS, J. M.: *Instituciones Medievales españolas. La organización política, económica y social de los reinos cristianos de la Reconquista* (Madrid 1949).
El desarrollo general del derecho en los territorios de la Corona de Aragón (s. XII-XIV), "VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón" (Barcelona 1962), 318-321.

GARCÍA DE VALDEAVELLANO, L.: *Curso de historia de las instituciones españolas. De los orígenes al final de la Edad Media*, Ed. Revista de Occidente (Madrid 1975).

GARCÍA SANZ, A.: *Notas sobre el régimen orgánico del "Consolat de Mar" (s. XIII-XV)* BSCC, XXXV (Castellón 1959), 180-221.

GUILARTE ZAPATERO, A.: *El municipio de Mallorca según su primera Carta*, dins "Homenaje a don Nicolás Pérez Serrano", I (Madrid 1959), 82-121.

LALAGUNA, E.: *La enfiteusis en el Derecho civil de Baleares*, Ed. Universidad de Navarra (Pamplona 1968).

LALINDE, J.: *La gobernación general de la Corona de Aragón*, CSIC (Inst. J. Zurita) (Madrid-Zaragoza 1963).
La "curia" o "cort" (una magistratura medieval mediterránea), "Anuario de Estudios Medievales" 4 (1967), 169-299.
Las instituciones de la Corona de Aragón en la crisis del siglo XIV "Cuadernos de Historia" (Anex. de la Rev. "Hispania"), 8 (Madrid 1977), 115-170.
El ordenamiento interno de la Corona de Aragón en la época de Jaime I, "X Congreso de Historia de la Corona de Aragón", I (Zaragoza 1976), 169-211.

LLADÓ FERRAGUT, J.: *El régimen municipal de los pueblos de Mallorca desde el siglo XIII* (Palma 1933).

MASCARÓ ALBERTÍ, M.: *Derecho foral de Mallorca* (Palma 1904³).

MELLÀ, J.: *El dret civil de les Illes* (Ciutat de Mallorca 1967).

OLIVER, B.: *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia. Códice de las costumbres de Tortosa* (Madrid 1876).

PASCUAL GONZÁLEZ, L.: *Derecho civil de Mallorca* (Palma 1951).

PINYA HOMS, R.: *El Gran i General Consell. Asamblea del reino de Mallorca*; (Palma de Mallorca 1977).

PONS, A.: *Constitucions e ordenacions del regne de Mallorca (s. XIII-XV)*, (Ciutat de Mallorques 1932-1934).
Libre del Mostassaf de Mallorca, "Escuela de estudios Medievales", CSIC (Palma 1949).
Règim polític de Mallorca al segle XIV segons un document coetani (Ciutat de Mallorca 1928).

PONS FÀBREGAS, B.: *La Carta de Franquesa del Rei en Jaume I constituint el Regne de Mallorca*, "1.er Congrés d'Història de la Corona d'Aragó" (Palma 1917).
Les Franqueses concedidas a Mallorca per Jaume I, I (Barcelona 1909), 52-60.

PONS MARQUÈS, F.: *Derecho civil de Mallorca*, "Nueva Enciclopedia Jurídica" (1949).

PONS MARQUÈS, J.: *El Códice de Privilegios de Mallorca*, "Panorama Balear" (Palma 1952).

QUADRADO, J. M.ª: *El Códice de los Reyes, o sea el Rey de los Códices en el Archivo de Mallorca*, "Museo Balear", 2.ª època, III, 361. (Palma 1886).
Privilegios y Franquicias de Mallorca. Células, capítulos, estatutos, órdenes y pragmáticas otorgadas por los reyes de Mallorca, de Aragón y de España desde el siglo XIII hasta fines del siglo XVII (Palma 1894).

RIPOLL Y PALOU, P.: *Memoria sobre las instituciones del Derecho Civil de las Baleares* (Palma 1885).

ROVIRA I ERMENGOL, J.: *Usatges de Barcelona i commemoracions de Pere Albert*, ENC (Barcelona 1933).

SALVÁ, J.: *Derecho de familia en Mallorca*, BSAL, XVII (1918-1919), 17-116.
Fundación del reino de Mallorca. Del 12 de enero de 1230 a la muerte del rey D. Jaime 1276, dins *Historia de Mallorca* coordinada per Mascaró Pasarius, II (Palma 1975), 110-140.

Instituciones políticas y sociales otorgadas por Jaime I a los pobladores de Mallorca, dins *Historia de Mallorca* coordinada per J. Mascaró Pasarius, III (Palma 1975), 361-473.

La Carta de Franquesa del reino de Mallorca, BSAL, XXIV (1932-1933), 437 i ss.

SANCHO VICENS, P. A.: *Antics privilegis y franqueses del regne. Regnat de Jaume III. (Majoria d'edat)* BSAL, XI (1905-07), 33, 44, 73, 185, 281; XII (1908-1909), 369; XIII (1910-1911), 17, 177, 193 (Ciutat de Mallorca 1911).

SANS ROSSELLÓ, E.: *Los municipios de Mallorca,* dins *Historia de Mallorca* coordinada per J. Mascaró Pasarius, IV (Palma 1971), 97-138.

SEVILLANO COLOM, F.: *De la Cancelleria de la Corona de Aragón.* Separata de "Martínez Ferrando, archivero. Miscelánea de estudios dedicados a su memoria", (1968), 451-480.

De la Cancelleria de los Reyes de Mallorca. (1276-1343). "Anuario de Historia del Derecho Español", XLII (1972), 217-289.

De la institución del "Mustaçaf" de Barcelona, de Mallorca y de Valencia, "Anuario de Historia del Derecho Español", XXIII (1953), 525-538.

SINGALA, M.: *Derecho foral mallorquín* (Palma de Mallorca 1923).

SUREDA, E.: *Existencias y fuentes de la Legislación Foral de Mallorca* "Revista de Derecho Privado", año I. n.º 2. (1913), 33 i ss.

VALLS I TAVERNER, F.: *El Llibre del Consolat de Mar,* ENC (Barcelona 1930-33), 3.

VILLANUEVA, P.: *Viage literario a las iglesias de España,* XXI i XXIII (Madrid 1851 i 1852).

WILLENSEN, Carl Arnold: *Algunes notícies sobre un còdex de franquícies de Mallorca, a l'arxiu de la Corona d'Aragó,* BSAL, XXII (1928-1929), 383.

El procés de Pere IV d'Aragó contra Jaume III de Mallorca (1343-1344), BSAL, XXIII (Palma de Mallorca 1930-1931), 225, 303, 317.

ABREVIATURES

abs. = absolut.
ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó.
adj. = adjectiu.
ADM = Arxiu Diocesà de Mallorca.
adv. = adverbi.
Al. = Alacant.
Alg. = Alguer.
AMM = Arxiu Municipal de Montuïri.
ARM = Arxiu del Regne de Mallorca.
AORLL = Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura.
ap. = apud.
arx. = arxiu.
Barc. = Barcelona.
BDC = Butlletí de Dialectologia Catalana.
BDLLC = Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana.
BRABLB = Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona.
BSAL = Bolletí de la Societat Arqueològica Lulliana.
BSCC = Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura.
BSCEH = Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics.
c. = capítol.
cast. = castellà.
cf. = confer.
CILFR = Congrés internacional de Lingüística i Filologia romànica.
CISR = Congresso internazionale di Studi Romanzi.
cl. = clàssic.
Col. = Colloquis de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.
Cròn. = Crònica.
CSIC = Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
der. = derivat.
Dicc. = Diccionari.
DCELC = Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana.
DCVB = Diccionari Català-Valencià-Balear.
dim. = diminutiu.
Doc. = documentació.
Ed. = editorial, o edició.
ELH = Enciclopedia Lingüística Hispánica.
ENC = Els Nostres Clàssics.
ER = Estudis Romànics.
Etim. = etimologia.

EUC	= Estudis Universitaris Catalans.
f.	= foli.
fem.	= femení.
FEW	= Französisches Etymologisches Wörterbuch.
fr.	= francès.
FR	= Filologia romanza.
fr. ant.	= francès antic.
GEC	= Gran Enciclopèdia Catalana.
ger.	= gerundi.
germ.	= germanisme.
ibid.	= ibidem.
IEC	= Institut d'Estudis Catalans.
imp.	= imperfet.
inf.	= infinitiu.
interj.	= interjecció.
intr.	= intransitiu.
loc. adv.	= locució adverbial.
loc. conj.	= locució conjuncional.
loc. prep.	= locució preposicional.
Ll.	= Lleida.
ll.	= llatí.
ll. cl.	= llatí clàssic.
ll. ecl.	= llatí eclesiàstic.
ll. vg.	= llatí vulgar.
Mall.	= Mallorca.
mall.	= mallorquí.
masc.	= masculí.
mat. sign.	= mateix significat.
Men.	= Menorca.
ms.	= Manuscrit.
mun.	= municipal.
oc.	= occità.
op. cit.	= opus citatum.
p.	= pàgina.
part.	= participi.
pass.	= passiu.
perf.	= perfet.
perif.	= perifràstic.
pers.	= persona.
pl.	= plural.
plusq.	= plusquamperfet.
pàgs.	= pàgines.
pres.	= present.
prot.	= protocol.
PSA	= Papeles de Son Armadans.
pt.	= part.

q.	= quadern.
RDL	= Revue de Dialectologie Romane.
Refr.	= refrany.
REW	= Romanisches Etymologisches Wörterbuch.
RFE	= Revista de Filología Española.
RLR	= Revue de Linguistique Romane.
RVF	= Revista Valenciana de Filología.
s.	= segle.
ss.	= següents.
s. v.	= sub voce.
sing.	= singular.
subst.	= substantiu.
t.	= tom.
Tarr.	= Tarragona.
tr.	= transitiu.
Tra. Li. Li.	= Travaux de Linguistique et de Littérature.
v.	= verb.
Val.	= València.
val.	= valencià.
var.	= variant.
var. ort.	= variant ortogràfica
veg.	= vegeu.
v. g.	= verbi gratia.
vol.	= volum.
v. tr.	= verb transitiu.
v. intr.	= verb intransitiu.
Zr. Ph.	= Zeitschrift für romanische Philologie.

ERRATES ADVERTIDES AL TOM I

DIU	HA DE DIR
p. 2 indicà	indicà
p. 11 consistien,	consistien.
p. 12 Ciutat	ciutat
p. 41 s'encaregava	s'encarregava
cequier	sequier
p. 46 lingüistes	lingüístics
p. 57 ses Coves	les Coves
p. 60 XIJ	XII
p. 61 buardar-los	guardar-los
p. 65 domillcl	domicili
p. 66 sèyr	sèyer
p. 66 Godoy	Codoy
p. 69 prés	près
p. 69 amb [ę], si en	amb [ç], si ens
p 74 f.17	f.17)
p. 84 sien-sa	sién-sa
p. 94 se n'antrà	*se n'antrà*
p. 97 raquest...sarà	raqest...sarà
p. 100 *gaure*	*gaure*
p. 111 intervocàlica	intervé
p. 114 sobre 77.2	D sobre 77.2
D sobre 77.2	
p. 118 [ɨ]	[ɨ̞]
p. 123 *conagué*	*conagé*
p. 130 *donassen*	*donasen*
p. 131 *plazas*	*plasas*
dilns	*diluns*
tants	*tansts*
dimarts	*dimarsts*
p. 145 y	*y*
p. 147 *dimarts*	*dimarsts*
p. 152 *die lunis*	dilunes
p. 156 *comptava* ABV.A	*comptava* 37v.3
p. 160 *gouret*	*guoret*
p. 172 [vęrmęę]	[vęrmęę]
p. 186 DIE MERCORIS	DIES MERCURIS
p. 188 DIE MERCORIS	DIES MERCURIS
p. 189 *bén*	*ben*
p. 191 *DIE LUNIS	*DILUNES
p. 192 *més*	*mès*
p. 200 *Caracteritació*	*Caracterització*

DIU	HA DE DIR
p. 201 axí com	axí con
p. 202 Davant consonant *lo*	Davant consonant *lo/el*
p. 205 l'esgleya	l'esglaya
p. 212 l'esgleya	l'esglaya
Guillemó Tàpies	Gillemó Tàpies
p. 213 lo dit, Guillemó	lo dit Gillemó
p. 214 e.ydar-vos a. Als no y sab"	e.ydar-vos a". Als noy sab.
p. 227 e'll	e.ll
p. 228 féu-lo'n anar	fèu-lo'n anar
p. 236 les *lurs*	*les lurs*
p. 238 A ych	A ych
p. 246 Goloyons	Goyolons
p. 247 si avia *alcuna* castió	sí avia *alcuna* castió
p. 249 fo él si u ne si li fèu	fo él si u comasa [?] ne si li fèu
p. 251 Guillem Rafal	Gillem Rafal
qesquns d'éls per lo tot	*qesquns d'éls* per lo tot 43v.1 i 2
p. 253 de les noves dites; con eyl sobravanch	de les noves dites, con eyl sobravanch
p. 256 e.yls sí.s cuytà	eyl sí.s cuytà
p. 265 e puys *sabrassaren*	e puys *s'abrassaren*
p. 272 en Bernardó	en Bernadó
p. 276 de les altres conjugacions	de les altres conjugacions:
sse/ n'anaven	*sse n'anaven*
p. 280 *parà / ssa*	*parà / ssa parà*
p. 282 *anat sse'n*	*anat sse'n fo*
p. 286 qe lo dit Guillemó	qe lo dit Gillemó
e dar-*t'*en	e dar-t'em
taula 5 cometre "comanar, lliurar"	cometre "comanar lliurar"
	cometre "fer una acció reprensible"
taula 18 posgués 46v.18	pogués 46v.18
p. 339 e féu-se *enlà*	e fèu-se *enlà*
p. 346 o *aqèn entorn*	o *aquèn entorn*
p. 348 les vostres fets	los vostres fets
p. 351 que om contave	que om comtave
p. 356 EN BONA FA	EN BONA FFA
SOTS COVINENSSA	SSOTS COVINENSSA
p. 358 ab peras	ab péras
de l'esgleya	de l'esglaya
p. 359 *sí* veran axir	sí veran axir
p. 365 a.l seu rafal	e.l seu rafal
p. 367 l'esgleya	l'esglaya
p. 393 l'esgleya	l'esglaya
p. 399 fo assade	fo passade
p. 403 l'esgleya	l'esglaya
p. 409 qaure en tera	gaure en tera

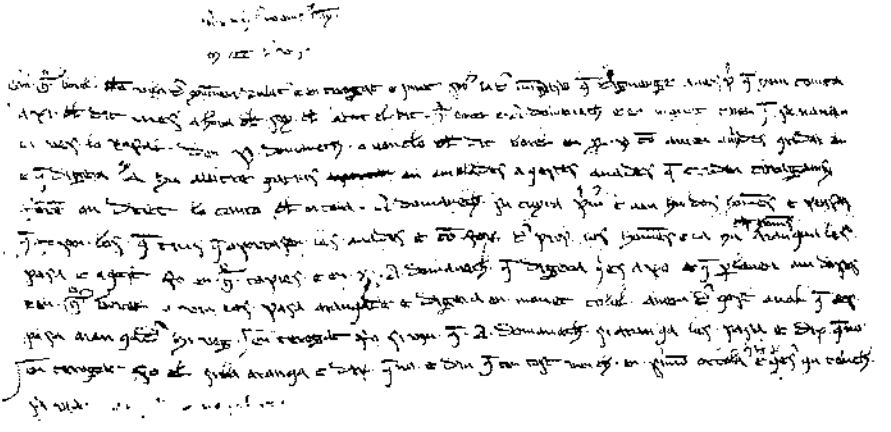

Es va reproduir per ilustrar el text de l'escrivà B un fragment que no corresponia a aquest escrivà, i per això substituïm aquell gravat per aquest altre.

Índex

		Pàgs.
4.	Formació de mots	7
	4.1 Derivació nominal	7
	Prefixos	7
	Infixos	7
	Sufixos	8
	Mots postverbals	11
	Mots parasintètics	12
	4.2 Derivació verbal	12
	Prefixos	12
	Infixos	14
	Sufixos	14
	Verbs parasintètics	14
	4.3 Alguns mots composts	15
5.	El lèxic	16
	5.1 Classificació dels mots nominals	17
	5.2 Característiques sincròniques del lèxic comú	27
	5.3 Influència del llatí i de l'occità	35
	5.4 Mots sinònims	37
	Substantius i adjectius sinònims	38
	Verbs sinònims	48
	5.5 Mots polisemàntics	65
	Substantius i adjectius polisemàntics	65
	Verbs polisemàntics	65
	5.6 Mots homòfons	66
	5.7 Aspectes diacrònics	67
	Canvis formals	67
	Canvis semàntics	83
	5.8 Interès cronològico-lingüístic del Llibre de Cort	87
	Classificació lingüístico-gramatical dels mots estudiats	87
	Classificació cronològico-lingüística dels mots estudiats	88
	Estudi cronològico-lingüístic dels mots o construccions més interessants	90

		Pàgs.
5.9	Els antropònims	135
	La població de Montuïri als anys 1357-60	135
	Els prenoms	137
	Els cognoms	141
	Els malnoms	160
	Apèndix	162
5.10	Els topònims	175
	Toponímia major	177
	Toponímia menor	181
Conclusions		199
V. EL MANUSCRIT		201
	Text	203
	Criteris de transcripció	310
Bibliografia		311
Abreviatures		341
Fe d'errates del tom I		345